

**REPUBLIKA HRVATSKA  
DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU**

**IZVORI I METODE OBRAČUNA  
BRUTO NACIONALNOG DOHOTKA**

**DOKUMENT TRAŽEN MJERILOM ZA ZATVARANJE  
ZA NACIONALNE RAČUNE**

Ožujak 2009.

# SADRŽAJ

Kratice .....	8
<b>UPUTE O ISPUNJAVANJU UVJETA ZA ZATVARANJE PREGOVORA U PODRUČJU NACIONALNIH RAČUNA – PODACI I METODOLOGIJA .....</b>	<b>10</b>
<b>GODIŠNJI NACIONALNI RAČUNI.....</b>	<b>13</b>
<b>1 PREGLED SUSTAVA RAČUNA.....</b>	<b>13</b>
<b>1.1 UVOD.....</b>	<b>13</b>
1.1.0 Bruto domaći proizvod i Nacionalni računi u Republici Hrvatskoj.....	13
1.1.1 Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske – organizacija Sektora nacionalnih računa	14
1.1.2 Regionalni obuhvat .....	16
<b>1.2 REVIZIJSKA POLITIKA, ROKOVI REVIDIRANJA I ZAVRŠETKA PROCJENA.....</b>	<b>17</b>
1.2.1 Revizijska politika.....	17
<b>1.3 PREGLED PROIZVODNE METODE .....</b>	<b>18</b>
1.3.0 BDP prema proizvodnoj metodi - prema NKD djelatnostima i institucionalnim sektorima.....	18
1.3.1 Referentni okvir (poslovni registar i ostali registri).....	19
1.3.2 Vrednovanje.....	19
1.3.3 Prelazak s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva .....	21
1.3.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene.....	21
<b>1.4 PREGLED DOHODOVNE METODE .....</b>	<b>23</b>
1.4.0 BDP prema dohodovnoj metodi .....	23
1.4.1 Referentni okvir.....	23
1.4.3 Prijelaz sa poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva .....	24
1.4.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene.....	24
1.4.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija.....	24
1.4.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata.....	24
1.4.7 Sredstva zaposlenih.....	25
1.4.8 Ostali porezi na proizvodnju i uvoz .....	25
1.4.9 Ostale subvencije na proizvodnju .....	25
1.4.10 Bruto poslovni višak .....	26
1.4.11 Mješoviti dohodak .....	26
1.4.12 Potrošnja dugotrajne imovine.....	26
<b>1.5 PREGLED RASHODNE METODE .....</b>	<b>27</b>
1.5.0 BDP prema rashodnoj metodi.....	27
1.5.1 Referentni okvir.....	27
1.5.2 Vrednovanje.....	27
1.5.3 Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnih računa.....	28
1.5.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene.....	28
1.5.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija.....	28
1.5.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata .....	28

1.5.7	Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava.....	28
1.5.8	Konačna potrošnja NPUSK-a.....	29
1.5.10	Nabava umanjena za prodaju materijalne dugotrajne imovine.....	30
1.5.11	Nabava umanjena za prodaju nematerijalne dugotrajne imovine.....	30
1.5.12	Povećanje vrijednosti neproizvedene nefinancijske imovine.....	30
1.5.13	Promjene zaliha .....	31
1.5.14	Izvoz roba .....	31
1.5.15	Izvoz usluga.....	31
1.5.16	Uvoz roba.....	31
1.5.17	Uvoz usluga .....	31
<b>1.6</b>	<b>POSTUPAK USKLAĐIVANJA ILI INTEGRACIJE TE GLAVNI PRISTUPI VREDNOVANJA .....</b>	<b>33</b>
1.6.1	Postupak usklađivanja BDP-a.....	33
1.6.2	Ostali pristupi vrednovanja BDP-a .....	33
<b>1.7</b>	<b>PREGLED PRILAGODBI OBUHVATA NACIONALNIH RAČUNA .....</b>	<b>35</b>
1.7.1	Uvod.....	35
1.7.2	Neregistrirani (skriveni) proizvođači – N1.....	36
1.7.3	Neregistrirani ilegalni proizvođači – N2.....	36
1.7.4	Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja – N3.....	37
1.7.5	Registrirane pravne osobe koje nisu uključene u statistički obuhvat – N4 .....	37
1.7.6	Registrirano neinkorporirano poduzeće koje nije uključeno u statistički obuhvat – N5 .....	37
1.7.7	Netočno prijavljivanje proizvođača – N6 .....	37
1.7.8	Statistički nedostaci podataka – N7 .....	38
<b>1.8</b>	<b>PRIJELAZ od BDP-a do BND-a.....</b>	<b>39</b>
1.8.0	Uvod i referentni okvir .....	39
1.8.1	Sredstva zaposlenih.....	39
1.8.2	Porezi na proizvodnju i uvoz .....	40
1.8.3	Subvencije .....	40
1.8.4	Kamate.....	40
1.8.5	Distribuirani dohoci poduzeća .....	40
1.8.6	Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja .....	40
1.8.7	Dohodak od imovine korisnika polica osiguranja .....	40
1.8.8	Rente za zemlju i rudna bogatstva.....	40
<b>1.9</b>	<b>ISKLJUČIVANJE UTJECAJA RASPODJELE UFPIM-a NA BND .....</b>	<b>40</b>
<b>2</b>	<b>ROKVI REVIDIRANJA I ZAVRŠETKA PROCJENA I METODOLOŠKIH REVIZIJA .....</b>	<b>42</b>
2.1	Rokovi revidiranja i završetak računa .....	42
2.2	Velika statistička revizija 2008. godine: utjecaj na GDP .....	42
2.3	Glavni elementi Velike statističke revizije: proizvodne i potrošne mjere .....	44
2.4	Planirana poboljšanja .....	50
<b>3</b>	<b>PROIZVODNI PRISTUP .....</b>	<b>52</b>
3.0	BDP prema proizvodnom pristupu .....	52
3.1	Referentni okvir .....	55
3.1.1	Država kao netržišni proizvođač .....	67

3.1.2	NPUSK – neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15).....	69
<b>3.2</b>	<b>Vrednovanje.....</b>	<b>72</b>
3.2.1	Zalihe i vlasnički dobiti u nacionalnim računima.....	73
<b>3.3</b>	<b>Prijelaz s privatnog računovodstva i administrativnih načela na načela nacionalnog računovodstva u skladu s metodologijom ESA 95.....</b>	<b>81</b>
3.3.1	Poduzeća kao izvori podataka.....	85
3.3.2	Država – izvori podataka.....	91
3.3.3	Neinkorporirane jedinice.....	95
3.3.4	Neprofitne ustanove – općeniti prikaz i S. 15 (NPUSK).....	97
<b>3.4</b>	<b>Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene.....</b>	<b>103</b>
<b>3.5</b>	<b>Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija.....</b>	<b>103</b>
<b>3.6</b>	<b>Glavni pristupi u pogledu obuhvata.....</b>	<b>103</b>
3.6.1	Uvod.....	103
3.6.2	Neregistrirani (skriveni) proizvođači– N1.....	104
3.6.3	Neregistrirani ilegalni proizvođači – N2.....	105
3.6.4	Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja – N3.....	105
3.6.5	Registrirane pravne osobe izvan statističkog obuhvata – N4.....	106
3.6.6	Registrirana neinkorporirana poduzeća izvan statističkog obuhvata – N5.....	106
3.6.7	Netočno prijavljivanje proizvođača – N6.....	106
3.6.8	Statistički nedostaci podataka – N7.....	107
<b>3.7</b>	<b>Poljoprivreda, lov i šumarstvo (NKD - NACE Rev. 1: A).....</b>	<b>108</b>
<b>3.8</b>	<b>Ribarstvo (B).....</b>	<b>112</b>
<b>3.9</b>	<b>Rudarstvo i vađenje (C).....</b>	<b>114</b>
<b>3.10</b>	<b>Prerađivačka industrija (D).....</b>	<b>116</b>
<b>3.11</b>	<b>Opskrba električnom energijom, plinom i vodom (E).....</b>	<b>119</b>
<b>3.12</b>	<b>Građevinarstvo (F).....</b>	<b>121</b>
<b>3.13</b>	<b>Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobu uporabu i kućanstvo (G).....</b>	<b>123</b>
<b>3.14</b>	<b>Hoteli i restorani (H).....</b>	<b>125</b>
<b>3.15</b>	<b>Prijevoz, skladištenje i veze (I).....</b>	<b>127</b>
<b>3.16</b>	<b>Financijsko posredovanje (J).....</b>	<b>130</b>
3.16.1	Novčarsko posredovanje (NKD 65.1).....	131
3.16.2	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja (NKD 66).....	132
<b>3.17</b>	<b>Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (K).....</b>	<b>134</b>
<b>3.18</b>	<b>Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje (L).....</b>	<b>140</b>
<b>3.19</b>	<b>Obrazovanje (M).....</b>	<b>142</b>
<b>3.20</b>	<b>Zdravstvena zaštita i socijalna skrb (N).....</b>	<b>144</b>
<b>3.21</b>	<b>Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti (O).....</b>	<b>146</b>
<b>3.22</b>	<b>Djelatnosti kućanstva (P).....</b>	<b>148</b>
<b>3.23</b>	<b>Izvanteritorijalne organizacije i tijela (Q).....</b>	<b>148</b>
<b>3.24</b>	<b>Porezi na proizvode, osim PDV-a.....</b>	<b>148</b>
<b>3.25</b>	<b>Porez na dodanu vrijednost (PDV).....</b>	<b>150</b>
<b>3.26</b>	<b>Subvencije na proizvode.....</b>	<b>152</b>

<b>4</b>	<b>DOHODOVNI PRISTUP .....</b>	<b>153</b>
4.0	BDP prema dohodovnom pristupu .....	153
4.0.1	Velika statistička revizija 2008; naglasak na komponente dohodovne strane BDP-a .....	153
4.1	Metodološki okvir .....	154
4.2	Vrednovanje.....	155
4.3	Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva.....	155
4.4	Uloga metoda direktnih i indirektnih procjena.....	158
4.5	Uloga “benchmarka” i ekstrapolacije .....	158
4.6	Osnovni pristupi u cilju postizanja potpunog obuhvata .....	158
4.7	Naknada zaposlenicima .....	160
4.8	Ostali porezi na proizvodnju i uvoz .....	164
4.9	Ostale subvencije na proizvodnju.....	164
4.10	Bruto poslovni višak .....	164
4.11	Mješoviti dohodak .....	164
4.12	Potrošnja fiksnog kapitala .....	169
<b>5</b>	<b>RASHODNA METODA .....</b>	<b>170</b>
5.0	BDP prema rashodnoj metodi .....	170
5.1	Referentni okvir .....	171
5.2	Vrednovanje.....	171
5.3	Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnih računa .....	172
5.4	Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene.....	172
5.5	Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija.....	173
5.6	Glavni pristupi u pogledu obuhvata .....	173
5.7	Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava .....	174
5.7.0	Uvod.....	174
5.7.1	Referentni okvir.....	175
5.7.2	Vrednovanje.....	175
5.7.3	Izvori podataka za obračun izdataka za konačnu potrošnju kućanstava .....	175
5.8	Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju .....	180
5.9	Izdaci za konačnu potrošnju države .....	182
5.9.0	Uvod.....	182
5.10	Nabava umanjena za prodaju materijalne dugotrajne imovine .....	185
5.10.0	Uvod.....	185
5.11	Nabava umanjena za prodaju nematerijalne dugotrajne imovine .....	186
5.12	Povećanje vrijednosti neproizvedene nefinancijske imovine.....	186
5.13	Promjene zaliha .....	189
5.14	Nabava umanjena za prodaju pohranjene vrijednosti.....	190
5.15	Izvoz robe.....	190
5.16	Izvoz usluga .....	192
5.17	Uvoz robe .....	192
5.18	Uvoz usluga .....	193

<b>6</b>	<b>POSTUPAK USKLAĐIVANJA ILI INTEGRACIJE TE GLAVNI PRISTUPI VREDNOVANJA</b>	<b>195</b>
6.1	Postupak usklađivanja BDP-a .....	195
6.2.	Ostali pristupi vrednovanja BDP-a.....	198
<b>7</b>	<b>PREGLED PRILAGODBI OBUHVATA</b> .....	<b>200</b>
7.0	Uvod .....	200
7.1	<b>NEREGISTRIRANI PROIZVOĐAČI (SKRIVENI PROIZVOĐAČ) - N1</b> .....	<b>206</b>
7.1.1	Izvori podataka i metodologija - N1 .....	206
7.1.2	Rezultati neobuhvata tipa N1 .....	211
7.2	<b>NEREGISTRIRANI ILEGALNI PROIZVOĐAČI – N2</b> .....	<b>213</b>
7.3	<b>PROIZVOĐAČI KOJI NEMAJU OBVEZU REGISTRIRANJA – N3</b> .....	<b>215</b>
7.4	<b>REGISTRIRANE PRAVNE OSOBE KOJA NIJE UKLJUČENA U STATISTIČKI OBUHVAT – N4</b> .....	<b>216</b>
7.5	<b>REGISTRIRANA NEINKORPORIRANA PODUZEĆA KOJA NISU UKLJUČENA U STATISTIČKOG OBUHVATA – N5</b> .....	<b>217</b>
7.6	<b>NETOČNO IZVJEŠTAVANJE PROIZVOĐAČA - N6</b> .....	<b>218</b>
7.6.1	Iskazivanje nižeg dohotka od stvarno ostvarenog od strane pravnih osoba .....	218
7.6.2	Iskazani niži dohodak od stvarno ostvarenog u obrtu i slobodnim profesijama .....	222
7.6.3	Neiskazani dohodak od iznajmljivanja soba i stanova .....	224
7.7	<b>NEDOSTACI STATISTIČKIH PODATAKA – N7</b> .....	<b>224</b>
<b>8</b>	<b>PRIJELAZ OD BDP-A DO BND-A</b> .....	<b>238</b>
8.0	Uvod i referentni okvir .....	238
8.1	Sredstva zaposlenih.....	239
8.2	Porezi na proizvodnju i uvoz .....	240
8.3.	Subvencije .....	240
8.4.	Kamate .....	241
8.5	Distribuirani dohoci poduzeća .....	242
8.6	Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja .....	243
8.7.	Dohodak od imovine korisnika polica osiguranja .....	243
8.8	Rente na zemlju i rudna bogatstva .....	244
<b>9</b>	<b>USLUGE FINACIJSKOG POSREDOVANJA INDIREKTNO MJERENE: IZRAČUN, RASPODJELA TE UČINAK NA BND</b> .....	<b>245</b>
9.0	Uvod .....	245
9.1	Izvori podataka i metode.....	246
	<b>METODOLOGIJA OBRAČUNA TROMJESEČNIH NACIONALNIH RAČUNA</b> .....	<b>252</b>
1.1	Organizacija i institucionalni okvir .....	252
1.2	Rokovil publiciranja, politika usklađivanja i objavljivanje podataka TNR .....	253
1.3	Pristupi sastavljanja tromjesečnih nacionalnih računa .....	253
1.4	Usklađivanje, referentne vrijednosti i ostali postupci uskladbe .....	254
1.5	<b>PROCJENE OBUJMA</b> .....	<b>255</b>
1.5.1.	TROMJESEČNI BDP PROIZVODNI PRISTUP – TEKUĆE CIJENE .....	255
1.5.2	TBDP – U TERMINIMA OBUJMA .....	256
1.5.3	TBDP rashodni pristup – u tekućim cijenama .....	257
1.5.4	TBDPR – U STALNIM CIJENAMA.....	259

1.5.5	VERIŽNI SUSTAV ZA IZRAČUNAVANJE OBUJMA .....	261
<b>1.6</b>	<b>Desezoniranje i korekcija za broj radnih dana .....</b>	<b>262</b>

## KRATICE

APK – Anketa o potrošnji kućanstava  
BDP – Bruto domaći proizvod  
BDPP – Bruto domaći proizvod po Proizvodnoj metodi  
BDPR – Bruto domaći proizvod po rashodnoj metodi  
BDV – Bruto dodana vrijednost  
BND – Bruto nacionalni dohodak  
BOP – Bruto operativni višak  
BP – Bilanca plaćanja  
BPM – Priručnik bilance plaćanja  
CIF – Cijena s osiguranjem i vozarinom  
COFOG – Klasifikacija funkcija države  
COICOP – Klasifikacija osobne potrošnje prema namjeni za kućanstva  
DZS – Državni zavod za statistiku  
ESA 95 – Europski sustav nacionalnih računa 1995  
EU – Europska unija  
EUR – Euro  
EUROSTAT – Statistički ured Europske unije  
FINA – Financijska agencija  
FOB – Franko brod  
GBDP – Godišnji bruto domaći proizvod  
GFI-BAN – Godišnji financijski izvještaj za Banke i štedionice  
GFI-OS-RE – Godišnji financijski izvještaj za Osiguravajuća i reosiguravajuća društva  
GFI-POD - Godišnji financijski izvještaj za Poduzetnike  
GIG – Glavne industrijske grupacije prema ekonomskoj namjeni  
GNFR – Godišnji nefinancijski računi  
HAC – Hrvatske autoceste  
HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvoj  
HC – Hrvatske ceste  
HEP – Hrvatska elektroprivreda  
HFP – Hrvatski fond za privatizaciju  
HNB – Hrvatska narodna banka  
HRK – Hrvatska kuna  
HŽ – Hrvatske željeznice  
I&R – Istraživanje i razvoj  
I/O – Input-Output tablice



INV-P – Godišnja izvještaj o investicijama u dugotrajnu imovinu  
JKD – Jedinствена klasifikacija djelatnosti  
JVD – Jedinica prema vrsti djelatnosti  
KPD – Klasifikacija proizvoda po djelatnostima  
MF – Ministarstvo financija  
MMF – Međunarodni monetarni fond  
MP – Međufazna potrošnja  
MRS – Međunarodni računovodstveni standardi  
MSI – Metoda stalne inventarizacije  
NKD – Nacionalna klasifikacija djelatnosti  
NPI – Nefitne institucije  
NPUSK (NPISH) – Nefitne ustanove koje služe kućanstvima  
NR – Nacionalni računi  
OECD – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj  
PDV – Porez na dodanu vrijednost  
PKM – Paritet kupovne moći  
PR – Poslovni registar  
PRODCOM – Proizvodnja u Zajednici  
RH – Republika Hrvatska  
RPS – Registar poslovnih statistika  
SDA – Središnja depozitarna agencija  
SDK – Služba društvenog knjigovodstva  
SITC (SMTK) – Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija  
SNA 93 – Sustav nacionalnih računa 1993  
SPR – Statistički poslovni registar  
SPS – Strukturne poslovne statistike  
TBDP – Tromjesečni bruto domaći proizvod  
TNFR – Tromjesečni nefinancijski računi  
TPU – Tablice ponude i uporabe  
UFPIM (FISIM) – Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene  
ZAP – Zavod za platni promet

## **UPUTE O ISPUNJAVANJU UVJETA ZA ZATVARANJE PREGOVORA U PODRUČJU NACIONALNIH RAČUNA – PODACI I METODOLOGIJA**

Sukladno zatvarajućem mjerilu u području statistike razrađenom u kontekstu potencijalnog pristupanja Hrvatske u EU, očekuje se da Hrvatska pošalje u Europsku komisiju (Eurostat) temeljne indikatore nacionalnih računa (BDP i BND s njihovim glavnim sastavnicama) u skladu s ESA 95 zajedno s detaljnim opisom primijenjene metodologije.

Zatvarajuće mjerilo se odnosi na dva glavna područja:

- Dostavu podataka o zahtijevanim varijablama nacionalnih računa
- Detaljan opis metodologija primijenjenih u pripremi gore navedenih podataka

Ovaj dokument sadrži detaljne specifikacije o materijalu kojeg Hrvatska mora dostaviti u već spomenute institucije Europske unije kako bi ispunila zatvarajuće kriterije u području statistike.

### **DOSTAVA PODATAKA**

Godišnji i tromjesečni podaci koje treba dostaviti u sklopu ispunjavanja kriterija za zatvaranje poglavlja definirani su prema:

- Obuhvatu
- Periodici
- Vrednovanju
- Duljini vremenskih serija

Detalji o gore navedenim specifikacijama dani su u Prilogu 1.

### **METODOLOGIJA NACIONALNIH RAČUNA**

**Opća metodologija za (godišnje) nacionalne račune i dokument „Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka“:**

- Opis metodologije treba slijediti sadržaj poglavlja 1. („Pregled sustava računa“) iz dokumenta „Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka“. Nove Upute za pisanje „Izvora i metoda obračuna bruto nacionalnog dohotka“ prezentirane su na 5. sastanku BND Odbora održanog u Luksemburgu 5. – 6. srpnja 2005. godine.

Uputa (Uredba engl. Eurostat/C1/GNIC/053) iscrpno opisuje temeljnu strukturu „Izvora i metoda obračuna bruto nacionalnog dohotka“. Ovaj dokument daje dodatne naputke za pisanje svakog od pojedinih poglavlja i paragrafa.

Sadržaj poglavlja 1., kojeg za sada treba jedinog napisati, opisan je uz dodatne detalje u Prilogu 2. Indikativna duljina dokumenta koji opisuje opću metodologiju nacionalnih računa je oko 30 – 40 stranica.

Primjerak sadržaja dokumenta „Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka“ može se naći na web stranicama danskog i njemačkog statističkog zavoda. U nastavku dajemo odgovarajuće URL adrese:

- **Danski** „Izvori i metode ...“:

<http://www.dst.dk/homeuk/guide/documentation/NatAcc/methods2003.aspx>

- **Njemački** „Izvori i metode ...“:

<http://www.destatis.de/shop>

(Oba ova dokumenta se mogu besplatno skinuti u PDF formatu pomoću DESTATIS on-line servisa pod naslovima "Volkswirtschaftliche Gesamtrechnungen, Inlandsprodukt nach ESVG 1995 - Methoden und Grundlagen, Neufassung nach Revision 2005, Fachserie 18 / Reihe S. 22, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2007".)

Primjeri poglavlja 1. (Pregled sustava nacionalnih računa) na obje gore navedene web stranice su primjerene dužine (Danska 38 str. Njemačka 32 str. uključujući uvod)

### **Opis metodologije za proizvodnju podataka tromjesečnih nacionalnih računa**

- Opis metodologije treba slijediti sadržaj poglavlja 1. („Pregled sustava tromjesečnih nacionalnih računa“) kako je opisano u Eurostat-ovim Uputama za pisanje „Izvora i metoda tromjesečnih nacionalnih računa“ (Eurostatov dokument C2/CN 598b Rev.1/en)

Sadržaj poglavlja 1. opisan je u Prilogu 3., i ovaj sadržaj se može po potrebi nadopuniti dodatnim detaljima ili elementima iz ostalih poglavlja. Indikativna duljina dokumentacije o tromjesečnim računima je oko 10 stranica.

Mada je u trenutku kada je ova Uputa (sredina 2007. godine) uručena delegaciji hrvatskih nacionalnih računa u Bruxelles-u, Europska delegacija obvezala hrvatsku stranu da napiše oko 40 stranica „Izvora i metoda za godišnji BND“ te oko 10 stranica „Izvora i metoda za tromjesečni BND“; hrvatski nacionalni računi su, na Eurostatov zahtjev, napisali puno širi dokument o „Izvorima i metodama godišnjeg BND-a“ na više od 200 stranica. Otuda ovaj Dokument nadilazi izvorne zahtjeve Europske komisije nužne za zatvaranje poglavlja, ali unatoč tome DZS je zahvalan Eurostatovim stručnjacima

što su inzistirali na proširenoj verziji ovog Dokumenta, što će poslužiti ne samo nacionalnim računovođama iz DZS-a da ubrzaju edukaciju vježbenika u DZS nacionalnim računima i da unaprijede proces podizanja kvalitete nacionalnih računa, ali isto tako ovaj dokument će uvelike pomoći domaćim korisnicima i Eurostatu da razumiju kako se proizvode ova dva temeljna makroekonomska „blizanca“ BDP/BND.

# GODIŠNJI NACIONALNI RAČUNI

## 1 PREGLED SUSTAVA RAČUNA

### 1.1 UVOD

#### 1.1.0 Bruto domaći proizvod i Nacionalni računi u Republici Hrvatskoj

Državni zavod za statistiku – Sektor Nacionalnih računa sastavlja tromjesečne i godišnje nacionalne račune.

Sektor Nacionalnih računa izračunava BDP/BND u skladu s metodologijom Sustava nacionalnih računa 1993 (SNA 93) Ujedinjenih naroda i Europskim Sustavom Nacionalnih Računa (ESA 95). Stari sustav MB<sup>1</sup> koristio se do 1994. godine. Te je godine stara Jedinствена klasifikacija djelatnosti (JKD<sup>2</sup>) zamijenjena s novom klasifikacijom djelatnosti NKD (nacionalna izvedenica iz klasifikacije NACE Europske unije). Serija podataka BDP-a preračunata je na novu klasifikaciju NKD-a za vremensko razdoblje unatrag do 1990. godine na proizvodnoj strani BDP-a i za vremensko razdoblje unatrag do 1995. godine na potrošnoj strani BDP-a. Dohodovne sastavnice BDP- izračunavaju se od 1997. te su raspoložive iz naših vlastitih baza podataka, iako se još službeno ne objavljuju na nacionalnoj razini. Prvo službeno objavljivanje dohodovnih sastavnica GBDP-a<sup>3</sup> i TBDP-a planirano je u siječnju odnosno u veljači 2009. za domaće korisnike. Potpune tablice TPU<sup>4</sup> i I/O tablice nisu još potpuno integrirane u cjelokupan okvir Nacionalnih računa. Stoga je postupak usklađivanja za sve tri metode (proizvodnu, rashodnu i dohodovnu) relativno grub (tj. organiziran na makro razini, bez finog usklađivanja na mikro razini.)

Godišnji i tromjesečni BDP objavljuje se na web stranici [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr): Priopćenja/Nacionalni Računi. Statistički ljetopis Republike Hrvatske također se objavljuje na web stranici. Na web stranici je samo najnoviji Statistički ljetopis Republike Hrvatske. Stariji ljetopisi su pohranjeni na odgovarajućim medijima (CD) koji je na zahtjev moguće dobiti od DZS-a. U internim metodološkim materijalima iz 1999. i 2001. opisan je primijenjeni koncept, korišteni izvori podataka i metodologija obračuna.

Novi način raspodjele UFPIM-a, koji je obvezatan u EU, bit će prikazan u ovome materijalu za 2004. godinu. Učinak sektorske raspodjele UFPIM-a na BDP i BND prikazan je u 9. poglavlju, dok je učinak UFPIM-a na BND isključen sukladno zahtjevima EU u okviru tzv. četvrtog izvora vlastitih sredstava temeljenog na BND-u.

U DZS-u se sastavljaju Tablice Ponude i Uporabe. Svrha sastavljanja Tablice Ponude i Uporabe je procjena "teoretskog PDV-a" kako bi se poboljšala iscrpnost obuhvata BDP-a. Ukupna ponuda

---

<sup>1</sup> MB – materijalne bilance.

<sup>2</sup> JKD – „Jedinствена klasifikacija djelatnosti“

<sup>3</sup> GBDP – godišnji bruto domaći proizvod, TBDP - tromjesečni bruto domaći proizvod.

<sup>4</sup> TPU – Tablice ponude i uporabe.

(domaća proizvodnja plus uvoz) i vektor stupac za sve komponente uporabe: međufazna potrošnja, izdaci za konačnu potrošnju kućanstava plus izdaci za konačnu potrošnju neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima, izdaci opće države, bruto investicije plus promjene zaliha i izvoz sastavljeni su za 2004. godinu za 60 djelatnosti (dvoznamenkasta razina NKD-a) za 223 robne grupe (troznamenkasta razina KPD klasifikacije).

Državni zavod za statistiku sudjeluje u projektu „CARDS 2003 statistika javnih financija“. Krajem 2007. potpisan je Sporazum o suradnji na području statistike nacionalnih računa opće države i s njom povezanih statistika između DZS-a, Ministarstva financija i Hrvatske narodne banke. U skladu sa Sporazumom o suradnji DZS će sastavljati GNFR i TNFR<sup>5</sup>, HNB će sastavljati GFR i TFR<sup>6</sup>, dok će MF izvještavati o postupku u slučaju prekomjernog proračunskog manjka do kojeg se dolazi na temelju sektorskih (nefinancijskih i financijskih) računa. Međuinstitucionalna radna skupina za sektorsku raspodjelu institucionalnih jedinica (predstavnici DZS-a - predstavnici NR-a i predstavnici RPS-a, HNB-a, MF-a, Hrvatskog fonda za privatizaciju (HFP), Središnje depozitarne agencije i Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva) pripremila je preraspodjelu sektora i podsektora za sve institucionalne jedinice u Registru godišnjih financijskih izvještaja koji vodi Financijska agencija (FINA) te institucionalnih jedinica u Registru poslovnih subjekata (*administrativni Registar poslovnih subjekata*) koji vodi DZS. Sve novoosnovane jedinice o početku svog poslovanja izvještavaju Registar poslovnih subjekata.

DZS je sastavio preliminarni GNFR, dok je HNB sastavio preliminarni GFR, te su oni poslani EUROSTAT-u u ožujku 2008.

### **1.1.1 Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske – organizacija Sektora nacionalnih računa**

Državni zavod za statistiku glavni je proizvođač nacionalnih statističkih podataka te je odgovoran za koordinaciju cjelokupnog statističkog sustava. Osim što je glavni koordinator, njegova uloga je također sudjelovanje na međunarodnim sastancima i konferencijama koje se odnose na statistiku, razmjena podataka s međunarodnim organizacijama, pripremanje metodoloških uputa te provedba klasifikacijskih standarda. DZS nastoji prikupljati, obrađivati i objavljivati podatke u skladu s potrebama korisnika.

DZS proizvodi i diseminira podatke dobivene istraživanjima koja se provode temeljem Zakona o službenoj statistici. Sve aktivnosti DZS-a definirane su Programom statističkih aktivnosti Republike Hrvatske 2008. - 2010. Prema organizacijskoj shemi, ravnatelj DZS-a odgovoran je Hrvatskoj vladi, a imenuje ga predsjednik Vlade Republike Hrvatske. U Zakonu o službenoj statistici navodi se da

---

<sup>5</sup> GNFR – Godišnji nefinancijski računi, TNFA – Tromjesečni nefinancijski računi.

<sup>6</sup> GFR – Godišnji financijski računi, TFR – Tromjesečni financijski računi.

ravnatelju Državnog zavoda za statistiku nitko ne može davati upute koje se odnose na stručno-metodološka pitanja službene statistike.

Sektor nacionalnih računa jedan je od mnogobrojnih sektora u DZS-u. U Sektoru nacionalnih računa zaposlena je 41 osoba (stanje: prosinac 2007. godine), 33 osobe rade na sastavljanju nacionalnih računa dok je 8 zaposleno u odjelu cijena koji također pripada Sektoru nacionalnih računa.

Sektor nacionalnih računa sastoji se od 6 odjela:

- a) Obračun BDP-a po PKM-u;
- b) Obračun BDP-a po proizvodnoj i dohodovnoj metodi obračuna;
- c) Obračun BDP-a po rashodnoj metodi obračuna;
- d) Opća država i ostali nefinancijski računi;
- e) Tablice Ponude i Uporaba i Input/Output;
- f) Statistika cijena (Indeks potrošačkih cijena, Harmonizirani indeks potrošačkih cijena, Indeksi cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima, Indeksi cijena proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva pri proizvođačima, Indeksi cijena građevnog materijala pri proizvođačima)
- g) Statistika dugotrajne imovine

Postoje dva odsjeka za Regionalne račune (regionalni BDP i Regionalni računi kućanstva). Rad nacionalnih računovođa organiziran je u manjim grupama stručnjaka po institucionalnim sektorima i robnim grupama (NKD industrije). Zadatak odjela BDP po proizvodnoj i dohodovnoj metodi, odjela BDP po potrošnoj metodi i odjela Opće države i ostalih nefinancijskih računa je da osigura podatke po robnim grupama odjelu za sastavljanje Tablice Ponude i Uporabe i odjelu Input/Output. Sektor nacionalnih računa odgovoran je za sastavljanje godišnjih nefinancijskih računa i tromjesečnih nefinancijskih računa, a HNB je odgovoran za sastavljanje godišnjih financijskih računa i tromjesečnih financijskih računa. Državni zavod za statistiku, Sektor nacionalnih računa odgovoran je za vlastite izvore PDV-a (tzv. treći izvori), a Ministarstvo financija, Porezna uprava bit će odgovorna za izvješćivanje Europske unije o neto doznakama PD.

### 1.1.2 Regionalni obuhvat

Sve poslovne jedinice neovisno o njihovom pravnom ili institucionalnom statusu, obvezne su se registrirati kod FINA-e (središnje mjesto gdje se sve jedinice trebaju registrirati). FINA osigurava sve potrebne dokumente i izdaje dozvole novim poduzetnicima te informira o registraciji sve ostale institucije koje su uključene u formalni postupak registriranja (**DZS, SPR i Trgovački sud**). Sve registriranje jedinice obvezne su sukladno **Zakonu o registru godišnjih financijskih izvještaja** podnijeti financijske podatke (**Izvještaj dobiti i gubitka i bilancu stanja**) **Registru godišnjih financijskih izvještaja** koji vodi FINA. U skladu sa **Zakonom o službenoj statistici** iste izvještajne jedinice obvezne su dostaviti elementarne varijable (tj. **Zaposlenosti i Prihodima po lokalnim JVD-ima** unutar složenih poduzeća **SPR-a**).

Na taj način (tj. registracijom u **Statističkom poslovnom registru**) sve pravne (inkorporirane) ili fizičke osobe (neinkorporirane) neovisno da li se radi o poslovnim subjektima u privatnom ili državnom vlasništvu **temeljem zakona** obvezne su sudjelovati u statističkim istraživanjima.

Osim Državnog zavoda za statistiku koji se nalazi u glavnom gradu Zagrebu, u svakoj od 21 županije nalaze se i Regionalni statistički uredi, koji se bave prikupljanjem podataka i različitim izračunima. Oni su formalno podređeni lokalnim vlastima koje ih koriste i za nestatističke poslove. Neophodno je razmisliti o njihovoj ulozi i organizaciji unutar cjelokupnog statističkog sustava.



## 1.2 REVIZIJSKA POLITIKA, ROKOVI REVIDIRANJA I ZAVRŠETKA PROCJENA

### 1.2.1 Revizijska politika

Strogo definirani rokovi postoje jedino za rutinsku proizvodnju procjena tromjesečnog BDP-a (t+90 dana), dok su finalne godišnje procjene BDP-a, usprkos formalnom roku (t+9 mjeseci) ponekad su proizvedene sa vremenskim zaostatkom (t+2 godine). Ovu slabost sektora Nacionalnih računa u poštivanju rokova je potrebno nadvladati. Rokovi za godišnje i tromjesečne nacionalne račune su kako slijedi:

a) t+90 dana: za prve procjene tromjesečnog BDP-a i glavnih agregata nacionalnih računa, bez tromjesečnih agregata nacionalnih računa po institucionalnim sektorima

b) ad hoc revizije: trenutno „benchmarking“ preliminarnih godišnjih podataka BDP-a (izračunate kao suma 4 tromjesečja) zbog finalnih godišnjih podataka o BDP-u koji su izračunati korištenjem DENTON metode. Uvođenje transparentne revizijske politike se očekuje od sada nadalje. Slijedeća metodološka revizija se očekuje u 2010. godini (vidi stavak 2.4)

c) t+36 mjeseci: kada se Tablice Ponude i Uporabe razviju i integriraju u godišnji sustav nacionalnih računa, bit će korištene za finalno mikro usklađivanje i reviziju.

Velika revizija računa nije se dogodila kontinuirano. Zbog svoje važnosti, ovaj stavak daje detaljan opis Velike statističke revizije koja je učinjena 2008. godine na sve tri strane BDP-a: proizvodnoj, dohodovnoj i potrošnoj. Revizija je učinjena za razdoblje 1995. - 2007. Velika statistička revizija uključuje prilagodbu za neobuhvat, imputiranu rentu i UFPIM.  $\frac{2}{3}$  ukupnog korigiranog BDP-a je objašnjeno prilagodbom za neobuhvat i  $\frac{1}{3}$  je objašnjena promjenama u metodologiji za imputiranu rentu i UFPIM.

## 1.3 PREGLED PROIZVODNE METODE

### 1.3.0 BDP prema proizvodnoj metodi - prema NKD djelatnostima i institucionalnim sektorima

BDP prema proizvodnoj metodi jednak je **bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama** umanjenoj za **međufaznu potrošnju u tržišnim cijenama**, uvećanoj za **poreze na proizvode** i umanjenoj za **subvencije na proizvode**. Bruto dodana vrijednost jednaka je razlici bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama i međufaznoj potrošnji u tržišnim cijenama. Tablica 1.2. prikazuje osnovne sastavnice BDP-a prema proizvodnoj metodi za 2004. godinu:

Tablica 1.2. BDP prema proizvodnoj metodi, 2004. godina

	Vrijednost u mil. HRK	% BDP
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	434 383,2	176,9
Minus: Međufazna potrošnja po tržišnim cijenama	225 000,7	91,6
<b>Bruto dodana vrijednost u bazičnim cijenama</b>	<b>209 382,5</b>	85,3
Plus: Porezi na proizvode	41 862,1	17,0
Minus: Subvencije na proizvode	5 694,40	2,3
<b>Bruto domaći proizvod (po tržišnim cijenama)</b>	<b>245 550,2</b>	100,0

BDP prema proizvodnoj metodi izračunava se kao neovisna procjena na makro razini, na razini institucionalnih jedinica, odnosno holdinga i multiregionalnih poduzeća. Cijela procjena BDP-a, barem u tekućim cijenama, temelji se gotovo isključivo na sljedeća dva izvora podataka: **Registru godišnjih financijskih izvještaja FINA-e** za inkorporirane institucionalne jedinice i **bazi podataka Porezne uprave** o poreznim prijavama za neinkorporirane jedinice te prijavama PDV-a za obveznike sustava PDV-a. Budući da se nad svim jedinicama iz prvog skupa jedinica provodi računovodstvena revizija koju obavljaju različita javni (državni) i privatni revizori te porezna revizija koju obavlja Porezna uprava, računovodstvene stavke dobivene iz Registra godišnjih financijskih računa smatraju se veoma pouzdanima te se Registar računovodstvenih računa FINA-e smatra dostatno sveobuhvatnim. Što se tiče obuhvata i kvalitete podataka u bazi podataka Porezne uprave situacija je nešto lošija. Zbog intenzivne poslovne dinamike (osnivanja i prestanka rada jedinica) veći dio neobuhvaćenog BDP-a nalazi se u neinkorporiranom sektoru, dok se obuhvat inkorporiranog sektora u obračunu BDP-a smatra puno boljim (vidi poglavlje 7.).

BDP prema proizvodnoj metodi, za sve tri komponente: vrijednost proizvodnje, dodanu vrijednost i međufaznu potrošnju, za 60 NKD djelatnosti, prikazan je u Tablici 3.2.

Registar godišnjih financijskih izvještaja Financijske agencije obuhvaća izvještaje sljedećih institucionalnih jedinica: a) **poduzetnika** (velikih, srednje velikih i malih), b) **proračuna i proračunskih korisnika**, c) **neprofitnih ustanova**, d) **banaka i štedionica** te e) **osiguravajućih društava**, one se mogu koristiti za unakrsnu klasifikaciju svih BDP/BND elemenata u rubrici Industrije x Sektori (I x S). Svih pet spomenutih grupa institucionalnih jedinica pripadaju jednom od institucionalnih sektora definiranih prema ESA 95. Primjerice, **poduzetnici** pripadaju prvenstveno sektoru **S.11 – sektor nefinancijskih poduzeća**; **proračunski korisnici** sektoru **S.13 – sektor opće države**; **neprofitne ustanove** sektorima **S.11 – sektor nefinancijskih poduzeća**, **S.12 – sektor financijskih poduzeća**, **S.14 – NPUSK**, ovisno kojem sektoru služe. **Banke i štedionice te društva za osiguranje prvenstveno** pripadaju sektoru **S.12 - financijska poduzeća**. Poduzetnici koji vode računovodstvo za poduzetnike, ali obavljaju financijsko poslovanje (NKD odjeljci 65, 66 i 67) premještaju se iz sektora S.11- nefinancijska poduzeća u sektor S.12 - financijska poduzeća. Dio proračunskih korisnika, koji najvećim dijelom obavlja tržišnu djelatnost (ESA 95 kriterij 50%/50%) prebačeni su u sektor S.11 - nefinancijska poduzeća. Točna definicija granice sektora opće države najvažnija je za ispravan obračun računa opće države (državnog deficita i duga). Stoga je posebna pažnja posvećena izradi sektora opće države u odnosu na druge sektore. Jedinice iz registra Porezne uprave, koje su obveznici plaćanja poreza na dohodak, isključivo pripadaju sektoru S.14 – sektor kućanstava.

**Detaljan opis institucionalnih sektora s numeričkim primjerima naveden je u poglavlju 3.**

### **1.3.1 Referentni okvir (poslovni registar i ostali registri)**

Obračun hrvatskih nacionalnih računa ne temelji se na registrima, što znači da je kontrola obuhvata ekonomskih transakcija kroz **Registar stanovništva, Poslovni registar i Registar kućanstava** (spominjemo samo tri najvažnija) veoma zahtjevna. To se posebno odnosi na područje neinkorporiranih malih jedinica (obrtnike, slobodna zanimanja, itd.), koje ostvaruju sve veći ekonomski značaj (mjeren udjelom u BDP-u) i čija je poslovna demografija vrlo promjenjiva. U Registru poslovnih subjekata ne postoji jasna veza između poduzeća i njegovih lokalnih poslovnih jedinica (lokalni JVD), čak niti u stavkama kao što su broj zaposlenih i prihodi (promet). Naime, različite granske statistike provode istraživanja koja se baziraju na njihovim vlastitim adresarima, šalju svoje izvještaje različitim izvještajnim jedinicama unutar većih poduzeća, ne uzimajući u obzir obuhvat svojih adresara s potpunim obuhvatom poduzeća. U tom pogledu značajno je razlikovati pomoćne jedinice, čiji se prihodi i poslovni rashodi raspoređuju na primarne i sekundarne jedinice, odnosno koje služe za zatvaranje financijskih pozicija u Strukturnim poslovnim statistikama (SPS) do razine poduzeća. Ovo je zahtjevno za osobe koje rade obračun BDP-a, a koje pokušavaju raspodijeliti konsolidirane prihode i nabavke na nivou poduzeća, na čiste djelatnosti prema NACE Rev. 1.1. klasifikaciji.

### **1.3.2 Vrednovanje**

Podaci iz Registra godišnjih financijskih izvještaja Financijske agencije, koji se koriste za obračun vrijednost proizvodnje i međufazne potrošnje, prikazani su na računovodstvenom načelu nastanka poslovnog događaja. Za neke jedinice koje pripadaju sektoru opće države i koje primjenjuju modificirano obračunsko načelo

potrebno je napraviti prilagodbu sa gotovinskih na obračunske vrijednosti, iako su za većinu jedinica stavke iskazane na obračunskom načelu.

Proizvodnja se vrednuje po **bazičnim cijenama**, što znači da se subvencije na proizvode uključuju u poslovne prihode. Promjene zaliha vrednuju se u prosječnim cijenama, po djelatnostima, za četiri glavne vrste zaliha, odnosno vlasnički dobici/gubici izdvajaju se iz promjena zaliha, koje se izvode direktno iz poslovnog računovodstva (vidi poglavlje 3., dio 3.2.1. za detaljniji opis promjena u zalihama sukladno ESA 95). Međufazna potrošnja vrednuje se po **tržišnim cijenama**.

Proizvodnja tržišnih proizvođača se vrednuje kao zbroj prodaje, promjene zaliha gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku, vrijednosti proizvoda koji su proizvedeni za vlastitu upotrebu i subvencija na proizvode. Vrijednost zaliha gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku i zaliha proizvoda za vlastitu upotrebu obračunava se po troškovnom načelu (uključujući trošak rada i amortizaciju). Trgovačka roba vrednuje se po kupovnim cijenama, bez odbitnog PDV-a.

Trgovačke marže na robe koje prolaze kroz trgovačke kanale procjenjuju se kao razlika između ukupne vrijednosti prodaje ovih roba i nabavne vrijednosti prodanih roba (tj. trošak prodane robe). U izvorima podataka se nalaze obje komponente neophodne za izračun trgovačkih marži, osim za male neinkorporirane jedinice, za koje se trgovačke marže procjenjuju neizravno.

Međufazna potrošnja vrednuje se po tržišnim cijenama bez odbitnog PDV-a. Iako, s teoretskog stajališta, utrošak roba u međufaznu potrošnju mora biti jednak kupnji tijekom razdoblja umanjenoj za promjenu zaliha (konačne minus početne vrijednosti zaliha), u našem slučaju obračun je obrnut, **što je uvjetovano izvorima podataka**. Naime, u poslovnom računovodstvu nalazi se stavka u poslovnim rashodima, koja se obračunava u trenutku kada roba ulazi u proizvodni proces, kojoj se dodaje promjena zaliha da bi se dobio trenutak kupnje, te se jedino u tom trenutku promjene zaliha (preračunate u prosječne cijene) moraju odbiti da bi stavka međufazne potrošnje odgovarala ESA 95 kategoriji međufazne potrošnje (vidi Tablicu 3.15. u poglavlju 3., dio 3.2. kako se izračunavaju promjerne zaliha<sup>7</sup> za različite vrste zaliha).

Budući da je sustav poreza na dodanu vrijednost izrađen na obračunskom načelu, što znači da se PDV obračunava u trenutku izdavanja računa, a ne u trenutku naplate PDV vrednovan po obračunskom načelu se može direktno preuzeti iz Registra PDV-a Porezne uprave. Dakle, PDV u obračunu BDP-a (u prelasku s bazičnih na tržišne cijene) temelji se na načelu nastanka događaja. Subvencije, trošarine i carine koji se preuzimaju iz baza podataka Ministarstva financija i Carinske uprave temelje se na gotovinskom načelu. Zbog toga, Sektor nacionalnih računa pokušava pronaći najbolje rješenje u preračunu stavki sa gotovinskih na obračunske vrijednosti, uzimajući u obzir prosječni vremenski raskorak između trenutka nastanka potraživanja/obveze i trenutka naplate/plaćanja.

---

<sup>7</sup> engl. IVAs, Inventories revaluation adjustments.

### 1.3.3 Prelazak s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva

Prilagodba različitih pozicija iz poslovnog računovodstva na kategorije nacionalnih računa prema ESA 95 konceptu značajan je element procesa izrade nacionalnih računa. To se prvenstveno odnosi na proizvodnu metodu obračuna koja se uglavnom temelji na podacima iz financijskih izvještaja. Najznačajniju prilagodbu, kod proizvodne metode, čini korekcija **poslovnih prihoda** za tri vrste zaliha: zalihe gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku i trgovačke robe; i **poslovnih rashoda** za promjene zaliha sirovina i materijala. Spomenute korekcije se provode na način kako je objašnjeno u podnaslovu 3.2.1. Postupak prilagodbe promjene zaliha iz poslovnog računovodstva u promjene zaliha u prosječnim godišnjim cijenama već je opisan u podnaslovu 3.2.1.

Izdvajanje dijela poslovnih rashoda iz poslovnog računovodstva u dio dodane vrijednosti (sredstva zaposlenih) opisano je u podnaslovu 1.2.1.

Posebno važna prilagodba pozicija iz poslovnog računovodstva koja zaslužuje adekvatnu pažnju je prilagodba subvencija (budući da se one u poslovnom računovodstvu često krivo klasificiraju). Dio tih subvencija potrebno je reklasificirati u transfere (posebno u kapitalne transfere) budući da se oni koriste za pokrivanje trajnih gubitaka (npr. u brodogradnji). Konačno, ti transferi nalaze nadilaze granice proizvodnje te su dio procesa redistribucije na kapitalnom računu.

### 1.3.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene

Kao što se može zaključiti na temelju prethodnih poglavlja, obračun BDP-a prema proizvodnoj metodi temelji se na sljedećim administrativnim izvorima podataka:

#### Za inkorporirani sektor - baze podataka Financijske agencije:

1. Baze podataka za **poduzetnike** (velike, srednje velike i male);
2. Baze podataka za **banke i štedionice**;
3. Baze podataka za **osiguravajuća društva**;
4. Baze podataka za **proračune i proračunske korisnike**;
5. Baze podataka za **neprofitne ustanove**.

#### Za neinkorporirani sektor:

6. **Baza podataka Porezne uprave o prijavama poreza na dohodak**;
7. **Baza podataka Porezne uprave o PDV-u** (podaci o uplatama i prebijanju PDV-a, npr. neto obračunati PDV).

Ako je moguće doći do detaljnih računovodstvenih podataka, komponente BDP-a obračunavaju se izravnom metodom, agregiranjem podataka poslovnog računovodstva, koji su prethodno odgovarajuće strukturirani za obračun BDP-a, odnosno pretvaranje računovodstvenih stavki u ESA 95 agregate.

Neizravni pristup se koristi ili se planira koristiti, za sljedeće pozicije: a) proizvodnju za vlastiti račun malih poljoprivrednih gospodarstava, koja se procjenjuje preko podataka Ankete o potrošnji kućanstava o potrošnji za vlastite potrebe, b) investicije za vlastiti račun djelomično se procjenjuju korištenjem podataka Statistike građevinarstva, c) potrošnju dugotrajne imovine za sektor opće države, kao dijela proizvodnje države, koja se trenutno procjenjuje izravnom metodom, a planira se procjenjivati neizravnom metodom koristeći metodu stalne inventarizacije (PIM metoda) na podacima Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnim imovinom.

### **1.3.5. Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija**

Godišnje procjene se najvećim dijelom temelje na raspoloživim godišnjim podacima.

Izuzetak je procjena dodane vrijednosti za djelatnost poljoprivrede. Podaci za poljoprivredna obiteljska gospodarstva procjenjuju se metodom ekstrapolacije na podatke prethodne godine. Postupak procjene je opisan u poglavlju 3.7.

### **1.3.6. Glavni pristupi u pogledu obuhvata**

Osnovni postupak u procjeni neobuhvaćenog dijela BDP-a je Eurostatova metoda, koja se temelji na tabličnom pristupu (N1 – N7). Detaljna metodološka objašnjenja o tome kako je ispravak za neobuhvaćeni dio klasificiran po vrstama, opisana su u poglavlju 7. Ukupno korekcija u referentnoj 2004. godini iznosi oko 8,4% BDP-a.

## 1.4 PREGLED DOHODOVNE METODE

### 1.4.0 BDP prema dohodovnoj metodi

Procjena BDP-a dohodovnom metodom i njegovih dohodovnih komponenti iskazana je u tekućim tržišnim cijenama. Prema dohodovnom pristupu, BDP se sastoji od dohodovnih komponenti, kao kategorija primarnog dohotka primljenih od strane rezidentnih institucionalnih jedinica ili pojedinaca u procesu proizvodnje dobara i usluga. Bruto poslovni višak je dohodak tržišnih i netržišnih proizvođača (u hrvatskom slučaju ova kategorija javlja se u sektorima nefinancijskih poduzeća, financijskih poduzeća, opće države i sektoru neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK-a), mješoviti dohodak je dohodak primljen od strane pojedinaca, tj. kućanstava (u hrvatskim sektorskim računima pojavljuje se samo u sektoru kućanstva), a sredstva zaposlenih su primarni dohodci pojedinaca (njih plaćaju svi institucionalni sektori i prima sektor kućanstva).

Sukladno ekonomskoj teoriji, bruto poslovni višak predstavlja naknadu za proizvodni faktor kapital (tj. BPV je bruto najam ili kapitalna usluga koja predstavlja implicitni prinos na kapital), a sredstva zaposlenih predstavljaju naknadu na proizvodni faktor rad (tj. sredstva zaposlenih su čisti dohodak od rada). Mješoviti dohodak je dio dohotka kojeg primaju članovi kućanstava koji su vlasnici neinkorporiranih poduzeća, dakle, nije moguće razlučiti koji dio ovog dohotka se odnosi na kapital, a koji dio na rad. Ovisno o pristupu, postoji jedna dohodovna komponenta koja se odnosi na *treći faktor proizvodnje* – državu, a odnosi se na poreze na proizvodnju i uvoz manje subvencije na proizvodnju.

#### 1.4.1 Referentni okvir

Budući da se BDP, prema dohodovnoj metodi, obračunava istovremeno sa proizvodnom metodom, metodološki okvir je isti (vidi podnaslov 3.1.). Kao i za proizvodnu metodu, baza je poslovno računovodstvo: 1) Račun dobiti i gubitka za sve poslovne subjekte (inkorporirane) jedinice i 2) Prijava poreza na dohodak za sve neinkorporirane jedinice, koje ne vode cijeli skup računa i stoga generiraju mješoviti dohodak.

Kako u Računu dobiti i gubitka po različitim grupama izvještajnih jedinica, nema iskazane zarade prije odbitka kamata i poreza, potrebne za dobivanje bruto poslovnog viška, počevši od zadržane dobiti pa sve do bruto poslovnog viška; bruto poslovni višak i mješoviti dohodak procjenjuju se kao razlika između dodane vrijednosti po tržišnim cijenama, neto ostalih poreza na proizvodnju i uvoz i sredstva zaposlenih.

Sve komponente dohodovne metode izračunate su na razini 60 djelatnosti prema NKD-a, u skladu s proizvodnom metodom.

#### 1.4.2 Vrednovanje

Imajući na umu činjenicu da su sve komponente sredstava zaposlenih u poslovnom računovodstvu bazirane na obračunskom načelu može se reći da su i sredstva zaposlenih također bazirana na obračunskom načelu. Vrednovanje poreza na proizvodnju i uvoz (ESA 95, oznaka D.2) već je opisano kod obračuna BDP-a proizvodnom metodom (vidi poglavlje 3.): PDV i ostali porezi na proizvodnju (ESA 95, oznaka D.29) bazirani

su na obračunskom načelu, za razliku od carina i subvencija koje su bazirane na gotovinskom načelu. Posljedično, može se smatrati da je obračun BPV-a, koji je izveden kao rezidual, vrednovan na obračunskom načelu.

### **1.4.3 Prijelaz sa poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva**

Glavni problem, uzimajući u obzir raspoložive podatke iz poslovnog računovodstva, je razlikovanje između kategorija međufazne potrošnje, sredstva zaposlenih i ostalih poreza na proizvodnju. Svi elementi administrativnih troškova u financijskim izvještajima, koji pripadaju sredstvima zaposlenih ili drugim kategorijama dodane vrijednosti, isključeni su iz međufazne potrošnje.

Sredstva zaposlenih, prema ESA 95, širi su pojam nego nadnice i plaće ili troškovi rada, kao što je definirano u poslovnom računovodstvu. Stoga su potrebne neke korekcije kako bi se koncept poslovnog računovodstva prilagodio konceptu sredstava zaposlenih. Korekcije za: a) premije osiguranja, b) autorske honorare, c) rad preko student servisa i d) školarine već su spomenute u poglavljima 3 i 4.

### **1.4.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene**

Iz prethodnog odjeljka očito je da je najveća komponenta dohodovne strane upravo sredstva zaposlenih, te se ona procjenjuje izravno. Neizravno procijenjene komponente dohotka iz dijela 1.3.4., proizvodnja za vlastiti račun i investicije za vlastiti račun, dio su mješovitog dohotka i BPV, na dohodovnoj strani. Stoga se zadnja dva elementa, barem djelomično, procjenjuju neizravno.

Potrošnja dugotrajne imovine za sve institucionalne sektore procjenjuje se izravno, tj. uzimajući u obzir koncept poslovnog računovodstva (amortizacija). Samo za sektor opće države i za mala poljoprivredna gospodarstva potrošnja dugotrajne imovine procjenjuje se neizravno. Potrošnja dugotrajne imovine za sektor opće države procjenjuje se kao 4% dodane vrijednosti prije nego što se dodaje amortizacija, a za individualna poljoprivredna gospodarstva iznosi 15% od ukupne dodane vrijednosti tih gospodarstava. Kao što je već rečeno u dijelu 1.3.4., Sektor nacionalnih računa u DZS-u poduzima značajne napore da primjeni pristup neizravne metode stalne inventarizacije za procjenu potrošnje dugotrajne imovine, posebno u sektoru opće države, što će utjecati na ukupnu razinu BDP-a.

### **1.4.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija**

Uloga „benchmarka“ i ekstrapolacije se ne koristi. Iznimke su mala obiteljska gospodarstva gdje je proizvodnja procijenjena ekstrapolacijom iznosa prethodnih godina, dok je dodana vrijednost malih obiteljskih gospodarstava u potpunosti uračunata u mješoviti dohodak.

### **1.4.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata**

Ispravci vezano uz nepotpuni obuhvat objašnjeni su u poglavlju 7.



### **1.4.7 Sredstva zaposlenih**

Sredstva zaposlenih sastoje se od bruto nadnica i plaća (uključujući porez na dohodak, prirez i doprinose zaposlenika) i doprinose poslodavaca za socijalno osiguranje koji mogu biti stvarni i imputirani. U hrvatskom sustavu socijalnog osiguranja poduzetnici ne plaćaju imputirane doprinose niti u prvi stup mirovinskog osiguranja niti u sustav osiguranja u okviru mirovinskih fondova. Izračun obje vrste doprinosa je izravan, budući da se svi doprinosi izračunavaju kao fiksni udio bruto nadnica i plaća (doprinosi na bruto nadnice i plaće iznosi 16,9%, a doprinos iz bruto nadnica i plaća iznosi 20,0% ukupnih bruto nadnica i plaća). Doprinosi na bruto nadnice i plaće i doprinosi iz bruto nadnica i plaća sastoje se od sljedećih vrsta doprinosa: doprinosa za mirovinsko osiguranje (sustav međugeneracijske solidarnosti i sustav kapitalizacije uplaćenih doprinosa), doprinosa za zdravstveno osiguranje i doprinosa za zapošljavanje.

Osnovni elementi iz poslovnog računovodstva koji se koriste za obračun sredstava zaposlenih su sljedeći: a) naknade zaposlenicima (kao što su: putni troškovi, terenski dodatak, naknade za odvojeni život, obiteljski dodaci, regresii, otpremnine, honorari, itd.), b) neto nadnice i plaće (stvarni iznos) koji prime zaposlenici nakon što plate doprinose iz plaća i nadnica te porez na dohodak i prirez, c) doprinosi, porez i prirez iz plaća (u različitim postocima u različitim regijama Republike Hrvatske - regijama i d) doprinosi na plaće.

Zbroj četiri računovodstvena elementa iz prethodnog odlomka uvećava se za ispravak spomenut u dijelu 1.2.1. i 1.4.3.

### **1.4.8 Ostali porezi na proizvodnju i uvoz**

Ostali porezi na proizvodnju i uvoz (ESA 95, oznaka D.29) dio su šire stavke naziva Porezi na proizvodnju i uvoz. To su porezi na vlasništvo i uporabu imovine korištene u proizvodnji ili plaćanja za dobivanje dozvole za proizvodnju. Ostali porezi na proizvodnju i uvoz ne uključuju poreze na dohodak i bogatstvo, koji nemaju izravan utjecaj na cijenu prodanih dobara. Glavni izvori za D.29 su stavke poslovnog računovodstva, kao što su porez na tvrtku, porez na promet nekretnina, porez na motorna vozila, porez na plovila, itd.

### **1.4.9 Ostale subvencije na proizvodnju**

Ostale subvencije na proizvodnju (D.39) trenutno ne postoje u hrvatskom poreznom sustavu pa se trenutačno ne obračunavaju u hrvatskim Nacionalnim računima.

#### **1.4.10 Bruto poslovni višak**

BPV izračunava se kao rezidualna kategorija za sve institucionalne sektore, osim kućanstava, primjenjujući proizvodni pristup obračuna BDP-a. Za jedinice u sektoru opće države i sektoru NPUSK-a koji su netržišni proizvođači, bruto poslovni višak jednak je potrošnji dugotrajne imovine.

#### **1.4.11 Mješoviti dohodak**

U našem slučaju, mješoviti dohodak predstavlja prihod neinkorporiranog sektora. Procjenjuje ga se kao rezidualnu kategoriju, a jednak je dodanoj vrijednosti od koje se oduzimaju sredstva zaposlenih i ostali porezi na proizvodnju, a dodaju se ostale subvencije na proizvodnju.

#### **1.4.12 Potrošnja dugotrajne imovine**

Potrošnja dugotrajne imovine procjenjuje se kao zbroj amortizacije iz poslovnog računovodstva, osim za sektor opće države i individualna poljoprivredna gospodarstva gdje su procjene neizravne (vidi dio 1.4.4.). Iako se potrošnja dugotrajne imovine izvodi izravno iz poslovnog računovodstva, koje se vodi po povijesnim troškovima umjesto po troškovima zamjene (kako nalaže ESA 95), čini se da veličina potrošnje dugotrajne imovine nije podcijenjena.

Iako metoda ubrzane amortizacije u poslovnom računovodstvu ublažuje silaznu pristranost potrošnje dugotrajne imovine, obračunate izravno kao amortizacija po povijesnim troškovima, metoda stalne inventarizacije je u fazi razvoja, kako je već spomenuto u djelu 1.4.4.

## **1.5 PREGLED RASHODNE METODE**

### **1.5.0 BDP prema rashodnoj metodi**

Osim BDP-a prema proizvodnoj metodi, rashodna metoda izračuna BDP-a je druga najvažnija metoda u Hrvatskoj. Rashodna strana izračunava konačne uporabe rezidentnih jedinica čiji se zbroj umanjuje za uvoz roba i usluga. Kod obračuna BDP-a s rashodne strane zbrajaju se sljedeće komponente: izdaci za konačnu potrošnju kućanstva, izdaci neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima te izdaci za ukupnu potrošnje države, bruto investicije, izvoz roba i usluga, čiji se zbroj umanjuje za uvoz roba i usluga. BDP prema rashodnoj metodi izračunava se zasebno, na detaljnoj razini. Zatim se zbraja svih tih sedam konačnih uporaba dobara i usluga koje ulaze u gospodarstvo. U Hrvatskoj, BDP prema rashodnoj metodi, međutim, ne uključuje nabavu umanjenu za prodaju dragocjenosti. BDP prema proizvodnoj i BDP prema rashodnoj metodi procjenjuju se neovisno na temelju različitih izvora podataka. Iako je izračun konceptijski isti, nastaju razlike u izračunu zbog grešaka u istraživanjima, vremenu bilježenja i drugim greškama koje se događaju u praksi. Razlika u izračunu BDP korištenjem različitih dviju metoda naziva se statistička diskrepancija koja se bilježi zajedno s kategorijom promjena zaliha.

### **1.5.1 Referentni okvir**

Metodologija koja se koristi u skladu je sa Sustavom nacionalnih računa 1993 (SNA 93) i Europskim sustavom nacionalnih računa 95 (ESA 95). Izvori podataka za godišnji i tromjesečni obračun BDP-a su statistička istraživanja koje provodi DZS, administrativni izvori podataka (Ministarstvo financija, Porezna uprava, Hrvatska narodna banka) te ostali izvori podataka. Za potrebe izračuna godišnjih i tromjesečnih nacionalnih računa koriste se također: Godišnje financijsko izvješće o prihodima i rashodima korisnika proračuna, Godišnje statističko izvješće neprofitnih ustanova i Tromjesečno statističko izvješće korisnika proračuna i neprofitnih ustanova. Osim navedenih istraživanja svi potrebni podaci prikupljaju se iz ranije spomenutih računovodstvenih evidencija.

### **1.5.2 Vrednovanje**

Vrednovanje svake pojedine komponente s rashodne strane BDP-a u načelu je u skladu ESA 95. Izdaci za konačnu potrošnju kućanstva i bruto investicije u dugotrajnu imovinu izraženi su u kupovnim cijenama. Potrošnja države i NPUSK-a izračunava se iz FINA-ine baze podataka. Samo za neke jedinice koje pripadaju sektoru države potrebno je napraviti prilagodbu iz gotovinskog u obračunsko načelo knjiženja. Konačna potrošnja NPUSK-a izražena je u istim cijenama kao i ostali netržišna proizvodnja. Procjena vrijednost promjene zaliha izračunava se kao razlika između vrijednosti zaliha na početku i na kraju razdoblja revaloriziranoj po prosječnim cijenama tijekom referentnog razdoblja uporabom odgovarajućih cjenovnih indeksa (vidi poglavlje 3., dio 3.2.1).

Vrijednost izvezene robe obračunava se prema paritetu fob, valuacija koju zahtijevaju nacionalni računi, dok se vrijednost uvezene robe bilježi po paritetu cif, koji je potrebno svesti na fob. Ispravak vrijednosti obavlja Hrvatska narodna banka u okviru Platne bilance.

### **1.5.3 Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnih računa**

Sve transakcije trebaju biti zabilježene sukladno ESA 95 u istom trenutku za sve uključene institucionalne jedinice. Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na koncept nacionalnih računa većinom je u skladu s ESA 95, budući da se većina podataka sastavlja u skladu sa zahtjevima ESA 95. Izvori podataka za sektor opće države i NPUSK temelje se na računovodstvenim podacima koju su uglavnom u skladu sa zahtjevima nacionalnih računa za iskazivanjem podataka na obračunskom načelu.

### **1.5.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene**

Za procjenjivanje proizvodnje za vlastitu potrošnju, imputirane rente i izdataka kućanstva na pojedine usluge koriste se neizravne metode, odnosno metode ekstrapolacije. Za izračun proizvodnje za vlastitu potrošnju koristi se indeks obujma iz proizvodnog pristupa (vidi dio 1.3.4 i 1.4.4). Za obračun imputirane rente za vlasnike stanova koristi se indeks obujma iz proizvodnog pristupa.

Za neke usluge (obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, kulturu i rekreaciju, ostale usluge) ne raspolaže se s podatkom o vrijednosti proizvodnje za određene osobne usluge, pa se kao ekstrapolator koristi indeks zaposlenosti.

### **1.5.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija**

Sastavnice BDP-a prema rashodnoj metodi procjenjuju se na temelju raspoloživih statističkih i administrativnih izvora podataka te je stoga uloga metoda ekstrapolacije minorna.

### **1.5.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata**

Korekcija za nepotpuni obuhvat objašnjene su u poglavlju 7.

### **1.5.7 Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava**

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava izračunavaju se kao izdaci za konačnu potrošnju kućanstava na domaćem tržištu plus potrošnja hrvatskih rezidenata u inozemstvu te se od toga oduzima potrošnja nerezidenata u Hrvatskoj.

Osnovni izvor podataka za obračun robnog dijela konačne potrošnje kućanstava je ostvareni promet trgovine na malo klasificiran prema NKD klasifikaciji te podaci iz Ankete o potrošnji kućanstava (APK). Procijenjeno je

da 12 posto ukupnih kupovina u trgovini na malo ne predstavlja konačnu potrošnju kućanstava, nego je sastavni dio međufazne potrošnje ili bruto ulaganja u dugotrajnu imovinu malih poduzetnika i neinkorporiranih poduzeća. Proizvodnja za vlastitu potrošnju uključuje se u robni dio konačne potrošnje kućanstava i izračunava se na temelju indeksa obujma prema proizvodnoj metodi.

Za izdatke za konačnu potrošnju kućanstava na usluge, korišteni su relevantni podaci iz istraživanja DZS-a (APK, usluge transporta i komunikacija, obrazovanje, zdravstvo, rekreacija i kultura, ostale usluge i hoteli i restorani) te administrativni podaci (podaci Ministarstva financija, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva rada i socijalne sigurnosti, novina i časopisa. Izračun izdataka za konačnu potrošnju kućanstava na godišnjoj razini radi se prema Klasifikaciji osobne potrošnje prema namjeni (COICOP).

### **1.5.8 Konačna potrošnja NPUSK-a**

Glavni izvor podataka: „Godišnji statistički izvještaj neprofitnih ustanova“. Prije izračuna prvo se obavlja prilagodba računovodstvenih kategorija u odnosu na kategorije nacionalnih računa.

Konačna potrošnja NPUSK-a obračunava se prema troškovnom načelu. Zbrajaju se sljedeći troškovi: sredstva zaposlenih, potrošnja dugotrajne imovine, ostali porezi na proizvodnju i međufaznu potrošnju. Na taj se način dolazi do bruto vrijednosti proizvodnje. Oduzimanjem prihoda od vlastite djelatnosti od bruto vrijednosti proizvodnje dobivamo izdatke za konačnu potrošnju NPUSK-a.

NPUSK čine sindikati, političke stranke, crkve ili vjerska udruženja, sportska, kulturna, rekreativna društva i neke druge neprofitne organizacije.

### **1.5.9 Izdaci za ukupnu potrošnju države**

Ukupna potrošnja države predstavlja zbroj rashoda onih jedinica koje pripadaju sektoru države, čija se aktivnost financira iz središnjeg proračuna, proračuna lokalnih jedinica odnosno izvanproračunskih fondova i čija vrijednost proizvodnje pripada netržišnim uslugama.

Osnovni izvori podataka su: “Godišnji financijski izvještaji proračunskih korisnika” i “Godišnji statistički izvještaji neprofitnih ustanova” koje provodi FINA. Prije izračuna prvo se radi prilagodba računovodstvenih kategorija u odnosu na kategorije nacionalnih računa. Ostali izvori podataka su podaci Ministarstva financija i Zavoda za zdravstveno osiguranje.

Kako ne postoji tržišna vrijednost državne proizvodnje prema međunarodno usuglašenim kriterijima vrijednost proizvodnje se mjeri zbrojem troškova. Zbrajaju se sljedeći troškovi: sredstva zaposlenih, potrošnja dugotrajne imovine, ostali neizravni porezi na proizvodnju i međufazna potrošnja. Na taj se način dobiva bruto vrijednost proizvodnje. Oduzimanjem prihoda od vlastite djelatnosti od bruto vrijednosti proizvodnje dolazimo do izdataka za konačnu potrošnju.

Konačna potrošnja države sastoji se od individualne i kolektivne potrošnje. Individualna potrošnja obuhvaća izdatke za netržišne usluge države (obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, kultura, sport, itd.), te one proizvoda i usluge koje država kupuje na tržištu (lijekovi, ortopedska pomagala, usluge lječilišta, itd.). Kolektivne izdatke države čine izdaci za upravne, administrativne, obrambene, ekonomske, razvojno-istraživačke i druge netržišne usluge države.

#### **1.5.10 Nabava umanjena za prodaju materijalne dugotrajne imovine**

Što se tiče pravnih osoba, podaci o bruto investicijama u dugotrajnu imovinu te isplata za investicijska ulaganja rezultat su prikupljanja podataka na godišnjoj razini. Podaci se prikupljaju u Godišnjem izvještaju o investicijama u dugotrajnu imovinu (INV-P), izvještaj ispunjavaju poduzeća i druge pravne osobe ako su izravni investitori. Izvještaj INV-P prilagođen je SNA-93 1996. Bruto investicije u dugotrajnu imovinu za određenu vrstu ekonomske aktivnosti obračunavaju se kako slijedi: nabavke nove dugotrajne imovine i poboljšanja postojeće imovine plus nabavke postojeće (rabljene) imovine umanjene za iznos prodaje postojeće imovine. Podaci za privatni sektor procjenjuju se na osnovi podataka granskih statistika DZS-a kao što su graditeljstvo, promet, Anketa o potrošnji kućanstava i ostalih izvora.

Tehnička struktura sastoji se od sljedećih kategorija: 1. Stambene zgrade; 2. Ostale građevine i zgrade; 3. Domaća oprema s montažom 4. Uvozna oprema s montažom. Stavke uključuju: prometna sredstva, osobne automobile, strojeve radilice i uređaje, i ostalu opremu. Stavka broj 5. odnosi se na ostalu materijalnu imovinu a) osnovno stado b) dugogodišnje nasade i pošumljavanje sukladno ESA 95.

Zbog velikog broja pravnih osoba koje istraživanjem nije moguće sve obuhvatiti u praksi se koristi dirigrani uzorak koji obuhvaća najveće investitore prema podacima o isplata Financijske agencije (Fine). Uzorak obuhvaća sljedeće subjekte: a) banke i štedionice, b) osiguravajuća društva, c) neprofitne ustanove čiji bruto investicije u dugotrajnu imovinu prelaze HRK 100 000 (od 2004.) d) proračunske korisnike, e) velike poduzetnike, f) srednje velike poduzetnike, g) male poduzetnike čije bruto investicije u dugotrajnu imovinu prelaze HRK 200 000 (u 2003., 2004. i 2005.).

Svi podaci prema tehničkoj strukturi koji se odnose na bruto investicije u dugotrajnu imovinu tijekom referentne godine uključuju fizički realiziranu vrijednost graditeljstva, nabave ili izrade dugotrajne imovine, bez obzira jesu li završene i da li je izvršena njihova isplata.

#### **1.5.11 Nabava umanjena za prodaju nematerijalne dugotrajne imovine**

Godišnji izvještaj o investicijama INV-P uključuje vrijednost nematerijalne nove imovine, postojeće imovine i prodaju postojeće imovine podijeljene na: 1. rudarska istraživanja, 2. softver, 3. zabavu, književne i umjetničke originale i ostalu nematerijalnu imovinu. Podaci su raspoloživi za pravne osobe te se radi procjena za neinkorporirane jedinice.

#### **1.5.12 Povećanje vrijednosti neproizvedene nefinancijske imovine**

Značajnija poboljšanja zemljišta uključena su kao posebna stavka u Godišnjem izvještaju o investicijama INV-P i obuhvaćaju aktivnosti sukladno stavku 10.51 SNA 93, koje uključuju: krčenje šuma i kamenitog tla, sprečavanje poplavlivanja ili erozije zemljišta uslijed aktivnosti mora ili rijeka, povećanje iskoristivog zemljišta koje je bilo ispod morske površine izgradnjom nasipa, morskih brana ili barijera te ostale aktivnosti vezane uz poboljšanje zemljišta.

### **1.5.13 Promjene zaliha**

Procjena promjena zaliha temelji se na podacima poslovnog računovodstva. Izračun se radi istovremeno kad i obračun BDP-a prema proizvodnoj metodi. Promjena zaliha procjenjuje se kao razlika između vrijednosti zaliha na kraju i na početku razdoblja, po prosječnim cijenama (vidi poglavlje 3., dio 3.2.1.). Procjena se obavlja za četiri vrste zaliha: zalihe gotovih proizvoda, zalihe proizvodnje u tijeku, trgovačke robe i sirovina i materijala.

Ova kategorija vrednuje se procjenom vremena obrtaja zaliha po vrstama zaliha i korištenjem različitih indeksa cijena. Metoda procjene detaljnije je opisana u djelu 3.2.1.

### **1.5.14 Izvoz roba**

Statistika izvoza roba sastavlja se na temelju podataka Carinske Uprave. Podaci obuhvaćaju sve robe koje napuštaju statistički teritorij Republike Hrvatske, a koje su predmet carinskog postupka.

### **1.5.15 Izvoz usluga**

Izvor podataka o izvozu usluga su podaci platne bilance koje prikuplja i tromjesečno objavljuje Hrvatska narodna banka. Bilanca plaćanja sastavlja se prema uputama MMF-ovog priručnika Bilanca plaćanja, 5. izdanje (5BPM).

### **1.5.16 Uvoz roba**

Statistika uvoza roba sastavlja se korištenjem podataka Carinske Uprave. Podaci obuhvaćaju sve robe nakon ulaska na statistički teritorij Republike Hrvatske, a koje su predmet carinskog postupka.

### **1.5.17. Uvoz usluga**

Izvor podataka o uvozu usluga su podaci platne bilance koje prikuplja i tromjesečno objavljuje Hrvatska narodna banka. Platna bilanca sastavlja se prema uputama MMF-ovog priručnika Bilanca plaćanja, 5. izdanje (5BPM).





## 1.6 POSTUPAK USKLAĐIVANJA ILI INTEGRACIJE TE GLAVNI PRISTUPI VREDNOVANJA

### 1.6.1 Postupak usklađivanja BDP-a

Tri metode izračuna BDP-a (proizvodna, dohodovna i rashodna) trenutačno su ugrubo usklađene primjenom makro pristupa. Usklađivanje **proizvodne** i **rashodne** strane BDP-a izvedeno je imajući na umu tri osnovna elementa: a) **tekuće cijene**, b) **aspekt obujma** (BDP u cijenama prethodne godine) i c) **pokazatelje obujma i cijena**. Budući da je na proizvodnoj strani za procjenjivanje BDP-a u stalnim cijenama korišten pristup dvostruke-deflacije (ili preciznije dvostruki pokazatelji), a na potrošnoj strani korišten je postupak deflacioniranja; kod usklađivanja vodilo se računa o usklađivanju gore navedenih elemenata (tj. jednakost BDPP i BDPR u tekućim cijenama te jednakost BDPP i BDPR koji su izraženi u obliku obujma – cijene prethodne godine i dosljednost pokazatelja).

Drugi aspekt usklađivanja uzima u obzir pristup robnog toka (na agregacijskoj razini 60 odjeljaka NKD-a). Najvažniji elementi robnog toka koji se poštuju tijekom usklađivanja su: a) potrošnja opće države, preuzeta je s proizvodne strane, a izračunata je oduzimanjem prihoda od prodaje od bruto vrijednosti proizvodnje opće države (i dodavanje socijalnih transfera), b) bruto investicije u dugotrajnu imovinu (dio građevinarstva) preuzet je s proizvodne strane kao bruto vrijednost proizvodnje građevinarstva, c) zbog loših (ili nepouzdanih) izvora podataka za neke usluge potrošnje, njihova potrošnja (na rashodnoj strani) procijenjena je izravno koristeći bruto vrijednost proizvodnje s proizvodne strane.

Izračun dodane vrijednosti, carina, subvencija, trošarina u cijenama prethodne godine koristeći implicitne deflatoe za potrošnju kućanstva, uvoz roba i usluga na koje su odobrene subvencije i na robe i usluge na koje se primjenjuju trošarine, također olakšava postupak usklađivanja, vodeći računa o različitoj vrijednosnoj osnovici: bazične cijene na proizvodnoj strani i tržišne cijene na rashodnoj strani.

Nakon što je proces usklađivanja završen na prilično detaljnoj razini dezagregacije ili na proizvodnoj ili na rashodnoj strani, implicitni deflatori za specifične agregate uspoređuju se s primarnim indeksima cijena: npr. implicitni deflator za izdatke za konačnu potrošnju kućanstva uspoređuje se s Indeksom potrošačkih cijena, različiti implicitni deflatori se uspoređuju s izravnim Indeksom cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima itd. Dohodovne komponente BDP-a uspoređuju se s komponentama s rashodne strane da bi se provjerilo kako te dvije skupine komponenti međusobno korespondiraju.

### 1.6.2 Ostali pristupi vrednovanja BDP-a

DZS koristi sve raspoložive informacije o različitim ekonomskim varijablama koje se odnose na različite ekonomske varijable i koje su međusobno korelirane kako bi se provjerila vjerodostojnost njihovog kretanja i njihova međusobna podudarnost (tj. konzistencija). Dobar primjer trebala bi biti konverzija Izdataka za konačnu potrošnju kućanstva iz tzv. domaćeg koncepta u tzv. nacionalni koncept, dok se podaci o potrošnji rezidenata u inozemstvu i nerezidentne potrošnje na domaćem teritoriju koriste za provjeru točnosti kretanja Izdataka za konačnu potrošnju kućanstva.

Kao što je to već spomenuto u prethodnom tekstu (dio 1.1.0., 1.2.1., 1.2.2., itd.) bilancirana Tablica Ponude i Uporabe, koja je djelomično je pripremljena za 2004. godinu, (nedostaje dio međufazne potrošnje Tablice Uporabe), značajno će poboljšati BDP sa sljedećih aspekata: a) bolje bilanciranje BDP-a dobivenog različitim metodama obračuna (proizvodna, dohodovna, rashodna strana) u tekućima cijenama, b) bolje mjerenje obujma, c) kontrola obuhvata, d) snažnije i preciznije procjene pondera PKM, itd.

## 1.7 PREGLED PRILAGODBI OBUHVATA NACIONALNIH RAČUNA

### 1.7.1 Uvod

Posljednjih nekoliko godina Državni zavod za statistiku RH, u skladu s Eurostatovom metodologijom, radi na projektu poboljšanja obuhvata nacionalnih računa. Metodologija se bazira na tzv. tabličnom pristupu kod kojeg su različiti oblici propusta u obuhvatu točno definirani i odijeljeni. Na taj način postiže se da se svi oblici neobuhvata sustavno istražuju te da su međusobno isključivi. Glavna prednost ove metode proizlazi iz međusobne usporedivosti procjena različitih oblika neobuhvata po zemljama.

Prema navedenom pristupu svi oblici neobuhvata klasificiraju se u sedam oblika (od N1 do N7). Budući da je proizvodna metoda najčešće primjenjivana metoda procjene BDP, logično je da se klasifikacija različitih oblika propusta u obuhvatu temelji na toj metodi.

BDP po proizvodnoj metodi je procijenjen za 60 odjeljaka NKD. Procjena neobuhvaćenog dijela BDP-a započinje s 1998., a serija trenutačno završava s procjenom za 2005.

Zbog iscrpnih izvora podataka proizvodna metoda obračuna BDP-a je glavna metoda kod procjene neobuhvata u nacionalnim računima. Tablica 1.3. prikazuje sedam oblika propusta u obuhvatu BDP, njihove apsolutne iznose, strukturu kao i njihov udio u BDP-u. Ukupni propusti u obuhvatu nacionalnih računa Hrvatske u 2004. procijenjeni su na HRK 19,6 milijardi s uključenim ilegalnim aktivnostima, odnosno HRK 18,1 milijardu bez ilegalnih aktivnosti, što je sukladno novoj metodologiju izračuna BDP-a 8% odnosno 7,4% BDP.

**Tablica 1.3. Ispravci BDP-a za neobuhvat, 2004.**

	<b>U tisućama HRK</b>	<b>Struktura (%)</b>	<b>% BDP</b>
N1 Neregistrirani (skriveni) proizvođači	707 371	3,6	0,3
N2 Neregistrirani ilegalni proizvođači	1 553 755	7,9	0,6
N3 Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja	1 338 381	6,8	0,5
N4 Registrirana pravna osoba koja nije uključena u statistički obuhvat	0	0,0	0,0
N5 Registrirano neinkorporirano poduzeće koje nije uključeno u statistički obuhvat	844 043	4,3	0,3
N6 Netočno prijavljivanje proizvođača	14 641 177	74,6	6,0
N7 Statistički nedostaci podataka	535 192	2,7	0,2
<b>Ukupno</b>	<b>19 619 919</b>	<b>100,0</b>	<b>8,0</b>
<b>Dio BDP-a koji mora biti uključen u BDP</b>	<b>18 066 164</b>	<b>92,1</b>	<b>7,4</b>

Obračun BDP-a prema dohodovnoj metodi ne mjeri se samostalno, već se procjenjuje istovremeno iz istih izvora kao i obračun BDP-a prema proizvodnoj metodi sa bruto operativnim viškom i mješovitim dohotkom kao rezidualnom vrijednošću. Stoga je korišten isti pristup kao na proizvodnoj strani. Tako je N6 podijeljen između naknada zaposlenicima, bruto operativnog viška i mješovitog dohotka, N7 je raspodjeljen isključivo na naknade zaposlenicima, dok su ostali tipovi propusta zbog neobuhvata raspodijeljeni u mješoviti dohodak (N1, N3, N5)

### 1.7.2 Neregistrirani (skriveni) proizvođači – N1

Za utvrđivanje nepotpunog obuhvata koji je u metodologiji Eurostata klasificiran kao pojavni oblik N1 (neregistrirani proizvođači) primijenjena je metoda tržišta rada. Korišteni su rezultati Ankete o radnoj snazi (ukupna zaposlenost) i podaci o zaposlenosti iz godišnjih statističkih izvješća FINA-e koji se koriste za obračun BDP-a (registrirana zaposlenost). Broj zaposlenih po djelatnostima iz Ankete o radnoj snazi uspoređivan je s brojem zaposlenih iz godišnjih statističkih izvješća koja se koriste prilikom obračuna BDP-a. Ti se podaci temelje na radnim satima, odnosno na zaposlenju na bazi punog radnog vremena. Za razliku u broju zaposlenih pretpostavljeno je da se radi o neregistriranim (neprijavljenim) zaposlenicima.

Neregistriranim zaposlenicima pridružena je vrijednost bruto proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti po zaposleniku koju su ostvarili mali poduzetnici u istoj djelatnosti s 2-9 zaposlenih.

Nezabilježeni dohodak skrivenih proizvođača 2004. godine procijenjen je na HRK 707 milijuna HRK (0,3% BDP-a).

### 1.7.3 Neregistrirani ilegalni proizvođači – N2

Dohodak od ilegalnih aktivnosti procijenjen je za sljedeće aktivnosti: distribucija droge, prostitucija i trgovina ljudima.

**Tablica 1.4. Procjena ukupnog prosječnog godišnjeg dohotka ostvarenog ilegalnim aktivnostima u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2000. – 2004., u milijunima HRK**

Vrsta ilegalnog dohotka	Vrijednost prosječnog godišnjeg ilegalnog dohotka	Udio u BDP-u
Distribucija droge	469,2	0,25
Prostitucija	1 013,5	0,54
Trgovina ljudima	71,0	0,04
<b>Ukupan neto ilegalni dohodak</b>	<b>1 553,7</b>	<b>0,82</b>

U razdoblju 2000. – 2004., ukupan prosječni dohodak od ilegalnih aktivnosti u Hrvatskoj iznosio je HRK 1,5 milijardi (0,82% prosječnog BDP-a u promatranom razdoblju), odnosno 0,63% novog revidiranog BDP-a za 2004. Najznačajniji izvori ilegalnog dohotka su prostitucija i distribucija droge.

Prema mišljenju stručnjaka OECD-a, u prvoj fazi projekta NOE, postoje određeni konceptijski problemi te problemi vezani uz procjenu. Prvo i najvažnije je pitanje korupcije koja je procijenjena na 0,5% BDP-a. Veliki dio, ako ne i cjelokupna aktivnost su izvan granica proizvodnje. Čini se da su procjene vezane uz prostituciju podcijenjene te je preporučeno da DZS analizira spomenutu aktivnost po načelu grad po grad kako bi se provjerilo u kojoj su mjeri realne procjene prostitucije u RH. Zbog gore navedenog, DZS je unaprijedio te procjene, izbacivši korupciju te uzeo u obzir komentare stručnjaka OECD-a.

#### **1.7.4 Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja – N3**

Vrsta N3 uključuje dohodak kućanstava od vlastite poljoprivredne proizvodnje - korekcija za tržišne cijene i gradnju stambenih objekata u vlastitoj izvedbi kućanstava. Za izračun vrijednosti izgradnje u vlastitoj režiji korišteni su rezultati Godišnjeg izvještaja za zgrade izgrađene u režiji privatnih vlasnika. Na temelju vrijednosti građevinskih radova po fizičkoj osobi, procijenjeno je da je 10% investicija, investicije fizičkih osoba za vlastiti račun. N3 za 2004. je procijenjen na HRK 1,3 milijardu, odnosno 0,55% BDP-a.

#### **1.7.5 Registrirane pravne osobe koje nisu uključene u statistički obuhvat – N4**

Izračun godišnjeg BDP-a temelji se na godišnjim statističkim izvješćima koja prikuplja Financijska agencija (FINA). Budući da se ovaj izvor podataka temelji na punom obuhvatu smatramo da ovi nedostaci u Republici Hrvatskoj nisu značajni.

#### **1.7.6 Registrirano neinkorporirano poduzeće koje nije uključeno u statistički obuhvat – N5**

Ova kategorija uključuje dohodak od iznajmljivanja stanova, soba i poslovnih prostora koji je prijavljen nadležnim tijelima (Poreznoj upravi), a nije uključen u statistički obuhvat pri izračunu službenog BDP-a. U 2004. N5 je procijenjen na HRK 844 milijuna, što je 0,35% BDP-a.

#### **1.7.7 Netočno prijavljivanje proizvođača – N6**

##### *1.7.7.1. Prijavljen maniji dohodak od stvarnog kod pravnih osoba*

Kao polazišna točka za procjenu prijavljene niže bruto vrijednosti proizvodnje od stvarne bruto vrijednosti proizvodnje je podjela bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti prema veličini poduzetnika i djelatnosti. Unutar svake djelatnosti za poduzetnike s manje od 10 zaposlenih, bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom (na bazi punih radnih sati) uspoređena je s

bruto vrijednosti proizvodnje po zaposlenom u jedinicama s više od 10 zaposlenih. U slučajevima gdje je bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom za te jedinice bila manja od bruto vrijednosti po zaposlenom u većim jedinicama smatralo se da je stvarna bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom jednaka prosjeku prijavljene bruto vrijednosti proizvodnje i bruto vrijednosti proizvodnje po zaposlenom u većim jedinicama (s 10 i više zaposlenih).

Po tom načelu, izračunat je i novi udio međufazne potrošnje. Netočno izvještavanje od strane proizvođača, pravnih osoba, procijenjeno je na HRK 6,3 milijarde u 2004., što je 2,6% BDP-a.

#### *1.7.7.2. Prijavljeni manji dohodak od stvarnog u sektoru obrt i slobodna zanimanja*

Za utvrđivanje netočno prijavljivanja dohotka obrtnika i slobodnih zanimanja, na razini odjeljka NKD klasifikacije, uspoređena je dodana vrijednost po zaposlenom za sektor obrta i slobodnih zanimanja s istovrsnim pokazateljem za male poduzetnike (do 10 zaposlenih). U onim djelatnostima gdje je dodana vrijednost po obrtniku (uključujući i zaposlenike kod obrtnika) manja od dodane vrijednosti po zaposlenom kod malih poduzetnika, pretpostavljeno je da je stvarna dodana vrijednost po zaposlenom jednaka vaganoj sredini prijavljene dodane vrijednosti po zaposlenom i dodane vrijednosti po zaposlenom kod malih poduzetnika. Ukupna podcijenjena dodana vrijednost obrta u 2004. godini iznosila je 4,5 milijarde kuna (1,8% BDP-a).

#### *1.7.7.3. Neprijavljeni dohodak od iznajmljivanja soba i stanova*

U ovu kategoriju (N6) treba svrstati neprijavljeni dohodak od iznajmljivanja soba i stanova koji na tržištu ostvaruju fizičke osobe. Procjena dohotka od iznajmljivanja stanova rezidentima temelji se na rezultatima Ankete o osobnoj potrošnji. Neprijavljeni dohodak od iznajmljivanja soba i stanova je u 2004. procijenjen na približno 584 milijuna kuna, odnosno 0,24% BDP-a.

### **1.7.8 Statistički nedostaci podataka – N7**

Ova grupa neformalnog sektora (N7) uključuje napojnice i plaćanja u naturi. Ukupni statistički nedostaci koji se odnose na 2004. procijenjeni su na HRK 535 milijuna (0,22% BDP-a).

## 1.8 PRIJELAZ od BDP-a do BND-a

### 1.8.0 Uvod i referentni okvir

Bruto nacionalni dohodak (BND) izračunava se uvećavanjem BDP-a za neto primarne dohotke iz Platne bilance. Neto primarni dohodak definira se kao razlika između primarnih dohodaka primljenih iz inozemstva – primici dohodaka (sredstva zaposlenih, subvencije primljene iz Europske unije i dohodak od imovine) i primarnih dohodaka plaćenih inozemstvu – odljevi dohodaka (sredstva zaposlenih, porezi na proizvodnju i uvoz plaćen Europskoj uniji te dohodak od imovine). U 2004., BND (nazvan nacionalno objavljeni BND) iznosio je HRK 241 260,2 milijuna i izračunat je uvećavanjem BDP-a, koji je iznosio HRK 245 550,2 milijuna (u tržišnim cijenama), za primarne dohotke primljene iz inozemstva u vrijednosti od HRK 5 295,2 milijuna. Zatim je taj iznos umanjeno za primarne dohotke plaćene inozemstvu u vrijednosti od HRK 9 585,2 milijuna.

U 2004. **nacionalno objavljeni BND** iznosio je 98,3% BDP-a. Detaljna struktura BND-a opisana je u Tablici 1.5.

Tablica 1.5. Prijelaz od BDP-a do BND-a, 2004.

u milijunima kuna	
<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>245 550,2</b>
<b>Plus: Neto sredstva zaposlenih - inozemstvo</b>	<b>1 752,5</b>
Plus: Sredstva zaposlenih primljena iz inozemstva	2 010,0
Minus: Sredstva zaposlenih plaćena u inozemstvu	257,5
Minus: Porezi na proizvodnju i uvoz, plaćeni Europskoj uniji	
Plus: Subvencije primljene od Europske unije	
<b>Plus: Neto primarni dohodak - inozemstvo</b>	<b>-6 042,5</b>
Plus: Dohoci primljeni iz inozemstva i zadržana dobit od domaćih izravnih investicija u inozemstvu	3 285,2
Minus: Dohodak prenesen u inozemstvo i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija u domaću ekonomiju	9 327,7
<b>Plus: Neto kamata - inozemstvo</b>	<b>-4 449,7</b>
Plus: Kamata primljena iz inozemstva	1 539,8
Minus: Kamata plaćena inozemstvu	5 989,7
<b>Plus: Neto dohodak povučen i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija - inozemstvo</b>	<b>-1 592,8</b>
Plus: Dohodak povučen iz inozemstva i zadržana dobit od domaćih izravnih investicija u inozemstvu	1 745,4
Minus: Dohodak prenesen u inozemstvo i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija u domaću ekonomiju	3 338,2
<b>= Nacionalno objavljen BND (ESA 95)</b>	<b>241 260,2</b>

### 1.8.1 Sredstva zaposlenih

Sredstva zaposlenih (D.1) definiraju se u skladu sa ESA 95 kao ukupna naknada za rad, u novcu ili naturi, isplaćena od strane poslodavca zaposleniku u zamjenu za njegov rad tijekom obračunskog razdoblja. Priljev prihoda podrazumijeva plaćanja nerezidentnih poslodavaca rezidentnim zaposlenicima; outgoing flow podrazumijeva plaćanje rezidentnih poslodavaca nerezidentnim zaposlenicima.

Glavni izvor za obračun sredstava zaposlenima je evidencija platnog prometa s inozemstvom (ITRS).

### **1.8.2 Porezi na proizvodnju i uvoz**

Ova stavka se ne izračunava jer Hrvatska nije članica Europske unije.

### **1.8.3 Subvencije**

Ova stavka se ne izračunava jer Hrvatska nije članica Europske unije.

### **1.8.4 Kamate**

Kamata se definira prema ESA 95 kao iznos kojeg je dužnik obavezan platiti vjerovniku, tijekom određenog vremenskog razdoblja, bez smanjenja iznosa nenaplaćene glavnice pod uvjetima koji proizlaze iz međusobno dogovorenog financijskog instrumenta.

### **1.8.5 Distribuirani dohoci poduzeća**

Distribuirani dohoci poduzeća (D.42) mogu biti u obliku dividende (D.421) ili povlačenja dohotka iz kvazipoduzeća (D. 422).

### **1.8.6 Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja**

Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja (D.43) se definira prema ESA 95 kao poslovni višak poduzeća od direktne inozemne investicije više svi potraživani dohoci od vlasništva ili potraživanja iz tekućih transfera manje svi dužni dohoci od vlasništva ili obveze iz tekućih transfera, uključujući stvarne doznake inozemnim direktnim investitorima i sve tekuće porezne obveze na dohodak, bogatstvo, itd., koje terete poduzeće za direktne inozemne investicije.

### **1.8.7 Dohodak od imovine korisnika polica osiguranja**

Dohodak od imovine korisnika polica osiguranja se definira prema ESA 95 kao ukupno primljeni primarni dohoci od investicija tehničkih rezervi osiguranja.

### **1.8.8 Rente za zemlju i rudna bogatstva**

Rente za zemlju i rudna bogatstva (D.45) se odnose na rente primljene (plaćene) od ostatka svijeta za zemlju i rudna bogatstva.

## **1.9 ISKLJUČIVANJE UTJECAJA RASPODJELE UFPIM-a NA BND**



Proizvod sektora financijskih poduzeća nastaje kad financijska poduzeća pružaju financijske usluge. Općenito, razlikujemo dva oblika financijskih usluga: usluge za koje se naplaćuju naknade i provizije te usluge kod kojih se prihod ostvaruje indirektno putem kamatne marže. U nacionalnim računima razlikuju se direktno i indirektno plaćene bankovne usluge. Potonje se nazivaju Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM).

Uredba Komisije br. 1889/2002 nalaže distribuciju UFPIM-a koji su proizveli sektori i industrije primjenjena je u Velikoj statističkoj reviziji 2008. za promjene cjelokupne BDP/BND serije za razdoblje od 1995. do 2005. (godišnji podaci) i za razdoblje od prvog tromjesečja 2000. do trećeg tromjesečja 2008. (tromjesečni podaci),

Razina BDP-a i BND-a će se povećati u Velikoj statističkoj reviziji zbog raspodjele UFPIM-a na sektore korisnika. Na razinu BDP-a utjecat će raspodjela UFPIM-a na konačnu potrošnju, izvoz i uvoz, dok će učinak izvoza i uvoza UFPIM-a morati biti neutraliziran pri izračunu BND-a. Metode i rezultati obračuna UFPIM raspoređene na sektore i industrije opisani su u poglavlju 9.

## **2 ROKOVI REVIDIRANJA I ZAVRŠETKA PROCJENA I METODOLOŠKIH REVIZIJA**

### **2.0 Uvod**

Ovo poglavlje sadrži slijedeće stavke:

stavak 2.1 opisuje rokove revidiranja i završetka procjena računa

stavke 2.2 i 2.3 opisuju Veliku statističku reviziju koja je učinjena 2008.

stavak 2.4 opisuje planirana poboljšanja koja će voditi u buduće revizije

### **2.1 Rokovi revidiranja i završetak računa**

Strogo definirani rokovi postoje jedino za rutinsku proizvodnju procjena tromjesečnog BDP-a (t+90 dana), dok su finalne godišnje procjene BDP-a, usprkos formalnom roku (t+9 mjeseci) ponekad su proizvedene sa vremenskim zaostatkom (t+2 godine). Ovu slabost sektora Nacionalnih računa u poštivanju rokova je potrebno nadvladati. Rokovi za godišnje i tromjesečne nacionalne račune su kako slijedi:

t+90 dana: za prve procjene tromjesečnog BDP-a i glavnih agregata nacionalnih računa, bez tromjesečnih agregata nacionalnih računa po institucionalnim sektorima

ad hoc revizije: trenutno „benchmarking“ preliminarnih godišnjih podataka BDP-a (izračunate kao suma 4 tromjesečja) zbog finalnih godišnjih podataka o BDP-u koji su izračunati korištenjem DENTON metode. Uvođenje transparentne revizijske politike se očekuje od sada nadalje. Slijedeća metodološka revizija se očekuje u 2010. godini (vidi stavak 2.4)

t+36 mjeseci: kada se Tablice Ponude i Uporabe razviju i integriraju u godišnji sustav nacionalnih računa, bit će korištene za finalno mikro usklađivanje i reviziju.

### **2.2 Velika statistička revizija 2008. godine: utjecaj na GDP**

Velika revizija računa nije se dogodila kontinuirano. Zbog svoje važnosti, ovaj stavak daje detaljan opis Velike statističke revizije koja je učinjena 2008. godine na sve tri strane BDP-a: proizvodnoj, dohodovnoj i potrošnoj. Utjecaj Velike statističke revizije možemo sumirati kako slijedi:

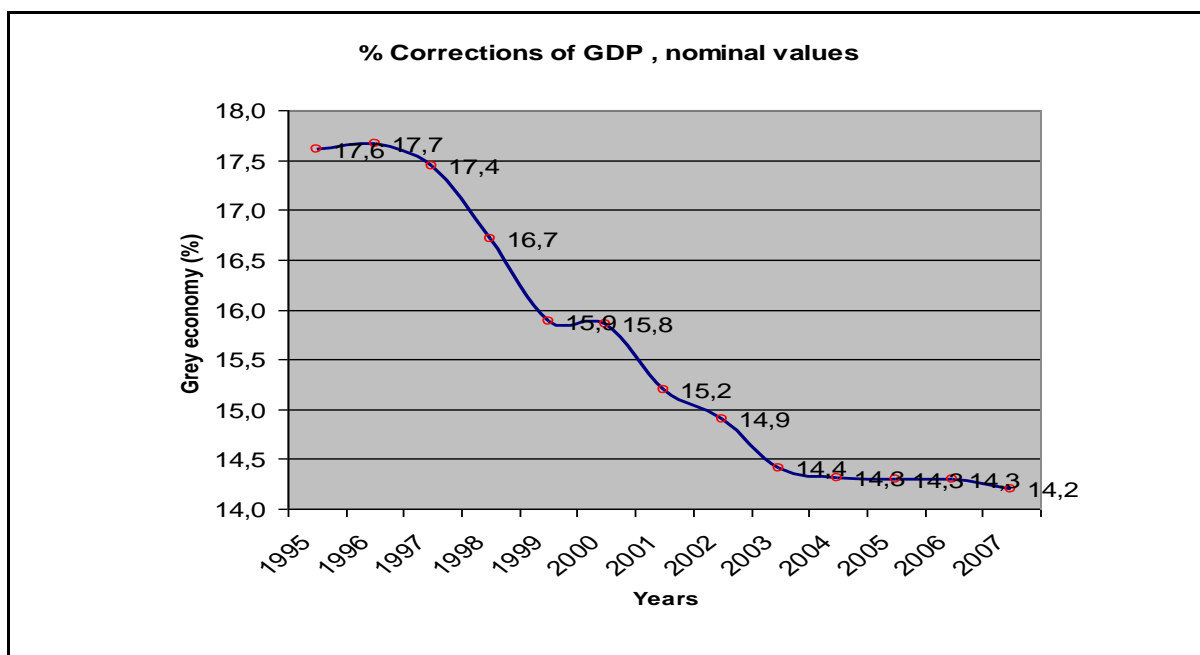
- Velika statistička revizija je učinjena 2008. godine i rezultirala je revizijom na sve tri spomenute strane BDP-a
- Revizija BDP-a za razdoblje od 1995. do 2007. godine

U periodu 1995. – 2007., godišnja korekcija procjene BDP-a u tekućim cijenama iznosila je u prosjeku 15,6%, dok je za period 1995.-2005. korekcija iznosila 15,8%

- Velika statistička revizija je uključivala prilagodbu za neobuhvat, imputiranu rentu i UFPIM<sup>8</sup>
- $\frac{2}{3}$  ukupne revizije BDP-a je objašnjena prilagodbom zbog neobuhvata
- $\frac{1}{3}$  je objašnjena metodološkim promjena za imputiranu rentu i UFPIM.

Slika 1 prikazuje profil korekcija BDP-a u periodu 1995. - 2007. Godišnje korekcije su izražene kao udio u BDP-u. Korekcije u BDP-u u tekućim cijenama je pao sa 17,6% (u 1995.) na 14,2% (u 2007.). Ovaj pad je potkrijepljen stabilnijom političkim i ekonomskim uvjetima zajedno sa poboljšanjima u statističkom sustavu čiji obuhvat ekonomskih aktivnosti obuhvaća veći dio „sive ekonomije“.

**Slika 1. Ispravci BDP-a, prema Velikoj statističkoj reviziji 2008., u %**



Usprkos značajnoj korekciji apsolutne razine BDP-a, stope rasta BDP-a prije i poslije Velike statističke revizije znatno se ne razlikuju. Tablica 2.1 prikazuje razlike.

<sup>8</sup> Nova metodologija za imputiranu rentu je objašnjena u poglavlju 3; prilagodba za neobuhvat je detaljno opisana u poglavlju 7; raspodjela UFPIM-a je objašnjena u poglavlju 9.

**Tablica 2.1. Usporedba novih stopa rasta BDP-a (nakon revizije)**

Godina	Stope rasta prije revizije	Stope rasta nakon revizije	Razlike
1	2	3	4 = (3 - 2)
1995.	6,80	6,80	0,00
1996.	5,90	5,84	-0,06
1997.	6,80	6,78	-0,02
1998.	2,50	2,13	-0,37
1999.	-0,90	-1,50	-0,60
2000.	2,90	3,03	0,13
2001.	4,40	3,83	-0,57
2002.	5,60	5,44	-0,16
2003.	5,30	4,96	-0,34
2004.	4,30	4,25	-0,05
2005.	4,05	4,21	0,16
2006.	4,80	4,70	-0,10
2007.	5,60	5,50	-0,10

Kao što Tablica 2.1 pokazuje, u svim godinama, osim u tri godine, rast BDP je bio nešto niži nakon Velike statističke revizije. Te revizije stope rasta BDP-a su primijenjene na sva tri mjere BDP-a. Za informaciju, negativne stope rasta u 1999. odraz su „Kosovske krize“ koja se snažno odrazila na turizam, glavnu pokretačku snagu hrvatske ekonomije.

### 2.3 Glavni elementi Velike statističke revizije: proizvodne i potrošne mjere

Tablica 2.2 pokazuje tri elementa koja su računana u cjelokupnoj BDP reviziji. Tablica 2.2 pokazuje korekcije na sve tri osnovane BDP varijable: bruto proizvodnji, međufaznoj potrošnji i dodanoj vrijednosti. Tablica također pruža raščlambu ekonomskih aktivnosti na drugu NKD razinu.

U stupcu II, prilagodbom obuhvata pokrivena su sve vrste sive ekonomije (vrste N1 do N7).

U stupcu III, UFPIM je raspoređen kao međufazna potrošnja na sve industrije upotrebom njihovog bruto proizvoda kao ključa. Korekcije UFPIM-a su napravljene samo za četiri industrije<sup>9</sup>:

1. Financijsko posredovanje, osim osiguranja i mirovinskih fondova (NKD- odjeljak 65)
2. Poslovanje nekretninama (NKD- odjeljak 70)

<sup>9</sup> Pogledaj Tablicu 2.2 za brojeve o kojima se ovdje govori. NKD odjeljak 65: negativna vrijednost (-263) nije korigirana za UFPIM u odjeljku 65 i odražava se na činjenicu da je novi UFPIM nešto niži nego prije revizije. Pozitivne vrijednosti za korekciju u odjeljku 70, 75 i 91 se odražavaju na činjenicu da UFPIM mora biti uključen na obje strane, outputa i inputa; budući da su ove djelatnosti po prirodi netržišne. Prije Velike statističke revizije, cijeli iznos UFPIM-a je računat iz dodane vrijednosti kao negativna dodana vrijednost određene aktivnosti, tj. broj prije Velike statističke revizije 6 990 je odbijen kao negativna dodana vrijednost određene aktivnosti, što je dalo niži BDP u usporedbi s onim nakon revizije. Nakon revizije, prema novoj ESA 95, samo 2 980 je bio oduzeto, sudjelujući u porastu BDP-a na 4 010 (4 010 = 6 990 – 2 980). Ovih 4 010 predstavljaju UFPIM koji završava u različitim komponentama ukupnih izdataka (tzv. potrošni UFPIM).

3. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje (NKD- odjeljak 75)
4. Djelatnosti članskih organizacija, d.n. (NKD- odjeljak 91).

Stupac IV donosi nove brojke za imputiranu rentu. Procjene bruto proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti su dodane odjeljku 70 (NKD) i sektoru kućanstva jer, prema dogovoru, renta za vlastite stanove i kuće pripada aktivnosti 70. Detaljno objašnjenje kako se računa nova imputirana renta je dano u odjeljku 3.17, poglavlje 3.

**Tablica 2.2. Elementi BDP revizije - proizvodna strana, 2004.**

	2004.	BDP prije revizije			Obuhvat			BDP UFPIIM			Imputirana renta - novo			BDP nakon revizije		
		Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA
	<b>Ukupni hrvatski BDP</b>	<b>I</b>			<b>II</b>			<b>III</b>			<b>IV</b>			<b>V = I+II+III+IV</b>		
		2	3	4 (2 - 3)	2	3	4 (2 - 3)	2	3	4 (2 - 3)	2	3	4 (2 - 3)	2	3	4 (2 - 3)
01	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	24 295	11 796	12 499	1 105	-87	1 192		193	-193				25 400	11 903	13 497
02	Šumarstvo, sječa drva i usluge povezane s njima	2 046	966	1 080	3	-4	7		16	-16				2 049	978	1 071
05	Ribarstvo, uzgoj riba i usluge povezane s njima	947	534	413	33	-83	117		8	-8				980	458	522
10	Vađenje ugljena i lignita; vađenje treseta	2	2	0					0	0				2	2	0
11	Vađenje sirove nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti u vezi s vađenjem nafte i plina, osim istraživanja	3 217	2 224	993	1	-3	4		26	-26				3 218	2 247	972
12	Vađenje uranovih i torijevih ruda	-	-	-												
13	Vađenje metalnih ruda	0	0	0					0	0				0	0	0
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	1 296	829	466	62	28	33		10	-10				1 357	868	489
15	Proizvodnja hrane i pića	21 815	14 703	7 112	1 385	687	698		174	-174				23 199	15 563	7 636
16	Proizvodnja duhanskih proizvoda	2 212	1 291	921	4	-2	6		18	-18				2 215	1 307	909
17	Proizvodnja tekstila	1 594	971	623	119	43	76		13	-13				1 713	1 027	686
18	Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	2 612	1 148	1 464	154	54	100		21	-21				2 766	1 224	1 542
19	Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica, sedlarskih i remenarskih proizvoda i obuće	1 572	1 090	482	64	17	46		13	-13				1 635	1 120	516
20	Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	3 038	1 978	1 060	328	165	163		24	-24				3 366	2 167	1 199

		BDP prije revizije			Obuhvat			BDP UFPIIM			Imputirana renta - novo			BDP nakon revizije		
		2004.	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2 147	1 391	756	86	38	49	17	-17				2 234	1 446	788	
22	Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	5 537	3 313	2 224	551	190	361	44	-44				6 088	3 547	2 541	
23	Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva	14 465	10 460	4 005	27	8	18	115	-115				14 492	10 584	3 908	
24	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	8 739	5 964	2 774	166	50	115	70	-70				8 904	6 084	2 820	
25	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	2 793	1 935	858	326	154	172	22	-22				3 120	2 111	1 009	
26	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	6 751	4 109	2 642	357	146	211	54	-54				7 108	4 309	2 799	
27	Proizvodnja metala	2 128	1 685	444	49	28	22	17	-17				2 178	1 729	449	
28	Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	6 547	3 924	2 623	702	291	412	52	-52				7 249	4 267	2 983	
29	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	3 310	2 126	1 184	158	72	86	26	-26				3 468	2 225	1 243	
30	Proizvodnja uredskih strojeva i računala	873	475	399	111	14	97	7	-7				985	496	489	
31	Proizvodnja električnih strojeva i aparata, d. n.	5 219	3 661	1 558	149	59	91	42	-42				5 369	3 762	1 607	
32	Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	2 123	1 245	878	89	28	61	17	-17				2 212	1 291	921	
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova	581	304	277	81	27	54	5	-5				662	336	327	
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	981	654	327	33	18	15	8	-8				1 015	679	335	
35	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	6 946	5 003	1 943	85	19	67	55	-55				7 031	5 077	1 954	
36	Proizvodnja namještaja, ostala prerađivačka industrija, d. n.	2 710	1 623	1 087	190	74	115	22	-22				2 900	1 719	1 181	
37	Reciklaža	755	473	283	68	21	46	6	-6				823	500	323	
40	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom	17 313	12 600	4 713	27	-5	32	138	-138				17 340	12 733	4 607	
41	Sakupljanje, počišćavanje i distribucija vode	2 402	1 095	1 307	33	9	23	19	-19				2 435	1 124	1 311	

	2004.	BDP prije revizije			Obuhvat			BDP UFPIM			Imputirana renta - novo			BDP nakon revizije		
		Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA	Q	IC	VA
45	Građevinarstvo	39 491	27 245	12 246	4 657	1 648	3 008		314	-314				44 147	29 207	14 940
50	Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima i mazivima	5 360	2 810	2 549	867	-10	878		43	-43				6 227	2 843	3 384
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	26 315	13 947	12 368	1 655	37	1 617		209	-209				27 970	14 194	13 776
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	15 637	7 376	8 260	1 286	4	1 281		124	-124				16 922	7 505	9 417
55	Hoteli i restorani	12 681	6 013	6 668	3 043	801	2 242		101	-101				15 723	6 915	8 809
60	Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	11 590	5 531	6 059	673	-93	766		92	-92				12 263	5 531	6 733
61	Vodeni prijevoz	3 122	1 799	1 323	86	-63	149		25	-25				3 208	1 761	1 447
62	Zračni prijevoz	1 493	1 015	478	4	-12	15		12	-12				1 497	1 015	481
63	Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu; djelatnosti putničkih agencija	6 795	3 736	3 059	315	49	266		54	-54				7 111	3 840	3 271
64	Pošta i telekomunikacije	12 848	5 151	7 697	31	-11	42		102	-102				12 879	5 242	7 636
65	Financijsko posredovanje, osim osiguranja i mirovinskih fondova	13 724	4 020	9 704	22	-50	72	-263	109	-372				13 484	4 080	9 404
66	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja	1 492	444	1 047	3	-4	7		12	-12				1 495	452	1 043
67	Pomoćne djelatnosti u financijskom posredovanju	415	175	240	15	-23	38		3	-3				429	156	274
70	Poslovanje nekretninama	2 158	818	1 340	759	-33	792	1 045	1 062	-17	19 185	2 016	17 169	23 146	3 862	19 284
71	Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	1 354	672	682	139	-106	245		11	-11				1 492	576	916
72	Računalne i srodne djelatnosti	2 125	1 034	1 092	103	-80	183		17	-17				2 228	970	1 258
73	Istraživanje i razvoj	1 969	855	1 114	9	-9	18		16	-16				1 978	862	1 117
74	Ostale poslovne djelatnosti	18 073	10 106	7 967	695	-542	1 237		144	-144				18 768	9 708	9 060



75	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	21 498	9 111	12 388		-31	31	626	626					22 124	9 706	12 418
80	Obrazovanje	10 633	2 265	8 368	40	-17	57							10 673	2 248	8 425
		<b>BDP prije revizije</b>			<b>Obuhvat</b>			<b>BDP UFPIM</b>			<b>Imputirana renta - novo</b>			<b>BDP nakon revizije</b>		
	<b>2004.</b>	<b>Q</b>	<b>IC</b>	<b>VA</b>	<b>Q</b>	<b>IC</b>		<b>2004</b>	<b>Q</b>	<b>IC</b>	<b>VA</b>	<b>Q</b>	<b>IC</b>		<b>2004</b>	<b>Q</b>
85	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	13 639	4 526	9 113	209	11	198							13 848	4 537	9 311
90	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti	1 403	589	813	40	1	39		11	-11				1 442	601	841
91	Djelatnosti članskih organizacija, d.n.	2 247	1 526	721	21	-10	31	39	18	22				2 307	1 533	774
92	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	7 236	4 116	3 120	111	-22	133		58	-58				7 347	4 151	3 196
93	Ostale uslužne djelatnosti	1 630	644	985	197	-33	230		13	-13				1 826	624	1 202
95	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju posluđu	334	-	334	-	-	-	-	3	-3	-			334	3	331
99	Izvanteritorijalne organizacije i tijela	-	-	-	-	-	-	-			-					
1	<b>UKUPNO (01 - 99)</b>	<b>392 227</b>	<b>215 099</b>	<b>177 128</b>	<b>21 524</b>	<b>3 459</b>	<b>18 066</b>	<b>1 447</b>	<b>4 427</b>	<b>-2 980</b>	<b>19 185</b>	<b>2 016</b>	<b>17 169</b>	<b>434 383</b>	<b>225 001</b>	<b>209 382</b>
2	UFPIM	-	6 990	- 6 990												
3	Imputirana renta	13 349	4 672	8 677										-	-	-
4= 1+2+3	<b>BDP (bazične cijene)</b>	<b>405 576</b>	<b>226 761</b>	<b>178 815</b>												
5	Carine			1 591												1 591
6	PDV i trošarine			40 271												40 271
7	Subvencije			- 5 694												- 5 694
<b>8 = 4+5+6+7</b>	<b>BDP (tržišne cijene)</b>			<b>214 983</b>												<b>245 550</b>

S obzirom da se obračuni BDP-a po proizvodnoj i dohodovnoj metodi rade simulatno, jednaki tipovi korekcija su primijenjeni na obje metode. Postupak izračuna korekcija, opisan je u tablici 4.4, poglavlje 4, stavak 4.6.

Nakon potpunog usklađivanja proizvodne i dohodovne strane, svi porasti BDP-a na proizvodnoj-dohodovnoj strani su premješteni na potrošnu stranu. Imajući na umu, da sve tri strane BDP-a moraju biti propisno usklađene, grubi sustav Tablica Ponude i Uporabe za 2004. godinu je korišten za usklađivanje. Konačno, korištenje grubog pristupa grupa proizvoda, dobivena je struktura BDP-a na potrošnoj strani, kao što je i opisano u tablici 2.3:

**Tablica 2.3 BDP elementi revizije – potrošna strana, 2004.**

	2004. prije revizije	2004. nakon revizije	2004. sve prilagodbe
Finalna potrošnja	168 395	197 411	29 016
Individualna potrošnja	147 550	176 085	28 535
Kućanstva	123 123	150 341	27 217
NPUSK	1 363	1 402	39
Opća država	43 909	45 668	1 759
Individualna potrošnja	23 064	24 343	1 279
Kolektivna potrošnja	20 845	21 326	480
Bruto investicije	65 814	63 792	-2 022
Bruto investicije u fiksni kapital	60 512	60 512	0
Promjene na zalihama	5 301	3 280	-2 022
Izvoz dobara i usluga	102 083	106 233	4 150
Dobra	49 480	49 508	27
Usluge	52 603	56 725	4 122
Minus: Uvoz dobara i usluga	121 309	121 886	577
Dobra	99 835	99 835	0
Usluge	21 474	22 051	577
<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>214 983</b>	<b>245 550</b>	<b>30 567</b>

Obuhvat sa proizvodne strane BDP-a je primarno raspoređen na potrošnju kućanstava i izvoz turističkih usluga. Ove 2 komponente potrošne strane BDP-a doprinose najviše korekciji potrošne strane BDP-a (područje neobuhvata). FISIM je raspoređen na potrošnju kućanstava, države i NPUSK prema alokaciji FISIM-a po institucionalnim sektorima, kako je prikazano u poglavlju 9. Izvoz i uvoz FISIM-a je adekvatno dodan uvozu i izvozu drugih dobara i usluga, prateći opis alokacije FISIM-a prikazane u poglavlju 9. Građevinske usluge za vlastitu upotrebu su sporazumno dodane potrošnji kućanstava.

## 2.4 Planirana poboljšanja

Kao što je prikazano u stavku 2.2, Velika statistička revizija 2008. godine značajno je povećala razinu BDP-a u periodu 1995.-2007. Malo je vjerojatno da će se tako velika revizija uskoro ponoviti.

Doduše, manja statistička revizija (uglavnom metodološka) je planirana u 2010. godini. Glavne odrednice navedene revizije su:

- uključivanje potrošnje dugotrajne imovine državnih netržišnih proizvođača
- uključivanje rezultata Ekonomskih računa za Poljoprivredu u nacionalne račune kako bi se zamijenili dosada korišteni jednostavni izračuni
- vrednovanje usluga osiguranja prema ESA 95
- vrednovanje proizvodnje netržišnih proizvođača prema ESA 95 koji zadovoljavaju 50% ESA 95 standarda
- uključivanje proizvodnje softvera za vlastiti račun
- provjera veličine unakrsnih grupa za naknade zaposlenima koristeći broj zaposlenih i osiguravanje točnog vrednovanja koje uključuje poreze i socijalne doprinose
- provjera svih poreza i subvencija na proizvodnju. Usporedba poreza na dodanu vrijednost sa vremenski usklađenim plaćanjima PDV-a

### 3 PROIZVODNI PRISTUP

#### 3.0 BDP prema proizvodnom pristupu

BDP prema proizvodnom pristupu na razini nacionalne ekonomije jednak je **bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama** umanjenoj za **međufaznu potrošnju u tržišnim cijenama**, uvećanoj za **poreze na proizvode** i umanjenoj za **subvencije na proizvode**. Bruto dodana vrijednost u bazičnim cijenama jednaka je razlici bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama i međufazne potrošnje u tržišnim cijenama. Tablica 3.1. prikazuje osnovne komponente BDP-a prema proizvodnom pristupu za 2004. godinu.

**Tablica 3.1 BDP prema proizvodnom pristupu, 2004.**

	Vrijednost u milijunima HRK	% BDP
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	434 383,2	176,9
Minus: Međufazna potrošnja u tržišnim cijenama	225 000,7	91,6
<b>Bruto dodana vrijednost u bazičnim cijenama</b>	<b>209 382,5</b>	85,3
Plus: Porezi na proizvode	41 862,1	17,0
Minus: Subvencije na proizvode	5 694,40	2,3
<b>= BDP u tržišnim cijenama</b>	<b>245 550,2</b>	100,0

BDP prema proizvodnom pristupu priprema se kao nezavisna procjena na makro razini, na razini institucionalnih jedinica, odnosno holdinga i multiregionalnih poduzeća. Cijela procjena, barem ona koja se odnosi na BDP u tekućim cijenama, vrši se gotovo isključivo na temelju dvaju izvora administrativnih podataka: **Registru godišnjih financijskih izvještaja koji vodi Financijska agencija (RGFI)** za pravne osobe i **bazi podataka Porezne uprave** o:

- a) porezu na dohodak neinkorporiranih jedinica i
- b) poreznim prijavama svih subjekata koji se nalaze u okviru sustava PDV-a.

Nad svim jedinicama iz prve skupine jedinica provodi se računovodstvena revizija od strane različitih javnih (državnih) i privatnih revizora kao i porezna revizija od strane Porezne uprave. Stoga se računovodstvene stavke koje se crpe iz RGFI izvještaja FINA-e smatraju vrlo pouzdanima dok se obuhvat jedinica također smatra zadovoljavajućim. Što se tiče obuhvata i kvalitete podataka u bazi podataka Porezne uprave situacija je nešto složenija. Zbog intenzivne poslovne dinamike (osnivanja i zatvaranja jedinica) kao i prikazivanja nižeg od stvarno ostvarenog dohotka, veći dio neobuhvata BDP-a nalazi se u neinkorporiranom sektoru, dok je obuhvat inkorporiranog sektora u obračunu BDP-a mnogo bolji (vidi poglavlje 7.).

BDP prema proizvodnom pristupu, za sve tri glavne komponente: vrijednost proizvodnje, dodanu vrijednost i međufaznu potrošnju, za 60 NKD djelatnosti, prikazan je u Tablici 3.2. Ključno načelo pri procjeni vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje je **granica proizvodnje** (vidi ESA 95 § 3.07). Imajući u vidu da je navedeno načelo iz metodologije ESA 95 uže od pojma obračunatih prihoda i obračunatih troškova u poslovnom računovodstvu (poduzetnici čine osnovnu grupu koji stvaraju

zalihe), potrebno je izvršiti primjereno usklađenje prihoda i troškova radi promjena zaliha (vidi stavak 3.3. za detaljniji prikaz).

**Tablica 3.2 BDP prema proizvodnom pristupu, 2004.**

u HRK

	<b>NKD djelatnosti (A60)</b>	<b>Bruto vrijednost proizvodnje po bazičnim cijenama (tekućim)</b>	<b>Međufazna potrošnja po nabavnim cijenama (tekućim)</b>	<b>Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama (tekućim)</b>
		1	2	3 = 1 - 2
01	POLJOPRIVREDA, LOV I USLUGE POVEZANE S NJIMA	25 400 179 020	11 903 207 878	13 496 971 143
02	ŠUMARSTVO, SJEČA DRVA I USLUGE	2 048 816 142	977 650 756	1 071 165 387
05	RIBARSTVO, MRJESTILIŠTA I RIBNJACI, TE USLUGE	980 086 749	458 215 499	521 871 250
10	VAĐENJE UGLJENA I LIGNITA; VAĐENJE TRESETA	2 378 600	2 045 021	333 579
11	VAĐENJE NAFTE I ZEMNOGA PLINA; USLUŽNE DJEL.	3 218 083 958	2 246 566 742	971 517 217
12	VAĐENJE URANOVIIH I TORIJEVIH RUDA	-	-	-
13	VAĐENJE METALNIH RUDA	178 037	27 991	150 046
14	VAĐENJE OSTALIH RUDA I KAMENA	1 357 310 294	868 030 014	489 280 281
15	PROIZVODNJA HRANE I PIĆA	23 199 419 743	15 563 161 193	7 636 258 550
16	PROIZVODNJA DUHANSKIH PROIZVODA	2 215 269 888	1 306 535 014	908 734 874
17	PROIZVODNJA TEKSTILA	1 712 984 211	1 026 794 583	686 189 628
18	PROIZVODNJA ODJEĆE; DORADA I BOJENJE KRZNA	2 765 803 949	1 223 533 913	1 542 270 037
19	PRERADA KOŽE, IZRADA GALANTERIJE I OBUĆE	1 635 192 369	1 119 664 598	515 527 771
20	PRER. DRVA I PROIZV. OD DRVA, OSIM NAMJEŠTAJA	3 366 265 887	2 167 452 426	1 198 813 461
21	PROIZV. CELUL., PAPIRA I PROIZVODA OD PAPIRA	2 233 542 286	1 445 744 179	787 798 107
22	IZDAVAČKA I TISKARSKA DJELATNOST	6 087 970 795	3 547 460 734	2 540 510 062
23	PROIZV. KOKSA, NAFTNIH DERIV. I NUKL. GORIVA	14 491 832 099	10 583 604 687	3 908 227 412
24	PROIZVODNJA KEMIKA LIJA I KEMIJSKIH PROIZVODA	8 904 480 263	6 084 420 680	2 820 059 583
25	PROIZV. PROIZVODA OD GUME I PLASTIKE	3 119 602 306	2 111 101 833	1 008 500 473
26	PROIZV. OST. NEMETALNIH MINERALNIH PROIZVODA	7 107 911 401	4 308 545 175	2 799 366 225
27	PROIZVODNJA METALA	2 177 705 752	1 729 152 464	448 553 288
28	PROIZV. PROIZVODA OD METALA, OSIM STR. I OPR.	7 249 226 438	4 266 705 034	2 982 521 404
29	PROIZVODNJA STROJEVA I UREĐAJA, D. N.	3 468 104 058	2 224 619 122	1 243 484 937
30	PROIZVODNJA UREDSKIH STROJEVA I RAČUNALA	984 537 212	495 805 868	488 731 344
31	PROIZV. ELEKTRIČNIH STROJEVA I APARATA, D. N.	5 368 629 907	3 761 800 079	1 606 829 828
32	PROIZV. RTV I KOMUNIKACIJSKIH APAR. I OPREME	2 212 029 486	1 290 596 186	921 433 300
33	PROIZV. MED., PRECIZNIH, OPT. INSTR., SATOVA	662 304 261	335 604 798	326 699 463
34	PROIZV. MOTORNIH VOZ., PRIKOLICA I POLUPRIK.	1 014 530 940	679 432 051	335 098 890
35	PROIZVODNJA OSTALIH PRIJEVOZNIH	7 030 742 740	5 076 530 230	1 954 212 510
36	PROIZV. NAMJEŠTAJA, PRERAĐIVAČKA IND. D. N.	2 899 597 980	1 718 817 163	1 180 780 816
37	RECIKLAŽA	822 972 872	499 947 105	323 025 768
40	OPSKRBA EL. EN., PLINOM, PAROM I TOPLOM VODOM	17 339 857 813	12 732 529 218	4 607 328 595

41	SKUPLJANJE, PROČIŠĆAVANJE I DISTRIBUCIJA VODE	2 434 999 127	1 123 941 390	1 311 057 738
45	GRAĐEVINARSTVO	44 147 103 810	29 207 443 463	14 939 660 348
50	TRGOVINA MOT. VOZILIMA; POPRAVAK MOT. VOZILA	6 226 948 524	2 842 573 356	3 384 375 167
51	TRGOVINA NA VELIKO I POSREDOVANJE U TRGOVINI	27 969 913 382	14 193 892 105	13 776 021 277
52	TR NA MALO; POPRAVAK PREDMETA ZA KUĆANSTVO	16 922 306 428	7 505 189 457	9 417 116 971
55	HOTELI I RESTORANI	15 723 485 059	6 914 682 810	8 808 802 249
60	KOPNENI PRIJEVOZ I CJEVODNI TRANSPORT	12 263 418 179	5 530 609 207	6 732 808 972
61	VODENI PRIJEVOZ	3 207 792 854	1 760 653 158	1 447 139 695
62	ZRAČNI PRIJEVOZ	1 496 673 046	1 015 348 325	481 324 721
63	PRATEĆE I POMOĆNE DJELATNOSTI U PRIJEVOZU	7 110 795 188	3 839 554 134	3 271 241 055
64	POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE	12 878 520 364	5 242 222 568	7 636 297 796
65	FINANC. POSRED., OSIM OSI I MIROV. FONDOVA	13 483 662 908	4 079 576 238	9 404 086 670
66	OSIGURANJE I MIROV. FONDOVI, OSIM OBV. OSI	1 495 044 396	452 195 988	1 042 848 408
67	POMOĆNE DJELATNOSTI U FINANCIJSKOM POSRED.	429 490 738	155 547 228	273 943 510
70	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	23 146 215 499	3 862 452 924	19 283 762 575
71	IZNAJM. STROJEVA I OPREME, BEZ RUKOVATELJA	1 492 353 100	576 214 527	916 138 573
72	RAČUNALNE I SRODNE DJELATNOSTI	2 228 294 450	970 450 819	1 257 843 631
73	ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ	1 978 493 944	861 567 561	1 116 926 383
74	OSTALE POSLOVNE DJELATNOSTI	18 768 037 261	9 708 145 751	9 059 891 510
75	JAVNA UPRAVA, OBRANA; OBVEZNO SOC. OSIGURANJE	22 124 017 065	9 705 816 177	12 418 200 889
80	OBRAZOVANJE	10 672 783 752	2 248 008 683	8 424 775 069
85	ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA	13 848 020 269	4 536 774 599	9 311 245 671
90	UKLANJ. OTPAD. VODA, ODVOZ SMEĆA, SANIT. I SL. DJEL.	1 442 281 418	601 049 934	841 231 483
91	DJELATNOSTI ČLANSKIH ORGANIZACIJA, D. N.	2 307 406 077	1 533 412 698	773 993 378
92	REKREACIJSKE, KULTURNE I SPORTSKE DJELATNOSTI	7 347 156 786	4 151 404 499	3 195 752 287
93	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	1 826 478 710	624 044 600	1 202 434 110
95	PRIVATNA KUĆANSTVA SA ZAPOSLENIM OSOBLJEM	333 947 914	2 657 731	331 290 183
96	Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različite robe za vlastite potrebe	-	-	-
97	Djelatnosti privatnih kućanstava koja obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-
99	IZVANTERITORIJALNE ORGANIZACIJE I TIJELA	-	-	-
	<b>DODANA VRIJEDNOST U BAZIČNIM CIJENAMA (01 - 99)</b>	<b>434 383 187 706</b>	<b>225 000 732 161</b>	<b>209 382 455 545</b>
	CARINE			1 590 727 331
	PDV I TROŠ.			40 271 403 791
	SUBVENCIJE			- 5 694 424 800
	<b>BDP (tržišne cijene)</b>			<b>245 550 161 867</b>

Registar godišnjih financijskih izvještaja Financijske agencije (RGFI) sadrži financijske izvještaje sljedećih institucionalnih jedinica:

- a) **poduzetnika** (velikih, srednjih i malih)
- b) **proračuna i proračunskih korisnika**
- c) **neprofitnih ustanova**
- d) **banaka i ostalih štednih institucija**
- e) **društava za osiguranje.**

Podaci se mogu koristiti za unakrsnu klasifikaciju svih elemenata BDP-a/BND-a u području Industrija x Sektori (I x S). Naime, svih pet spomenutih grupa institucionalnih jedinica pretežno pripadaju jednom od institucionalnih sektora definiranih prema metodologiji ESA 95. Tako na primjer **poduzetnici** pretežno pripadaju **sektoru nefinancijskih poduzeća (S.11)**; **proračunski korisnici sektoru opće države (S.13)**; **neprofitne ustanove** mogu pripadati **sektorima S.11 (sektor nefinancijskih poduzeća), S.12 (sektor financijskih poduzeća) ili S.14 (NPUSK)**, ovisno o njihovoj strukturi prema metodologiji ESA 95. **Banke i ostale štedne institucije te društva za osiguranje** pretežno pripadaju **sektoru S.12**. Poduzetnici, koji vode računovodstvo poduzetnika, ali obavljaju financijsku djelatnost (NKD odjelci 65, 66 i 67) premještaju se iz sektora S.11 (sektor nefinancijskih poduzeća) u sektor S.12 (sektor financijskih poduzeća). Dio proračunskih korisnika, koji najvećim dijelom financiraju svoje poslovanje tržišnom prodajom (ESA 95 kriterij 50%) prebačeni su u sektor S.11. Točna definicija granica sektora opće države najvažnija je za ispravan obračun računa opće države (državnog deficita i duga). Stoga je posebna pažnja posvećena definiranju granica sektora opće države, u odnosu na druge sektore. Jedinice iz registra Porezne uprave (obrtnici i slobodne profesije), pretežno pripadaju sektoru S.14 – sektor kućanstava.

Navedeni razlozi služili su kao temelj za sektorizaciju institucionalnih jedinica, te se koristili kao polazište za podjelu komponenti proizvodne i dohodovne strane BDP-a po sektorima, odnosno za izradu računa proizvodnje i računa stvaranja dohotka. Izvadak iz računa proizvodnje za 2004. godinu, kao referentnu godinu, daje sljedeći prikaz BDP-a po sektorima (Tablica 3.3.).

**Tablica 3.3 BDP prema institucionalnim sektorima**

u milijunima HRK

	<b>S.1</b>	<b>S.15</b>	<b>S.14</b>	<b>S.13</b>	<b>S.12</b>	<b>S.11</b>
<b>Transakcije</b>	<b>Ukupno gospodarstvo</b>	<b>NPUSK</b>	<b>Kućanstva</b>	<b>Opća država</b>	<b>Sektor financijskih poduzeća</b>	<b>Sektor nefinancijskih poduzeća</b>
<i>P.1 Proizvodnja</i>	<b>434 383,2</b>	1 278,0	72 234,3	45 791,2	11 569,4	303 510,4
<i>P.2 MP</i>	<b>225 000,7</b>	847,7	20 633,6	16 840,7	3 686,7	182 991,9
<i>B.1 BDP - b.c.</i>	<b>209 382,5</b>	430,2	51 600,6	28 950,5	7 882,7	120 518,4
<i>D.21 Porezi na proizvode</i>	41 862,2					
<i>D.31 Subvencije</i>	5 694,4					
<i>B.1 b BDP - tržišne cijene</i>	<b>245 550,2</b>					

### 3.1 Referentni okvir

Glavni izvor podataka za izračun BDP-a je Financijska agencija (FINA). FINA djeluje pod ovim nazivom od 1. siječnja 2002. Ona je tvrtka sljednica Zavoda za platni promet (ZAP) i Službe društvenog knjigovodstva (SDK). Iz Službe društvenog knjigovodstva, koja je imala monopol u bivšoj državi za vršenje domaćih platnih transakcija, nastao je 1993. ZAP koji je proveo tehnološke i organizacijske mjere za poboljšanje poslovanja koji je istovremeno zadržao monopol u platnom

sustavu sve do 2002. Početkom 2002. usvojen je Zakon o Financijskoj agenciji, kojim je ova institucija u državnom vlasništvu naslijedila prava, obveze i imovinu prethodnog ZAP-a, te nastavila s oblikovanjem svoje politike poslovanja u uvjetima lišenim monopolne pozicije. FINA ima vrhunsku reputaciju na financijskom tržištu.

Prema Zakonu o Registru godišnjih financijskih izvještaja, FINA je obvezna voditi i ažurirati RGFI. To je javni registar kojemu svatko može imati slobodan pristup. Sve pravne i fizičke osobe koje su obveznici plaćanja poreza na dobit obvezne su podnositi svoje financijske izvještaje FINI. Te su osobe podijeljene u nekoliko grupa: poduzetnici, banke i ostali financijski posrednici, društva za osiguranje, proračunski korisnici, proračunski fondovi i neprofitne ustanove. Pretpostavka je da je stvarni broj aktivnih pravnih subjekata koji nisu podnijeli svoje godišnje statističke izvještaje zanemariv. Stoga smatramo da je ovaj izvor podataka pouzdan i obuhvatan (obuhvat od gotovo 100%).

Obračun u nacionalnim računima u Hrvatskoj ne temelji se isključivo na registrima, što znači da je kontrola obuhvata ekonomskih transakcija kroz **Registar stanovništva, Poslovni registar i Registar kućanstava** (spominjemo samo tri najvažnija) vrlo zahtjevna. To se posebno odnosi na područje neinkorporiranih malih jedinica (obrtnike, slobodne profesije, itd.), koje ostvaruju sve veći ekonomski značaj (mjereno udjelom u BDP-u) i čija je poslovna demografija vrlo promjenjiva. U Statističkom poslovnem registru, koji se u velikoj mjeri temelji na administrativnom registru ne postoji jasna veza između kompleksnih poduzeća i njihovih lokalnih jedinica prema vrsti djelatnosti (lokalni JVD), čak niti u stavkama kao što su broj zaposlenih i prihodi (promet). Naime, različite granske statistike DZS-a provode istraživanja koja se temelje na njihovim vlastitim adresarima te šalju svoje izvještaje različitim izvještajnim jedinicama unutar većih poduzeća, ne vodeći računa o tome u kojoj mjeri njihovi adresari odgovaraju obuhvatu poduzeća. U tom pogledu važno je uzeti u obzir kompleksnost vezanu uz pomoćne jedinice, čiji se opći troškovi (prihodi i poslovni rashodi) dijele na primarne i sekundarne jedinice, odnosno koje služe za zatvaranje financijskih pozicija u Strukturnim poslovnim statistikama (SPS) do razine poduzeća. Ovo je zahtjevno za osobe koje obračunavaju BDP koji nastoje raspodijeliti konsolidirane prihode i nabavke na razine poduzeća, isključivo prema djelatnostima prema NKD klasifikaciji.

U Tablici 3.4. dajemo prikaz BDP-a po različitim vrstama subjekata, u skladu sa strukturom baze podataka FINA-e i Porezne uprave. Obrada navedenih baza podataka vrši se po istim vrstama subjekata u našem Excel sustavu povezanih tablica. Navedena podjela po subjektima od iznimne je važnosti, imajući u vidu različite formule za različite skupine subjekata. Detaljan opis formule za prijelaz iz knjigovodstvenih elemenata na načela prema ESA 95 metodologiji, daje se u poglavlju 3.3.

Kao što se vidi iz Tablice 3.4. najvažniji u pogledu udjela u BDP-u su poduzetnici (veliki, srednji i mali) i ta grupa ostvaruje 57,1% ukupne hrvatske bruto dodane vrijednosti (BDV). Glavni izvor podataka za poduzetnike je godišnji financijski izvještaj GFI-POD kojeg prikuplja FINA, a čija se detaljna struktura prikazuje u stavku 3.3.



Prema udjelu u BDP-u, drugu skupinu čine proračunski korisnici čiji je udjel u ukupnom hrvatskom BDP-u 13,65%. Glavni financijski izvještaj proračunskih korisnika je PR-RAS.

Treću skupinu čine neinkorporirane jedinice (obrtnici i slobodne profesije) koji stvaraju 10,23% ukupnog hrvatskog BDP-a. Značaj ove grupe sve je veći, posebice u pogledu rasta zaposlenosti i rasta proizvodnje. Stoga je potpuno uključivanje ovih subjekata u poslovni registar od iznimne važnosti za poboljšanje kvalitete nacionalnih računa. Glavni izvor podataka za ovu skupinu je Porez na dohodak za prijavljeni dohodak (samozaposleni poduzetnici), što gotovo odgovara definiciji mješovitog dohotka prema metodologiji ESA 95. Uz to koriste se izvori podataka DZS o broju zaposlenih i prosječnoj isplaćenju plaći za procjenu plaća isplaćenih osobama koje rade za male poslodavce (te osobe imaju status zaposlenika). Prva komponenta, mješoviti dohodak, izvodi se iz Poreznih prijava jer ukupan dohodak koji se prijavljuje Poreznoj upravi, gdje nije moguće razdvojiti dohodak od rada od dohotka od kapitala, predstavlja poreznu osnovicu za porez na dohodak.

Četvrtu skupinu čine neprofitne ustanove koje s obzirom na njihov udjel u BDP-u (svega 0,86%) nisu značajne.

U dijelu B Tablice 3.4. navode se neinkorporirana poljoprivredna kućanstva s udjelom od 4,97% u ukupnom BDP-u. Kao što je evidentno, njihov udjel u BDP-u nije zanemariv ako se uzme u obzir činjenica da su hrvatska poljoprivredna gospodarstva vrlo mala u pogledu veličine poljoprivrednog zemljišta u usporedbi s ostalim državama koje imaju produktivniju poljoprivredu. Poseban problem u pogledu ove grupe subjekata, sa statističkog stanovišta, leži u procjeni proizvodnje u nedostatku dobro razrađenih ekonomskih računa za poljoprivredu i odsustvo FADN-a. Stoga će hrvatski nacionalni računi, uz pomoć kolega koji se bave Statistikom poljoprivrede, morati uložiti značajne napore kako bi unaprijedili bazične izvore podataka i tehnike procjene uz pomoć tih izvora podataka. Momentalno kao glavni izvor podataka služi indeks obujma iz Statistike poljoprivrede i indeks jedinične vrijednosti poljoprivrede iz Statistike cijena. Navedena se dva indeksa koriste za ekstrapolaciju strukture poljoprivredne proizvodnje koja je detaljnije procjenjena ranijih godina, te je stara i nije zadovoljavajuća.

Sljedeća skupina sastoji se od financijskih institucija, odnosno banaka i društava za osiguranje i reosiguranje koje stvaraju oko 4,49% ukupnog BDP-a. Izvori podataka za navedene dvije skupine su dva financijska izvještaja (GFI-BAN<sup>10</sup> i GFI-OS-RE<sup>11</sup>). Značaj ove skupine je u porastu u pogledu zaposlenosti i proizvodnje.

Posljednja skupina, no u smislu udjela u BDP-u ne i najmanja, su stanari vlasnici koji stvaraju prilično visok postotak, odnosno 8,20% BDP-a. Razlog ovako visokog postotka BDP-a kojeg generira ova skupina leži u činjenici da hrvatsko tržište najma nekretnina nije razvijeno na način kao što je to slučaj u zapadno europskim državama. 96% kućanstava su vlasnici stanova u kojima žive i

---

<sup>10</sup> GFI-BAN Godišnji financijski izvještaji banaka i štedionica

<sup>11</sup> GFI-OS-RE Godišnji financijski izvještaji za društva za osiguranje

vrijednost usluge stanovanja koju stvaraju imputira se u skladu s preporukom Eurostata korištenjem troškovne metode obračuna. Imputirana vrijednost usluga stanovanja vlasnika stanova uključuje se NKD-u K (Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge) i sektor kućanstava S.14. Novi poboljšani izračun imputirane rente (Odluka Europske komisije 95/309/EZ, Euratom i Uredba Komisije br. 1722/2005) i cijeli postupak izračuna nove, značajno više razine imputirane rente, kao dio značajnog metodološkog poboljšanja revizije BDP-a u 2008., detaljno se opisuje u poglavlju 3.17. (K).

Tablica 3.4. daje ukupnu sliku strukture BDP-a po različitim vrstama subjekata, za koje je sastavljanje BDP-a, u pogledu formula i knjigovodstvenih elemenata koji se koriste u tim formulama, različito. Struktura BDP-a po institucionalnim sektorima prvo je prikazana u Tablici 3.3. na razini cjelokupnog gospodarstva te u Tablicama 3.5(S.11), 3.6(S.12), 3.7(S.13), 3.8(S.14) i 3.9(S.15) po institucionalnim sektorima. Tablice 3.5 do 3.9 kombinacija su tablica 3.3. i 3.4. te stoga daju prikaz BDP-a po sektorima i vrstama subjekata.

Radi razumijevanja strukture tih tablica, potrebno je objasniti način na koji su definirane granice sektora u hrvatskim nacionalnim računima. Važno je naglasiti da određivanje granica sektora slijedi skupine subjekata, npr. poduzetnici u načelu pripadaju sektoru S.11 – sektoru nefinancijskih poduzeća, proračunski korisnici sektoru S.13 – sektor opće države, neinkorporirani poduzetnici razvrstavaju se u sektor S.14 – sektor kućanstva iako se podskupina kvazikorporacijska poduzeća mora razvrstati u S.11 – sektor nefinancijskih poduzeća, dio neprofitnih ustanova pripada S.15 – sektoru NPUSK, dok financijske institucije (uglavnom banke i društva za osiguranje) pripadaju S.12 – sektoru financijskih poduzeća. Navedena definicija sektora vrši se na makro načelu, odnosno ne vrši se razvrstavanje svake pojedine institucionalne jedinice, što je zahtjev prema metodologiji ESA 95. To znači da je u novom pristupu izračunu BDP-a od dna prema gore korištena nova vrlo detaljna sektorska alokacija (izračun BDP-a koji polazi od svake pojedine jedinice i njegovog lokalnog JVD-a).

U skladu s načelom metodologije ESA 95 vezano uz definiciju tržišnih i netržišnih proizvođača, neprofitne ustanove razvrstane su u četiri sektora. Stoga, sve neprofitne ustanove koje pokrivaju više od 50% svojih troškova poslovanja tržišnim prihodima, odnosno ispunjavaju kriterij tržišnih proizvođača, razvrstavaju se u S.11 – sektor nefinancijskih poduzeća. Ove podskupine neprofitnih ustanova pripadaju sektoru nefinancijskih poduzeća. Kriteriji za raspodjelu neprofitnih ustanova sektoru S.13 – sektor opće države, su načelo financiranja i kontrole, tako da su sve netržišne neprofitne ustanove koje se prvenstveno financiraju i koje prvenstveno kontrolira država svrstane u sektor S.13. Neprofitne ustanove koje su premještene u S.12. su jedinice čija je osnovna djelatnost nadzor ili kontrola financijskih institucija i koje ne vode računovodstvo neprofitnih institucija. Ostale neprofitne ustanove razvrstavaju se u S.15. Svi navedeni postupci za prikaz sektora opisani su detaljnije u poglavlju 3.3.

Važno je naglasiti da je radna skupina za sektorsku alokaciju institucionalnih jedinica, koja se sastoji od članova Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva Financija, Hrvatske narodne banke,

Središnje depozitarne agencije, Hrvatskog fonda za privatizaciju i Ministarstva gospodarstva izvršila ukupno razvrstavanje institucionalnih jedinica po sektorima na načelu jedan po jedan. Ista radna skupina je izradila detaljan priručnik o algoritmima korištenima prilikom izvršavanja tog zadatka. Sektorska alokacija po sektorima i podsektorima dostupna je na web stranicama DZS-a.

U Tablici 3.3. uključeni su sve metodološke korekcije koje su predmet revizije: siva ekonomija, raspoređeni UFPI i novo izračunata imputirane stambene rente. Raspodjela sive ekonomije po institucionalnim sektorima opisna je u ovom dijelu dok se raspodjela po djelatnostima na razini 60 odjeljaka NKD-a prikazuje u poglavlju 7. (vidi Dodatak 1).

Sljedeće vrste sive ekonomije razvrstane su prema institucionalnim sektorima na sljedeći način:

- N1 – predstavlja sivu ekonomiju neprijavljenih samozaposlenih osoba i dodaje se sektoru S.14
- N2 – predstavlja ilegalne aktivnosti koje nisu uključene u službeni BDP
- N3 – bolja procjena proizvodnje za vlastiti račun na malim poljoprivrednim gospodarstvima, uzimajući u obzir tržišne cijene, pripisuje se sektoru S.14
- N4 – nije značajno u slučaju Hrvatske zbog korištenja administrativnog registra koji se redovito ažurira
- N5 – ovu vrstu sive ekonomije čini iznajmljivanje apartmana turistima, nad kojim nadzor vrši Porezna uprava, no oni nisu obuhvaćeni poslovnim registrom, te se stoga pripisuju sektoru S.14 i djelatnosti H NKD-a
- N6 – predstavlja ilegalne aktivnosti gdje je primijenjena takozvana talijanska metoda koja se temelji na razlici između podataka iz ARS-a i zaposlenosti u nacionalnim računima; ova je vrsta sive ekonomije djelomično razvrstana u sektor S.11 (samozaposleni) a djelomično u sektor S.14 (zaposlenici)
- N7 – ova vrsta predstavlja plaće u naravi i napojnice i razvrstava se djelomično u sektor S.11 i djelomično u sektor S.14.

Za detaljniji opis neobuhvata i njegovog razvrstavanja po sektorima i NKD djelatnostima, vidi poglavlje 3.6, posebice poglavlje 7.

Tablica 3.4. BDP prema proizvodnom pristupu prema izvorima podataka, u milijunima HRK

	Proizvodnja po bazičnim cijenama	Međufazna potrošnja po tržišnim cijenama u milijunima HRK	Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama (%)	
<b>Ukupno za djelatnosti (A+B)</b>	<b>434 383</b>	<b>225 001</b>	<b>209 382</b>	<b>100,00</b>
<b>A Ukupno – glavni izvori (1+2+3+4)</b>	<b>382 566</b>	<b>211 210</b>	<b>171 355</b>	<b>81,84</b>
1. Poduzetnici	300 561	181 006	119 555	57,10
2. Država (2.1+2.2+2.3+2.4)	44 346	15 774	28 572	13,65
2.1. Središnja država	22 158	7 231	14 927	7,13
2.2. Lokalna država	20 516	7 948	12 567	6,00
2.3. Potrošnja fiksnog kapitala	1 047		1 047	0,50
2.4. Metodološki ispravci (siva ekonomija+UFPIM)	626	595	31	0,01
3. Neinkorporirani poduzetnici (obrnici i slobodne profesije)	31 965	10 540	21 425	10,23
4. Neprofitne ustanove	5 693	3 890	1 803	0,86
<b>B Ukupno – dodatni izvori (5+6+7+8)</b>	<b>51 818</b>	<b>13 790</b>	<b>38 027</b>	<b>18,16</b>
5. Neinkorporirana poljoprivredna kućanstva	17 654	7 243	10 411	4,97
6. Financijski posrednici, osim osiguranja i mirovinskih fondova	13 484	4 080	9 404	4,49
7. Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznog socijalnog osiguranja	1 495	452	1 043	0,50
8. Usluge iznajmljivanja vlasnika stanova (imputirana renta)	19 185	2 016	17 169	8,20

**Tablica 3.5. Proizvodnja – ukupno sektor nefinancijskih poduzeća (S.11), 2004.**

- tekuće cijene, u milijunima HRK

sektor	Bruto poslovni višak	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali porezi na proizvodnju	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	Vrijednost tržišne proizvodnje	<b>Ostala netržišna proizvodnja</b>
Sektor nefinancijskih poduzeća (S.11)	13 975	69 345	28 402	1 188	120 518,4	182 991,9	303 510,4	288 450	1 394
Veliki poduzetnici	9 748,33	38 285,05	18 009,46	790,66	66 833,49	109 958,54	176 792,04	176 792,04	0,00
Srednji poduzetnici	1 845,04	12 342,07	4 588,95	142,36	18 918,42	29 348,51	48 266,93	48 266,93	0,00
Mali poduzetnici	2 381,31	17 771,54	5 788,94	252,62	26 194,40	35 641,83	61 836,23	61 836,23	0,00
Dio NO-a koji pripada S.11	N.A	946,64	14,49	2,70	963,82	1 985,45	2 949,27	1 555,09	1 394,19
Siva ekonomija					9 901,87	3 764,32	13 666,19		
UFPIM					-2 293,26	2 293,26			

NO – neprofitne organizacije

FI – financijske institucije

n.p. – nije primjenjivo jer N.O. su po definiciji neprofitne

Izvor: Godišnji financijski izvještaj poduzetnika (GFI-POD) – 2004/baza podataka FINA-e

**Tablica 3. 6. Proizvodnja – ukupni sektor financijskih poduzeća (S.12), 2004.**

- tekuće cijene, u milijunima HRK

sektor	Bruto poslovni višak	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali porezi na proizvodnju	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	Bruto vrijednost proizvodnje	Vrijednost tržišne proizvodnje	Ostala netržišna proizvodnja
Sektor financijskih poduzeća (S.12)	3 515,9	3 499,4	931,5	65,8	7 882,7	3 686,7	11 569,4	11 550,0	19,4
Banke	3 376,1	2 799,5	796,0	57,9	6 773,0	3 352,8	10 125,8	10 125,8	
Društva za osiguranje	139,8	700,0	135,5	8,0	983,1	399,5	1 382,7	1 382,7	
Dio NO-a koji pripada S.12					9,1	11,6	20,7	1,3	19,4
Siva ekonomija					117,1	-76,9	40,2	40,2	

NO – neprofitne organizacije

\* Budući da nije moguće izvršiti raspodjelu tržišne vrijednosti proizvodnje NO-a po različitim institucionalnim sektorima, implicitna je pretpostavka da je udjel tržišne/netržišne vrijednosti proizvodnje jednak onome kod proračunskih korisnika

Izvor: Godišnji financijski izvještaj banaka i štedionica i društava za osiguranje (GFI-BAN i GFI-OS-RE)

**Tablica 3. 7. Proizvodnja – ukupna opća država (S.13), 2004.**

-tekuće cijene, u milijunima HRK

sektor	Bruto poslovni višak	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali porezi na proizvodnju	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	Bruto vrijednost proizvodnje	Vrijednost tržišne proizvodnje	Ostala netržišna proizvodnja
Opća država (S.13)		27 494,4	1 047,0	0,0	28 950,5	16 840,7	45 791,2	2 738,6	42 427,1
1. Proračunski korisnici		27 494,4	1 047,0		28 541,4	15 179,2	43 720,6	2 650,9	41 069,7
1.1. Središnja država (SZ plus MP)		14 927,2			14 927,2	7 230,8	22 158,0		
1.2. Lokalna država (SZ plus MP)		12 567,2			12 567,2	7 948,4	20 515,6		
1.3. Potrošnja fiksnog kapitala*			1 047,0		1 047,0		1 047,0		
2. Dio NO-a koji pripada S.13					378,6	1 066,5	1 445,0	87,6	1 357,4
Siva ekonomija					30,5	-30,5	0,0		
UFPIM					0,0	625,6	625,6		
NO – neprofitne organizacije									
SZ – sredstva zaposlenih									
MP – međufazna potrošnja									

\* Potrošnja dugotrajne imovine ne može se razvrstavati na podsektore središnje i lokalne države

\*\* Budući da nije moguće izvršiti raspodjelu tržišne vrijednosti proizvodnje NO-a po različitim institucionalnim sektorima, implicitna je pretpostavka da je udjel tržišne/netržišne vrijednosti proizvodnje jednak onome kod proračunskih korisnika

Izvor: Godišnji financijski izvještaji proračuna i proračunskih korisnika i neprofitnih organizacija (GFI PR-RAS i GFI-NO)

**Tablica 3. 8. Proizvodnja – ukupno kućanstva (S.14), 2004.**

sektor	-tekuće cijene, u milijunima HRK									
	Neto mješoviti dohodak	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali porezi na proizvodnju	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	Vrijednost tržišne proizvodnje	<b>Ostala netržišna proizvodnja</b>	Proizvodnja za vlastitu konačnu uporabu
Kućanstva (S.14)	6 695,2	8 072,9	3 236,4	23,0	51 600,6	20 633,6	72 234,3	27 598,3	19 184,6	17 654,3
Imputirana stambena renta	0,0	0,0	0,0	0,0	8 677,1	4 672,3	13 349,3		13 349,3	
Obrtnici	6 695,2	8 072,9	1 674,7	23,0	16 465,9	10 087,8	26 553,7	26 553,7		
Mali (individualni) poljoprivrednici		0,0	1 561,7	0,0	10 411,4	7 242,9	17 654,3	10 559,2		7 095,1
Siva ekonomija					7 985,1	-188,0	7 797,1			
UFPI					-430,6	1 475,3	1 044,7		1 044,7	
metodološki ispravak imputirane rente					8 492,1	-2 656,9	5 835		5 835	

Izvori podataka za obrtnike su porezne prijave koje obrtnici podnose Poreznoj upravi



Tablica 3.9 Proizvodnja - S.15 - NPUSK (NEPROFITNE USTANOVE KOJE SLUŽE KUĆANSTVIMA), 2004., tekuće cijene, u kunama

šifra NKD-a	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali indirektni porezi	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	Bruto vrijednost proizvodnje	Tržišna proizvodnja	Ostala netržišna proizvodnja	broj jedinica
<b>NPUSK ukupno – uklj. UFPIM i usklađenje za neobuhvat</b>				<b>430 247 693 847 746 676 1</b>	<b>277 994 368 290 823 426</b>			<b>987 170 942</b>	
<b>NPUSK ukupno</b>	<b>380 156 444</b>	<b>17 920 477</b>	<b>1 114 095</b>	<b>399 191 016 818 464 003 1</b>	<b>217 655 019 290 823 426</b>			<b>926 831 593</b>	<b>4 877</b>
01131	261 007	23 434	800	285 241	96 507	381 748	1 713	380 035	1
05022	0	0	0	0	51 471	51 471	0	51 471	1
41000	1 443 613	27 045	0	1 470 658	521 899	1 992 557	224 614	1 767 943	1
52120	51 577	0	40	51 617	97 904	149 521	0	149 521	1
74860	57 192	1 998	0	59 190	278 510	337 700	9 620	328 080	1
74870	1 644 406	16 369	2 740	1 663 515	1 629 518	3 293 033	1 080 346	2 212 687	2
75250	629 586	116 897	610	747 093	953 126	1 700 219	114 055	1 586 164	8
91200	54 645 398	570 801	56 447	55 272 646	138 089 569	193 362 216	3 118 863	190 243 353	1 021
91310	6 931 725	509 242	13 418	7 454 385	39 827 914	47 282 299	6 099 274	41 183 025	44
91320	15 644 640	369 645	53 423	16 067 708	59 075 532	75 143 240	1 611 392	73 531 848	125
91330	262 838 280	15 718 597	857 519	279 414 396	535 424 295	814 838 692	262 515 975	552 322 717	3 570
92130	0	0	0	0	179 073	179 073	0	179 073	1
92200	0	0	0	0	27 093	27 093	0	27 093	1
92310	9 785 519	390 851	1 792	10 178 162	20 562 291	30 740 453	11 942 605	18 797 848	80
92320	418 955	9 593	0	428 548	261 094	689 642	46 133	643 509	3
92330	311 178	0	0	311 178	351 091	662 269	6 785	655 484	1
92340	31 846	24 862	84 537	141 245	198 872	340 117	160 244	179 873	2
92511	708 763	0	0	708 763	213 015	921 778	102 179	819 599	5
92521	551 429	11 352	0	562 781	317 122	879 903	0	879 903	2
92522	798 953	125 861	0	924 814	1 178 359	2 103 173	147 396	1 955 777	2
92530	23 276 597	189	42 769	23 319 555	18 991 452	42 311 008	3 642 232	38 668 776	3
92720	99 910	3 741	0	103 651	58 020	161 671	0	161 671	1
93050	25 869	0	0	25 869	80 275	106 144	0	106 144	1
usklađ. za neobuhvat				31 056 676	-10 161 603	20 895 073			
UFPIM				21 560 949	17 883 316	39 444 275			

---

Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" u 2004. / baza podataka FINA-e

### **3.1.1 Država kao netržišni proizvođač**

Osnovni izvori podataka su financijski izvještaji FINA-e, statistički podaci od Ministarstva financija i Porezne uprave. Izvještavanje slijedi kontni plan koji je jednak i za centralnu i lokalnu državu. Podaci o neprofitnim organizacijama (koje su dio opće države) se također osiguravaju preko FINA-e te koriste poseban kontni plan.

Financijski izvještaji proračunskih korisnika osiguravaju informacije na četvrtoj razini kontnog plana. Za statističke potrebe je potrebna peta razina kontnog plana.

U skladu sa Pravilnikom o proračunskom računovodstvu i računskom planu prihodi se iskazuju po gotovinskom načelu a rashodi na obračunskom ili modificiranom-obračunskom načelu. Najvažnije stavke, kao što su plaće i međufazna potrošnja, iskazane su na obračunskom načelu (to znači u periodu u kojem je događaj nastao i kupovina dogodila).

**Tablica 3.10 Struktura proizvodnje i broj jedinica koje primjenjuju proračunsko računovodstv, u milijunima HRK, 2004.**

NKD šifra	NKD naziv	Bruto vrijednost proizvodnje, po bazičnim cijenama	Vrijednost tržišne proizvodnje	Ostala netržišna proizvodnja	broj jedinica
1	2	3	4	5 = 3-4	6
<b>01</b>	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	0,8	0,0	0,8	1
<b>22</b>	Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	1,5	0,1	1,4	2
<b>45</b>	Građevinarstvo	339,6	0,0	339,6	6
<b>55</b>	Hoteli i restorani	140,8	40,4	100,4	35
<b>65</b>	Financijsko posredovanje	1,5	0,0	1,5	2
<b>70</b>	Poslovanje nekretninama	17,1	14,4	2,8	1
<b>72</b>	Računalne i srodne djelatnosti	11,9	2,5	9,3	1
<b>73</b>	Istraživanje i razvoj	468,8	72,2	396,6	26
<b>74</b>	Ostale poslovne djelatnosti	705,3	15,7	689,6	24
<b>75</b>	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	20 388,8	791,0	19 597,8	1 087
<b>80</b>	Obrazovanje	9 923,5	825,9	9 097,6	1 638
<b>85</b>	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	10 584,7	735,0	9 849,8	357
<b>90</b>	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične usluge	0,9	0,0	0,9	2
<b>91</b>	Djelatnosti članskih organizacija d.n.	37,3	6,1	31,2	39
<b>92</b>	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	1 098,0	147,6	950,4	307
	<b>Ukupno</b>	<b>43 720,6</b>	<b>2 650,9</b>	<b>41 069,7</b>	<b>3 528</b>

Izvor: „Godišnji financijski izvještaj proračuna i proračunskih korisnika PR-RAS“ (baza podataka FINA-e)

Bilješka: Vrijednost tržišne proizvodnje sastoji se od tržišne prodaje koju ostvaruju jedinice opće države i dobiva se iz izvještaja PR-RAS (AOP 094))

### 3.1.2 NPUSK – neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15)

Izvori podataka za ovaj sektor (s.15) su „Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija“ i „Godišnji financijski izvještaj proračunskih korisnika“ (za jedinice koje su raspodijeljene u s.15 iz grupe/baze proračunskih korisnika), oba iz baze podataka FINA-e.

Obzirom da postoje i tzv. „male neprofitne organizacije“, tj. organizacija kojoj je ukupna vrijednost imovine ili godišnji prihod manji od 19 155 HRK (2 555,46 €) nije obvezna podnositi financijske izvještaje, potpuni obuhvat neprofitnih organizacija ne postoji. Sektor nacionalnih računa nema podataka za te jedinice, te ih procjenjuje i uključuje u ispravke za neobuhvat (poglavlje 7).

Općenito uzevši, neprofitne ustanove i njihova sektorska raspodjela u 2004. opisani su u poglavlju 3.3.4. Od ukupnog broja od 8 963 neprofitnih jedinica (registriranih u bazi podataka FINA-e o neprofitnim ustanovama - 2004.) u 2004. godini, 4 877 jedinica bile su netržišni proizvođači koji čine dio S.15 – sektor NPUSK-a (Tablica 3.11).

NKD djelatnosti s najvećim brojem jedinica u S.15 (također prikazani u Tablici 3.11) su sljedeće: sindikati (1 021 jedinica), vjerske organizacije (44 jedinice), političke organizacije (125 jedinica), djelatnosti ostalih članskih organizacija, d.n., npr. društveni, kulturni i profesionalni klubovi i društva (3 570 jedinica), umjetničko i književno stvaralaštvo i reproduktivno izvođenje, npr. umjetnička društva i klubovi, pojedina kazališta, itd. (80 jedinica).

Prema metodologiji ESA 95, S.15 ne uključuje neprofitne ustanove koje su netržišni proizvođači ali koje kontrolira i koje se uglavnom financiraju od strane opće države. Te se jedinice razvrstavaju u sektor opće države (vidi dio 3.3.4.).

Tablica 3.11 prikazuje bruto vrijednost proizvodnje, vrijednost tržišne proizvodnje, ostalu netržišnu proizvodnju i broj jedinica u sektoru 15, po NKD djelatnostima, u 2004. god. (samo jedinice iz baze podataka neprofitnih organizacija – 4 877 jedinica).

Tablica 3.12 prikazuje bruto vrijednost proizvodnje, vrijednost tržišne proizvodnje, ostalu netržišnu proizvodnju i broj jedinica u sektoru 15 (uključujući dio proračunskih korisnika – 137 jedinica, UFPIM i usklađenja za neobuhvat).

**Tablica 3.11 Struktura bruto vrijednosti proizvodnje i broj jedinica u S.15 po NKD djelat., u 2004. – samo baza podataka neprofit. org. sektor 15 (NPUSK – neprofitne ustanove koje služe kućanstvima)**

		u milijunima kuna						
		Bruto vrijed. proizvodnje, u bazičnim cijenama	Tržišna proizvodnja	Ostala netržišna proizvodnja	broj jedinica	UFPIM	siva ekonomija	
<b>01</b>	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	0,4	0,0	0,4	1			
<b>05</b>	Ribarstvo, mrjestilišta i ribnjaci te usluge	0,1	0,0	0,1	1			
<b>41</b>	Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	2,0	0,2	1,8	1			
<b>52</b>	Trgovina na malo; popravak predmeta za kućanstvo	0,1	0,0	0,1	1			
<b>74</b>	Ostale poslovne aktivnosti	3,6	1,1	2,5	3			
<b>75</b>	Javna uprava, obrana, obvezno socijalno osiguranje	1,7	0,1	1,6	8			
<b>91</b>	Djelatnosti članskih organizacija, d.n.	1.130,6	273,3	857,3	4.760			
<b>91200</b>	Djelatnosti sindikata	193,4	3,1	190,2	1.021			
<b>91310</b>	Djelatnosti vjerskih organizacija	47,3	6,1	41,2	44			
<b>91320</b>	Djelatnosti političkih organizacija	75,1	1,6	73,5	125			
<b>91330</b>	Djelatnosti ostalih članskih organizacija, d.n.	814,8	262,5	552,3	3.570			
<b>92</b>	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	79,0	16,0	63,0	101			
<b>92</b>	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	48,3	4,1	44,2	21			
<b>92310</b>	Umjet. i knjiž. stvaral. i reprod. izvođenje	30,7	11,9	18,8	80			
<b>93</b>	Ostale uslužne djelatnosti	0,1	0,0	0,1	1			
<b>Ukupno NPUSK</b>		<b>1.217,7</b>	<b>290,8</b>	<b>926,8</b>	<b>4.877</b>	<b>39,4</b>	<b>31,1</b>	
<b>Struktura (%)</b>		<b>100,0</b>	<b>23,9</b>	<b>76,1</b>				
<b>Ukupno NPUSK uklj. UFPIM i uskl.za neobuhvat</b>		<b>1.288,2</b>	<b>290,8</b>	<b>997,3</b>				
<b>Struktura (%)</b>		<b>100,0</b>	<b>22,6</b>	<b>77,4</b>				

Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" – podaci prikupljeni od strane FINA-e

**Tablica 3.12 Struktura bruto vrijednosti proizvodnje uključujući dio proračun. korisnika, UFPIM i usklađenje za neobuhvat sektor 15 (s dijelom proračunskih korisnika, UFPIM-om i usklađenjem za neobuhvat)**

2004.	Bruto vrijednost proizvodnje, u bazičnim cijenama	Tržišna proizvodnja	Ostala netržišna proizvodnja	UFPIM	siva ekonomija	broj jedinica
u milijunima kuna						
NPUSK	1.217,7	290,8	926,8	39,4	31,1	4.877
Struktura (%)	100,0	23,9	76,1			
NPUSK – samo dio proračunskih korisnika	496,3	60,5	435,8			137
Struktura (%)	100,0	12,2	87,8			
<b>UKUPNO NPUSK uključujući UFPIM i usklađenje za neobuhvat</b>	<b>1.784,5</b>	<b>351,3</b>	<b>1.433,2</b>			<b>5.014</b>
<b>Struktura (%)</b>	<b>100,0</b>	<b>19,7</b>	<b>80,3</b>			

Izvor: : "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" i "Godišnji financijski izvještaj proračunskih korisnika" / baza podataka FINA-e (Financijske agencije)

## 3.2 Vrednovanje

Podaci iz Registra godišnjih financijskih izvještaja Financijske agencije, koji se koriste za obračun vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje, iskazuju se na računovodstvenom načelu nastanka poslovnog događaja. Za neke jedinice koje pripadaju sektoru opće države i koje primjenjuju modificirano obračunsko načelo potrebno je napraviti određenu prilagodbu s gotovinskih na obračunske vrijednosti, iako se za većinu tih jedinica stavke iskazuju na obračunskom načelu.

Proizvodnja se vrednuje po **bazičnim cijenama**, što znači da se subvencije na proizvode uključuju u poslovne prihode. Promjene zaliha vrednuju se u prosječnim cijenama, po djelatnostima i za četiri glavne vrste zaliha, odnosno vlasnički dobiti/gubici dobivaju se iz promjena zaliha, koje se izvode izravno iz poslovnog računovodstva. Međufazna potrošnja vrednuje se po **tržišnim cijenama**.

Proizvodnja tržišnih proizvođača se vrednuje kao zbroj prodaje, promjene zaliha gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku, vrijednosti proizvodnje za vlastiti račun i subvencija na proizvode. Vrijednost zaliha gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku obračunava se po troškovnom načelu (uključujući trošak rada i amortizaciju). Trgovačka roba vrednuje se po kupovnim cijenama, bez odbitnog PDV-a.

Trgovačke marže na robu koja prolazi kroz trgovačke kanale procjenjuju se kao razlika između ukupne vrijednosti prodaje tih roba i njihove nabavne vrijednosti (tj. troškovi nabave prodane robe). U izvorima podataka se nalaze obje komponente neophodne za izračun trgovačkih marži, osim za male neinkorporirane jedinice, za koje se trgovačke marže procjenjuju indirektno preko podataka za male poduzetnike.

Međufazna potrošnja vrednuje se po tržišnim cijenama bez odbitnog PDV-a. Iako, s teoretskog stajališta, utrošak roba u međufaznu potrošnju mora biti jednak **kupnji unutar razdoblja** umanjeno za **promjenu zaliha** (početne minus konačne vrijednosti zaliha), u našem slučaju obračun je obrnut, što je uvjetovano prirodom naših izvora podataka. Naime, u računovodstvu poduzetnika postoji stavka o poslovnim rashodima, koja se obračunava u trenutku kada roba ulazi u proizvodni proces, kojoj se dodaje promjena zaliha da bi se dobile kupnje unutar razdoblja, te se tek u tom trenutku promjene zaliha (preračunate po prosječnim cijenama) moraju odbiti da bi stavka međufazne potrošnje odgovarala ESA 95 kategoriji međufazne potrošnje.

Budući da se sustav poreza na dodanu vrijednost u Hrvatskoj temelji na obračunskom načelu, što znači da se PDV obračunava u trenutku izdavanja računa, a ne u trenutku naplate (odnosno doznačivanja sredstava), PDV vrednovan po obračunskom načelu se može direktno preuzeti iz



Registra PDV-a Porezne uprave. Dakle, PDV se u obračunu BDP-a (u prelasku s bazičnih na tržišne cijene) temelji na načelu nastanka događaja. Subvencije, trošarine i carine koji se preuzimaju iz baza podataka Ministarstva financija i Carinske uprave temelje se na gotovinskom načelu. Zbog toga, sektor nacionalnih računa pokušava pronaći najbolje rješenje za preračunavanje stavki s gotovinskih na obračunske vrijednosti, uzimajući u obzir prosječni vremenski raskorak između trenutka nastanka potraživanja/obveze i trenutka naplate/plaćanja.

### 3.2.1 Zalihe i vlasnički dobitci u nacionalnim računima

Budući da se proizvodnja i međufazna potrošnja u dijelu koji se odnosi na poduzetnike izračunavaju na temelju poslovnih prihoda i rashoda iz poslovnog knjigovodstva, pod pretpostavkom da su prihodi i rashodi ravnomjerno raspoređeni kroz računovodstveno razdoblje, konačni je rezultat da se ukupan iznos prihoda i rashoda iskazuje približno po prosječnim cijenama (oni predstavljaju tokove u okviru metodologije ESA 95).

U nacionalnim računima promjena zaliha treba se procjenjivati po prosječnim cijenama promatranog razdoblja. U poslovnom računovodstvu podaci o zalihama (gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku, trgovačke robe te sirovina i materijala) preračunavaju se odgovarajućim indeksima cijena na razini djelatnosti i po vrstama zaliha na prosječne cijene razdoblja. Promjena zaliha predstavlja razliku preračunatih zaliha na kraju i na početku godine. Promjene zaliha su korigirane za sve vlasničke dobitke na nivou djelatnosti i za svaku vrstu zaliha.

U poslovnom računovodstvu zalihe se vrednuju po povjesnim troškovima. U slučaju visoke inflacije, računovodstveni standardi su specifični osobito u pogledu vrednovanja imovine i zaliha u bilanci. Sva imovina i zalihe se revaloriziraju na kraju godina na razinu tekućih troškova. Prema računovodstvenim standardima, troškovi zaliha se vrednuju po metodama FIFO (prva-unutra-prva-van), prosječnom ponderiranom trošku, LIFO (zadnja-unutra-prva-van) ili metodi standardnih troškova. Hrvatske kompanije najviše kriste metoda prosječnih ponderiranih troškova.

Prijelaz s načela knjigovodstvenog vrednovanja na načelo prosječnih cijena vrši se na način opisan u daljnjem tekstu.

Prvo se kreće s takozvanog **prometa zaliha** za sve tri vrste zaliha: sirovine i materijali, gotovi proizvodi te proizvodnja u tijeku i zalihe trgovačke robe. Zatim izračunavamo **vrijeme držanja zaliha** za sva tri tipa prethodno spomenutih zaliha. Vrijeme držanja je dobro poznat pojam u poslovnim financijama. On predstavlja dio godine (izražava se u mjesecima) unutar kojeg se prosječne zalihe kupuju i u cijelosti utroše ili prodaju, ovisno o vrsti zaliha. Vrijeme držanja izračunava se na način da se broj 12 (t.j. broj mjeseci u godini) podijeli s **prometom zaliha** koji se iskazuje kao jedan od sljedećih cijelih brojeva: 1, 2 ili 3.

Međutim, vrijeme držanja izračunava se za sve tri vrste zaliha prema sljedećoj formuli (1):

$$\text{VRIJEME DRŽANJA} = \frac{12 \times (Z_1 + Z_2)}{2 \times \text{Vrijednost}} \quad (1)$$

LEGENDA:

$Z_1$  - Početne vrijednosti zaliha,

$Z_2$  - Konačne vrijednosti zaliha

Objasnenje varijable **vrijednosti** sljedi u nastavku:

- Za zalihe sirovina i materijala = trošak sirovina i materijala
- Za zalihe gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku = prihod od prodaje + procjena proizvodnje za vlastiti račun (po tržišnim cijenama) – nabavna vrijednost prodane trgovačke robe
- Za zalihe trgovačke robe = nabavna vrijednost prodane trgovačke robe

Ovisno o duljini vremena držanja, iskazanog u broju mjeseci, bilo da je vrijeme držanja jedan, dva ili tri mjeseca, uzima se isti broj indeksa za početne i konačne zalihe, radi deflacioniranja početnih i konačnih knjigovodstvenih vrijednosti zaliha i njihovog iskazivanja po prosječnim cijenama u prethodnoj godini.<sup>12</sup> Nakon toga se početne i konačne zalihe, koje su sad izražene u prosječnim cijenama prethodne godine, inflacioniraju s odgovarajućim indeksima cijena proizvođača i indeksima potrošačkih cijena; prosječna cijena tekuće godine pomoću prosječnih cijena prethodne godine. Na taj način dolazimo do promjena zaliha koje se izražavaju u prosječnim cijenama tekuće godine.

Navedeno može se izraziti u obliku formule (2).

$$C = B - A$$

$$D = \frac{B}{P_{\phi,t-1}} \times P_{\phi,t} - \frac{A}{P_{\phi,t-1}} \times P_{\phi,t} \quad (2)$$

$$E = D - C$$

<sup>12</sup> U excel „IF“ logičkoj petlji uspostavlja se zahtjev: ako duljina vremena držanja iznosi više od tri mjeseca pretpostavlja se da je vrijeme držanja samo tri mjeseca.

- gdje A = vrijednost početnih zaliha u skladu s načelima poslovnog računovodstva  
 B = vrijednost konačnih zaliha u skladu s načelima poslovnog knjigovodstva  
 C = vrijednost promjene zaliha u skladu s načelima poslovnog knjigovodstva  
 D = vrijednost promjene zaliha u skladu s načelima nacionalnih računa  
 E = korekcija cijene na promjene zaliha i vrijednosti proizvodnje/međufazne potrošnje

$$\frac{P_{\phi,t}}{P_{\phi,t-1}} = \text{koeficijent preračuna (prosječne cijene tekuće godine/prosječne cijene prethodne godine)}$$

Preračun svih vrsta zaliha izvršena je na razini 60 odjeljaka NKD-a. Koeficijenti preračuna iz formule (2) su, u slučaju većine NKD odjeljaka, viši od jedan za početne zalihe i niži od jedan za konačne zalihe, uslijed ustrajne inflacije tijekom godine.

Svi indeksi cijena pri proizvođačima (PPI) i indeksi potrošačkih cijena (CPI) prikazani su u Tablici 3.13.

**Tablica 3.13 Indeksi cijena za izračun zaliha u prosječnim cijenama**

NKD (NACE Rev.1)		Materijali i sirovine	Proizvodnja u tijeku i gotovi proizvodi	Trgovačka roba
<b>A Poljoprivreda, lov i šumarstvo</b>				
01	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, poljoprivredni proizvodi	
02	Šumarstvo, sječa drva i usluge povezane s njima	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	
<b>B Ribarstvo</b>				
05	Ribarstvo, uzgoj riba i usluge povezane s njima	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, riba	
<b>C Rudarstvo i vađenje</b>				
10	Vađenje ugljena i lignita; vađenje treseta	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Vađenje ugljena i lignita; vađenje treseta	
11	Vađenje sirove nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti u vezi s vađenjem nafte i plina, osim istraživanja	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Vađenje sirove nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti u vezi s vađenjem nafte i plina, osim istraživanja	
12	Vađenje uranovih i torijevih ruda	-	-	-
13	Vađenje metalnih ruda	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Vađenje ostalih ruda i kamena	
<b>D Prerađivačka industrija</b>				
15	Proizvodnja hrane i pića	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja hrane i pića	CPI, industrijski prehrambeni proizvodi
16	Proizvodnja duhanskih proizvoda	PPI, Proizvodnja duhanskih proizvoda	PPI, Proizvodnja duhanskih proizvoda	CPI, duhan
17	Proizvodnja tekstila	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja tekstila	CPI, tekstilni proizvodi
18	Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	PPI, Proizvodnja tekstila	PPI, Proizvodnja odjeće	CPI, tekstilni proizvodi
19	Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica, sedlarskih i remenarskih proizvoda i obuće	PPI, Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica	PPI, Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica	CPI, obuća
20	Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta	
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	
22	Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	
23	Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnoga goriva	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnoga goriva	
24	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	PPI za intermedijarne	PPI, Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	

		proizvode		
25	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	
26	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	
27	Proizvodnja metala	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja metala	
28	Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja proizvoda od metala	
29	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	PPI, Proizvodnja metala	PPI, Proizvodnja strojeva i uređaja	
30	Proizvodnja uredskih strojeva i računala	PPI, Proizvodnja proizvoda od metala	PPI, Proizvodnja uredskih strojeva i računala	
31	Proizvodnja električnih strojeva i aparata, d. n.	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja električnih strojeva i aparata	
32	Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	PPI, Proizvodnja proizvoda od metala	PPI, Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova	PPI, Proizvodnja proizvoda od metala	PPI, Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	
35	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	
36	Proizvodnja namještaja, ostala prerađivačka industrija, d. n.	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Proizvodnja namještaja	CPI, namještaj
37	Reciklaža	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	
<b>E Opskrba električnom energijom, plinom i vodom</b>				
40	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	
41	Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	
<b>F Građevinarstvo</b>				
45	Građevinarstvo	PPI, građevinski materijal i elementi	PPI, građevinski materijal i elementi	CPI, građevinski materijal
<b>G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo</b>				
50	Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak motornih vozila i motocikla; trgovina na malo motornim gorivima i mazivima	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, transportna vozila, rezervni dijelovi i gorivo	
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba	

<b>H Hoteli i restorani</b>				
55	Hoteli i restorani	PPI, ukupno	CPI, roba	
<b>I Prijevoz, skladištenje i veze</b>				
60	Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba
61	Vodeni prijevoz	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba
62	Zračni prijevoz	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba
63	Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu; djelatnost putničkih agencija	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba
64	Pošta i telekomunikacije	PPI za intermedijarne proizvode	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba
<b>J Financijsko posredovanje</b>				
65	Financijsko posredovanje, osim osiguranja i mirovinskih fondova	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba	CPI, roba
66	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba	CPI, roba
67	Pomoćne djelatnosti u financijskom posredovanju	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba	CPI, roba
<b>K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge</b>				
70	Poslovanje nekretninama	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
71	Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
72	Računalne i srodne djelatnosti	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
73	Istraživanje i razvoj	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
74	Ostale poslovne djelatnosti	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
<b>L Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje</b>				
75	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
<b>M Obrazovanje</b>				
80	Obrazovanje	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
<b>N Zdravstvena zaštita i socijalna skrb</b>				
85	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	PPI za intermedijarne proizvode	CPI, roba	CPI, roba
<b>O Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti</b>				
90	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba

91	Djelatnosti članskih organizacija, d. n.	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
92	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
93	Ostale uslužne djelatnosti	PPI za intermedijarne proizvode	PPI, ukupno	CPI, roba
<b>P Djelatnosti kućanstava</b>				
95	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu	-	-	-
96	Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različite robe za vlastite potrebe	-	-	-
97	Djelatnosti privatnih kućanstava koja obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-
<b>Q Izvanteritorijalne organizacije i tijela</b>				
99	Izvanteritorijalne organizacije i tijela	-	-	-

U Tablici 3.14 prikazuje se prijelaz sa računovodstvenog vrednovanja zaliha na koncept nacionalnih računa u vrednovanju zaliha. Razlika između promjena u knjigovodstvenim vrijednostima zaliha i vrijednostima prosječnih cijena daje vlasničke gubitke ili dobitke, koji ne čine dio BDP-a već se prikazuju u Računu revalorizacije.

**Tablica 3.14 Vlasnički dobici i gubici, promjena zaliha za poduzetnike, u milijunima HRK, 2004**

	Promjene zaliha, računovodstvena vrijednost		Promjene u zaliham, prosječne cijene	Vlasnički dobici ostvareni na zaliham	
	Početne zalihe	Konačne zalihe		na zaliham	
	1	2		4 = 2-1-3	
<b>Ukupno</b>	<b>49.606</b>	<b>55.645</b>	<b>4.482</b>	<b>6.039</b>	
1. Gotovi proizvodi	6.357	7.063	553	705	
2. Proizvodnja u tijeku	8.070	10.181	1.822	2.111	
3. Sirovine i materijal	12.760	13.431	324	670	
4. Trgovačka roba	22.418	24.971	1.784	2.553	

	Promjene zaliha, prosječne cijene, ESA 95				
	Koeficijent preračuna - početne zalihe	Koeficijent preračuna - konačne zalihe	Početne zalihe	Konačne zalihe	Promjene zaliha, prosječne cijene
	5*	6*	7 = 1*5	8 = 2*6	9=3
<b>Ukupno</b>	<b>&gt;0</b>	<b>&lt;0</b>	<b>50.642</b>	<b>55.124</b>	<b>4.482</b>
1. Gotovi proizvodi	1,015	0,992	6.452	7.006	553
2. Proizvodnja u tijeku	1,025	0,991	8.269	10.091	1.822
3. Sirovine i materijal	1,019	0,992	13.006	13.329	324
4. Trgovačka roba	1,022	0,989	22.915	24.699	1.784

\* Koeficijenti su računani prema formuli (2), poglavlje 3.2.



### **3.3 Prijelaz s privatnog računovodstva i administrativnih načela na načela nacionalnog računovodstva u skladu s metodologijom ESA 95**

Zakon o računovodstvu propisuje računovodstvena pravila za poduzetnike. Prema tom zakonu, veliki poduzetnici su obvezni voditi računovodstvo u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS). To znači da su poduzeća, banke i štedionice i društva za osiguranje dužna iskazivati financijske podatke na obračunskoj osnovi.

Središnje i lokalne proračunske jedinice vode proračunsko računovodstvo u skladu sa Zakonom o proračunu. Te jedinice primjenjuju Međunarodne računovodstvene standarde za javni sektor i kontni plan za proračunske korisnike, koji propisuje Ministarstvo financija. Proračunske jedinice iskazuju financijske podatke na modificiranom obračunskom načelu. To znači da se prihodi knjiže na gotovinskom načelu, a rashodi na obračunskom načelu. U ovom računovodstvenom sustavu amortizacija se ne izračunava i ne knjiži.

Uredba o računovodstvu neprofitnih organizacija i Pravilnik o knjigovodstvu i računskom planu neprofitnih organizacija glavni su zakonski akti koji uređuju status neprofitnih organizacija. Prema tim aktima, financijski podaci neprofitnih organizacija procjenjuju se na modificiranom obračunskom načelu.

Važno je još jednom naglasiti da su baze podataka FINA-e vrlo dobar izvor administrativnih podataka za sastavljanje BDP-a. Analitička struktura financijskih izvještaja FINA-e u velikoj mjeri zadovoljava potrebe nacionalnih računa. Vrlo detaljne stavke analitičkog knjigovodstva u financijskim izvještajima FINA-e sadrže većinu informacija potrebnih za sastavljanje BDP-a. Izvori podataka FINA-e omogućavaju dobar obuhvat gdje se broj jedinica koji je obuhvaćen u procesu obračuna BDP-a može pravovremeno provjeravati na kontinuiranoj osnovi. Točnost prikazanih računovodstvenih stavki, u okviru financijskih izvještaja, može se smatrati vrlo velikom budući da se nad tim financijskim izvještajima vrši stalna komercijalna revizija (poduzetnici), odnosno državna revizija u slučaju agencija opće države (Državni ured za reviziju).

Stoga se veći dio kategorija BDP-a na obje strane, odnosno na strani proizvodnje i međufazne potrošnje povlače izravno iz računovodstvenih podataka FINA-e, te su sva metodološka usklađenja od zanemarive važnosti s obzirom na njihovu veličinu u usporedbi s komponentama BDP-a koje se dobivaju izravno iz računovodstvenih podataka FINA-e.

-----

Usklađenja različitih stavaka u poslovnom računovodstvu, radi njihove prilagodbe u kategorije prema metodologiji ESA 95, važan su element sastavljanja nacionalnih računa. To se posebice odnosi na proizvodni pristup koji se gotovo u cijelosti temelji na podacima iz financijskih

izvještaja. Najvažnija usklađenja, kod proizvodnog pristupa, su ispravci **poslovnih prihoda** za tri vrste zaliha: zalihe gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku i trgovačke robe te **poslovnih rashoda** za promjene zaliha sirovina i materijala. Ovaj se ispravak vrši u skladu s postupkom opisanim u poglavlju 3.2. Način na koji se promjene zaliha iz poslovnog računovodstva pretvaraju u promjene zaliha u prosječnim godišnjim cijenama opisan je u prethodnom poglavlju 3.2. Vrlo detaljan opis načina na koji se vrši usklađenje vrednovanja zaliha i vrste indeksa koji se koriste, prikazan je u Tablicama 3.13 i 3.14.

Zbog promjene izvještaja za poduzetnike za 2002. godinu, podaci o prihodima na temelju korištenja vlastitih proizvoda, usluga i roba više se ne prikupljaju. Oni se iskazuju zajedno s ostalim prihodima. Djelatnici DZS-a u Nacionalnim računima imaju teškoća u identificiranju tih prihoda iz agregatne stavke (budući da su jedino u okviru granica proizvodnje prema ESA 95 metodologiji). Stoga se radi procjena na temelju analize udjela ovih prihoda u prošlosti i na temelju podataka raspoloživih iz tromjesečnih statističkih izvještaja.

Iznimno važno usklađenje poslovnih stavki kojem treba posebno obratiti pažnju je usklađenje subvencija (budući da se one klasificiraju u poslovnom računovodstvu). Dio tih subvencija potrebno je klasificirati kao transfere (posebice kapitalne transfere), budući da se te subvencije koriste za pokriće stalnih gubitaka (primjerice u brodogradnji). Stoga su ti transferi izvan granice proizvodnje i čine dio procesa redistribucije unutar Kapitalnog računa.

### **Najam (leasing)**

Najam je najčešći način pribavljanja zgrada i opreme za korištenje. Nacionalni računi razlikuju dva oblika najma – financijski i operativni. Kod operativnog najma, najmodavac zadržava zakonsko i stvarno vlasništvo nad stvari koja je predmetom najma, i zadržava financijski rizik povezan sa predviđenom preostalom vrijednosti predmeta. U operativnom najmu, od najmoprimca se očekuje da vrati predmet najma najmodavcu na kraju razdoblja najma u približno istom stanju kao kad ga je uzeo u najam.

Kod financijskog najma, stvarno vlasništvo imovine je preneseno na najmoprimca, koji na taj način prihvaća sve rizike i koristi vezane za vlasništvo. Najamnina koju treba platiti najmoprimac u tijeku razdoblja najma izračunata je da pokrije sve ili većinu troškova najmodavca povezanih s nabavom predmeta. Kod financijskog najma, najmoprimac stječe pravo vlasništva nad predmetom najma te najam pokriva većinu korisnog vijeka predmeta najma.

U Hrvatskoj, Zakonom o leasingu je regulirano leasing poslovanje i definicije operativnog i financijskog najma. Najam mogu pružati jedino poduzeća koja su registrirana u Sudskom registru i imaju dozvolu Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA). Ovaj akt regulira:

uvjete za osnivanje leasing poduzeća, djelovanje i prestanak djelovanja leasing poduzeća; uvjete o sklapanju najma, prava i obveze strana uključenih u leasing poslovanje; financijsko izvještavanje, nadzor nad poslovanjem leasing poduzeća i upravljanje rizicima.

Leasing poduzeća su obvezna predavati financijske izvještaje za poduzetnike. Od 2008. bit će dostupni i posebni financijski izvještaji za leasing poduzeća.

U slučaju financijskog najma, najmoprimac u računovodstvu prikazuje trajna dobra kao imovinu i obveze po povijesnom trošku i računa amortizaciju. Najmoprimac plaća najmodavcu najamninu koja se sastoji od glavnice i kamata.

U slučaju operativnog najma, trajna dobra, koja je kupio najmodavac, su dio njegove imovine prikazane u bilanci. Najmodavac računa amortizaciju i troškove održavanja imovine. Najamninu prikazuje kao dobit u računu dobiti i gubitka. Najmoprimac mjesečno plaća najmodavcu i bilježi to kao trošak u poslovnim računima.

Poduzeća koja se bave operativnim najmom nekretnina su klasificirana u razredu 70.20 – Iznajmljivanje vlastitih nekretnina. Operativni najam trajnih dobara je klasificiran u odjeljak 71 – Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo.

Poduzeća koja se bave financijskim najmom su klasificirane u razred 65.21- Financijsko davanje u zakup (najam).

### **Softver**

Prema preporuci Odbora za BND (GNI Committee), svi izdaci za programske pakete trebali bi se smatrati kao bruto investicije ako se softver koristi duže od jedne godine i ako je njegova vrijednost iznad granice za trajna dobra male vrijednosti prema ESA 95.

Softver koji je kupljen za ugradnju u računala ili kupljen sa računalom, oprema ili drugi softver trebao bi se smatrati međufaznom potrošnjom. Održavanje i popravci softvera bi se također trebali smatrati međufaznom potrošnjom. Trebale bi se napraviti posebne procjene za softver proizveden za vlastit račun.

Softver kupljen ili proizveden za vlastite potrebe osim kao investicijsko dobro može se koristiti za konačnu potrošnju kao npr. u potrošnji kućanstava ili preprodavati ili, što je češće, koristiti u proizvodnom procesu kao međufazna potrošnja, kao npr. kada se softver koristi kao sastavni dio neke opreme ili sastavni dio drugog softvera. Više pojava oblika, namjena softvera, ukazuje na

potrebu da prilikom računanja ukupne ponude ovog dobra treba voditi računa o postizanju kompletnog obuhvata i izvještavanju dvostrukog računanja (uključivanja istih podataka).

Kako bi se izbjeglo dvostruko iskazivanje vrijednosti investicija u softver prvenstveno je kod izračuna domaće ponude potrebno isključiti vrijednost koju su ostvarili podizvođači. Osim vrijednosti podizvođača potrebno je isključiti vrijednost softverskih paketa nabavljenih u industriji proizvodnje računala iz makro procjene vrijednosti softvera proizvedenog u vlastitoj režiji potrebno je isključiti troškove analitičara i programera koji su već uključeni u vrijednosti nabavljenog softvera. Prilikom računanja ove zadnje korekcije potrebno je voditi računa o tome da se ne isključi vrijednost originalnog softvera proizvedenog u vlastitoj režiji ili originala koji se koristi za umnožavanje softvera.

U Zavodu se trenutno koristi procjena dobivena sa tzv. strane uporabe, zbroj bruto investicija u dugotrajnu imovinu dobivenih istraživanjem o investicijama pravnih osoba i procjene eksperta o investicijama fizičkih osoba. Napravljena je preliminarna procjena sa tzv. strane ponude koja slijedi pravila Preporuke BND Radne skupine o računanju softvera u nacionalnim računima ali još nije uključena u službeni broj BDPA.

Bruto investicije u softver također uključuju nabavu baza podataka i vrijednost baza podataka proizvedenih u vlastitoj režiji. Kao što je već jednom rečeno zbog pravila „izdataka za sitni alat“ uključene bi trebale biti samo baze podatka koje se koriste duže od godinu dana i prelaze donji prag vrijednosti razlikovanja investicijskog od potrošnog dobra. Trenutno su u službeni broj investicija u softver uključene jako male vrijednosti koje bi trebalo uključiti u međufaznu potrošnju prilikom sljedeće korekcije BDPA.

Poslovno računovodstvo tretira softver na drugačiji način. Stjecanje operativnog programa (softver koji pokreće računalo i kontrolira njegov rad (kao MS DOS, Windows) bilježi se kao dio hardware-a i tretira se kao opipljiva fiksna imovina. Software-ske aplikacije (na primjer Microsoft Office, Auto CAD) su tretirane kao neopipljiva fiksna imovina. Mnoga poduzeća, gdje se softver knjižiti posebno, su kapitalizirala takve izdatke u svom računovodstvu pa je to već bilo uključeno u procjenu bruto investicija. U računovodstvu, vlastito proizvedeni softver se smatra neopipljivom fiksnom imovinom.

Detaljan opis prijelaza s čisto knjigovodstvenih elemenata na kategorije prema ESA 95 metodologiji bit će prikazan po različitim vrstama grupa subjekata. Za klasifikaciju dosljednosti prema metodologiji ESA 95 a posebno radi postizanja dobre ravnoteže između proizvodnog i rashodnog pristupa BDP-u, neobično je važno ispravno vršiti razliku između tržišnih i netržišnih proizvođača. To je posebno važno u sektorima opće države i neprofitnih organizacija u kojima dio

jedinica ostvaruje tržišnu prodaju po ekonomski značajnim cijenama. U hrvatskim nacionalnim računima, tržišnu proizvodnju opće države i neprofitnih organizacija čini tržišna prodaja koju ostvaruju te jedinice. Obračun tržišne vrijednosti proizvodnje za opću državu i neprofitne organizacije temelji se na računskom planu i prikazan je u Tablicama 3.10 i 3.18. Razlika između vrijednosti proizvodnje proračunskih korisnika i neprofitnih organizacija te vrijednosti njihove tržišne proizvodnje (prodaja) daje potrošnju opće države na rashodnoj strani BDP-a.

Trenutno se proizvodnja tržišnih proizvođača koji pripadaju proračunskim korisnicima i grupama neprofitnih organizacija u hrvatskim nacionalnim računima izračunava troškovnom metodom, što predstavlja značajnu slabost u sadašnjem obračunu. Tu dakle postoji prostor za poboljšanje u obračunu BDP-a, koja će biti predmet sljedeće redovne metodološke revizije.

### **3.3.1 Poduzeća kao izvori podataka**

Godišnji financijski izvještaji poduzeća najvažniji su izvor podataka za nacionalne račune. Dodana vrijednost izračunata na temelju tih izvještaja čini 57,10% dodane vrijednosti cjelokupnog gospodarstva (vidi Tablicu 3.4).

Godišnji financijski izvještaji sastoje se od bilance, računa dobiti i gubitka i dodatnih podataka. Prema zakonu o računovodstvu, poduzeća se dijele na tri kategorije:

- velika poduzeća,
- srednja poduzeća, i
- mala poduzeća.

Prijelaz iz stavki poslovnog računovodstva u kategorije prema metodologiji ESA 95 određuje se činjenicom da poduzetnici sučeljavaju prihode i rashode radi iskazivanja uspjeha, tako da se dodana vrijednost kao kategorija metodologije ESA 95 izračunava kao razlika između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje (vidi Tablicu 3.15).

### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Budući da je granica proizvodnje prema metodologiji ESA 95 uža od one u poslovnom računovodstvu, prema metodologiji ESA 95 proizvodnja se dešava kada dio proizvoda napušta proizvodni proces i odlazi na zalihe gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku, dok se u poslovnom računovodstvu proizvodnja dešava prilikom fakturiranja prodaje određenog dijela proizvoda. Prilikom izračuna bruto vrijednosti proizvodnje, krećemo od poslovnih prihoda te zatim vršimo njihova usklađenja.

Kao u našem slučaju, zbog nedostataka u izvorima podataka, prvenstveno SPS statistike, BDP se izračunava na takozvanom institucionalnom načelu na razini poduzeća te je stoga potrebno odbiti nabavnu vrijednost trgovačke robe, čak i u slučaju poduzeća koja se klasificiraju u netrgovačke djelatnosti prema NKD-u ali koje se bave preprodajom robe. Na taj se način zadovoljavaju oba načela izračuna vrijednosti proizvodnje: proizvodnja prerađivačke industrije i proizvodnja trgovačkih usluga (s time da se bruto vrijednost proizvodnje za trgovačke usluge izračunava odbijanjem troškova nabave prodane robe od prihoda od prodaje roba).

Stoga se zbroj svih prihoda umanjuje za trošak nabave prodane robe i povećava za promjene zaliha koje se iskazuju po prosječnim cijenama kako bi se izračunala bruto vrijednost proizvodne po bazičnim cijenama (vidi Tablicu 3.15).

U izvještaju GFI-POD, postoje tri tipa prihoda:

- Prihodi od prodaje roba i usluga (AOP 098, 099, 100, 101, 170);
- Subvencije na proizvode (AOP 104);
- Proizvodnja za vlastiti račun (stručne procjene na temelju tromjesečnih izvještaja).

Promjene zaliha gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku iznose HRK 1 606 milijuna. Navedene promjene zaliha iskazane su u prosječnim cijenama dok se pretvorba promjena zaliha po knjigovodstvenim vrijednostima (FIFO, LIFO i ostale metode vrednovanja u poslovnom računovodstvu) u promjene zaliha po prosječnim cijenama, u skladu sa zahtjevom prema metodologiji ESA 95, opisuje u ovom poglavlju.

### **Međufazna potrošnja**

S obzirom na užu granicu proizvodnje prema metodologiji ESA 95 nego što je ona u poslovnom računovodstvu, međufazna potrošnja prema metodologiji ESA 95 se obračunava kad određena sirovina izlazi sa zaliha sirovina i ulazi u proces proizvodnje, a ne i kad ona dolazi s tržišta i ulazi na zalihe sirovina što je slučaj u poslovnom računovodstvu; potrebno je izvršiti primjereno usklađenje poslovnih rashoda za promjene zaliha sirovina.

Stjecanjem opreme se najvećim dijelom sastoji od trajnih dobara koja trebaju biti uključena u bruto investicije, osim ako je vrijednost nabave ispod granice za sitan alat. Prema ESA 95 načelima, vrijednost proizvoda do 500 € (u cijenama iz 1995) po jedinici i životni vijek od godine dana (ili kad se kupuje u većim količinama za toliki ukupan iznos) čini granicu između međufazne potrošnje i investicije.

Jedno od zahtjevnih pravila nacionalnih računa je definirati razgraničenje između međufazne potrošnje i bruto investicija u dugotrajnu imovinu pa je zbog toga često odluka o tome što se smatra investicijom podložna subjektivnim procjenama ispitanika. Iako su metodološke upute Zavoda poprilično jasne neki ispitanici prijavljuju izdataka za sitni alat kao nabavu investicijskog dobra, ali ipak puno češća je situacija knjiženja nabave investicijske robe kao međufazni trošak. Do zabune često dolazi i iz razloga što dio ispitanika smatra da je činjenica da se neko dobro koristi kroz period duži od godine dana važnija od toga koliko je dobro plaćeno (kada je vrijednost dobra ispod praga investicijskog dobra).

Vrijednost bruto investicija u dugotrajnu imovinu za referentnu vrijednost bi trebala biti smanjena za 0,002% od ukupne vrijednosti investicija, tako da se izvrši reklasifikacija u međufaznu potrošnju (korekcija se planira napraviti u jednoj od budućih revizija). Ispitanici su najčešće uključivali međufaznu potrošnju u bruto investicije za ostalu opremu i za nematerijalnu dugotrajnu imovinu. Najveći udio krivo klasificiranih bruto investicija u dugotrajnu imovinu koje bi treble biti evidentirane kao međufazna potrošnja su kod sljedećih tipova imovine: zabava, književni i umjetnički originali (0,18% investicija je međufazna potrošnja) i softver (0,056% investicija je potrebno smanjiti jer predstavljaju međufaznu potrošnju).

Prema pravilima poslovnog računovodstva, granica za poduzetnike je 2 000 HRK (280 €). Sve ispod te granice se smatra tekućim izdacima ili otpisom u istoj računovodstvenoj godini. Budući da su pravila poslovnog računovodstva različita od ESA-inih pravila, računovodstvena pojava treba biti podijeljena na dio koji, prema ESA-i, je sitan alat i treba biti zabilježen kao međufazna potrošnja i na ostali dio koji se smatra kapitalnom investicijom. Pretpostavka je da će se neka od ovih stjecanja smatrati sitnim alatom. To će biti predmetom budućih metodoloških poboljšanja.

Prema ESA-i, velika poboljšanja (adaptacije, obnove i proširenja), koja su znatno iznad onih neophodnih da bi se fiksna imovina održala u dobrom radnom stanju, smatraju se kapitalnim investicijama.

Kao što je već rečeno kod objašnjavanja pravila „izdataka za sitni alat“ nije jednostavno razlikovati trošak održavanja od iznosa utrošenog u veće poboljšanje investicijskog dobra. Održavanje sredstva za razliku od većeg poboljšanja ne utječe na povećanje postojećih kapaciteta sredstva niti na produljenje očekivanog vijeka trajanja dugotrajne imovine. Održavanje je uzrokovano stanjem dugotrajne imovine i nije rezultat odluke vlasnika.

U poslovnom računovodstvu, troškovi za redovito održavanje i popravci fiksne imovine u proizvodnji su dio međufazne potrošnje. Ukoliko popravci i obnove povećaju vrijednost imovine ili produžuju životni vijek proizvoda tada se smatraju kapitalnim investicijama.

Budući da ne možemo dobiti informacije iz SPS statistike o nabavama sirovina unutar obračunske godine, moramo u izračun MP-a uvesti jedan dodatan korak. Kao prvo, moramo dodati promjene zaliha sirovina po knjigovodstvenim vrijednostima te zatim odbiti promjene zaliha sirovina po prosječnim cijenama. Ista vrsta ispravka primjenjuje se na stavku vrijednost trgovačke robe.

Jasna linija prijelaza s poslovnih rashoda na međufaznu potrošnju, preko promjena zaliha, vidi se kroz slijed formula iz Tablice 3.15 Proizvodnja – ukupno poduzetnici.

Najveća razlika između poslovnih rashoda iz izvora podataka i međufazne potrošnje prema metodologiji ESA 95, nalazi se u ispravcima za stavke pod točkom 2. (Metodološka usklađenja) iz Tablice 3.15; premije osiguranja, autorski honorari i ugovori o djelu, usluge studentskog servisa i stipendije. Prva od prethodno spomenutih stavaka, premije osiguranja, odbija se od poslovnih rashoda, te ovo usklađenje povećava poslovni višak na dohodovnoj strani BDP-a. Ostale tri stavke odbijaju se od poslovnih rashoda i dodaju sredstvima zaposlenih.

Korekcije ovih stavaka su opisane kako sljede:

#### **Premije osiguranja (81,72%)**

Od ukupnog iznosa bruto premija osiguranja, samo 18,28% (100 - 81,72) predstavlja međufaznu potrošnju. Ovaj dio se naziva režijski dodatak i predstavlja rashod poduzetnika. Definicija režijskog dodatka je opisana u poglavlju 3.16.2.

#### **Ugovori o djelu i autorski honorari (70%)**

Od ukupnog iznosa ugovora o djelu i autorskih honorara, 70% predstavlja sredstva zaposlenih i 30% predstavlja međufaznu potrošnju.

#### **Studentski servis (89,54%)**

89,54% troškova student servisa predstavlja sredstva zaposlenih i 10,46% (100-89,54) međufaznu potrošnju.

#### **Stipendije (100%)**



Stipendije se smatraju sredstvima zaposlenih u ukupnom iznosu. Ukupan iznos stipendija pripada studentu ili učeniku.

### Metodološki ispravci za sivu ekonomiju i raspodjelu UFPIM-a po sektorima

Izvršeni su ispravci bruto vrijednosti proizvodnje i MP-a poduzetnika za dvije najvažnije stavke koje su bile predmet velike metodološke revizije. To su siva ekonomija i UFPIM. Stoga je bruto vrijednost proizvodnje uvećana za HRK 13 666 milijuna za neobuhvat, a MP je uvećan za HRK 3 764 milijuna za istu stavku. Samo je MP korigiran za HRK 2 293 milijuna uslijed raspodjele UFPIM-a po djelatnostima budući da je UFPIM po svojoj prirodi trošak i on je jedini financijski trošak koji ulazi u granicu proizvodnje.

**Tablica 3.15 Proizvodnja – poduzetnici, 2004., prijelaz sa računovodstvenih podataka na kategorije nacionalnih računa, tekuće cijene, u milijunima HRK, 2004**

	Ukupno	Velika poduzeća	Srednja poduzeća	Mala poduzeća	Šifre izvora podataka
1.1. Prodaja roba i usluga	441 589	259 258	79 314	103 017	AOP 098, AOP 099, AOP 100, AOP 101, AOP 170
1.2. Subvencije na proizvode	5 421	4 362	490	570	AOP 104
1.3. Proizvodnja za vlastiti račun	2 300	1 833	313	154	stručne procjene
1.4. Minus:nabavna vrijednost prodane trgovačke robe	164 021	89 265	31 904	42 852	AOP 139
1.5. Promjena zaliha*	1 606	605	54	948	AOP 036, AOP 037, AOP 038
<b>1. Bruto vrijednost proizvodnje po bazičnim cijenama (1.1+1.2+1.3-1.4+1.5)</b>	<b>286 895</b>	<b>176 792</b>	<b>48 267</b>	<b>61 836</b>	
2. Korekcije za neobuhvat	13 666				
<b>3. Bruto vrijednost proizvodnje po bazičnim cijenama u nacionalnim računima (1+2)</b>	<b>300 561</b>	<b>176 792</b>	<b>48 267</b>	<b>61 836</b>	
1.1. Sirovine i materijali, rezervni dijelovi i sitni inventar	77 181	51 904	12 323	12 953	AOP 123
1.2. Energija	11 031	7 153	1 902	1 976	AOP 124
1.3. Usluge	74 213	43 279	12 994	17 940	AOP 125, AOP 126, AOP 127, AOP 128, AOP 129
1.4. Ostali troškovi	15 440	8 944	2 693	3 802	AOP 136
<b>1. Ukupni troškovi (1.1+...+1.4.)</b>	<b>177 865</b>	<b>111 280</b>	<b>29 914</b>	<b>36 671</b>	
2.1. Premije osiguranja (81,72%)	1 771	918	353	500	AOP 128
2.2. Ugovori o djelu i autorski honorari (70%)**	801	412	132	257	AOP 172
2.3. Student servis (89,54%)	565	219	106	241	AOP 173
2.4. Stipendije (100%)	126	27	14	84	AOP 174
<b>2. Metodološke korekcije (2.1+...+2.4.)</b>	<b>3 263</b>	<b>1 576</b>	<b>605</b>	<b>1 081</b>	
<b>3. Promjene zaliha (knjigovodstvene vrijednosti)***</b>	<b>670</b>	<b>327</b>	<b>125</b>	<b>218</b>	AOP 035
<b>4. Kupnje unutar računovodstvene godine (1-2+3)</b>	<b>175 272</b>	<b>110 031</b>	<b>29 434</b>	<b>35 808</b>	

<b>5. Promjene zaliha (prosječne cijene)****</b>	324	72	86	166	
6. Ispravci za neobuhvat	3 764				
7. UFPIIM	2 293				
<b>8. Međufazna potrošnja (4-5+6+7)</b>	<b>181 006</b>				

\* zalihe gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku vrednovane su po prosječnim godišnjim cijenama

\*\* isplate autorskih  
prava trećim osobama

\*\*\* početne i konačne zalihe sirovina i materijala povlače se izravno iz knjigovodstvenih podataka (FIFO, LIFO, prosječne cijene, itd.)

\*\*\*\* promjene zaliha sirovina i materijala nakon  
usklađenja prema metodologiji ESA 95

### 3.3.2 Država – izvori podataka

Tablica 3.16 prikazuje korake u prilagodbi računovodstvenih podataka prema ESA kategorijama za sektor opće države. Kategorija ostale državne netržišne proizvodnje (P. 132) procjenjuje se kao rezidualna.

Prijelaz iz računovodstvenih kategorija na kategorije prema metodologiji ESA 95 pretežno je određena činjenicom da se proizvodnja opće države izračunava po metodi troška. Stoga se proizvodnja opće države dobiva zbrajanjem sljedećih kategorija: sredstava zaposlenih, međufazne potrošnje i potrošnje fiksnog kapitala.

Način na koji je izvršeno zbrajanje i oduzimanje određenih računovodstvenih kategorija u kategorije prema metodologiji ESA 95 prikazan je u Tablici 3.16.

#### Sredstva zaposlenih

Ova kategorija se sastoji od sljedećih knjigovodstvenih stavaka:

- Rashodi za zaposlene (PR-RAS AOP 114)
- Naknade za prijevoz, za rad na terenu i odvojeni život (PR-RAS AOP 129)
- Zdravstvene i veterinarske usluge (PR-RAS AOP 144)<sup>13</sup>

Sve tri prethodno navedene knjigovodstvene kategorije mogu se podijeliti na detaljne potkategorije u skladu s hijerarhijskom strukturom računskog plana za proračunske korisnike (taj računski plan se razrađuje na pet razina).

Glavna metodološke korekcije, koja imaju za cilj prelazak sa sirovih knjigovodstvenih podataka na kategorije iz metodologije ESA 95, su izdvajanja elemenata troškova rada iz poslovnih rashoda u knjigovodstvu opće države i njihovo uključivanje u sredstva zaposlenih (vidjeti Tablicu 3.16). Na kraju se puni iznos stipendija dodaje sredstvima zaposlenih. Svi navedeni ispravci jednaki su onima prikazanim u tablici za poduzetnike.

Uz spomenute ispravke također vršimo korekcije podataka uslijed dvostrukog ili višestrukog iskazivanja iznosa na različitim razinama države. Kao jedan takav primjer možemo navesti plaće učitelja u školama koje se mogu iskazati tri puta: jednom na razini Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa – razina 11, jednom na razini lokalnih administrativnih tijela (županije, općine

---

<sup>13</sup> Godišnji sistematski pregled državnih službenika i namještenika

ili čak gradova) – razina 22 i na kraju u knjigovodstvu škole – razina 21. Vrlo često se dodaju jedinice koje nedostaju u registru proračunskih korisnika Ministarstva financija kako bi se osigurao puni obuhvat.

### **Međufazna potrošnja**

Međufazna potrošnja opće države uključuje izdatke za vojnu opremu koji se trebaju iskazivati na obračunskom načelu budući da je to propisano računovodstvom proračuna. Potrebni su nam dodatni podaci od Ministarstva obrane kako bismo ispitali postojanje graničnih slučajeva u nabavi vojne opreme.

Elementi međufazne potrošnje uključuju sljedeće računovodstvene kategorije:

- Materijalne troškove (PR-RAS AOP 126)
- Bankarske usluge i usluge platnog prometa (PR-RAS AOP 167).

Sljedeće stavke: naknade za prijevoz s posla i na posao, za rad na terenu i odvojeni život, zdravstvene usluge zaposlenicima, honorarni rad i ugovori na određeno ovdje se odbijaju i dodaju se u kategoriju sredstva zaposlenih, kao što je već spomenuto u prethodnom podnaslovu. Navedene ispravke vidjeti u Tablici 3.16.

Za premije osiguranja izvršen je ista korekcija kao i u slučaju poduzetnika. Kao što je objašnjeno u dijelu koji se odnosi na poduzetnike, cilj korekcije je smanjivanje plaćenih premija osiguranja na razinu vrijednosti usluga osiguranja. U našem slučaju, kao i u slučaju koji se odnosi na poduzetnike, procjenjuje se da usluge osiguranja predstavljaju 18,28% plaćenih bruto premija osiguranja, tako da se 81,72% troškova premija osiguranja odbija od ukupnih poslovnih rashoda u knjigovodstvu opće države kako bi se došlo do točne vrijednosti usluga osiguranja.

Izvršen je isti ispravak za dvostruko iskazivanje i obuhvat, kao što je slučaj sa sredstvima zaposlenih, i on iznosi HRK - 127,5 milijuna.

### **Potrošnja fiksnog kapitala**

Potrošnja fiksnog kapitala je područje za koje se metoda obrčuna još uvijek u razvoju. Za sada se potrošnja fiksnog kapitala opće države procjenjuje kao 4% sredstava zaposlenih opće države. Korektan iznos potrošnje fiksnog kapitala, korištenjem MSI metode, bit će uključen u službeni BDP u sljedećoj redovnoj reviziji 2010. godine.

### **Metodološki ispravci za neobuhvat i raspodjela UFPIM-a po sektorima**

Što se tiče ispravka za neobuhvat, samo dio koji se odnosi na MP je umanjen za HRK 30,5 milijuna, dok nije bilo ispravaka na strani bruto vrijednosti proizvodnje. Na obje je strane dodano HRK 625,6 milijuna: proizvodnja i MP, što je u skladu s troškovnim metodom izračuna opće države.

**Tablica 3.16 Usklađenja računovodstvenih podataka s glavnim kategorijama ESA metodologije za jedinice koje primjenjuju računovodstvo proračuna, 2004.**

- tekuće cijene - u milijunima HRK

	Ukupno	Središnja država	Lokalna država			Šifre izvora podataka
		R11 Uprava središnje države	R21 Lokalni korisnici	R31 Lokalni korisnici - u procesu decentralizacije	R22 Lokalna uprava	
1.1. Rashodi za zaposlene (ukupno)	26 075,1	14 410,2	1 437,8	8 998,1	1 229,0	PR-RAS AOP 114/7
1.2. Naknade za prijevoz, za rad na terenu i odvojeni život	1 125,7	589,7	36,7	360,5	138,8	PR-RAS AOP 129/7
1.3. Zdravstvene i veterinarske usluge	327,7	164,8	5,7	106,4	50,8	PR-RAS AOP 144/7
1.4. Metodološke korekcije	596,1	368,7	62,3	56,2	108,9	
1.4.1. Autorski honorari (60%)	175,7	128,6	36,2	2,9	8,0	PR-RAS AOP 150
1.4.2. Ugovori o djelu (75%)	270,4	175,0	11,7	48,4	35,2	PR-RAS AOP 548
1.4.3. Student servis (89,54%)	66,0	42,2	14,3	4,1	5,5	PR-RAS AOP 549
1.4.4. Stipendije (100%)	84,0	22,9	0,1	0,8	60,2	PR-RAS AOP 577
<b>1. Sredstva zaposlenih, po bazičnim cijenama (1.1+1.2+1.3+1.4+) – iz izvora podataka</b>	<b>28 124,5</b>					
1.5. Korekcija za višestruko iskazivanje	- 630,1					
1.6. Korekcija sredstava zaposlenih za obuhvat	30,5					
<b>I. SREDSTVA ZAPOSLENIH (1.+1.5+1.6)</b>	<b>27 524,9</b>					
2.1 Materijalni troškovi - ukupno	17 042,6	8 194,5	1 447,9	3 578,8	4 821,5	PR-RAS AOP 126/7
2.2. Naknade za prijevoz, za rad na terenu i odvojeni život	1 125,7	589,7	36,7	360,5	138,8	PR-RAS AOP 129/7
2.3. Zdravstvene i veterinarske usluge	327,7	164,8	5,7	106,4	50,8	PR-RAS AOP 144/7
2.4. Bankarske usluge i usluge platnog prometa	339,9	286,6	5,1	16,9	31,3	PR-RAS AOP 167/7
2.5. Metodološka usklađenja	622,5	387,2	71,3	89,6	74,3	
2.5.1. Premije osiguranja (81,72%)	110,4	41,5	9,1	34,2	25,6	
2.5.2. Autorski honorari (60%)	175,7	128,6	36,2	2,9	8,0	PR-RAS AOP 150
2.5.3. Ugovori o djelu (75%)	270,4	175,0	11,7	48,4	35,2	PR-RAS AOP 548
2.5.4. Student servis (89,54%)	66,0	42,2	14,3	4,1	5,5	PR-RAS AOP 549
<b>2. Materijalni troškovi po bazičnim cijenama (2.1 - 2.2. - 2.3. + 2.4. - 2.5.) – iz izvora podataka</b>	<b>15 306,7</b>	<b>7 339</b>	<b>1 339</b>	<b>3 039</b>	<b>4 594</b>	
2.6. Korekcije za višestruko iskazivanje	-127,5					
2.7. Korekcija međufazne potrošnje za obuhvat	30,5					
2.8. Korekcija međufazne potrošnje za UFPIM	625,6					
<b>II. MEĐUFAZNA POTROŠNJA (2.+2.6-2.7+2.8)</b>	<b>15 774,3</b>					
<b>II. POTROŠNJA FIKSNOG KAPITALA</b>	<b>1 047,0</b>	<b>568,0</b>	479,0			
<b>III. BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE U BAZIČNIM CIJENAMA (I. + II. + III.)</b>	<b>44 346,3</b>					

### 3.3.3 Neinkorporirane jedinice

Neinkorporirane jedinice čine obrtnici i slobodne profesije koji obavljaju gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti od prodaje proizvoda ili pružanja usluga na tržištu. Te su jedinice obvezne podnositi porezne prijave Poreznoj upravi Ministarstva financija. U 2004. bilo je 117 900 neinkorporiranih jedinica. Glavni izvori podataka koji se koriste pri procjeni vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti neinkorporiranih jedinica su:

1. **Ministarstvo financija** – Baza podataka Porezne uprave na temelju poreznih prijava. Ova se baza podataka sastoji od sljedećih podataka:
  - broj vlasnika obrta
  - dohodak od obrtništva i slobodnih profesija
  - porezi i prirezi na dohodak
  - porez na dodanu vrijednost
  - trošarine
  - porez na tvrtku
  
2. **Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje**, sa sljedećim podacima:
  - osigurani samozaposleni koji zapošljavaju radnike
  - osigurani samozaposleni koji ne zapošljavaju radnike
  - potraživanja i primljeni doprinosi za mirovinsko osiguranje samozaposlenih
  - osigurane osobe koje se bave samostalnom profesionalnom djelatnošću
  - osigurane osobe zaposlene kod samozaposlenih
  
- **Državni zavod za statistiku**, sa sljedećim podacima
  - zaposleni koji rade u pravnim subjektima, kod obrtnika i u nezavisnim profesionalnim djelatnostima, godišnji prosjek i indeksi
  - prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po osobi kod pravnih osoba.

Baza podataka porezne uprave ne sadrži izravne podatke za izračun proizvodnje i međufazne potrošnje. Elementi za izračun agregata za neinkorporirane jedinice procjenjuju se korištenjem podataka iz izračuna dodane vrijednosti malih poduzeća. Razlog za to je pretpostavka da neinkorporirane jedinice imaju sličan obrazac poslovnog ponašanja kao mala poduzeća.

Polazišna točka za izračun je procijenjena takozvana početna vrijednost koja predstavlja zbroj dohotka od obrta, godišnje neto plaće zaposlenih i sve poreze i doprinose. Uz to, potrošnja fiksnog kapitala i međufazna potrošnja neinkorporiranih jedinica procjenjuju se korištenjem koeficijenata potrošnje fiksnog kapitala (K1) i međufazne potrošnje (K2) u bruto vrijednosti proizvodnje malih poduzeća za svaki odjeljak djelatnosti NKD-a.

Potrošnja fiksnog kapitala procjenjuje se pomoću umnoška početne vrijednosti i koeficijenta K1. Dodana vrijednost je zbroj početne vrijednosti (nakon odbitka PDV-a i trošarina) i potrošnje fiksnog kapitala.

Vrijednost međufazne potrošnje procjenjuje se pomoću umnoška dodane vrijednosti i koeficijenta K2. Bruto vrijednost proizvodnje jednaka je zbroju dodane vrijednosti i međufazne potrošnje.

Ostali porezi na proizvodnju sastoje se od poreza na tvrtku.

Sredstva zaposlenih izračunavaju se na temelju prosječne mjesečne isplaćene neto plaće po zaposlenom, broja zaposlenih i razdoblja od dvanaest mjeseci.

Izračun svih vrijednosti vrši se na razini odjeljka NKD-a.

**Tablica 3.17 Prilagodba baznih podataka na kategorije nacionalnih računa za neininkorporirane jedinice, 2004**

	Izvor podataka	u milijunima HRK
<b>Broj vlasnika obrta</b>	Porezna uprava	<b>117 900</b>
<b>Broj zaposlenih</b>	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	<b>155 311</b>
1. Dohodak od obrta	Porezna uprava	4 118,7
2. Godišnje plaće zaposlenih (neto)	DZS	6 570,2
3. Porezi i prirezi na plaće	Porezna uprava	146,0
4. Porez na dohodak	Porezna uprava	439,3
5. PDV i trošarine	Porezna uprava	1 545,2
6. Doprinosi za socijalno osiguranje	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	3 494,0
a) za vlasnike obrta		2 137,3
b) za zaposlenike		1 356,7
7. Porez na tvrtku	Porezna uprava	23,0
<b>8. POČETNA VRIJEDNOST (1. + 2. + 3. + 4. +5. +6. + 7.)</b>		<b>16 336,4</b>
9. Potrošnja fiksnog kapitala (8. * K1) *		1 674,7
10. Dodana vrijednost po tržišnim cijenama (8. + 9.)		18 011,1
11. Međufazna potrošnja (10. * K2) *		10 087,8
12. Bruto vrijednost proizvodnje po tržišnim cijenama (10. + 11.)		28 098,9
<b>13. Bruto vrijednost proizvodne po bazičnim cijenama (12. - 5.)</b>		<b>26 553,7</b>
<b>14. Međufazna potrošnja (=11.)</b>		<b>10 087,8</b>
<b>15. Dodana vrijednost (13. – 14.)</b>		<b>16 465,9</b>
<b>16. Potrošnja fiksnog kapitala (=9.)</b>		<b>1 674,7</b>
<b>17. Ostali porezi na proizvodnju (= 7.)</b>		<b>23,0</b>



<b>18. Ostale subvencije na proizvodnju</b>		<b>0,0</b>
<b>19. Sredstva zaposlenih (2. + 3. + 6b)</b>		<b>8 072,9</b>
<b>20. Mješoviti dohodak (15. -16. -17. +18. -19.)</b>		<b>6 695,2</b>

\* K1 – dio PFK u bruto vrijednosti proizvodnje malih poduzeća, na razini odjeljka NKD-a

K2 – dio MP-a u bruto vrijednosti proizvodnje malih poduzeća, na razini odjeljka NKD-a

### 3.3.4 Neprofitne ustanove – općeniti prikaz i S. 15 (NPUSK)

Glavni izvor podataka za neprofitne organizacije je „Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija“ – podatke prikuplja FINA (Financijska agencija).

Obzirom da postoje i tzv. „male neprofitne organizacije“, tj. organizacija kojoj je ukupna vrijednost imovine ili godišnji prihod manji od 19 155 HRK (2 555,46 €) nije obvezna podnositi financijske izvještaje, potpuni obuhvat neprofitnih organizacija ne postoji. Sektor nacionalnih računa nema podataka za te jedinice te ih procjenjuje i uključuje u ispravke za neobuhvat.

U 2004. godini, 8 963 jedinice podnijele su financijske izvještaje kao neprofitne ustanove.

Na prikupljenim podacima vrše se prilagodbe iz poslovnog računovodstva i administrativnih načela na računovodstvena načela prema metodologiji ESA 95.

Prvi ispravci koji se vrše uključuju ispravke temeljnih podataka u slučaju takvih problema. To uključuje provjeru šifri NKD-a i jedinica unutar njih. Na primjer: sportsko/rekreaciono društvo razvrstano je u NKD šifru 12000 (Vađenje uranovih i torijevih ruda). Izvršeno je ponovno razvrstavanje jedinice ručnim putem, iz NKD šifre 12000 (Vađenje uranovih i torijevih ruda) u NKD šifru 92622 (Ostale sportske djelatnosti, osim marina). Kao drugi primjer možemo navesti sindikat koji je razvrstan u NKD šifru 17210 (Proizvodnja tkanina od pređe pamučnoga tipa), te se vrši njegovo ponovno razvrstavanje iz šifre 17210 NKD-a u šifru 91200 NKD-a (Djelatnosti sindikata).

U 2004. izvršili smo 13 takvih ponovnih razvrstavanja NKD djelatnosti.

Sljedeći ispravci vrše se na navedenim podacima u slučaju pogrešaka pri unosu. Na primjer, naveden je nelogičan, tj. krivi broj. U 2004. izvršena su tri takva ispravka vezano uz neprofitne ustanove na poziciji “ostali izdaci poslovanja” (šifra FINA-e/ AOP 092). U jednoj jedinici unutar šifre NKD-a 91330 iznos naveden na toj poziciji puno je veći od ukupne “bruto dodane vrijednosti” neprofitnih ustanova u 2004. (do pogreške je došlo tijekom prepisivanja – izolirani slučaj koji se desio samo jednom u 2004.).

Ostali ispravci izvršeni su u šiframa NKD-a 41000 i 65230 gdje su, na istoj poziciji (AOP 092), navedeni transferi stanovništvu (ovaj ispravak na jedinici šifre NKD-a 65230 vrši se svake godine).

Sljedeća revizija sastoji se od izvlačenja dijela međufazne potrošnje (81,72% premija osiguranja, 70% autorskih prava i 89,54% studentskih usluga prodanih na tržištu putem specijaliziranih agencija) i njihovog dodavanja, u ponešto izmijenjenom obliku (vidi sljedeću zgradu) sredstvima zaposlenih (70% autorskih prava, 89,54% studentskih usluga prodanih na tržištu putem specijaliziranih agencija i 100% izdataka za stipendije). Ova revizija povećala je "bruto dodanu vrijednost" putem sredstava zaposlenih.

Nakon navedenih prilagodbi pripremljeni su glavni agregati proizvodnje i proizvodnja se izračunava za ukupan broj neprofitnih ustanova: sredstva zaposlenih + potrošnja fiksnog kapitala + ostali indirektni porezi = bruto dodana vrijednost + međufazna potrošnja = bruto vrijednost proizvodnje.

- "sredstva zaposlenih" sastoje se od plaća i naknada (neto) – AOP 080, poreza, prireza i doprinosa iz i na plaće – AOP 081, ostalih troškova zaposlenih – AOP 082 i naknada izdataka zaposlenima i naknada članovima stručnih timova – AOP 091

- „potrošnja fiksnog kapitala „ – AOP 077

- „ostali indirektni porezi“ – AOP 093

- „međufazna potrošnja“ sastoji se od troškova materijala – AOP 074, energije – AOP 075, usluga – AOP 076, ostalih troškova – AOP 078, nematerijalnih troškova – AOP 083 i ostalih izdataka poslovanja - AOP 092

Napomena: pozicija AOP 091 "naknade izdataka zaposlenima i naknade članovima stručnih timova" odbija se od "međufazne potrošnje" budući da ona čini dio kategorije „sredstava zaposlenih“.

Tablica 3.18 daje detaljan prikaz proizvodnje neprofitnih organizacija u 2004. godini (s uključenim ispravcima).

**Tablica 3.18 Proizvodnja – ukupno neprofitne organizacije, prilagodba knjigovodstvenih podataka kategorijama nacionalnih računa, u milijunima kuna, 2004. god.**

	Izvor podataka/ AOP/pozicija	u milijunima kuna
<b>1. Sredstva zaposlenih (uključeni ispravci)</b>	<b>pozicija 1.1. + 1.2.</b>	<b>1 711,7</b>
1.1. Sredstva zaposlenih	AOP (080 + 081 + 082 + 091)	1 495,4
1.1.1 Plaće i naknade (neto)	AOP 080	760,8
1.1.2 Porez, prirez i doprinosi iz i na plaće	AOP 081	515,5
1.1.3 Ostali troškovi zaposlenih	AOP 082	47,2
1.1.4 Naknade izdataka zaposlenima i naknade članovima stručnih timova	AOP 091	171,9
1.2. Ispravci - ukupno:	pozicija 1.2.1 + 1.2.2 + 1.2.3	216,3
1.2.1 Autorska prava (70%)	70% od AOP 095	150,9
1.2.2 Studentske usluge koje se prodaju na tržištu putem specijaliziranih agencija (89,54%)	89,54% od AOP 096	39,3
1.2.3 Izdaci za stipendije (100%)	AOP 097	26,0
<b>2. Potrošnja fiksnog kapitala</b>	<b>AOP 077</b>	<b>34,5</b>
<b>3. Ostali indirektni porezi</b>	<b>AOP 093</b>	<b>4,4</b>
4. Bruto dodana vrijednost	pozicija 1. + 2. + 3.	1 750,6
<b>5. Međufazna potrošnja (ispravci isključeni)</b>	<b>pozicija 5.1. - 5.2.</b>	<b>3 882,0</b>
5.1. Međufazna potrošnja	AOP (074+075+076+078+083+092-091)	4 094,3
5.1.1 Materijal	AOP 074	525,8
5.1.2 Energija	AOP 075	117,0
5.1.3 Usluge	AOP 076	2 551,1
5.1.4 Ostali troškovi	AOP 078	86,0
5.1.5 Nematerijalni troškovi	AOP 083	750,6
5.1.6 Ostali izdaci poslovanja	AOP 092	235,8
5.1.7 Naknade izdataka zaposlenima i naknade članovima stručnih timova	AOP 091	171,9
5.2. Ispravci - ukupno:	pozicija 5.2.1 + 5.2.2 + 5.2.3	212,3
5.2.1 Premije osiguranja (81,72%)	81,72% od AOP 094	22,1
5.2.2 Autorska prava (70%)	70% od AOP 095	150,9
5.2.3 Studentske usluge koje se prodaju na tržištu putem specijaliziranih agencija (89,54%)	89,54% od AOP 096	39,3
<b>6. PROIZVODNJA</b>	<b>pozicija 4. + 5.</b>	<b>5 632,7</b>
7. Prihodi od vlastite djelatnosti	AOP 070	1 604,6
<b>8. Ostala netržišna proizvodnja</b>	<b>pozicija 6. - 7.</b>	<b>4 028,1</b>

Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" u 2004. god. / baza podataka FINA-e

Sljedeći korak je razvrstavanje ukupnog broja neprofitnih organizacija po sektorima na petoj razini NKD-a.

Primjenom „50% kriterija“, tj. provjerom da li se „prihodima od vlastite djelatnosti“ pokriva više od 50% „bruto vrijednosti proizvodnje“, vrši se podjela jedinica na tržišne i netržišne proizvođače.

Prema rezultatu iz 2004. godine, 3 398 jedinica bile su tržišni proizvođači i bile su raspoređene u sektor S.11. Kao primjer možemo navesti jedinicu “Nacionalni Park Brijuni”, koji je tržišni proizvođač i kao takav je raspoređen u S.11.

Jedinice pod sljedećim šiframa NKD-a bile su blizu zadovoljavanja „50% kriterija“: 63222 Djelatnosti na unutrašnjim vodenim putovima (lučke uprave na kopnu), 73102 Istraživanje i eksperimentalni razvoj u tehničkim i tehnološkim znanostima (npr. Zavod za tlo), 92340 Ostale zabavne djelatnosti, d.n. (neki kulturni klubovi).

Sljedeći korak je provjera državne kontrole i financiranja na ostatku jedinica, temeljem čega je 686 jedinica raspoređeno u S.13. Radi se o ovim šiframa NKD-a: 45231, 63222, 67130, 73101, 73102, 73201, 73202, 74200, 75111, 75112, 75113, 75115, 80101, 85310 i 85322, tj. to su: nacionalne manjine, instituti za istraživanje i razvoj (npr. Zavod za tlo), dječji vrtići, pojedini izvanproračunski fondovi poput Hrvatskih voda, Hrvatskog fonda za privatizaciju, zatim domovi za stare i nemoćne, Fond za naknadu oduzete imovine, lučke uprave na kopnu, itd.

Postoje dvije jedinice koje vode neprofitno računovodstvo, a razvrstavaju se u sektor S.12 iz baze podataka neprofitnih jedinica u 2004. godini. To su: 1. DAB - Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka – šifra NKD-a 65230 i 2. Hrvatski ured za osiguranje – šifra NKD-a 66030.

Preostale jedinice (4877) razvrstane su u sektor S.15 – neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK) – kao što je prikazano u Tablici 3.19.

Tablica 3.19 Proizvodnja - NPUSK, 2004.

u milijunima kuna

Šifra NKD-a	Sredstva zaposlenih	Potrošnja fiksnog kapitala	Ostali indirektni porezi	Bruto dodana vrijednost	Međufazna potrošnja	Proizvodnja	Tržišna proizvodnja	Ostala netržišna proizvodnja	Siva ekonomija	UFPIM	broj jedinica
NPUSK ukupno uklj. UFPIM I uskl.za neobuhvat				430,3	857,9	1.288,2	290,8	997,3			
<b>Ukupno NPUSK</b>	<b>380,2</b>	<b>17,9</b>	<b>1,1</b>	<b>399,2</b>	<b>818,5</b>	<b>1.217,7</b>	<b>290,8</b>	<b>926,8</b>	<b>31,1</b>	<b>39,4</b>	<b>4.877</b>
<b>01</b>	0,3	0,0	0,0	0,3	0,1	0,4	0,0	0,4			1
<b>05</b>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1			1
<b>41</b>	1,4	0,0	0,0	1,5	0,5	2,0	0,2	1,8			1
<b>52</b>	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1			1
<b>74</b>	1,7	0,0	0,0	1,7	1,9	3,6	1,1	2,5			3
<b>75</b>	0,6	0,1	0,0	0,7	1,0	1,7	0,1	1,6			8
<b>91</b>	340,1	17,2	1,0	358,2	772,4	1.130,6	273,3	857,3			4.760
<b>91200</b>	54,6	0,6	0,1	55,3	138,1	193,4	3,1	190,2			1.021
<b>91310</b>	6,9	0,5	0,0	7,5	39,8	47,3	6,1	41,2			44
<b>91320</b>	15,6	0,4	0,1	16,1	59,1	75,1	1,6	73,5			125
<b>91330</b>	262,8	15,7	0,9	279,4	535,4	814,8	262,5	552,3			3.570
<b>92</b>	36,0	0,6	0,1	36,7	42,3	79,0	16,0	63,0			101
<b>93</b>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1			1

Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" u 2004. god. / baza podataka FINA-e

Detaljan opis prijelaza s knjigovodstvenih stavki na nacionalne račune (načelo ESA 95) za financijske institucije (banke i društva za osiguranje) daje se u stavku 3.16. Financijsko posredovanje (J) (Vidi dio B Tablice 3.4).

### 3.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene

Obračun BDP-a prema proizvodnoj metodi temelji se na sljedećim izvorima administrativnih podataka:

#### Prvo za neinkorporirani sektor – baze podataka FINA-e:

1. Baza podataka za **poduzetnike** (veliki, srednji i mali),
2. Baza podataka za **banke i štedionice**,
3. Baza podataka za **društva za osiguranje**,
4. Baza podataka za **proračune i proračunske korisnike**,
5. Baza podataka za **neprofitne ustanove**.

#### Drugo za neinkorporirani sektor:

6. Evidencije **Porezne uprave (PU) o poreznim prijavama** (porez na dohodak),
7. Evidencije **Porezne uprave (PU) o PDV-u** (podaci o uplatama i povratu PDV-a, odnosno o neto obračunatom PDV-u).

Kad su na raspolaganju sve detaljne računovodstvene stavke, sve komponente BDP-a izračunavaju se izravnom metodom, odnosno agregiranjem podataka poslovnog računovodstva, koji su prethodno primjereno strukturirani za potrebe izrade BDP-a, u agregate prema metodologiji ESA 95.

Indirektni pristup se koristi, ili se planira koristiti, u slučaju sljedećih stavki: a) procjena proizvodnje za vlastiti račun za mala poljoprivredna gospodarstva vrši se na temelju podataka iz Ankete o potrošnji kućanstava (APK) o potrošnji proizvoda za vlastiti račun, b) investicije proizvedene u vlastitoj režiji djelolomično se procjenjuju korištenjem statističkih podataka Odjela građevinarstva (obje prethodne stavke prenose se s rashodne strane BDP-a na proizvodnu stranu), c) potrošnja fiksnog kapitala za sektor opće države, koja čini dio bruto vrijednosti proizvodnje opće države, a koja se trenutno procjenjuje izravno, planira se procjenjivati neizravno uz pomoć primjene metode stalne inventarizacije na podatke iz Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom.

### 3.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija

Godišnje procjene se najvećim dijelom temelje na raspoloživim godišnjim podacima. Izuzetak je procjena dodane vrijednosti za djelatnost poljoprivrede. Podaci za poljoprivredna obiteljska gospodarstva procjenjuju se metodom ekstrapolacije na podatke prethodne godine. Postupak procjene je opisan u poglavlju 3.7.

### 3.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata

#### 3.6.1 Uvod

U posljednjih nekoliko godina DZS radi, u skladu s Eurostat metodologijom, na projektu unaprjeđenja obuhvata u nacionalnim računima. Ta se metodologija temelji na takozvanom

“tabelarnom pristupu”. Prema tom pristupu, potrebno je precizno definirati i izdvojiti različite vrste neobuhvata. Sve vrste neobuhvata se na sustavan način obuhvaćaju i međusobno isključuju. Glavna prednost ove metode leži u mogućnosti usporedbe različitih vrsta usklađenja za neobuhvat po državama.

Prema prethodno spomenutom pristupu, sve vrste neobuhvata potrebno je razvrstati u jedan od sedam tipova (od N1 do N7). Proizvodna metoda je metoda koja se najčešće koristi, stoga je logično da se razvrstavanje različitih vrsta neobuhvata temelji na toj metodi.

BDP po proizvodnom pristupu procjenjuje se za 60 odjeljaka NKD djelatnosti. Procjena dijela BDP-a koji nije pokriven počela je 1998. i zadnja godina za koju je izvršena ta procjena je 2004.

Zbog detaljnih izvora podataka, proizvodni pristup je najvažniji pristup u procjeni različitih vrsta neobuhvata u nacionalnim računima Hrvatske. Sljedeća tablica odnosi se na sedam različitih tipova neobuhvata u nacionalnim računima. Ona pokazuje njihove apsolutne vrijednosti, strukturu i udjel u BDP-u. Ukupna usklađenja za neobuhvat u Hrvatskoj u 2004. procjenjuju se na HRK 19,6 milijarda uz uključenje ilegalnih aktivnosti, odnosno HRK 18,1 milijarda bez ilegalnih aktivnosti. Taj iznos čini 8%, odnosno 7,4% BDP-a. Ilegalne aktivnosti još uvijek nisu uključene u službeni BDP.

**Tablica 3.20 Korekcije BDP-a za neobuhvat, 2004.**

	u tisućama HRK	Struktura (%)	% BDP-a
N1 Neregistrirani (skriveni) proizvođači	707 371	3,6	0,3
N2 Neregistrirani ilegalni proizvođači	1 553 755	7,9	0,6
N3 Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja	1 338 381	6,8	0,5
N4 Registrirane pravne osobe izvan statističkog obuhvata	0	0,0	0,0
N5 Registrirana neinkorporirana poduzeća izvan statističkog obuhvata	844 043	4,3	0,3
N6 Netočno prijavljivanje proizvođača	14 641 177	74,6	6,0
N7 Statistički nedostaci podataka	535 192	2,7	0,2
<b>Ukupno</b>	<b>19 619 919</b>	<b>100,0</b>	<b>8,0</b>
<b>Dio sive ekonomije uključen u BDP (bez N2)</b>	<b>18 066 164</b>	<b>92,1</b>	<b>7,4</b>

### 3.6.2 Neregistrirani (skriveni) proizvođači – N1

U cilju utvrđivanja vrijednosti nepotpunog obuhvata, koji je u tabelarnom prikazu klasificiran kao N1, korištena je metoda tržišta rada. Korišteni su rezultati Ankete o radnoj snazi (ukupna zaposlenost) kao i podaci o zaposlenosti iz godišnjeg statističkog izvještaja FINA-e koji se koriste za izračun BDP-a (registrirana zaposlenost). Izvršena je usporedba broja zaposlenih prema djelatnostima iz Ankete o radnoj snazi s brojem zaposlenih u godišnjim statističkim izvještajima koji se koriste za



izračun BDP-a a ti se podaci temelje na broju radnih sati, odnosno na punom radnom vremenu. Razlika se smatra neregistriranom (skrivenom) zaposlenošću.

Na broj neregistriranih zaposlenika pridružena je vrijednost bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti po zaposlenom, koju su ostvarili mali poduzetnici u istoj djelatnosti s 2 - 9 zaposlenih.

Nezabilježeni dohodak skrivenih proizvođača u 2004. procjenjuje se na otprilike HRK 707 milijuna (0,3% BDP-a).

### 3.6.3 Neregistrirani ilegalni proizvođači – N2

Izvršene su procjene dohotka od sljedećih ilegalnih aktivnosti: distribucija droge, prostitucija i krijumčarenje ljudi.

**Tablica 3.21 Procjena ukupnog prosječnog godišnjeg dohotka ostvarenog ilegalnim aktivnostima u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. - 2004., u milijunima HRK**

Vrsta ilegalnog dohotka	Vrijednost prosječnog godišnjeg ilegalnog dohotka	Udjel u BDP-u
Distribucija droge	469,2	0,25
Prostitucija	1 013,5	0,54
Krijumčarenje ljudi	71,0	0,04
<b>Ukupan neto ilegalni dohodak</b>	<b>1 553,7</b>	<b>0,82</b>

U razdoblju između 2000. - 2004., ukupni prosječni godišnji dohodak od ilegalnih aktivnosti u Hrvatskoj iznosio je HRK 1,5 milijarda, odnosno 0,63% BDP-a iz 2004. Najvažniji izvori ilegalnog dohotka bili su prostitucija i distribucija droge.

U prvoj fazi projekta NOE, prema stručnjacima OECD-a, postojali su određeni problemi vezani uz procjenu i koncepciju. Kao prvo i najvažnije bilo je pitanje korupcije, koja čini 0,5% BDP-a. Velik dio ako ne i cjelokupna navedena aktivnost bila je izvan granica proizvodnje. Procjene koje se odnose na prostituciju čine se podcjenjenima i predloženo je da DZS ispita predmetnu situaciju po pojedinim gradovima zasebno kako bi se procijenilo u kojoj su mjeri realne procjene prostitucije. U skladu s navedenim, DZS je izvršio ispravke tih procjena, uklonio korupciju te uzeo u obzir komentare stručnjaka OECD-a.

### 3.6.4 Proizvođači koji nemaju obvezu registriranja – N3

N3 oblik sive ekonomije obuhvaća dohodak kućanstava iz poljoprivredne proizvodnje za vlastiti račun, s korekcijama za tržišne cijene i izgradnjom stanova za vlastiti račun od strane kućanstava.

Rezultati iz godišnjeg statističkog izvještaja Odjela građevinarstva korišteni su za nekretnine koje su izgrađene u režiji privatnih vlasnika. Na temelju vrijednosti građevinskih radova za koje su investitori fizičke osobe, procjenjuje se da se 10% investicija odnosi na radove samih kućanstava. Procjena za N3 u 2004. iznosi HRK 1,3 milijarda, što čini 0,55% BDP-a.

### **3.6.5 Registrirane pravne osobe izvan statističkog obuhvata – N4**

U izračunu godišnjeg BDP-a, korišteni su godišnji statistički izvještaji koje prikuplja FINA. Budući da se taj izvor podataka temelji na potpunom obuhvatu, smatramo da nedostaci tih podataka u Hrvatskoj nisu značajni.

### **3.6.6 Registrirana neinkorporirana poduzeća izvan statističkog obuhvata – N5**

Ova kategorija uključuje dohodak koji se ostvaruje od iznajmljivanja stanova, soba i poslovnih prostora koji se prijavljuje nadležnim institucijama (Porezna uprava), a koji nije uključen u statistički obuhvat pri izračunu službenih BDP podataka. Procijenjeni N5 u 2004. iznosio je oko HRK 844 milijuna, što čini 0,35% BDP-a.

### **3.6.7 Netočno prijavljivanje proizvođača – N6**

#### *3.6.7.1 Prijavljen manji dohodak od stvarnog kod pravnih osoba*

Kao polazište za ocjenu prijavljane manje bruto vrijednosti proizvodnje od stvarne poslužila je raščlamba bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti prema veličini poduzetnika i djelatnosti. Unutar svake djelatnosti za poduzetnike s manje od 10 zaposlenih uspoređivana je bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom (na bazi punog radnog vremena), s bruto vrijednošću proizvodnje po zaposlenom u jedinicama s više od 10 zaposlenih. U slučajevima gdje je bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom za te jedinice bila manja od bruto vrijednosti proizvodnje po zaposlenom u većim jedinicama, pretpostavljeno je da je stvarna bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom jednaka prosjeku prijavljene bruto vrijednosti proizvodnje i bruto vrijednosti proizvodnje po zaposlenom u većim jedinicama (s 10 i više zaposlenih). Po istom principu izračunat je novi udjel međufazne potrošnje. Netočno prijavljivanje od strane proizvođača, pravnih osoba, je u 2004. procijenjeno na HRK 6,3 milijarda, odnosno 2,6% BDP.

#### *3.6.7.2 Prijavljeni manji dohodak od stvarnog u sektoru obrta i slobodna zanimanja*

Radi utvrđivanja netočno prijavljivanja dohotka od strane obrtnika i slobodnih profesija na razini odjeljaka NKD-a, izvršena je usporedba dodane vrijednosti po zaposlenom u sektoru obrta i slobodnih profesija s istim pokazateljima za male poduzetnike (do 10 zaposlenih). U djelatnostima gdje je dodana vrijednost po obrtniku (uključujući zaposlenike kod obrtnika) manja od dodane vrijednosti po zaposlenom kod malih poduzetnika, pretpostavljeno je da je stvarna dodana vrijednost po zaposlenom jednaka ponderiranom prosjeku iskazane dodane vrijednosti po zaposlenom i dodanoj vrijednosti po zaposlenom kod malih poduzetnika. Procjenjuje se da je

ukupan iznos neiskazane dodane vrijednosti u obrtu u 2004. godini iznosio HRK 4,5 milijarda, odnosno 1,8% BDP-a.

#### *3.6.7.3 Neprijavljeni dohodak od iznajmljivanja stanova rezidentnim kućanstvima*

Ova kategorija (N6) treba uključivati neprijavljeni dohodak od iznajmljivanja stanova i soba koji na tržištu ostvaruju fizičke osobe. Procjena dohotka od iznajmljivanja stanova rezidentima temelji se na rezultatima Ankete o potrošnji kućanstava. Procjenjuje se da je neiskazani dohodak od iznajmljivanja u 2004. godini iznosio HRK 584 milijuna, što iznosi 0,24% BDP-a.

#### **3.6.8 Statistički nedostaci podataka – N7**

U ovu skupinu neformalnog sektora (N7) uključuju se napojnice i plaće u naravi. Ukupni statistički nedostaci podataka u 2004. procjenjuju se na HRK 535 milijuna ili 0,22% BDP-a.

### 3.7 Poljoprivreda, lov i šumarstvo (NKD - NACE Rev. 1: A)

Poljoprivreda, lov i šumarstvo dijele se na:

- Poljoprivredu, lov i usluge povezane s njima (NKD 01) i
- Šumarstvo, sječa drva i usluge povezane s njima (NKD 02).

Poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj sastoji se od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, neinkorporiranih jedinica i poduzetnika.

U 2004., bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i šumarstva procijenjena je na HRK 14 568,1 milijuna, što predstavlja 5,9% bruto domaćeg proizvoda. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju najveći dio poljoprivredne proizvodnje. Njihova bruto dodana vrijednost čini oko 75% bruto dodane vrijednosti poljoprivrede, lova i šumarstva.

**Tablica 3.22 A Poljoprivreda, lov i šumarstvo, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP-a</b>
	u milijunima HRK			%	%
01	25 400,2	11 903,2	13 497,0	92,6	5,5
02	2 048,8	977,7	1 071,1	7,4	0,4
<b>A Poljoprivreda, lov i šumarstvo</b>	<b>27 449,0</b>	<b>12 880,9</b>	<b>14 568,1</b>	<b>100,0</b>	<b>5,9</b>

Ekonomski računi poljoprivrede još su uvijek u procesu sastavljanja. Odjel poljoprivrede će obračunati preliminarni Račun proizvodnje za razdoblje od 2005. do 2007. u tijeku 2009. godine. Tada ćemo biti u mogućnosti sastavljati detaljnije i kvalitetnije podatke u nacionalnim računima i ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. S obzirom na nepostojanje Ekonomskih računa poljoprivrede, za izračun bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje za 2004. i godine prije, koriste se drugi izvori podataka.

Za poduzetnike se koriste podaci iz baze podataka FINA-e. Bruto vrijednost proizvodnje i dodana vrijednost izračunavaju se kao i za sve ostale poduzetnike. Prelazak s podataka poslovnog računovodstva na kategorije nacionalnih računa prikazan je u poglavlju 3.3.1. Računovodstvena izvješća uključuju podatke o sekundarnim aktivnostima (posebice daljnja prerada poljoprivrednih proizvoda i trgovinska djelatnost).

Poljoprivredne usluge proizvode male neinkorporirane jedinice i samozaposleni. U proizvodnji neprofitnih ustanova prikazane su aktivnosti neprofitnih lovačkih društava. Centar za brdsko-planinsku poljoprivredu dio je proračunskih ustanova. Postupak izračuna proizvodnje i međufazne potrošnje prikazan je u Tablici 3.23.

Glavni problem koji se javlja prilikom obračuna je nedostatak informacija o poljoprivrednim kućanstvima. Ona predstavljaju otprilike 75% proizvodnje. Nisu dostupni financijski podaci o dohotku od tih gospodarstava. Za obiteljska poljoprivredna gospodarstva, koristimo se podacima Odjela poljoprivrede. Statistika poljoprivrede (proizvodnja usjeva i stočarstvo) odvojeno vodi podatke o pravnim subjektima (poduzetnici) i njihovim dijelovima i podatke o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je gospodarska jedinica kućanstva koja se bavi poljoprivrednom proizvodnjom i koja nije obvezna registrirati svoju djelatnost i voditi poslovno računovodstvo. Podaci za individualne poljoprivrednike prikupljaju se istraživanjem koje prikazuje prodaju njihovih poljoprivrednih proizvoda. Istraživanje sadrži podatke o vrijednosti i količini prodane robe.

Podaci o poljoprivrednim površinama, broju voćaka, vinove loze, proizvodnje i kućne prerade dobiveni su procjenom. Procjenitelji su uglavnom poljoprivredni proizvođači i stručnjaci u statističkim uredima koji rade procjene za jednu ili više katastarskih općina. Podaci o broju stoke i o bilanci obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prikupljaju se metodom uzorkovanja. Broj stoke u svakoj županiji procjenjuje se putem ankete koja se temelji na uzorku županije.

### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Izvori podataka i metode za poduzetnike isti su za sve poduzetnike i opisani su u poglavlju 3.3.

Oko 5% dodane vrijednosti proizvode neinkorporirane jedinice. Podaci o njima dobivaju se od Porezne uprave i njihov izračun je prikazan takođe u poglavlju 3.3.

Metoda za izračun proizvodnje poljoprivrednih kućanstava sastoji se od korištenja posljednjih dostupnih podataka (iz 1992.) o bruto vrijednosti proizvodnje i međufaznoj potrošnji određenog poljoprivrednog sektora iz poljoprivredne statistike. Ti se podaci ekstrapoliraju s indeksom obujma poljoprivredne proizvodnje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i indeksom cijena poljoprivrednih proizvoda pri proizvođačima.

Indeksi obujma poljoprivredne proizvodnje izračunati su na temelju podataka o proizvodnji 65 poljoprivrednih proizvoda.

Za indeks cijena poljoprivrednih proizvoda i proizvoda šumarstva, cijene se prikupljaju mjesečnim statističkim anketama o prodaji i otkupu poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva. To su prodajne cijene po kojima pravne osobe prodaju proizvode iz vlastite proizvodnje i kupovne cijene po kojima kupuju proizvode od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Cijene se prate u poljoprivrednim pravnim subjektima za 58 proizvoda.

Radi promicanja domaće poljoprivrede, država stimulira individualne proizvođače što se u nacionalnim računima bilježi kao subvencije na proizvode. Podaci o subvencijama dobivaju se iz izvršenja proračuna Ministarstva financija.

Ukupna vrijednost proizvodnje za Poljoprivredu, lov i šumarstvo je HRK 27 449,0 milijuna, od čega HRK 1 108,1 milijun ili 4,0% čini korekcija za neobuhvat. Usklađenje za neobuhvat vrši se najčešće radi neadekvatnog izračuna proizvodnje za vlastiti račun poljoprivrednih kućanstava. Usklađenje cijena je potrebno zbog razlika između cijena pri proizvođačima i tržišnih cijena. Koriste se izračuni kupovnih cijena individualnih poljoprivrednih kućanstava koje su značajno niže od tržišnih cijena. Korekcije cijena detaljno se prikazuju u poglavlju 7. Neobuhvat tip N3 – proizvođači nemaju obvezu registriranja.

### Međufazna potrošnja

Izvorni podaci za međufaznu potrošnju za poduzetnike korigiraju se za metodološka usklađenja. Jedno od metodoloških usklađenja je odbijanje pojedinih troškova iz međufazne potrošnje koji se dodaju sredstvima zaposlenih. To su ispravci za premije osiguranja, autorske honorare, student servis i stipendije (ukupne korekcije iznosile su HRK 106,3 milijuna ili 0,8% međufazne potrošnje u poljoprivredi).

Za obiteljska poljoprivredna gospodarstva, međufazna potrošnja dobiva se uz pomoć bruto vrijednosti proizvodnje, t.j. 45,5% bruto vrijednosti proizvodnje. Ovaj postotak predstavlja udjel međufazne potrošnje u bruto vrijednosti proizvodnje prema zadnjim raspoloživim podacima. To je bilo istraživanje o elementima međufazne potrošnje koja je provedena 2002., na razini općina.

Usklađenje za UFPIM iznosi HRK 209,6 milijuna.

Korekcija za neobuhvat iznosi HRK 90,8 milijuna.

Vrijednost međufazne potrošnje nakon svih korekcija iznosi HRK 12 880,9 milijuna.

**Tablica 3.23 A Poljoprivreda, lov i šumarstvo, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na standarde nacionalnih računa**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<b><i>Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (NACE 01)</i></b>	
Vrijednost proizvodnje u 2003.	13 531,3
Indeks obujma poljoprivrednih proizvoda	112,8
Indeks cijena obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	105,3
Vrijednost proizvodnje (bez subvencija)	16 072,5
<i>Subvencije na proizvode u poljoprivredi</i>	1 378,1
<b>Vrijednost proizvodnje za obiteljska poljoprivredna gospodarstva</b>	<b>17 450,6</b>
<b><i>Individualni proizvođači šumarskih proizvoda (NACE 02)</i></b>	
Vrijednost proizvodnje u 2003.	68,5

Indeks obujma poljoprivredne proizvodnje	102,5
Indeks cijena obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	102,1
<b>Vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama za individualne proizvođače šumarskih proizvoda</b>	<b>71,7</b>
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	10 156,8
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	636,9
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	2 685,4
<b>izvori podataka</b>	<b>8 108,3</b>
Promjena zaliha	90,0
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>8 198,3</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>618,9</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>0,9</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>0,5</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>1 108,1</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>27 449,0</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (NACE 01) kao % vrijednosti proizvodnje</b>	<b>7 152,3</b>
<b>Individualni proizvođači šumarskih proizvoda (NACE 02) kao % vrijednosti proizvodnje</b>	<b>31,9</b>
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga (izvori podataka)	5 440,2
Promjena zaliha sirovina i materijala	10,9
Metodološka usklađenja (minus)	106,3
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>5 344,8</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>232,3</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
izvori podataka	
Metodološka usklađenja	
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>0,6</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
izvori podataka	
Metodološka usklađenja	
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>0,2</b>
<b>UFPI</b>	<b>209,6</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-90,8</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>12 880,9</b>

Bruto dodana vrijednost dobiva se oduzimanjem međufazne potrošnje od vrijednosti proizvodnje. Dodana vrijednost iznosila je 14 568,1 milijuna HRK, od čega ispravci za nepotpuni obuhvat iznose 1 198,9 milijun HRK ili 8,2%.

Svjesni smo da postojeća metoda nije zadovoljavajuća, te su već poduzete mjere za poboljšanje sadašnjeg obračuna. Daljnji razvoj Ekonomskih računa u poljoprivredi doprinijet će poboljšanju sektora Nacionalnih računa, posebice što se tiče obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i podataka o međufaznoj potrošnji.

Ekonomski računi poljoprivrede bit će uključeni u obračun BDP-a u sljedećoj redovnoj reviziji BDP-a.

## Šumarstvo

Dodana vrijednost šumarstva iznosi 1 071,2 milijuna HRK ili 0,5% dodane vrijednosti cjelokupnog gospodarstva. Proizvodnja i međufazna potrošnja obračunate su na sličan način kao i za poljoprivredu, što je objašnjeno u prethodnoj točki. Primjenjuju se različite metode za poduzetnike i individualne proizvođače. Oko 90% šumarske proizvodnje čini javno poduzeće Hrvatske šume, a postupak obračuna za taj pravni subjekt jednak je onome, pojašnjenome za sva druga poduzeća, u poglavlju 3.3.1.

Podaci za privatne šume dobiveni su iz Statistike šumarstva, te se odnose na posječenu drvenu masu i komercijalnu drvenu proizvodnju. Podaci o šumama u privatnom vlasništvu prikupljaju se u uredima koji se bave poljoprivrednom na razni županija, gradova i općina.

Međufazna potrošnja dobivena je kao i međufazna potrošnja za poljoprivredu, kao postotak od vrijednosti proizvodnje iz posljednjeg dostupnog izvora, iz 2002. Dodana vrijednost jednaka je vrijednosti proizvodnje umanjenoj za međufaznu potrošnju.

### 3.8 Ribarstvo (B)

Proizvodnja u ribarstvu nema značajnu vrijednost u Hrvatskoj. Dodana vrijednost ribarstva jest 521,9 milijuna HRK, što predstavlja 0,3% ukupne dodane vrijednosti ili 0,2% bruto domaćeg proizvoda. Podatke za slatkovodni i morski ribolov moguće je dobiti iz sljedećih izvora podataka:

- baza podataka FINA-e za poduzeća,
- podaci Porezne uprave za neinkorporirane jedinice, te
- statističko istraživanje ribarstva za privatne samostalne ribare koji se profesionalno bave ribarstvom.

Pravni subjekti i neinkorporirane jedinice čine 82% dodane vrijednosti ove djelatnosti, a samostalni ribari 18%. Proizvodnja i međufazna potrošnja za poduzeća i neinkorporirane jedinice obračunavaju se kao što je objašnjeno u poglavlju 3.3.

Djelatnost privatnih samostalnih ribara procjenjuje se prema statistici ribarstva. Podaci o ulovu i proizvodnji morske ribe i drugih morskih vrsta određuju se selekcijom prema ostvarenom prometu profesionalnog ulova. Podaci se prikazuju prema glavnim skupinama. Obuhvat morskog ribolova je potpun, a podaci o proizvodnji i ulovu ribe raspoređeni su prema glavnim vrstama.

**Tablica 3.24 B Ribarstvo, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>	<b>% BDP</b>
	milijuni HRK			
<b>B Ribarstvo</b>	<b>980,1</b>	<b>458,2</b>	<b>521,9</b>	<b>0,2</b>



## Bruto vrijednost proizvodnje

Vrijednost proizvodnje procjenjuje se na 980,1 milijun HRK ili 0,2% ukupne vrijednosti proizvodnje. Usklađivanje za potpuni obuhvat na strani proizvodnje iznosi 33,4 milijuna HRK ili 3,5% bruto vrijednosti proizvodnje u ribarstvu.

## Međufazna potrošnja

Međufazna potrošnja iznosi 458,2 milijuna HRK. Usklađivanje za UFPIM nije značajno (1,6% međufazne potrošnje), no ispravak za nepotpuni obuhvat je negativan, te iznosi 83,3 milijuna HRK, što predstavlja ispravak od 18% međufazne potrošnje. To "sivo" ribarstvo uglavnom je moguće objasniti netočnim prijavljivanjem prihoda od strane neinkorporiranih jedinica, odnosno obrtnika i samozaposlenih osoba.

Tablica 3.25 Ribarstvo, 2004.

Prijelaz s izvora podataka na standarde nacionalnih računa

BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE	milijuni HRK
<b>Samostalni ribari</b>	
Vrijednost proizvodnje u 2003.	95,9
Indeks obujma poljoprivredne proizvodnje	128,9
Indeks cijena obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	106,8
<b>Vrijednost proizvodnje za samostalne ribare</b>	<b>132,0</b>
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	746,6
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	0,0
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	114,6
<b>Izvori podataka</b>	<b>632,0</b>
Promjena zaliha	-70,0
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>562,1</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>252,6</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>33,4</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>980,1</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Samostalni ribari (kao % vrijednosti proizvodnje)</b>	<b>58,7</b>
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga (izvori podataka)	380,9
Promjena zaliha sirovina i materijala	0,6
Metodološka usklađenja (minus)	7,2
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>374,3</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>101,0</b>
<b>UFPIM</b>	<b>7,5</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-83,3</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>458,2</b>

Konačna bruto dodana vrijednost iznosila je 2004. 521,9 milijuna HRK. Ispravci za nepotpuni obuhvat su značajni, te čine 22,4% dodane vrijednosti ribarstva.

### 3.9 Rudarstvo i vađenje (C)

Bruto dodana vrijednost Rudarstva i vađenja iznosi 1 461,3 milijuna HRK ili 0,6% bruto domaćeg proizvoda.

Gotovo sva proizvodnja unutar ove djelatnosti odnosi se na:

- Vađenje sirove nafte i zemnog plina (NKD 11) i
- Vađenje ostalih ruda i kamena (NKD 14)

Mali broj velikih subjekata i nekoliko malih subjekata uključeni su u proizvodnju djelatnosti Vađenje sirove nafte i zemnog plina (NKD 11). Te jedinice bave se uslugama bušenja, ispitivanjem bušotina i održavanjem rafinerija i elektrana. Udio ove djelatnosti iznosi 70% ukupne proizvodnje rudarstva i vađenja, te 66% dodane vrijednosti.

Djelatnost Vađenja ostalih ruda i kamena (NKD 14) čine tri velika trgovačka društva i nekoliko malih kamenoloma, šljunčara i pješčara, jedne velike i nekoliko malih solana. Ove jedinice imaju udio od 34% u dodanoj vrijednosti djelatnosti Rudarstvo i vađenje.

Bruto dodana vrijednost Rudarstva i vađenja iznosi 1 461,3 milijuna HRK ili 0,7% bruto dodane vrijednosti ukupnog gospodarstva.

**Tablica 3.26 C Rudarstvo i vađenje, 2004.**

	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Dodana vrijednost		% BDP
			milijun HRK	%	
10	2,4	2,1	0,3	0,0	0,0
11	3 218,1	2 246,6	971,5	66,5	0,4
12	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0
14	1 357,3	868,0	489,3	33,5	0,2
<b>C Rudarstvo i vađenje</b>	<b>4 578,0</b>	<b>3 116,7</b>	<b>1 461,3</b>	<b>100,0</b>	<b>0,6</b>

Svu proizvodnju djelatnosti Rudarstva i vađenja stvaraju poduzeća. Pristup korišten za procjenu bruto dodane vrijednosti, uključujući metodološka usklađenja koja se primjenjuju na sve djelatnosti, jest onaj koji je opisan u poglavlju 3.3.

#### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Procjene bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje za svaku komponentu djelatnosti dobivene su iz baze podataka Financijske agencije za poduzetnike. Proizvodnja poduzeća jednaka je zbroju prihoda od prodaje, promjena zaliha gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku, te vrijednosti proizvoda proizvedenih za vlastitu uporabu.

Korekcije za nepotpuni obuhvat nisu značajne u ovoj djelatnosti, te iznose 62,5 milijuna HRK. Konačna bruto vrijednost proizvodnje procjenjuje se na 4 578,0 milijuna HRK.

### Međufazna potrošnja

Međufazna potrošnja sastoji se od troškova, dobivenih iz izvora podataka, korigiranih za promjene zaliha sirovina i materijala, metodološka usklađenja te usklađenja za nepotpuni obuhvat. Negativna metodološka usklađenja, između ostalog, uključuju premije osiguranja, student servis, autorske honorare i stipendije. Ti ispravci ukupno iznose 48,0 milijuna HRK (1,5% međufazne proizvodnje), s najvećim udjelom premija osiguranja, od 44,7 milijuna HRK. UFPIM predstavlja pozitivno usklađenje u iznosu od 35,9 milijuna HRK.

Međufazna potrošnja ove grupe procjenjuje se na 3 116,7 milijuna HRK, od čega korekcije za nepotpuni obuhvat čine 25,4 milijuna HRK.

### Tablica 3.27 C Rudarstvo i vađenje

#### Prijelaz s izvora podataka na standarde nacionalnih računa

BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	4 566,3
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	14,3
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	131,6
<b>izvori podataka</b>	<b>4 449,0</b>
Promjena zaliha	36,7
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>4 485,8</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>29,7</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>62,5</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>4 578,0</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga (izvori podataka)	3 086,0
Promjena zaliha sirovina i materijala	4,8
Metodološka usklađenja (minus)	48,0
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>3 042,8</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>12,6</b>
<b>UFPIM</b>	<b>35,9</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>25,4</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>3 116,7</b>

Bruto dodana vrijednost djelatnosti Rudarstva i vađenja iznosi 1 461,3 milijuna HRK, od čega 37,1 milijun HRK, odnosno 2,5%, čini usklađenje za potpuni obuhvat.

### 3.10 Prerađivačka industrija (D)

Prerađivačka industrija je djelatnost s najvećim doprinosom u bruto domaćem proizvodu. Ona čini 15,5% bruto domaćeg proizvoda. Velika i srednje velika poduzeća proizvode 80% ukupne bruto dodane vrijednosti prerađivačke industrije, a ostalo proizvode neinkorporirane jedinice, neprofitne ustanove i proračunski korisnici.

Djelatnosti s najvećim udjelom dodane vrijednosti Prerađivačke industrije su sljedeće:

- Proizvodnja hrane i pića (NKD 15)
- Proizvodnja koksa i naftnih derivata (NKD 23)
- Proizvodnja proizvoda od metala (NKD 28)
- Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda (NKD 24).

Neinkorporirane jedinice sudjeluju sa 7% u djelatnosti prerađivačke industrije, a posebice u sljedećim djelatnostima: Prerada drva i proizvoda od drva osim namještaja (NKD 20), Proizvodnja proizvoda od metala (NKD 28), Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata (NKD 33), te Proizvodnja proizvoda od gume i plastike (NKD 25).

Doprinos neprofitnih ustanova i proračunskih korisnika prerađivačkoj djelatnosti vrlo je malen. Samo nekoliko jedinica u izdavačkoj djelatnosti doprinose proizvodnji.

Bruto dodana vrijednost iznosi 38 163,6 milijuna HRK, što predstavlja 18,2% ukupne dodane vrijednosti i 15,5% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.28 D Prerađivačka industrija, 2004.**

	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Dodana vrijednost		% BDP
	milijun HRK			%	
15	23 199,4	15 563,2	7 636,2	20,0	3,1
16	2 215,3	1 306,5	908,7	2,4	0,4
17	1 713,0	1 026,8	686,2	1,8	0,3
18	2 765,8	1 223,5	1 542,3	4,0	0,6
19	1 635,2	1 119,7	515,5	1,4	0,2
20	3 366,3	2 167,5	1 198,8	3,1	0,5
21	2 233,5	1 445,7	787,8	2,1	0,3
22	6 088,0	3 547,5	2 540,5	6,7	1,0
23	14 491,8	10 583,6	3 908,2	10,2	1,6
24	8 904,5	6 084,4	2 820,1	7,4	1,1

25	3 119,6	2 111,1	1 008,5	2,6	0,4
26	7 107,9	4 308,5	2 799,4	7,3	1,1
27	2 177,7	1 729,2	448,5	1,2	0,2
28	7 249,2	4 266,7	2 982,5	7,8	1,2
29	3 468,1	2 224,6	1 243,5	3,3	0,5
30	984,5	495,8	488,7	1,3	0,2
31	5 368,6	3 761,8	1 606,8	4,2	0,7
32	2 212,0	1 290,6	921,4	2,4	0,4
33	662,3	335,6	326,7	0,9	0,1
34	1 014,5	679,4	335,1	0,9	0,1
35	7 030,7	5 076,5	1 954,2	5,1	0,8
36	2 899,6	1 718,8	1 180,8	3,1	0,5
37	823,0	500,0	323,0	0,8	0,1
<b>D Prerađivačka industrija</b>	<b>110 730,7</b>	<b>72 567,0</b>	<b>38 163,6</b>	<b>100,0</b>	<b>15,5</b>

### Bruto vrijednost proizvodnje

Izvori podataka za izračunavanje bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti u ovoj skupini djelatnosti jesu baza podataka Financijske agencije za poduzeća i baza podataka Porezne uprave za neinkorporirane jedinice. Izvori podataka za poduzeća su dosta obuhvatni i točni. U skladu sa Zakonom o računovodstvu, te jedinice su obvezne predavati svoje financijske izvještaje Financijskoj agenciji, a u protivnome je propisana kazna. Isti skup podataka one moraju dostaviti Poreznoj upravi u porezne svrhe. Metoda korištena za dobivanje procjena za svaku poddjelatnost prerađivačke industrije za proizvodnju i međufaznu potrošnju objašnjena je u poglavlju 3.3. Podaci granske statistike, Odjela statistike industrije i energije, također se koriste za provjeru procjena proizvodnje i međufazne potrošnje. Takva usporedba podataka moguća je samo za djelatnosti koje imaju homogeniju proizvodnju.

Da bi se ostvario prelazak s koncepta poslovnog računovodstva na nacionalno računovodstvo u svrhu procjene vrijednosti proizvodnje potrebno je preračunati vrijednosti zaliha iz bilančnih podataka. Podaci o zalihama preuzeti su iz izvještaja poduzeća i usklađeni su da bi se eliminirali vlasnički dobiti. Postupak izračunavanja promjena zaliha za sve vrste zaliha detaljno je objašnjen u poglavlju 3.2.1. Promjena zaliha gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku i trgovačke robe imaju pozitivan učinak na bruto vrijednost proizvodnje. U 2004., taj je ispravak iznosio 843,8 milijuna HRK.

Korekcije za potpuni obuhvat iznose 5 283,2 milijuna HRK, te čine 4,8% proizvodnje u prerađivačkoj industriji. Najznačajnija su u djelatnosti Proizvodnja hrane i pića (NKD 15) i Proizvodnja proizvoda od metala (NKD 28).

Konačna vrijednost bruto proizvodnje u prerađivačkoj industriji procijenjena je na 110 730,7 milijuna HRK.

## Međufazna potrošnja

Troškovi materijala, troškovi usluga i ostali troškovi koji ulaze u međufaznu potrošnju u izvorima podataka korigiraju se i usklađuju prema standardima nacionalnih računa. Te korekcije uključuju promjene zaliha, metodološka usklađenja i usklađenja za potpuni obuhvat. Promjene zaliha sirovina i materijala pozitivne su, odnosno imaju pozitivan učinak na međufaznu potrošnju u iznosu od 197,5 milijuna HRK. Metodološka usklađenja provode se za sve djelatnosti. To znači negativna usklađenja za premije osiguranja (467,1 milijuna HRK), student servis (128,6 milijuna HRK), autorske honorare (254,8 milijuna HRK), stipendije (31,1 milijuna HRK), te pozitivno usklađenje za UFPIM koje iznosi 839,2 milijuna HRK.

Korekcije za nepotpuni obuhvat iznose 2 202,1 milijuna HRK ili 3,0% međufazne potrošnje prerađivačke industrije. Te korekcije proizlaze iz netočnog izvještavanja od strane proizvođača, posebice malih poduzetnika i obrtnika.

Međufazna potrošnja u prerađivačkoj industriji procjenjuje se prema nacionalnim računima na 72 567,0 milijuna HRK.

Tablica 3.29 D Prerađivačka industrija, 2004.

Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa

BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	118 418,3
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	549,0
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	19 019,7
<b>izvori podataka</b>	<b>99 947,6</b>
Promjena zaliha	843,8
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>100 791,4</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>4 639,2</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>1,5</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>15,4</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>5 283,2</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>110 730,7</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	68 323,2
Promjena zaliha sirovina i materijala	197,5
Metodološka usklađenja (minus)	880,5
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>67 640,2</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 878,3</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	1,0
Metodološka usklađenja (minus)	0,2
<b>Međufazna potrošnja proračunske korisnike</b>	<b>0,8</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	7,3

Metodološka usklađenja (minus)	0,9
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>6,4</b>
<b>UFPIM</b>	<b>839,2</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>2 202,1</b>
<b>Međufazna potrošnja u bazičnim cijenama</b>	<b>72 567,0</b>

Bruto dodana vrijednost predstavlja razliku između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje. U 2004., dodana vrijednost za Prerađivačku industriju iznosila je 38 163,6 milijuna HRK. Siva ekonomija sudjeluje s 3 081,1 milijuna HRK ili 8,1% u dodanoj vrijednosti Prerađivačke industrije.

### 3.11 Opskrba električnom energijom, plinom i vodom (E)

Djelatnost Opskrbe električnom energijom, plinom i vodom obuhvaća sljedeće djelatnosti:

- Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom (NKD 40) i
- Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode (NKD 41).

U djelatnosti Opskrbe električnom energijom, plinom i vodom proizvodnju uglavnom obavljaju velike javne jedinice, koje se bave proizvodnjom i distribucijom električne energije, plina i vode. Podaci o bruto vrijednosti proizvodnje i međufaznoj potrošnji dobiveni su iz godišnjih financijskih izvještaja poduzeća iz baze podataka Financijske agencije. Izvori podataka i metoda obračuna za poduzetnike objašnjeni su u poglavlju 3.3. Proizvodnju neprofitnih ustanova predstavlja jedna javna komunalna ustanova. Tablica 3.31 prikazuje prijelaz s knjigovodstvenih podataka na podatke nacionalnih računa.

Bruto dodana vrijednost ove skupine djelatnosti iznosi 5 918,4 milijuna HRK, što predstavlja 2,8% bruto dodane vrijednosti cjelokupnog gospodarstva. Ova skupina djelatnosti čini 2,4% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.30 E Opskrba električnom energijom, plinom i vodom, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP</b>
	milijun HRK			%	
40	17 339,9	12 732,5	4 607,3	77,8	1,9
41	2 435,0	1 123,9	1 311,1	22,2	0,5
<b>E</b>	<b>19 774,9</b>	<b>13 856,5</b>	<b>5 918,4</b>	<b>100,0</b>	<b>2,4</b>

#### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Izvor podataka neophodan za izračunavanje bruto vrijednosti proizvodnje jest baza podataka Financijske agencije za poduzeća. Metoda izračuna jednaka je onoj za Rudarstvo i vađenje i Prerađivačku industriju.

U 2004., bruto vrijednost proizvodnje koja proizlazi iz djelatnosti Opskrbe električnom energijom, plinom i vodom iznosi 19 774,9 milijuna HRK, što predstavlja 4,6% ukupne proizvodnje gospodarstva.

Samo malo usklađenje za potpuni obuhvat potrebno je u ovoj djelatnosti. Korekcije za potpuni obuhvat na strani proizvodnje iznose 59,7 milijuna HRK ili 0,3% djelatnosti proizvodnje Električne energije.

### Međufazna potrošnja

Međufazna potrošnja se prije svega korigira za metodološka usklađenja sadržana u premijama osiguranja (59,5 milijuna HRK), uslugama student servisa (17,3 milijuna HRK), autorskim honorarima (5,9 milijuna HRK), stipendijama (5,3 milijuna HRK) i UFPIM-u (156,9 milijuna HRK). Usklađenje za potpuni obuhvat je vrlo malo, te iznosi 4,1 milijun HRK.

Vrijednost međufazne potrošnje jest 13 856,5 milijuna HRK.

**Tablica 3.31 E Opskrba električnom energijom, plinom i vodom, 2004.**  
Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	20 140,1
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	481,0
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	907,5
<b>izvori podataka</b>	<b>19 713,6</b>
Promjena zaliha	-1,1
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>19 712,5</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>0,7</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>2,0</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>59,7</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>19 774,9</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	13 763,0
Promjena zaliha sirovina i materijala	19,6
Metodološka usklađenja (minus)	87,9
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>13 694,7</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>0,3</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	0,5
Metodološka usklađenja (minus)	0,0
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>0,5</b>
<b>UFPIM</b>	<b>156,9</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>4,1</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>13 856,5</b>



Bruto dodana vrijednost jednaka je vrijednosti proizvodnje umanjenoj za međufaznu potrošnju. U 2004., dodana vrijednost u djelatnosti Opskrbe električnom energijom, plinom i vodom iznosila je 5 918,4 milijuna HRK.

### 3.12 Građevinarstvo (F)

Djelatnost Građevinarstva u Hrvatskoj čine pravni subjekti, neinkorporirane jedinice i proizvodnja za vlastiti račun. Najveći dio ove djelatnosti odnosi se na velika poduzeća. Neinkorporirane jedinice (obrtnici i samostalna zanimanja) imaju značajan udio u građevinskoj djelatnosti, koji iznosi oko 20% dodane vrijednosti. Kućanstva koja izvode građevinske radove u vlastitoj režiji također ulaze u granicu proizvodnje. Kućanstva koja izvode građevinske radove u vlastitoj režiji uključuju se u proizvodnju i dodanu vrijednost kao dio skrivene gospodarske aktivnosti. Detaljna objašnjenja nalaze se u poglavlju 7.

Najveći dio nezabilježene gospodarske aktivnosti čine neregistrirani (neprijavljeni) zaposlenici u pravnim subjektima, većinom u malim poduzećima, te netočno prijavljivanje od strane proizvođača. Uobičajena vrsta netočnog prijavljivanja jest prijavljivanje niže bruto vrijednosti proizvodnje od stvarne bruto vrijednosti proizvodnje, te precijenjeni stvarni troškovi. Detaljni opis svih vrsta gospodarskih aktivnosti s nepotpunim obuhvatom prikazan je u poglavlju 7.

Najopsežniji izvor podataka za djelatnost Građevinarstva jest baza podataka Financijske agencije za poduzeća.

Od 2002., zabilježen je veliki rast građevinske djelatnosti. To se uglavnom može objasniti izgradnjom nove autoceste od Zagreba do Splita i Rijeke. Uslijed toga, većina drugih gospodarskih djelatnosti u zemlji je u usponu. Osim izgradnje autocesta, izgrađuju se i nove stambene i poslovne zgrade.

U 2004., bruto dodana vrijednost iznosila je 14 939,7 milijuna HRK, što predstavlja 6,1% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.32 F Građevinarstvo, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>	<b>% BDP</b>
	milijun HRK			
<b>F Građevinarstvo</b>	<b>44 147,1</b>	<b>29 207,4</b>	<b>14 939,7</b>	<b>6,1</b>

## Bruto vrijednost proizvodnje

Proizvodnja predstavlja zbroj prihoda od prodaje, promjene zaliha (uključujući proizvodnju u tijeku), proizvodnje za vlastiti račun, trgovačke marže, kao razlike između prodaje i troškova povezanih s prodajom trgovačke robe.

Županijske uprave za ceste prikazane su u okviru proizvodnje države i neprofitnih ustanova.

Posebna korekcija kod ove djelatnosti izvršen je na strani proizvodnje. Dva velika poduzetnika, Hrvatske autoceste i Hrvatske ceste, koji se bave izgradnjom i održavanjem autocesta i državnih cesta ostvaruju dio svojih prihoda kroz naknade iz cijene benzina. Ta naknada predstavlja prihod opće države, te ju mi smatramo poreznim prihodom, odnosno trošarinom. Taj prihod oduzima se od proizvodnje građevinarske djelatnosti u bazičnim cijenama, u obliku poreza na proizvode, kako bi se dobila proizvodnja u tržišnim cijenama.

Izvori i metode korištene za procjenu bruto dodane vrijednosti, uključujući standardna usklađenja koja se primjenjuju na sve djelatnosti, navedeni su u poglavlju 3.3. Prijelaz s izvornih izvora podataka na podatke nacionalnih računa prikazan je u tablici 3.33.

Konačna vrijednost proizvodnje građevinske djelatnosti procijenjena je na 44 147,1 milijuna HRK. Sukladno tomu, građevinska djelatnost ima udio od 10,2% u ukupnoj proizvodnji gospodarstva.

Promjene zaliha gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku i trgovačke robe pozitivne su i doprinose proizvodnji sa 583,0 milijuna HRK. Korekcije za nepotpuni obuhvat iznose 4 656,5 milijuna HRK, što predstavlja 10,5% proizvodnje građevinarstva.

## Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje djelatnosti građevinarstva u 2004. iznosila je 29 207,4 milijuna HRK. Provode se uobičajene korekcije vezane uz međufaznu potrošnju. Vrijednost promjena zaliha materijala i sirovina povećava međufaznu potrošnju za 47,8 milijuna HRK. Negativne metodološke korekcije su sljedeće: premije osiguranja 178,6 milijuna HRK, usluge student servisa 20,8 milijuna HRK, autorski honorari 25,0 milijuna HRK, te stipendije 9,4 milijuna HRK. Korekcija za UFPIM iznosi 314,3 milijuna HRK, što predstavlja 1,1% međufazne potrošnje.

**Tablica 3.33 F Građevinarstvo, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<i>Poduzeća</i>	

Prihod od prodaje	38 679,0
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun (samo za poduzeća)	179,9
Prihod koji predstavlja trošarinu (minus)	1 241,6
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	2 826,6
<b>izvori podataka</b>	<b>34 790,7</b>
Promjena zaliha	583,0
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>35 373,7</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>3 749,0</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>339,6</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>28,3</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>4 656,5</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>44 147,1</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	25 460,4
Promjena zaliha sirovina i materijala	47,8
Metodološka usklađenja (minus)	233,4
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>25 274,8</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 613,6</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	330,3
Metodološka usklađenja (minus)	0,4
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>329,9</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	26,5
Metodološka usklađenja (minus)	0,0
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>26,5</b>
<b>UFPIM</b>	<b>314,3</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>1 648,3</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>29 207,4</b>

Dodana vrijednost se dobiva oduzimanjem vrijednosti međufazne potrošnje od vrijednosti proizvodnje. Dodana vrijednost iznosi 14 939,7 milijuna HRK, što predstavlja 7,2% ukupne dodane vrijednosti. Korigirana dodana vrijednost je za 22,0% veća u odnosu na dodanu vrijednost prije ispravaka, uglavnom zbog ispravaka za nepotpuni obuhvat.

### 3.13 Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobu uporabu i kućanstvo (G)

Ova se grupa djelatnosti sastoji od sljedećih djelatnosti:

- Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak (NKD 50),
- Trgovina na veliko i posredovanje (NKD 51) i
- Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (NKD 52).

Glavna djelatnost trgovine jest prodaja robe. Proizvodnju ove djelatnosti predstavlja razlika između prihoda od prodaje roba i nabavne vrijednosti prodane trgovačke robe.

Dodana vrijednost ove grupe djelatnosti iznosi 26 577,5 milijuna HRK, što čini 10,8% bruto domaćeg proizvoda.

Najveća djelatnost između njih je trgovina na veliko, koja čini 51,8% dodane vrijednosti unutar ove grupe ili 5,6% bruto domaćeg proizvoda.

Osnovni izvor podataka za sve te djelatnosti jest baza podataka Financijske agencije za poduzetnike. Proizvodnja se mjeri kao prihod od prodaje robe umanjen za nabavnu vrijednost prodane trgovačke robe. Bazu podataka Financijske agencije potrebno je dopuniti bazom podataka Porezne uprave za neinkorporirane jedinice. Ta baza podataka ne sadrži brojke o prihodima i troškovima prodaje. Dodana vrijednost za ove vrste jedinica mjeri se kao i za sve ostale neinkorporirane jedinice, te je detaljno pojašnjena u poglavlju 3.3 pod naslovom neinkorporirane jedinice.

**Tablica 3.34 G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobu uporabu i kućanstvo, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP</b>
	milijun HRK			%	
50	6 226,9	2 842,6	3 384,4	12,7	1,4
51	37 969,9	14 193,9	13 776,0	51,8	5,6
52	16 922,3	7 505,2	9 417,1	35,4	3,8
<b>G</b>	<b>51 119,2</b>	<b>24 541,7</b>	<b>26 577,5</b>	<b>100,0</b>	<b>10,8</b>

#### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Proizvodnja se mjeri trgovačkim maržama na robu kupljenu radi daljnje prodaje. Trgovačke marže predstavljaju razliku između prodaje i troškova trgovačke robe. U izvještaju za poduzetnike obje komponente su prikazane zasebno.

Pristup koji je korišten za procjenu bruto dodane vrijednosti, uključujući standardne korekcije koje sa primjenjuju na sve djelatnosti, naveden je u poglavlju 3.3. Korekcije za promjene zaliha predstavljaju negativan iznos od 743,7 milijuna HRK, te se uglavnom se odnose na trgovačku robu. Usklađenje za potpuni obuhvat je značajno, te iznosi 17,7% ukupnog nepotpunog obuhvata. Korekcije za nepotpuni obuhvat potrebne su zbog neprijavljenih radnika i netočnog prijavljivanja prihoda i troškova od strane poduzeća i obrtnika.

Ukupna vrijednost proizvodnje trgovine i popravaka iznosi 51 119,2 milijuna HRK ili 11,8% ukupne vrijednosti proizvodnje.

#### **Međufazna potrošnja**

Konačna vrijednost međufazne potrošnje u 2004. bila je 24 541,7 milijuna HRK. Vrijednost međufazne potrošnje iz izvornih izvora podataka poboljšana je za metodološke i druge korekcije. Korekcije za promjene zaliha materijala i sirovina nisu značajne. Negativne korekcije čine 2,7% međufazne potrošnje, od čega se 378,6 milijuna HRK odnosi na premije osiguranja, 141,3 milijuna HRK na usluge student servisa, 110,9 milijuna HRK na autorske honorare, te 37,6 milijuna HRK na stipendije. Korekcija za UFPIM iznosi 376,5 milijuna HRK. Usklađenje za nepotpuni obuhvat na strani međufazne potrošnje vrlo je mali, u iznosu od 31,1 milijun HRK.

**Tablica 3.35 G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobu uporabu i kućanstvo, 2004.**

Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	168 066,8
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	256,9
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	125 238,4
<b>izvori podataka</b>	<b>43 085,3</b>
Promjene zaliha	743,7
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>42 341,7</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>4 856,9</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>113,0</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>3 807,6</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>51 119,2</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	22 919,8
Promjena zaliha sirovina i materijala	13,9
Metodološka usklađenja (minus)	668,3
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>22 265,4</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 773,4</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	95,3
Metodološka usklađenja (minus)	0,0
<b>Međufazne potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>95,3</b>
<b>UFPIM</b>	<b>31,1</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>376,5</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>24 541,7</b>

Dodana vrijednost jednaka je vrijednosti bruto proizvodnje umanjenoj za međufaznu potrošnju. U 2004., dodana vrijednost iznosila je 26 577,5 milijuna HRK ili 12,7% ukupne dodane vrijednosti.

### 3.14 Hoteli i restorani (H)

U djelatnost Hotela i restorana uključene su sve vrste proizvodnih jedinica, te se koriste svi ranije spomenuti izvori podataka. Pravni subjekti sudjeluju s manje od 60% proizvodnje ove djelatnosti. Veliki i srednje veliki poduzetnici bave se većinom vođenjem hotela na Jadranskoj obali i u

unutrašnjosti. Mali poduzetnici bave se vođenjem hotela, restorana, barova, kampova, omladinskih i studentskih hostela, odmarališta i opskrbom hranom i pićem. Neinkorporirane jedinice (obrtnici) doprinose 40% dodanoj vrijednosti djelatnosti Hotela i restorana. U toj djelatnosti postoji malen broj studentskih i učeničkih centara koji nisu tržišni proizvođači.

Najznačajniji izvor podataka za poduzeća jest baza podataka Financijske agencije, te se podaci za poduzeća obračunavaju na uobičajen način. Izvori i metode su detaljno pojašnjeni u poglavlju 3.3.1. Osim tog izvora podataka, koristi se i baza podataka Porezne uprave za procjenu proizvodnje i međufazne potrošnje obrtnika. Kako bi se postigao potpuni obuhvat djelatnosti, provode se usklađenja za nepotpuni obuhvat. Najveći dio nepotpunog obuhvata odnosi se na vrstu N6, neregistrirani zaposlenici, prijavljivanje nižeg prihoda od stvarnog prihoda od strane obrtnika, samozaposlenih osoba i malih poduzetnika. Ova je informacija dopunjena vrijednošću napojnica za hotele i restorane. Sve vrste nepotpunog obuhvata objašnjene su u poglavlju 7.

Bruto dodana vrijednost za djelatnost hotela i restorana iznosi 8 808,8 milijuna HRK, što predstavlja 4,2% ukupne dodane vrijednosti ili 3,6% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.36 H Hoteli i restorani, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>	<b>% BDP</b>
	milijun HRK			
<b>H Hoteli i restorani</b>	<b>15 723,5</b>	<b>6 914,7</b>	<b>8 808,8</b>	<b>3,6</b>

### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Pristup koji se koristi za procjenu bruto vrijednosti proizvodnje jednak je kao i za ostale djelatnosti. To znači zasebni izračun za pravne subjekte, neinkorporirane jedinice, neprofitne ustanove i proračunske jedinice (poglavlje 3.3).

Vrijednost proizvodnje jest 15 723,5 milijuna HRK ili 3,6% ukupne vrijednosti proizvodnje. Provode se usklađenja za nepotpuni obuhvat, te ona iznose 3 042,7 milijuna HRK, što predstavlja 19,4% proizvodnje djelatnosti Hotela i restorana.

### **Međufazna potrošnja**

Metoda koja se koristi za procjenu međufazne potrošnje, uključujući standardne korekcije, jednaka je kao i za ostale djelatnosti. Negativne metodološke korekcije smanjuju međufaznu potrošnju za 1,8%. To uključuje sljedeće: premije osiguranja 57,9 milijuna HRK, usluge student servisa 33,4 milijuna HRK, autorske honorare 29,5 milijuna HRK, stipendije 2,3 milijuna HRK. UFPIM povećava

međufaznu potrošnju za 100,9 milijuna HRK ili 1,5%. Usklađenje za potpuni obuhvat na strani međufazne potrošnje iznosi 800,8 milijuna HRK.

Vrijednost međufazne potrošnje procjenjuje se na 6 914,7 milijuna HRK.

**Tablica 3.37 H Hoteli i restorani, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<b><i>Poduzeća</i></b>	
Prihod od prodaje	8 658,7
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	15,2
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	954,8
<b><i>izvori podataka</i></b>	<b>7 719,1</b>
Promjena zaliha	33,4
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>7 752,6</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>4 255,2</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>140,8</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>532,2</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>3 042,7</b>
<b><i>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</i></b>	<b>15 723,5</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b><i>Poduzeća</i></b>	
Kupovine robe i usluga	3 954,4
Promjena zaliha sirovina i materijala	10,4
Metodološka usklađenja (minus)	121,1
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>3 843,7</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 696,1</b>
<b><i>Proračunski korisnici</i></b>	
Izvori podataka	71,6
Metodološka usklađenja (minus)	1,1
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>70,5</b>
<b><i>Neprofitne ustanove</i></b>	
Izvori podataka	403,6
Metodološka usklađenja (minus)	0,9
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>402,7</b>
<b>UFPIM</b>	<b>100,9</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>800,8</b>
<b><i>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</i></b>	<b>6 914,7</b>

Dodana vrijednost u ovoj djelatnosti iznosila je 8 808,8 milijuna HRK u 2004. Neobuhvaćeni dio gospodarstva procjenjuje se na 2 241,8 milijuna HRK.

### 3.15 Prijevoz, skladištenje i veze (I)

Na dvoznamenkastoj razini, Prijevoz, skladištenje i veze su podijeljeni kako slijedi:

- Kopneni prijevoz i cjevovodni transport (NKD 60),

- Vodeni prijevoz (NKD 61),
- Zračni prijevoz (NKD 62),
- Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu (NKD 63) i
- Pošta i telekomunikacije (NKD 64).

Većina podataka za te djelatnosti dolazi iz baze podataka Financijske agencije za poduzetnike, te se u skladu s time izračunavaju, kao što je navedeno u poglavlju 3.3. Ta se baza podataka upotpunjava bazom podataka Porezne uprave za neinkorporirane jedinice. Podaci granske statistike, Odjela za prijevoz, skladištenje i veze, također se koriste za provjeru procjena vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje.

**Kopneni prijevoz** se većinom sastoji od velikih transportnih poduzeća kao što su Hrvatske željeznice, ZET, putnička i teretna transportna poduzeća. Dva velika subjekta bave se cjevovodnim transportom. Cjevovodni transport uključuje transport nafte i plina. Neinkorporirane jedinice uglavnom se bave prijevozom putnika i čine oko 20% kopnenog prijevoza.

**Vodeni prijevoz** značajan je na Jadranskom moru, te se velike jedinice bave morskim i priobalnim vodenim prijevozom putnika, uključujući trajektni i teretni prijevoz.

**Zračni prijevoz** pokriva nekoliko velikih poduzetnika. Mala zračna transportna poduzeća obavljaju zračni teretni prijevoz.

Veliki i srednje veliki subjekti uključeni su u **djelatnost prijevoznih usluga**. Ta djelatnost obuhvaća rukovanje i skladištenje tereta, kopnene, vodene i zračne prijevozne usluge, djelatnosti turističkih agencija i turoperatora. Značajan broj malih poduzetnika vodi turističke agencije.

**Pošta i telekomunikacije** čine 39% dodane vrijednosti djelatnosti Prijevoza, skladištenja i veze. Djelatnošću dominira nekoliko velikih poduzeća. Kurirska djelatnost i usluge kablovske televizije u domeni su srednje velikih i malih poduzeća.

U 2004., bruto dodana vrijednost djelatnosti Prijevoz, skladištenje i veze iznosila je 19 568,8 milijuna HRK, što predstavlja 8,0% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.38 I Prijevoz, skladištenje i veze, 2004.**

	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Dodana vrijednost		% BDP
			milijun HRK	%	
60	12 263,4	5 530,6	6 732,8	34,4	2,8
61	3 207,8	1 760,7	1 447,1	7,4	0,6
62	1 496,7	1 015,3	481,3	2,5	0,2
63	7 110,8	3 839,6	3 271,2	16,7	1,3



64	12 878,5	5 242,2	7 636,3	39,0	3,1
<b>I</b>	<b>36 957,2</b>	<b>17 388,4</b>	<b>19 568,8</b>	<b>100,0</b>	<b>8,0</b>

### Bruto vrijednost proizvodnje

Vrijednost bruto proizvodnje iznosi 36 957,2 milijuna HRK, od čega se 33,2% odnosi na kopneni prijevoz, a 34,8% na djelatnost pošte i telekomunikacija. Osim službenih izvora podataka, potrebno je izvršiti usklađenja za obuhvat. To je potrebno zbog netočnog prijavljivanja od strane proizvođača, odnosno prijavljivanja nižih prihoda i viših troškova od stvarnih kako bi se smanjile porezne obveze. Ispravci se rade kod obrta i malih poduzeća, što je objašnjeno u poglavlju 7.

Usklađenje za potpuni obuhvat iznosi 1 108,3 milijuna HRK, te je ono najveće kod kopnenog prijevoza.

### Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje u 2004. bila je 17 388,4 milijuna HRK. Provode se uobičajene korekcije međufazne potrošnje. Standardna negativna konceptualna usklađenja su sljedeća: za premije osiguranja 283,9 milijuna HRK, usluge student servisa 46,9 milijuna HRK, autorske honorare 34,0 milijuna HRK te stipendije 7,9 milijuna HRK, što umanjuje međufaznu potrošnju za 2,1%. UFPIM povećava međufaznu potrošnju za 285,3 milijuna HRK ili 1,6%.

**Tablica 3.39 I Prijevoz, skladištenje i veze, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<b><i>Poduzeća</i></b>	
Prihod od prodaje	36 634,1
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	108,9
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	3 144,5
<b><i>izvori podataka</i></b>	<b>33 598,5</b>
Promjena zaliha	71,7
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>33 670,2</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>2 050,5</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>128,2</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>1 108,3</b>
<b><i>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</i></b>	<b>36 957,2</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b><i>Poduzeća</i></b>	
Kupovine robe i usluga	16 664,7
Promjena zaliha sirovina i materijala	29,8
Metodološka usklađenja (minus)	368,7
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>16 325,8</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>819,2</b>
<b><i>Neprofitne institucije</i></b>	
Izvori podataka	92,1

Metodološka usklađenja (minus)	4,0
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>88,1</b>
<b>UFPIM</b>	<b>285,3</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-130,0</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>17 388,4</b>

Dodana vrijednost dobiva se oduzimanjem vrijednosti međufazne potrošnje od vrijednosti proizvodnje. Iznos dodane vrijednosti jest 19 568,8 milijuna HRK, što predstavlja 9,3% ukupne dodane vrijednosti.

### 3.16 Financijsko posredovanje (J)

Mjerenje proizvodnje i bruto dodane vrijednost za najveći dio ove djelatnosti specifičan je zbog toga što standardni postupak za izračun proizvodnje kao zbroja prodane robe i usluga i promjene zaliha nije primjenjiv. Institucionalne jedinice u ovoj djelatnosti uglavnom ostvaruju svoju proizvodnju kroz razliku u kamatnim stopama na odobrene kredite i primljene depozite. Značajan dio svog prihoda one ostvaruju neizravno, kao razliku između primljene i plaćene kamate.

Bruto dodana vrijednost djelatnosti financijskog posredovanja procjenjuje se na 10 720,9 milijuna HRK, što čini 4,4% bruto domaćeg proizvoda. Vrijednost međufazne potrošnje i dodane vrijednosti u djelatnosti Financijskog posredovanja prikazana je u Tablici 3.40.

**Tablica 3.40 Financijsko posredovanje, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP</b>
	milijuna HRK			%	
65	13 483,7	4 079,6	9 404,1	87,7	3,8
66	1 495,0	452,2	1 042,8	9,7	0,4
67	429,5	155,5	273,9	2,6	0,1
<b>J</b>	<b>15 408,2</b>	<b>4 687,3</b>	<b>10 720,9</b>	<b>100,0</b>	<b>4,4</b>

Glavni izvor podataka potreban za mjerenje vrijednosti proizvodnje i bruto dodane vrijednosti u djelatnosti financijskog posredovanja jesu godišnji financijski izvještaji iz baze podataka Financijske agencije. To su godišnji financijski izvještaji banaka i štedionica, društava za osiguranje i poduzeća. Ona se nadopunjuju za samozaposlene osobe za koje se podaci dobivaju iz baze podataka Porezne uprave. Te su jedinice mjenjačnice i brokери u osiguranju.

U odjeljku 65 NKD-a, osim banaka i štedionica, postoji značajan broj jedinica, koje su prema zakonu, obvezne sastavljati godišnje financijske izvještaje za poduzeća. To su leasing društva, štedno-kreditne zadruge, brokери i drugi financijski posrednici. U odjeljku 66 NKD-a, osim društava za osiguranje, postoji mali broj poduzeća koja se bave djelatnošću savjetovanja i upravljanja

imovinom investicijskih fondova. U odjeljku 67 NKD-a, veliki je udio (oko 85%) poduzeća, većinom malih poduzeća, koja se bave ostalim pomoćnim uslugama u financijskom posredovanju. Te su institucije burze, investicijski fondovi, dobrovoljni mirovinski fondovi i ostali financijski posrednici. Bruto vrijednost proizvodnje i dodana vrijednost za sve spomenute jedinice izračunavaju se kao i za sva ostala poduzeća. Od 2008, uvedeni su posebni financijski izvještaji za leasing društva i mirovinska osiguravajuća društva, te su uključeni u bazu podataka Financijske agencije.

Glavni izvor podataka za izračunavanje bruto dodane vrijednosti jedinica uključenih u odjeljak 65.1 NKD-a, jest godišnji financijski izvještaj banaka i štedionica (GFI-BAN), koje se sastoji od bilance stanja, računa dobiti i gubitka i dodatnih podataka. Taj su financijski izvještaj (GFI-BAN) banke obvezne slati Financijskoj agenciji.

Prema Uredbi Komisije br, 1889/2002, zahtjeva se izračun i raspodjela UFPIM-a prema djelatnostima NKD-a i prema sektorima.

Izračun UFPIM-a u skladu s Uredbom izvršen je 2008. za razdoblje 1995. - 2005., za usluge sektora S.122. Hrvatska narodna banka osigurala je potrebne podatke za raspodjelu UFPIM-a.

### **3.16.1 Novčarsko posredovanje (NKD 65.1)**

U djelatnost novčarskog posredovanja (NKD 65.1) uključena je Hrvatska narodna banka, banke i štedionice, te stambene štedionice.

Financijske usluge koje pružaju financijska poduzeća stvaraju njihovu proizvodnju. Proizvodnju ove djelatnosti čine prihodi od naknada i provizija koji se izravno naplaćuju i UFPIM - gdje se prihod ostvaruje neizravno kroz kamatne marže.

UFPIM proizvode financijska poduzeća koja su uključena u financijsko posredovanje sa kreditima i depozitima i gdje kamatnu stopu određuju financijska poduzeća.

Izračun i raspoređivanje UFPIM-a na kredite i depozite temelji se na razlikama između stvarno obračunatih aktivnih i pasivnih kamata i „referentne“ kamatne stope. Referentne kamatne stope (interna i eksterna) jesu međubankovne referentne stope koje se izračunavaju prema "metodi 1" (poglavlje 9).

Za godinu 2004., proizvodnja UFPIM-a za podsektor S.122 Ostale monetarne financijske institucije iznosi 6 727,4 milijuna HRK ili 2,7% BDP-a, od čega se 6 726,6 milijuna HRK odnosi na domaće gospodarstvo, a 0,83 milijuna HRK na izvoz. Između sektora domaćeg gospodarstva, najveći dio UFPIM-a raspoređuje se sektoru Kućanstava (4 496,6 milijuna HRK ili 66,8%) i sektoru Nefinancijskih poduzeća (1 716,1 milijuna HRK ili 25,5%). UFPIM raspoređen sektoru Kućanstava za konačnu potrošnju iznosi 3 021,4 milijuna HRK ili 1,2% BDP-a, kao vlasnicima stanova 1 044,7

milijuna HRK ili 0,4% BDP-a, te kao vlasnicima neinkorporiranih poduzeća 430,6 milijuna HRK ili 0,2% BDP-a.

UFPIIM koji se raspoređuje na usluge stanovanja u sektoru Kućanstava uključuje se u međufaznu potrošnju i proizvodnju usluga stanovanja za stanove u kojima stanuju vlasnici (proizvodnja tih usluga procjenjuje se prema troškovnoj metodi, poglavlje 3.17). UFPIIM za sektor Opće države iznosi 480,4 milijuna HRK ili 7,1% ukupne vrijednosti za UFPIIM, te za NPUSK 39,4 milijuna HRK ili 0,6%.

Uvoz UFPIIM-a iznosi 722,3 milijuna HRK, što stvara negativnu bilancu usluga UFPIIM-a s inozemstvom (poglavlje 9).

Međufazna potrošnja banaka i ostalih financijskih institucija u djelatnosti NKD 65.1 uključuje materijalne troškove, ostale nematerijalne troškove i troškove provizija. Međufazna potrošnja korigira se za premije osiguranja, studentske stipendije, autorske honorare, usluge studentskog servisa u iznosu od 122,3 milijuna HRK.

**Tablica 3.41 Proizvodnja i međufazna potrošnja za 65.1 Novačarsko posredovanje, 2004.**

	Šifra u izvoru podataka (GFI-BAN)	milijuni HRK
1. Prihod od naknada i provizija	AOP 077	3 189,8
<b>2. UFPIIM</b>		<b>6 727,4</b>
<b>Domaće gospodarstvo</b>		<b>6 726,6</b>
S.11 Nefinancijska poduzeća		1 716,1
S.124/125 Ostali financijski posrednici		-6,0
S.13 Opća država		480,4
S.14 Kućanstva		4 496,6
<i>finalna potrošnja</i>		3 021,4
<i>vlasnici stanova</i>		1 044,7
<i>vlasnici neinkorporiranih poduzeća</i>		430,6
S.15 NPUSK		39,4
<b>Izvoz</b>		<b>0,8</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>(1+2)</b>	<b>9 917,2</b>
1. Troškovi provizija	AOP 122	1 459,7
2. Materijalni troškovi + Ostali nematerijalni troškovi	AOP 139	2 019,7
<b>Međufazna potrošnja u izvorima podataka</b>		<b>3 479,4</b>
3. Minus: metodološka korekcija		122,3
<b>Međufazna potrošnja u nacionalnim računima</b>	<b>(1+2-3)</b>	<b>3 357,1</b>

### 3.16.2 Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja (NKD 66)

Društva za osiguranje i mirovinski fondovi su institucije koje nadzire Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga. Glavni izvor podataka za izračun bruto dodane vrijednosti jedinica koje su

uključene u odjeljak 66 klasifikacije NKD jest godišnji financijski izvještaj društava za osiguranje (GFI-OS-RE), koje se sastoji od bilance stanja, računa dobiti i gubitka i dodatnih podataka.

U 2004. godini poslovalo je 27 društava za osiguranje koja su dostavila svoje godišnje financijske izvještaje Financijskoj agenciji, od kojih je jedno društvo za reosiguranje, dok se preostala društva bave poslovima neživotnog osiguranja, životnog osiguranja i složenog osiguranja (životnog i neživotnog).

Vrijednost bruto proizvodnje društava za osiguranje jednaka je dijelu bruto premije koju društva za osiguranje obračunavaju za svoje usluge. Zaračunata bruto premija sastoji se od tehničke premije, dijela premije za preventivu i dijela premije za režijski dodatak.

Dio bruto premije koji se koristi u izračunu proizvodnje društava za osiguranje jest režijski dodatak. Režijski dodatak je dio bruto premije osiguranja koji društva za osiguranje koriste za pokriće svojih troškova poslovanja, kao što je potrošnja električne energije i vode, uredskog materijala, kupnja dugotrajne imovine, plaće zaposlenicima i sl.

Režijski dodatak obračunava društvo za osiguranje koje je neovisno u odlučivanju o postotku režijskog dodatka u odnosu na bruto premiju. Postotak režijskog dodatka je različit za različite vrste osiguranja (osiguranje automobila, osiguranje stanova i sl.). Ta je stavka vrlo slična po definiciji trgovačkoj marži.

Međufazna potrošnja društava za osiguranje uključuje materijalne i ostale nematerijalne troškove, te se korigira za premije osiguranja, studentske stipendije, autorske honorare i usluge student servisa u iznosu od 51,1 milijun HRK.

**Tablica 3.42 Vrijednost proizvodnje i međufazna potrošnja za 66 Osiguranje i mirovinski fondovi, 2004.**

	Šifra u izvoru podataka (GFI-OS-RE)	Ukupno	NKD 66010	NKD 66030
milijun HRK				
1. Zaračunate bruto premije	AOP 107+ AOP 138	6 900,9	508,6	6 392,3
a) Tehnička premija	AOP 232+AOP 243	5 480,4	334,5	5 145,9
b) Premija za preventivu	AOP 233 + AOP 244	37,8	2,4	35,4
c) Dio premije za režijski dodatak	AOP 234 + AOP 245	1 382,7	171,7	1 211,0
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u nacionalnim računima =1c</b>		<b>1 382,7</b>	<b>171,7</b>	<b>1 211,0</b>
Materijalni troškovi	AOP 239 + AOP 250	189,3	9,5	179,8
Ostali nematerijalni troškovi	AOP 240 + AOP 251	261,3	48,9	212,5
<b>Međufazna potrošnja u izvorima podataka</b>		<b>450,6</b>	<b>58,3</b>	<b>392,3</b>
Minus: metodološke korekcije		51,1	6,3	44,8

Plus: UFPIM		11,9		
<b>Međufazna potrošnja u nacionalnim računima</b>		<b>411,4</b>		

### 3.17 Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (K)

Ova je kategorija raščlanjena kako slijedi:

- Poslovanje nekretninama (NKD 70)
- Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (NKD 71)
- Računalne i srodne djelatnosti (NKD 72),
- Istraživanje i razvoj (NKD 73),
- Ostale poslovne djelatnosti (NKD 74).

U Hrvatskoj, prema Popisu stanovništva iz 2001., 96% nastanjenih stanova je u privatnom vlasništvu (fizičkih osoba), dok je u vlasništvu pravnih osoba samo 4% stanova.

Analiza Popisa stanovništva iz 2001. pokazala je da udio kućanstava koji unajmljuje stan iznosi samo 3,8%. Zbog te činjenice, kao i zbog visokog postotka stanova u privatnom vlasništvu i neodgovarajućeg statističkog praćenja tržišta iznajmljivanja stanova, u izračunu vrijednosti usluga stanovanja za vlasnike stanova koristili smo troškovnu metodu.

Nova procjena vrijednosti proizvodnje usluga stanovanja za stanove u kojima stanuju vlasnici provedena je 2008. za razdoblje 1995. - 2005., na temelju Uredbe Komisije br. 1722/2005 i preporuke Eurostata. Bruto vrijednost proizvodnja usluga stanovanja vlasnika stanova jednaka je zbroju međufazne potrošnje, ostalih poreza na proizvodnju, potrošnje fiksnog kapitala (metoda stalne inventarizacije - PIM) i neto poslovnog viška.

U Tablici 3.43 prikazani su elementi koje smo uključili u obračunu izdataka vlasnika stanova pri procjeni proizvodnje usluga stanovanja vlasnika stanova.

Međufazna potrošnja jednaka je zbroju troškova za održavanje i popravke stanova u kojima žive vlasnici i neto premija osiguranja koju plaćaju vlasnici. Dio međufazne potrošnje i bruto vrijednosti proizvodnje također je i UFPIM, koji povećava razinu vrijednosti proizvodnje za ove usluga stanovanja. U 2004., iznos UFPIM-a bio je 1 044,6 milijuna HRK.

Bruto dodana vrijednost predstavlja zbroj ostalih poreza na proizvodnju, potrošnje fiksnog kapitala i neto poslovnog viška.

Anketa o potrošnji kućanstava koristi se kao izvor podataka za procjenu troškova za održavanje i popravke stanova. Zbog velikih oscilacija u podacima Ankete, stručnjaci iz OECD-a savjetovali su

da izračunavamo ovu komponentu uzimajući prosječni udio navedenih troškova u bruto vrijednosti proizvodnje (9,7%) kao metodu ujednačavanja serije podataka.

Izvor podataka za neto premije osiguranja je baza podataka Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga.

Bruto dodana vrijednost jednaka je zbroju ostalih poreza na proizvodnju, potrošnje fiksnog kapitala i neto poslovnog viška.

Ostali porezi na proizvodnju obuhvaćaju porez na kuće za odmor gdje je porezni obveznik fizička i pravna osoba koja je vlasnik kuće za odmor. Izvor podataka je baza podataka Porezne uprave.

Neto poslovni višak procjenjuje se kao 2,5% od neto vrijednosti stambenog fonda, uključujući i vrijednost zemljišta na kojem se stanovi nalaze.

**Tablica 3.43 Procjena troškova usluga stanovanja vlasnika stanova, troškovna metoda, 2004.**

		milijuni HRK
UC01	Troškovi popravaka i održavanja stanova u kojima žive vlasnici	1 855
UC02	Bruto premije osiguranja plaćene za stanove u kojima žive vlasnici	277
UC03	Isplaćene štete vlasnicima stanova (minus)	116
UC04	Neto plaćene premije osiguranja od vlasnika stanova: (UC02)-(UC03)	161
UC04a	UFPIM	1 045
UC05	<b>Međufazna potrošnja ukupno (UC01)+(UC04+UC04a)</b>	3 060
UC06	Porezi plaćeni za uslugu stanovanja od vlasnika stanova	0
UC07	Porezi plaćeni od vlasnika stanova na vrijednost stanova i zemljišta	57
UC08	Ukupno porezi plaćeni od vlasnika stanova (UC06)+(UC07)	57
UC09	Potrošnja fiksnog kapitala za stanove u kojima žive vlasnici (bez zemljišta)	6 835
UC10	Neto vrijednost stambenog fonda za stanove u kojima žive vlasnici na početku godine, (uključuje zemljište)	396 754
UC11	Neto vrijednost stambenog fonda za stanove u kojima žive vlasnici na kraju godine, (uključuje zemljište)	425 382
UC12	Prosječna neto vrijednost stambenog fonda vlasnika stanova (uključuje zemljište) (UC10)+(UC11)/2	411 068
UC13	Realna stopa prinosa na stanove u kojima žive vlasnici u postotku	0,025
UC14	Neto poslovni višak (UC13)*(UC12)	10 277
UC15	<b>Troškovi usluga stanovanja vlasnika stanova (UC05)+(UC08)+(UC09)+(UC14)</b>	20 229

**Tablica 3.44 Elementi u bruto vrijednosti proizvodnje usluga stanovanja vlasnika stanova, u %**

<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>100,0</b>
<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>15,1</b>
<b>Bruto dodana vrijednost</b>	<b>84,9</b>
Potrošnja fiksnog kapitala	33,8
Ostali porezi na proizvodnju	0,3
Neto poslovni višak	50,8

Potrošnja fiksnog kapitala (amortizacija stambenog fonda) je rezultat modela statistike dugotrajne imovine. Vrijednost stambenog fonda za referentnu godinu (2001.) je dobivena metodom količina puta cijena, a za godine koje prethode i slijede referentnu godinu korištena je metoda stalne inventarizacije (MSI).

U stratifikaciji stambenog fonda za referentnu godinu primjenjuju se načela 2 i 3 Odluke Komisije. Prilikom stratificiranja stanova koristile su se sljedeće karakteristike stanova: vrsta stambenog objekta, površina stana, broj soba, instalacije i pomoćne prostorije. Pored kvalitativnih obilježja stambenog fonda kroz izračun poslovnog viška u vrijednost stambene rente uključuju su i tzv. vanjski faktori; faktor okoliša i socioekonomski faktori (lokacija, gustoća naseljenosti, kvaliteta infrastrukture, i dr.).

Referentna godina u ovom modelu je godina zadnjeg Popisa stanovništva, kućanstava i stanova. Obuhvat je poboljšán korekcijom veličine stambenog fonda iz Popisa sa stopom neobuhvaćenosti stanova iz Kontrolnog popisa.

Stambene jedinice uključene u procjenu stambenog fonda referentne godine su: nastanjeni stanovi, privremeno nenastanjeni stanovi, stanovi za odmor, kolektivni stanovi, napušteni stanovi (ako su donekle bili građevinski ispravni), ostale nastanjene prostorije i objekti koji nisu stanovi i garaže (garaže namijenjene parkiranju u blizini radnog mjesta nisu uključene).

Na temelju podataka Popisa izračunate su dvije referentne vrijednosti, bruto i neto vrijednost stambenog fonda u 2001. godini. Te dvije vrijednosti su korištene kao početni elementi u metodi stalne inventarizacije. Bruto vrijednost stambenog fonda predstavlja vrijednost svih stanova bez obzira na godinu izgradnje tj. vrijednost stanova u slučaju kada bi cijeli stambeni fond bio novoizgrađen. Neto vrijednost koja prije svega reflektira starost stana se računa tako da se od bruto vrijednosti oduzme akumulirana potrošnja stanova tj. amortizacija stambenog fonda. Za računanje obadvije referentne vrijednosti korištena je metoda količina puta cijena koja svakoj kvalitativnoj karakteristici stana (gore navedena kvalitativna obilježja stambenog fonda) pripisuje odgovarajuću cijenu.



Vrijednost stambenog fonda nakon referentne godine se povećava sa bruto investicijama u stanove u stalnim cijenama. Bruto investicije u stanove su dio službenog broja rashodne metode obračuna bruto domaćeg proizvoda, a predstavlja zbroj investicija privatnog sektora u stanove dobivenog istraživanjem o investicijama i procjene investicija fizičkih osoba u stanove.

Za računanje neto vrijednosti stambenog fonda korištena je geometrijska amortizacija. Prosječan očekivani vijek trajanja stana je izračunat na bazi podataka Popisa i iznosi 80 godina. Na osnovi transakcijskih vrijednosti stanova starih 80 godina izračunat je omjer vrijednosti novoizgrađenog stana i stana očekivanog vijeka trajanja ( $g=0,159$ ). Gore navedeni omjer koji pokazuje za koliko se smanjuje početna vrijednost novoizgrađenog stana se koristi za izračun stope opadajuće osnovice koja iznosi 1,820. Stopa opadajuće osnovice podijeljena sa prosječnim očekivanim vijekom trajanja daje stopu geometrijske amortizacije koja iznosi 2,274%.

Iznos ostalih promjena u obujmu stambenog fonda se temelji na podacima o stanovima isključenim iz stambenog fonda koji se prikupljaju od službi u uredima državne uprave u županijama i upravnog tijela Grada Zagreba ovlaštenih za poslove graditeljstva te od Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva – Uprave za inspekcijske poslove. Sljedeći primjeri ostalih promjena u obujmu stambenog fonda su uključeni u model: elementarne nepogode i ratna razaranja (K.7 gubici uslijed nepogoda), bespravna gradnja (K.8 zapljene bez naknade) i prenamjena stambenog prostora u nestambeni prostor (K.12.22 promjene u klasifikaciji aktive). Administrativni izvor koji se trenutno koristi nije dovoljan da bi se pojava potpuno obuhvatila pa je potrebno u sljedećoj korekciji uvesti prilagodbu obuhvata postojećeg izvora.

Za metodu stalne inventarizacije upotrijebljen je indeks koji se koristi za deflacioniranje bruto vrijednosti proizvodnje u djelatnosti građevinarstva.

Vrijednost zemljišta ispod zgrada i građevina je isključena iz vrijednosti stambenog fonda ali je uključena u procjenu vrijednosti neto operativnog viška.

Količina zemljišta je procijenjena pod pretpostavkom kako kućanstva koja raspolažu sa 0,1 hektara imaju dvorišta i vrtove. Raspoloživa korisna površina zemljišta ispod kuće je dobivena tako da je površina kuće povećana sa faktorom 2. Veličina zemljišta ispod zgrada je dobivena povećanjem kvadrature prizemlja sa faktorom 5% koji se odnosi na pridružene građevine koje se nalaze uz stambenu zgradu.

Nakon uključivanja u model koeficijenata prilagodbe kvalitete zemljišta (gore navedeni faktor okoliša i socioekonomski faktori) vrijednost zemljišta je povećana za 20,2%, ali je nakon uključivanja koeficijenta kvalitete infrastrukture vrijednost zemljišta smanjena za 59%. Ovaj veliki pad je posljedica činjenice da je infrastruktura manje produktivna u Republici Hrvatskoj u odnosu na infrastrukturu zapadnih zemalja (stanje je godina 2001.).

**Tablica 3.45 Faktori okoliša**

Udio naselja koji se nalaze na morskoj obali u pripadajućem gradu/općini	Koeficijent
76-100%	1,75
51-75%	1,5
25-50%	1,25
Ispod 25%	1,05
Gradsko, urbano naselje	0,1
Ruralno naselje	-0,5

**Tablica 3.46 Socioekonomski faktori**

Broj stanovnika na km <sup>2</sup>	Koeficijent	Broj općina/gradova
Ispod 100	0,80	410
100-499	1,00	124
500-1000	1,05	7
Iznad 1000	1,15	5
<b>Republika Hrvatska</b>		546

Količina zemljišta nakon prilagodbi za kvalitetu je množena sa prosječnom transakcijskom vrijednosti stambenih zgrada. Kako bi se dobila čista vrijednost zemljišta, iz transakcijskih vrijednosti otklonjena je vrijednost stana procijenjena statističkim modelom. Vrijednost stana je dobivena modelom prilagodbe prosječne cijene prodanih novih stanova sa akumuliranom amortizacijom ovisno o starosti stana.

Kako je ovo prva procjena vrijednosti zemljišta koju je Zavod napravio vjerojatno je da će biti potrebno skoro poboljšanje trenutne metodologije. Trenutna procjena vrijednosti zemljišta uključuje komponentu koja ne pripada imputiranoj renti već je odraz niza događanja na tržištu kapitala koji se očituje kroz tzv. mjehur stambenih cijena (house price bubble). Za sada nije moguće točno odrediti koliki dio povećanja vrijednosti zemljišta u vremenu se odnosi na povećanje kvalitete infrastrukture, realnog rasta BDPA, a koliki porast je izazvan pozitivnim vlasničkim dobitcima koji se ne uključuju u obračun bruto domaćeg proizvoda pa samim time niti u stambenu rentu.

Za više informacija molimo Vas pogledajte članak prezentiran na UNECE/Eurostat/OECD Konferenciji o nacionalnim računima:

<http://www.unece.org/stats/documents/ece/ces/ge.20/2008/sp.1.e.pdf>

Bruto dodana vrijednost u djelatnosti Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge iznosi 31 634,6 milijuna HRK, što predstavlja 12,9% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.47 K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP</b>
	milijun HRK			%	
70	23 146,2	3 862,5	19 283,8	61,0	7,9
71	1 492,4	576,2	916,1	2,9	0,4
72	2 228,3	970,4	1 257,8	4,0	0,5
73	1 978,5	861,6	1 116,9	3,5	0,5
74	18 768,0	9 708,1	9 059,9	28,6	3,7
<b>K</b>	<b>47 613,4</b>	<b>15 978,8</b>	<b>31 634,6</b>	<b>100,0</b>	<b>12,9</b>

### Bruto vrijednost proizvodnje

Većina podataka za bruto vrijednost proizvodnje obračunava se preko baze podataka Financijske agencije za poduzetnike. Te se brojke nadopunjuju bazom podataka Porezne uprave za neinkorporirane jedinice. Neinkorporirane jedinice bave se pravnim, računovodstvenim, knjigovodstvenim i revizijskim djelatnostima, djelatnostima poreznog savjetovanja, iznajmljivanja sportske opreme i iznajmljivanja ostalih predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo.

U djelatnosti 73 klasifikacije NKD - Istraživanje i razvoj postoji značajan broj proračunskih korisnika. To su sve vrste instituta za istraživanje i razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim, društvenim i humanističkim znanostima.

Vrijednost proizvodnje je 47 613,4 milijuna HRK ili 11,0% ukupne bruto vrijednosti proizvodnje.

Korekcija za potpuni obuhvat na strani proizvodnje iznosi 1 704,9 milijuna HRK ili 3,6% vrijednosti proizvodnje u djelatnosti Poslovanja nekretninama, iznajmljivanja i poslovnih usluga. U korekcije za nepotpuni obuhvat također se uključuje i tržišne najamnine u iznosu od 584,0 milijuna HRK.

### Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje u 2004. bila je 15 978,8 milijuna HRK. Vrijednost međufazne potrošnje iz izvora podataka poboljšana je za metodološke i druge korekcije. Uobičajene negativne metodološke korekcije su sljedeće: za premije osiguranja 150,0 milijuna HRK, usluge student servisa 136,8 milijuna HRK, autorske honorare 140,1 milijun HRK i stipendije 24,3 milijuna HRK, koji umanjuju međufaznu potrošnju za 2,8%. UFPIM povećava međufaznu potrošnju za 1 249,0 milijuna HRK (od čega je 1 004,7 milijuna UFPIM za usluge stanovanja).

**Tablica 3.48 K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge, 2004.**  
**Prijelaz s izvora podataka na podatke o nacionalnim računima**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>Milijuni HRK</b>
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	27 245,9
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	29,6
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	6 309,9
<b>Izvori podataka</b>	<b>20 965,6</b>
Promjena zaliha	699,8
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>21 665,4</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>2 612,3</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>1 203,1</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>198,4</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>1 704,9</b>
<b>UFPIIM (plus)</b>	<b>1 044,7</b>
<b>Imputirana stambena renta</b>	<b>19 184,6</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>47 613,4</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovina roba i usluga	12 148,2
Promjena zaliha sirovina i materijala	8,7
Metodološka usklađenja (minus)	410,5
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>11 746,4</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>975,7</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	729,4
Metodološka usklađenja (minus)	32,8
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>696,6</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	73,8
Metodološke korekcije (minus)	7,8
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>66,0</b>
<b>UFPIIM</b>	<b>1 249</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-770,6</b>
<b>Imputirana stambena renta</b>	<b>2 015,7</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>15 978,8</b>

### 3.18 Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje (L)

Baza podataka Financijske agencije je glavni izvor podataka za procjenu ove kategorije. 98% dodane vrijednosti procjenjuje se iz godišnjih financijskih izvještaja proračunskih korisnika. Proračunski korisnici su jedinice koje je osnovala država, te čiji se troškovi proizvodnje 50% i više financiraju iz proračuna. Najznačajniji proračunski korisnici su ministarstva, državne upravne organizacije, gradovi, općine, županije, javne vatrogasne postrojbe i ostala državna tijela. Osim tog izvora podataka, postoje godišnji statistički izvještaji za neprofitne ustanove, kao što je Hrvatski fond za privatizaciju, vijeće nacionalnih manjina, organizacije Crvenog križa, itd. Proračunske i neprofitne jedinice tretiraju se kao netržišni proizvođači. U skladu s time, vrijednost proizvodnje netržišnih proizvođača jednaka je zbroju sredstava zaposlenih, međufazne potrošnje, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza na proizvodnju, umanjeno za ostale primljene subvencije. Postupak izračuna tih elemenata objašnjen je u poglavlju 3.3.

Te je podatke potrebno dopuniti podacima iz baze podataka za poduzeća. Dodana vrijednost poduzetnika u ovoj djelatnosti vrlo je malena (manja od 1% dodane vrijednosti u području L). Te jedinice obuhvaćaju obvezne mirovinske fondove i javne bilježnike, te se oni procjenjuju kao tržišni proizvođači. Dodana vrijednost tržišnih proizvođača utvrđuje se kao stanje zbroja prihoda umanjeno za međufaznu potrošnju.

Bruto dodana vrijednost Javne uprave i obrane; obveznog socijalnog osiguranja iznosi 12 418,2 milijuna HRK, što predstavlja 5,1% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.49 L Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>	<b>% BDP</b>
	milijun HRK			
<b>L</b>	<b>22 124,0</b>	<b>9 705,8</b>	<b>12 418,2</b>	<b>5,1</b>

### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Bruto vrijednost netržišnih proizvođača izračunava se troškovnom metodom, kao zbroj međufazne potrošnje, sredstava zaposlenih, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza, umanjeno za ostale subvencije na proizvodnju. Trenutno se procjenjuje da potrošnja fiksnog kapitala za opću državu iznosi 4% sredstava zaposlenih, prema starom izvoru. Kako bi se unaprijedio obuhvat BDP-a, poduzimamo mjere za poboljšanje ove procjene prema preporukama Eurostata.

Manji dio proizvodnje predstavlja tržišnu proizvodnju. Ta se vrijednost proizvodnje izračunava kao za bilo koja druga poduzeća, što je pojašnjeno u poglavlju 3.3.1.

Metodološko usklađenje za UFPIM iznosi 625,6 milijuna HRK koji se za sektor države u potpunosti raspoređuju na ovu djelatnost.

Ukupna bruto vrijednost proizvodnje nakon svih usklađenja u ovoj djelatnosti iznosi 22 124,0 milijuna HRK ili 5,1% ukupne vrijednosti proizvodnje.

### **Međufazna potrošnja**

Metoda koja se koristi za procjenu međufazne potrošnje uključujući sve korekcije ovisi o izvoru podataka, te je u potpunosti pojašnjena u poglavlju 3.3. Negativne metodološke korekcije iznose za premije osiguranja 56,8 milijuna HRK, usluge student servisa 13,1 milijuna HRK, autorske honorare 132,5 milijuna HRK, te stipendije 0,2 milijuna HRK.

UFPIM povećava međufaznu potrošnju za 625,6 milijuna HRK. UFPIM koji se raspoređuje na sektor opće države uključen je u djelatnost 75 na strani proizvodnje i međufazne potrošnje.

**Tablica 3.50 L Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, 2004.**

Prijelaz s izvora podataka na podatke o nacionalnim računima

BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihodi od prodaje	109,1
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	0,0
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	0,4
<b>izvori podataka</b>	<b>108,7</b>
Promjena zaliha	0,0
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>108,7</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>20 388,8</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>1 000,9</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>0,0</b>
<b>UFPIM (plus)</b>	<b>625,6</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>22 124,0</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	29,6
Promjena zaliha sirovina i materijala	0,0
Metodološka usklađenja (minus)	1,5
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>28,1</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	8 426,6
Metodološka usklađenja (minus)	197,0
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>8 229,6</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	857,3
Metodološka usklađenja (minus)	4,2
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>853,1</b>
<b>UFPIM</b>	<b>625,6</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-30,5</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>9 705,8</b>

### 3.19 Obrazovanje (M)

U djelatnost obrazovanja uključeni su netržišni i tržišni proizvođači. Udio netržišnih proizvođača opće države je značajan. Jedinice u tom sektoru su uglavnom državne škole, državni vrtići i fakulteti. Manji udio imaju djelatnosti auto-škola i djelatnost obrazovanja odraslih, kao tržišna proizvodnja.

Izvori podataka za tržišne i netržišne proizvođače detaljno su objašnjeni u poglavlju 3.3.

Dodana vrijednost djelatnosti obrazovanja iznosi 8 424,8 milijuna HRK ili 3,4% bruto domaćeg proizvoda.

Tablica 3.51 M Obrazovanje, 2004.

	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Dodana vrijednost	% BDP
	milijun HRK			
<b>M</b>	<b>10 672,8</b>	<b>2 248,0</b>	<b>8 424,8</b>	<b>3,4</b>

### Bruto vrijednost proizvodnje

Vrijednost bruto proizvodnje procjenjuje se zasebno za tržišne i netržišne proizvođače, u skladu s metodologijom koja je objašnjena u poglavlju 3.3.

Korekcija za nepotpuni obuhvat vrlo je malen u ovoj djelatnosti. Izuzetak je proizvodnja malih proizvođača, koja je u skladu s izvorima podataka vrlo mala. Provodi se usklađenje zbog netočnog prijavljivanja, koje iznosi 39,7 milijuna HRK.

Bruto vrijednost proizvodnje u djelatnosti obrazovanja procjenjuje se na 10 672,8 milijuna HRK, što predstavlja 2,5% proizvodnje ukupnog gospodarstva.

### Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje prema izvorima podataka unaprijeđuje se metodološkim i drugim korekcijama. Uobičajene negativne korekcije su one za premije osiguranja 18,6 milijuna HRK, usluge student servisa 39,1 milijun HRK, autorske honorare 224,6 milijuna HRK, te stipendije 0,7% milijuna HRK.

Tablica 3.52 M Obrazovanje, 2004.

Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa

BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	571,5
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	2,3
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	34,2
<b>izvori podataka</b>	<b>539,6</b>
Promjena zaliha	0,3
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>539,9</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>36,5</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>9 923,5</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>133,2</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>39,7</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>10 672,8</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	284,7
Promjena zaliha sirovina i materijala	0,0
Metodološka usklađenja (minus)	38,7
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>246,0</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>11,9</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	2 186,5
Metodološka usklađenja (minus)	232,1
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>1 954,4</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	65,0

Metodološka usklađenja (minus)	12,0
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>53,0</b>
<b>UFPIM</b>	<b>0,0</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-17,3</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>2 248,0</b>

### 3.20 Zdravstvena zaštita i socijalna skrb (N)

Zdravstvene usluge mogu pružati država i privatne ustanove. Potrebno je povući preciznu granicu između tržišne i ostale netržišne proizvodnje. U Hrvatskoj oko 80% dodane vrijednosti djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi stvara sektor opće države (proračunske jedinice i neprofitne ustanove). Procjene bruto dodane vrijednosti i proizvodnje za njih temelje se na troškovnoj metodi. Većina se podataka za tu djelatnost dobiva iz godišnjih financijskih izvještaja proračunskih korisnika i godišnjih statističkih izvještaja neprofitnih organizacija.

Tržišne proizvođače čine poduzeća i samozaposlene osobe. To su većinom privatne zdravstvene klinike, stomatološke ambulante, ustanove za skrb starijih i veterinarske djelatnosti. Postupak koji se koristi za procjenu bruto dodane vrijednosti, uključujući sva usklađenja, naveden je u poglavlju 3.3. Podaci za privatna poduzeća koja pružaju zdravstvene usluge dobivaju se iz godišnjih financijskih izvještaja poduzeća. Podaci za samozaposlene liječnike i stomatologe dobivaju se iz baze podataka Porezne uprave.

Konačni iznos dodane vrijednosti djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi jest 9 311,2 milijuna HRK, što predstavlja 3,8% bruto domaćeg proizvoda.

**Tablica 3.53 N Zdravstvena zaštita i socijalna skrb, 2004.**

	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Dodana vrijednost	% BDP
	milijuni HRK			
<b>N</b>	<b>13 848,0</b>	<b>4 536,8</b>	<b>9 311,2</b>	<b>3,8</b>

#### Bruto vrijednost proizvodnje

Vrijednost bruto proizvodnje procjenjuje se zasebno za tržišne i netržišne proizvođače. Vrijednost proizvodnje netržišnih proizvođača jednaka je zbroju međufazne potrošnje, sredstava zaposlenih, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza, umanjeno za ostale subvencije na proizvodnju. Vrijednost proizvodnje tržišnih proizvođača izračunava se kao zbroj prihoda od prodaje, korigiranih za standardne ispravke.



Vrijednost bruto proizvodnje za djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi procjenjuje se na 9 311,2 milijuna HRK. Korekcija za nepotpuni obuhvat iznosi 209,2 milijuna HRK, većinom zbog nižih prijavljenih prihoda od strane samozaposlenih.

### Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje izračunava se kao zbroj troškova proizvodnje, usluga i ostalih troškova. Ta vrijednost se unaprjeđuje pomoću sljedećih ispravaka: premija osiguranja 43,6 milijuna HRK, usluga student servisa 4,8 milijuna HRK, autorskih honorara 57,3 milijuna HRK i stipendije 1,1 milijun HRK, što umanjuje međufaznu potrošnju za 2,4%.

Vrijednost međufazne potrošnje nakon korekcija u zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi iznosi 4 536,8 milijuna HRK.

**Tablica 3.54 N Zdravstvene zaštita i socijalna skrb, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa**

BRUTO PROIZVODNJA	milijuni HRK
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	1 343,4
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	0,6
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	150,3
<b>izvori podataka</b>	<b>1 193,7</b>
Promjena zaliha	0,9
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>1 192,2</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 576,2</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>10 584,7</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>285,7</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>209,2</b>
<b>Bruto vrijednost u bazičnim cijenama</b>	<b>13 848,0</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	
<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	494,4
Promjena zaliha sirovina i materijala	0,4
Metodološka usklađenja (minus)	19,4
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>475,4</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>417,4</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	3 567,2
Metodološka usklađenja (minus)	76,1
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>3 491,1</b>
<b>Neprofitne institucije</b>	
Izvor podataka	152,9
Metodološka usklađenja (minus)	11,2
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>141,7</b>
<b>UFPIM</b>	<b>0,0</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>11,2</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>4 536,8</b>

### 3.21 Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti (O)

Ova je kategorija podijeljena na sljedeće dijelove:

- Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti (NKD 90),
- Djelatnosti članskih organizacija (NKD 91),
- Rekreativne, kulturne i sportske djelatnosti (NKD 92),
- Ostale uslužne djelatnosti (NKD 93).

Ostale društvene, socijalne i osobne djelatnosti obavljaju poduzeća, obrtnici, neprofitne ustanove i proračunski korisnici. Budući da se država i neprofitne jedinice obavljaju netržišnu proizvodnju, bruto vrijednost proizvodnje je jednaka zbroju međufazne potrošnje, sredstava zaposlenih, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza, umanjeno za subvencije na proizvodnju. Oni pružaju usluge u području kulture (muzeji, kazališta i knjižnice), distribucije filmova i literature, pružaju usluge u sportskim djelatnostima, djelatnostima političkih stranaka, građanskih udruženja i ostalih jedinica koje financira država, ili se financiraju putem donacija ili članarina. Neprofitne ustanove prevladavaju u djelatnosti 91 – Djelatnosti članskih organizacija, te čine 93% dodane vrijednosti u tom odjeljku NKD djelatnosti.

Poduzeća imaju najveći udio u odjeljku 90 NKD djelatnosti, te se obračunavaju kao i za ostala poduzeća. Obrtnici i samozaposlene osobe većinom su uključene u odjeljku 93 NKD djelatnosti – Ostale uslužne djelatnosti (usluge čišćenja i pranja, frizerske usluge, usluge za njegu i održavanje tijela). Izvor podataka za te djelatnosti jest baza podataka Porezne uprave, a način obračuna objašnjen je u poglavlju 3.3.

Vrijednost bruto proizvodnje za ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti iznosi 12 923,3 milijuna HRK ili 0,3% ukupne vrijednosti proizvodnje.

**Tablica 3.55 O Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti, 2004.**

	<b>Bruto vrijednost proizvodnje</b>	<b>Međufazna potrošnja</b>	<b>Dodana vrijednost</b>		<b>% BDP</b>
	milijuni HRK			%	
90	1 442,3	601,1	841,2	14,0	0,3
91	2 307,4	1 533,4	774,0	12,9	0,3
92	7 347,2	4 151,4	3 195,8	53,1	1,3
93	1 826,4	624,0	1 202,4	20,0	0,5
<b>O</b>	<b>12 923,3</b>	<b>6 909,9</b>	<b>6 013,4</b>	<b>100,0</b>	<b>2,4</b>

#### **Bruto vrijednost proizvodnje**

Izvor podataka za bruto vrijednost proizvodnje jest baza podataka Financijske agencije za poduzeća, neprofitne ustanove, proračunske korisnike, te baza podataka Porezne uprave za neinkorporirane jedinice. Metode izračuna bruto vrijednosti proizvodnje iz različitih izvora podataka objašnjene su u poglavlju 3.3.

Bruto vrijednost proizvodnje procjenjuje se na 12 923,3 milijuna HRK, što predstavlja 3,0% ukupne vrijednosti proizvodnje. Vrijednost proizvodnje potrebno je korigirati za nepotpuni obuhvat gospodarstva u iznosu od 368,2 milijuna HRK. Najveći dio nezabilježene gospodarske aktivnosti odnosi se na netočno prijavljivanje prihoda i troškova malih i neinkorporiranih jedinica. Izvršene su korekcije za napojnice kod usluga frizerskih salona i drugih salona za uljepšavanje. UFPIM koji se raspoređuje na sektor NPUSK uključen je u potpunosti na djelatnost 91 na strani proizvodnje i iznosi 39,4 milijuna HRK.

### Međufazna potrošnja

Vrijednost međufazne potrošnje korigirana je za pozitivna i negativna metodološka usklađenja i usklađenja za nepotpuni obuhvat. Negativne metodološke korekcije su sljedeće: premije osiguranja 63,0 milijuna HRK, usluge student servisa 73,1 milijuna HRK, autorski ugovori 341,7 milijuna HRK i stipendije 1,8 milijuna HRK. Korekcije za UFPIM u ostalim društvenim, socijalnim i osobnim uslužnim djelatnostima (O) iznosi 99,6 milijuna HRK. Vrijednost UFPIM-a raspoređenog na sektor NPUSK iznosi 39,4 milijuna HRK, te se raspodjeljuje na sve djelatnosti u kojima se pojavljuju neprofitne organizacije. Korekcija za nepotpuni obuhvat je malena i umanjuje međufaznu potrošnju za 65,0 milijuna HRK.

Vrijednost međufazne potrošnje nakon korekcija u ovoj skupini djelatnosti iznosi 6 875,3 milijuna HRK.

**Tablica 3.56 O Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti, 2004.**

**Prijelaz s izvora podataka na podatke nacionalnih računa**

<b>BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE</b>	<b>milijuni HRK</b>
<b>Poduzeća</b>	
Prihod od prodaje	7 020,1
Vrijednost proizvodnje za vlastiti račun	24,5
Nabavna vrijednost prodane trgovačke robe (minus)	249,7
<b>izvori podataka</b>	<b>6 794,9</b>
Promjena zaliha	20,1
<b>Vrijednost proizvodnje za poduzeća</b>	<b>6 815,0</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>1 395,3</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	<b>1 136,2</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	<b>3 169,2</b>
<b>UFPIM</b>	<b>39,4</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>368,2</b>
<b>Bruto vrijednost proizvodnje u bazičnim cijenama</b>	<b>12 923,3</b>
<b>MEĐUFAZNA POTROŠNJA</b>	

<b>Poduzeća</b>	
Kupovine robe i usluga	4 046,9
Promjena zaliha sirovina i materijala	1,9
Metodološka usklađenja (minus)	226,3
<b>Međufazna potrošnja za poduzeća</b>	<b>3 822,5</b>
<b>Neinkorporirane jedinice</b>	<b>512,4</b>
<b>Proračunski korisnici</b>	
Izvori podataka	487,6
Metodološka usklađenja (minus)	82,7
<b>Međufazna potrošnja za proračunske korisnike</b>	<b>404,9</b>
<b>Neprofitne ustanove</b>	
Izvori podataka	2 306,1
Metodološka usklađenja (minus)	170,6
<b>Međufazna potrošnja za neprofitne ustanove</b>	<b>2 135,5</b>
<b>UFPIM</b>	<b>99,6</b>
<b>Siva ekonomija</b>	<b>-65,0</b>
<b>Međufazna potrošnja u kupovnim cijenama</b>	<b>6 909,9</b>

Konačni iznos bruto dodane vrijednosti dobiva se iz izvornih izvora podataka ispravljenih za nepotpun obuhvat. Dodana vrijednost nakon ispravaka procjenjuje se na 6 013,4 milijuna HRK.

### 3.22 Djelatnosti kućanstva (P)

Proizvodnja plaćenog osoblja vrednuje se u skladu s naknadama koje im se isplaćuju. Materijali koje koriste takvi zaposlenici ne registriraju se kao međufazna potrošnja za ovu djelatnost. Dodana vrijednost isključivo se dobiva iz baze podataka Porezne uprave na temelju poreznih prijava.

Dodana vrijednost procjenjuje se na 331,3 milijuna HRK.

### 3.23 Izvanteritorijalne organizacije i tijela (Q)

U našem redovitom obračunu BDP-a ne prikazuju se izvanteritorijalne organizacije i tijela. Takvi podaci isključuju se iz procjena proizvodnje. Prema definiciji, bilo kakva proizvodnja takvih tijela ne smatra se dijelom domaćeg gospodarstva.

### 3.24 Porezi na proizvode, osim PDV-a

#### Uvod

Porezi na proizvodnju u nacionalnim računima dijele se na poreze na proizvode i ostale poreze na proizvodnju. Porezi na proizvode obračunavaju se na robu i usluge proporcionalno njihovoj vrijednosti i količini u trenutku plaćanja, kada su ti proizvodi proizvedeni, uvezeni, no i kada su kupljeni. Ti porezi predstavljaju nepovratna plaćanja državnim institucijama.

Tablica 3.57 Porezi na proizvode, 2004.

	Izvori podataka	milijuni HRK
Porez na dodanu vrijednost	FINA	29 252,0
Trošarine	Ministarstvo financija	7 941,6
Naknade iz goriva	Ministarstvo financija	2 683,8
Carine	Ministarstvo financija	1 590,7
Porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti	Ministarstvo financija	312,4
Porez na premije kasno osiguranja cestovnih vozila	Ministarstvo financija	81,6
<b>Porezi na proizvode</b>		<b>41 862,1</b>

### Trošarine

U 2004., prikupljeno je ukupno 7 942 milijuna HRK od trošarina, što predstavlja 3,23% BDP-a. Državni zavod za statistiku koristi podatke o trošarinama iz baze Financijske agencije, no isto tako surađujemo i s Carinskom upravom Ministarstva financija koja posjeduje originalne i najpouzdanije podatke.

Vrlo je važno napomenuti da, što se tiče trošarina, u Hrvatskaj postoji sustav naknada iz goriva (za HC - Hrvatske ceste i HAC - Hrvatske autoceste) koji se također smatra trošarinama, tako da na popis prihoda od trošarina osim onih na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, naftne derivate, alkohol, pivo, bezalkoholna pića, duhan, kavu i luksuzne proizvode.

Osnova svrha naknada iz goriva je financiranje izgradnje i održavanje javnih cesta. Proizvođači i uvoznici naftnih proizvoda obvezni su plaćati 1,20 HRK po litri benzinskog i diesel goriva (0,60 HRK Hrvatskim cestama i 0,60 HRK Hrvatskim autocestama). Ministarstvo financija smatra ovu naknadu trošarinom. U nacionalnim računima ova vrsta prihoda smatra se porezom na proizvod.

U 2004., od trošarina na naftne derivate ukupno je prikupljeno 3 326 milijuna HRK prihoda, što predstavlja 41,9% ukupne naplate prihoda od trošarina.

**Tablica 3.58 Prihodi od trošarina prema proizvodu, 2004.**

	Ukupno	Domaća proizvodnja	Uvoz
	milijuni HRK		
Prihod od trošarina	7 941,55	6 129,39	1 428,61
na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove	945,20		945,20
na naftne derivate	3 325,65	3 134,80	190,85
na alkohol	230,79	168,74	62,04
na pivo	718,27	664,02	54,25
na bezalkoholna pića	132,98	116,83	16,14
na duhan	2 430,84	2 406,71	24,13
na kavu	135,43		135,43
na luksuzne proizvode	22,34	21,81	5,3
**naknade iz goriva	2 683,80		
Ukupno	10 625,35		

**Carine i uvozne pristojbe**

Podaci o carinama i uvoznim pristojbama prikupljaju se preko mjesečnih izvještaja Carinske uprave. Ukupna vrijednost 2004. godine bila je 1 590,4 milijuna HRK. Hrvatska je potpisala brojne bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini, čija posljedica je prikupljanje manjih prihoda od carina u proračun.

**Porezi na premije osiguranja**

Porezi na premije osiguranja od automobilske odgovornosti za štete i porezi na premije kasko osiguranja cestovnih vozila plaćaju se na temelju premija osiguranja utvrđenih ugovorom između društva za osiguranje s jedne strane i fizičke i pravne osobe s druge strane. Stoga su porezni obveznici društva za osiguranje. Prvi je porez uključen u porezni sustav 2002., te iznosi 15%, dok je drugi (kasko) uveden 2003., te se plaća 10% od ugovorenog iznosa.

DZS koristi podatke o premijama osiguranja Financijske agencije. Društva za osiguranje dostavljaju svoje financijske izvještaje u bazu podataka Financijske agencije. U 2004., obje vrste poreza iznosile su 3,52% BDP-a.

**3.25 Porez na dodanu vrijednost (PDV)**

Porez na dodanu vrijednost (PDV) je najznačajniji prihod državnog proračuna. U 2004., prikupljeno je ukupno 29 252,00 milijuna HRK prihoda od poreza na dodanu vrijednost, što predstavlja 11,91% BDP-a. U usporedbi s PDV-om iz 2003. to je povećanje od 6,2%.

Najznačajniji izvor podataka za PDV je Porezna uprava (PDV-K je hrvatskih naziv za obrazac na kojem porezni obveznici prijavljuju svoje obveze po PDV-u Poreznoj upravi), te financijski izvještaj Financijske agencije za poduzeća (koji se naziva P1). Iznos PDV-a iz obračuna BDP-a je na obračunskoj osnovi, te je preuzet od Porezne uprave. Ona ima točne podatke o fizičkim i pravnim osobama, o pretporezu PDV-a i o dugovanjima. Prema hrvatskom zakonu, fizičke osobe moraju dostavljati svoje prijave do konca veljače za godišnji obračun obveze po PDV-u (za prethodnu godinu), a poduzetnici do konca travnja.

Promatranjem strukture poreznih prihoda u 2004., moguće je primijetiti da se 63,3% ukupnih prihoda odnosi na porez na dodanu vrijednost, što dodatno ukazuje na značaj ovog izvora prihoda proračuna. U usporedbi s planiranim iznosom, ukupna godišnja naplata iznosi 98,1% ili 586 milijuna HRK manje od prvobitno planiranog iznosa. Potrebno je napomenuti da planirani iznos uglavnom nije ostvaren zbog značajne sive ekonomije. Stoga prihod od poreza na dodanu vrijednost nije slijedio opće gospodarske trendove. Naime, bruto domaći proizvod porastao je za 3,8%, industrijska proizvodnja za 3,7%, trgovina za 2,6%, dok se uvoz povećao za 5,4%. Kumulativni učinci navedenog ne odražavaju se u odgovarajućem povećanju prihoda od poreza na dodanu vrijednost. Isto tako, turistička sezona u 2004. bila je najbolja od kraja rata, te se i to trebalo odraziti u povećanim prihodima od PDV-a, uslijed rasta potrošnje. To dodatno ukazuje na postojanje značajne sive ekonomije u Hrvatskoj, koja je izravni uzrok za slabiju naplatu prihoda od PDV-a od očekivane u 2004.

U strukturi prihoda od poreza na dodanu vrijednost najveći udio ima naplata PDV-a vezano uz uvoz.

Najveći doprinos takvoj dinamici naplate PDV-a dali su porezni obveznici koji plaćaju svoje obveze po PDV-u tromjesečno, a to su porezni obveznici čija vrijednost isporuke dobara i usluga prelazi 85 tisuća HRK godišnje.

U 2003., izmijenjen je Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost. Prema toj izmjeni Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 58/03) iz travnja 2003., omogućuje se oslobođenje od plaćanja PDV-a u slučaju kada poduzetnici isporučuju ili obavljaju premještaj uvezenih dobara, dodatno oplemenjenih u postupku unutarnje proizvodnje, drugom domaćem poduzetniku koji također obavlja postupak unutarnje proizvodnje. Godišnji učinak ove promjene također je utjecao i uzrokovao slabije ostvarenje prihoda od PDV-a od očekivanog.

**Tablica 3.59 Obračun PDV-a, 2004.**

	milijun HRK
<b>Porez na dodanu vrijednost (A+B)</b>	<b>29 252,0</b>
<b>A obračunati PDV</b>	<b>8 849,0</b>
Oporezive isporuke	92 562,0
Obračunani pretporez	83 713,0
<b>B PDV pri uvozu</b>	<b>20 403,0</b>

### 3.26 Subvencije na proizvode

Subvencije predstavljaju nepovratna sredstva koja se isplaćuju rezidentnim tržišnim proizvođačima. U 2004., konsolidirani iznos subvencija bio je 5 697,0 milijuna HRK. Te se subvencije većinom odobravaju djelatnosti poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i Hrvatskim željeznicama, te je njihov udio veći od 60% u ukupnom iznosu subvencija. Nadalje, subvencije se odobravaju i u brodogradnji, turizmu, i za poticanje prerađivačke djelatnosti i izvoza.

Promatrajući strukturu subvencija, u 2004. moguće je primijetiti da su ostvarene subvencije javnim poduzećima premašile subvencije privatnim poduzećima. Naime, udio subvencija javnim poduzećima u ukupnim troškovima za subvencije bio je 56%. Najveći dio subvencija javnim poduzećima odnosi se na Hrvatske željeznice, dok se najveći dio subvencija privatnim poduzećima odnosi na poljoprivredne subvencije.

Glavni izvor podataka za nacionalne račune je Ministarstvo financija, čiji su podaci podijeljeni na subvencije središnjoj i lokalnoj državi, no također koristimo i dodane izvore kao što je baza podataka Financijske agencije i Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja.

Najpouzdaniji glavni pokazatelji subvencija prikazani su u godišnjaku Ministarstva financija, no kao i uvijek, nacionalni računi koriste sve raspoložive, dodatne podatke kako bi se dobili niže navedeni podaci.

**Tablica 3.60 Subvencije 2004.**

	milijuni HRK
<b>Subvencije</b>	<b>5 694,0</b>
Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo	1 847,0
Hrvatske željeznice (HŽ)	1 638,0
Ostali (brodogradnja, izvoz, turizam, prerađivačka djelatnost)	2 209,0

Porezi na proizvode bit će predmet sljedeće redovne metodološke revizije 2010. godine.



## 4 DOHODOVNI PRISTUP

### 4.0 BDP prema dohodovnom pristupu

Dohodovni pristup omogućuje procjenu BDP-a i njegovih dohodovnih komponenti u tekućim tržišnim cijenama. Prema dohodovnom pristupu, BDP se sastoji od dohodovnih komponenti kao kategorija primarnog dohotka primljenog od strane rezidentnih institucionalnih jedinica ili pojedinaca u procesu proizvodnje dobara i usluga. Bruto poslovni višak je dohodak tržišnih i netržišnih proizvođača. U hrvatskom slučaju bruto poslovni višak javlja se u sektorima nefinancijskih poduzeća, financijskih poduzeća, opće države i sektoru neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK). Mješoviti dohodak je dohodak primljen od strane pojedinaca, tj. kućanstava (u hrvatskim sektorskim računima pojavljuje se samo u sektoru kućanstva). Naknade zaposlenicima su primarni dohodak pojedinaca (njih plaćaju svi institucionalni sektori, a prima sektor kućanstva).

Sukladno ekonomskoj teoriji, bruto poslovni višak predstavlja naknadu faktoru proizvodnje kapitalu (tj. BPV je bruto najam ili kapitalna usluga koja predstavlja implicitni prinos na kapital), a naknada zaposlenicima predstavlja naknadu faktoru proizvodnje radu (tj. naknada zaposlenicima je čisti dohodak od rada). Mješoviti dohodak je dio dohotka kojeg primaju članovi kućanstava koji su vlasnici neinkorporiranih poduzeća; dakle, nije moguće identificirati koji se dio ovog dohotka odnosi na kapital, a koji dio na rad. Postoji jedna dohodovna komponenta koja se odnosi na "treći faktor proizvodnje" – državu, a odnosi se na poreze na proizvodnju i uvoz umanjen za subvencije na proizvodnju.

#### 4.0.1 Velika statistička revizija 2008.; naglasak na komponente dohodovne strane BDP-a

Zbog svoje važnosti, potrebno je opisati Veliku statističku reviziju učinjenu 2008. godine. Tablice 4.1 i 4.2 prikazuju procjene za 2004. godinu prije i poslije revizije.

Table 4.1. BDP prema dohodovnom pristupu, 2004. – prije revizije

	Vrijednost u milijunima HRK	% BDP
<b>Naknade zaposlenicima</b>	<b>109 177,1</b>	<b>50,8</b>
<b>Plus: Porezi na proizvodnju i uvoz</b>	43 140,9	20,1
<b>Minus. Subvencije na proizvodnju</b>	5 694,4	2,6
<b>Plus: Bruto poslovni višak</b>	40 901,1	19,0
<b>Plus: Mješoviti dohodak</b>	27 458,4	12,8
<b>= Bruto domaći proizvod (po tržišnim cijenama)</b>	<b>214 983,1</b>	<b>100,0</b>

Tablica 4.2. BDP prema dohodovnom pristupu, 2004. – nakon revizije

	Vrijednost u milijunima HRK	% BDP	Korekcije za obuhvat, imputiranu rentu, itd.
<b>Naknade zaposlenicima</b>	<b>120 104,1</b>	<b>48,9</b>	<b>+ 1 927,0</b>
<b>Plus: Porezi na proizvodnju i uvoz</b>	43 140,9	17,6	
<b>Minus: Subvencije na proizvodnju</b>	5 694,4	2,3	
<b>Plus: Bruto poslovni višak</b>	64 282,5	26,2	<b>+23 381,4</b>
<b>Plus: Mješoviti dohodak</b>	23 717,2	9,7	-3 741,3
<b>= Bruto domaći proizvod (po tržišnim cijenama) – stari koncept bez raspodjele UFPIM-a</b>	<b>245 550,2</b>	<b>100,0</b>	<b>+30 567,1</b>

Bilješke za tablice 4.1 i 4.2 (vidjeti tablicu 4.4 za više detalja o promjeni obuhvata)

Kao rezultat Velike statističke revizije, dogodile su se slijedeće promjene u apsolutnom iznosu:

- nakon Velike statističke revizije, dohodovna strana BDP-a porasla je za 30 567 (= 245 550 - 214 983)
  - naknade zaposlenima porasle su za 10 927 zbog nepotpunog obuhvata
  - mješoviti dohodak pao je za 3 741 zbog imputirane rente koja je prije revizije bila uključena u mješoviti dohodak. Njeno preseljenje poravnava povećanje mješovitog dohotka prema promjeni obuhvata<sup>26</sup>
  - Bruto poslovni višak je porastao za 23 381, koji je dobiven kao rezidual nakon oduzimanja promjena u naknadama zaposlenima i mješovitom dohotku od povećanja dohodovne strane BDP-a, a to je:  $23\,381 = 30\,567 - 10\,927 - (-3\,741)$ <sup>27</sup>

#### 4.1 Metodološki okvir

Budući da se BDP, prema dohodovnom pristupu, obračunava istovremeno s proizvodnim pristupom, metodološki okvir je isti kao i za proizvodni pristup (vidi podnaslov 1.3.1.). Baza poslovnog računovodstva je ista kao i za proizvodni pristup: 1) Račun dobiti i gubitka za sve pravne (inkorporirane) jedinice i 2) Prijava poreza na dohodak za sve neinkorporirane jedinice, koje ne vode cijeli skup računa i stoga ostvaruju mješoviti dohodak.

<sup>26</sup> Novi mješoviti dohodak (23 717,2) = stari mješoviti dohodak (23 717,2) - imputirana renta (8 677,1) + promjena obuhvata u mješovitom dohotku (4 935,9)

<sup>27</sup> Novi bruto operativni višak (64 282,5) = stari bruto operativni višak (40 901,1) + nova imputirana renta (17 168,6) + ispravak za nepotpuni obuhvat u bruto operativnom višku (2 203,2) + dio UFPIM koji pripada finalnoj potrošnji (4 009,6)

Kako u Računu dobiti i gubitka po različitim grupama izvještajnih jedinica, nema iskazane zarade prije odbitka kamata i poreza, potrebne da bi se došlo od zadržane dobiti do bruto poslovnog viška; bruto poslovni višak i mješoviti dohodak procjenjuju se kao rezidualne stavke, kao razlika između dodane vrijednosti po tržišnim cijenama, neto ostalih poreza na proizvodnju i uvoz i naknade zaposlenicima.

Sve komponente dohotka izračunate su na dvoznamenkastoj razini prema NKD-u, u skladu s proizvodnim pristupom.

## **4.2 Vrednovanje**

Imajući na umu činjenicu da se sve komponente naknada zaposlenicima u poslovnom računovodstvu temelje na obračunskom načelu može se reći da se i naknade zaposlenicima također temelje na obračunskom načelu. Vrednovanje poreza na proizvodnju i uvoz (ESA 95, oznaka D.2) već je opisano kod obračuna BDP-a proizvodnom metodom. PDV i ostali porezi na proizvodnju (ESA 95, oznaka D.29) temelje se na obračunskom načelu, za razliku od carina i subvencija koje se temelje na gotovinskom načelu. Uslijed toga, može se smatrati da je obračun BPV-a, koji je izveden kao rezidual, vrednovan na obračunskom načelu.

## **4.3 Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnog računovodstva**

Glavni problem, uzimajući u obzir raspoložive podatke iz poslovnog računovodstva, je razlikovanje između kategorija međufazne potrošnje, naknada zaposlenicima i ostalih poreza na proizvodnju. Svi elementi administrativnih troškova u financijskim izvještajima, koji pripadaju naknadama za zaposlenike ili drugim kategorijama dodane vrijednosti, isključeni su (vidi poglavlje 3., stavci 3.3.1. - 3.3.4).

Naknade i plaće u poslovnom računovodstvu korigirane su za: a) privremene ugovore o uslugama, b) autorske honorare, c) rad preko student servisa i d) školarine već su spomenute u poglavlju 3 (3.3.1-3.3.4).

Budući da se obračun BDP-a pomoću proizvodne i dohodovne metode provodi istovremeno, ispravci ukupnih troškova rada u poslovnom knjigovodstvu, pri sastavljanju BDP-a prema dohodovnom pristupu, u potpunosti su u skladu s ispravcima koji se provode na strani proizvodnje (vidi stavak 3.3.). Cijeli postupak (prijelaz) s knjigovodstvenih podataka na naknade zaposlenicima prema ESA-i 95 prikazan je u Tablici 4.3. ovog stavka.

Polazište za izračun naknada zaposlenicima su elementi troškova rada raspoloživi u administrativnim izvorima podataka (financijski izvještaji Financijske agencije). Ti knjigovodstveni elementi se sastoje od sljedećeg: a) naknade zaposlenicima + b) neto nadnice i plaće + c) doprinosi, porez na dohodak i pririz na plaće + d) doprinosi na plaće. U knjigovodstvu ovi elementi svih troškova radne snage su definirani kao:

- a) naknade zaposlenicima – uključuju troškove putovanja, smještaj, naknade za odvojeni život, povremene isplate, pristojbe i sl.
- b) neto nadnice i plaće- realni iznos novca koji primaju zaposlenici nakon odbitka zdravstvenih i mirovinskih doprinosa, poreza i prireza
- c) doprinosi iz plaće – odbici od bruto plaće zaposlenika koji su nabrojani pod b)
- d) doprinosi na plaće- doprinosi za zdravstveno i mirovinsko osiguranje

Ukupni troškovi radne snage su prikazani kao redak 1 u tablici 4.3.

Kako bi se prilagodili ukupni troškovi radne snage konceptu ESA 95, naknade zaposlenima, potrebno je učiniti 4 metodološka usklađenja ili korekcije.

Naknade zaposlenima su izračunane dodavanjem korekcija iz retka 2, tablice 4.3. knjigovodstvenim podacima koji se odnose na naknade zaposlenima u novcu i naturi. Sve korekcije su izvučene iz poslovnog računovodstva gdje postoje prikladni podaci za 4 navedene korekcije. Privremeni ugovori o uslugama predstavljaju poseban oblik neovisnog dohotka, koji su zaposlenici zaradili kao sekundarni dohodak ili dohodak od samozapošljavanja (primjerice, samostalne profesije). 25% ukupnog prihoda je oporezivi dio koji se smatra materijalnim troškovima. Isto vrijedi i za autorske honorare gdje je 30% oporezivi dio kao materijalni trošak. Nadalje, kod rada preko student servisa samo 10,46% je oporezivi dio u obliku materijalnog troška, dok su školarine dodane u potpunosti naknadama zaposlenima (ne postoji odbici poreza za ovu kategoriju).

Finalno usklađivanje je potrebno kako bi se došlo do procjene naknada zaposlenicima uzevši u obzir propuste u obuhvatu. To je usklađivanje za promjenu obuhvata u naknadama zaposlenicima koje je prikazano u retku 4, tablica 4.3. Broj iznosi 10 926,9 milijuna HRK i procijenjen je tijekom Velike statističke revizije 2008. godine. Više informacija o prilagodbi obuhvata u naknadama zaposlenicima i ostalim komponentama dohodovne strane prikazano je u tablici 4.4 u nastavku.

Tablica 4.3.: Naknade zaposlenicima prema institucionalnom sektoru – opis korekcija

	UKUPNO	NPUSK	Kućanstva	Opća država	Financijska poduzeća	milijuni HRK Nefinancijska poduzeća
		AOP 080, AOP 081, AOP 082, AOP 091		AOP 114, AOP 129, AOP 144		AOP 130, AOP 132, AOP 133; AOP 134
<b>Oznake izvora podataka</b>						
<b>1. Ukupni troškovi rada iz knjigovodstva*</b>	<b>106 751,9</b>	<b>42,2</b>	<b>8 072,9</b>	<b>27 274,2</b>	<b>3 508,5</b>	<b>67 854,1</b>
<b>2. Metodološka usklađenja</b>	<b>2 425,2</b>	<b>338,0</b>	<b>0,0</b>	<b>596,1</b>	<b>0,0</b>	<b>1 491,1</b>
2.1. Ugovori o privremenom pružanju usluga (izdvajanje neključnih usluga) (75%)	270,4			270,4		
2.2. Usluge vanjskih autora (70%)	1 268,4	292,0		175,7		800,7
2.3. Rad preko student servisa (89,54%)	649,4	18,5		66,0		564,8
2.4. Školarine	237,0	27,5		84,0		125,6
<b>3.=1+2</b>						
<b>Naknade zaposlenicima (koncept ESA 95) – prije korekcije</b>	<b>109 177,1</b>	<b>380,2</b>	<b>8 072,9</b>	<b>27 870,3</b>	<b>3 508,5</b>	<b>69 345,3</b>
<b>4. Usklađenje za potpuni obuhvat</b>	<b>10 926,9</b>	<b>34,1</b>	<b>947,5</b>	<b>272,1</b>	<b>366,6</b>	<b>9 306,7</b>
<b>5. =3+4</b>						
<b>Naknade zaposlenicima (koncept ESA 95) – nakon korekcije</b>	<b>120 104,1</b>	<b>414,3</b>	<b>9 020,4</b>	<b>28 142,4</b>	<b>3 875,1</b>	<b>78 651,9</b>

#### 4.4 Uloga metoda direktnih i indirektnih procjena

Potrošnja fiksnog kapitala za sve institucionalne sektore procjenjuje se direktno, tj. uzimajući u obzir koncept poslovnog računovodstva (amortizacija) u svim bazama podataka. Samo za sektor opće države i za individualna poljoprivredna gospodarstva potrošnja fiksnog kapitala procjenjuje se indirektno. Potrošnja fiksnog kapitala za sektor opće države procjenjuje se kao 4% dodane vrijednosti prije nego što se dodaje amortizacija, a za individualna poljoprivredna gospodarstva iznosi 15% od ukupne dodane vrijednosti tih gospodarstava. Kao što je već navedeno u podnaslovu 3.0., sektor Nacionalnih računa u DZS-u poduzima značajne napore da primjeni pristup indirektno "metode stalne inventarizacije" za procjenu potrošnje fiksnog kapitala, posebno u sektoru opće države, što će utjecati na ukupnu razinu BDP-a.

#### 4.5 Uloga "benchmarka" i ekstrapolacije

Uloga „benchmarka“ i ekstrapolacije se ne koristi. Iznimke su, mala obiteljska gospodarstva gdje je proizvodnja procijenjena ekstrapolacijom iznosa prethodnih godina, dok je dodana vrijednost malih obiteljskih gospodarstava u potpunosti uračunata u mješoviti dohodak.

#### 4.6 Osnovni pristupi u cilju postizanja potpunog obuhvata

Kao što je već navedeno, tijekom 2008. provedena je Velika statistička revizija dosljedno na sve tri strane BDP-a: proizvodnoj, dohodovnoj i rashodnoj. Distribucija neobuhvaćenog dijela BDP-a za referentnu 2004. godinu prikazana je u Tablici 4.4.

Detaljnije informacije o alokaciji prilagodbe obuhvata za svaku stavku propusta zbog neobuhvata (N1 do N7) sadržane su u poglavlju 7.

<b>Tablica 4.4: Ispravak BDP-a – dohodovni pristup prema vrsti nepotpunog obuhvata i dohodovnih komponenti BDP-a za 2004.</b>					
		<b>Ukupno</b>	<b>Naknade zaposlenicima</b>	<b>Mješoviti dohodak</b>	<b>milijuni HRK</b> <b>Bruto poslovni višak</b>
		<b>1=2+3+4</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>
<b>N1</b>	Namjerno neregistriranje djelatnosti	<b>707</b>		707	
<b>N2</b>	Nelegalne djelatnosti	<b>0</b>			
<b>N3</b>	Ne postoji obveza registriranja	<b>1 338</b>		1 338	
<b>N4</b>	Pravne osobe koje nisu uključene u statistički obuhvat	<b>0</b>			
<b>N5</b>	Registrirani poduzetnici koji nisu uključeni u statistički obuhvat	<b>844</b>		844	
<b>N6</b>	Namjerno netočno prijavljivanje proizvođača	<b>14 641</b>	10 392	2 046	2 203
<b>N7</b>	Ostali statistički nedostaci podataka	<b>535</b>	535		
	<b>Ukupno</b>	<b>18 066</b>	<b>10 927</b>	<b>4 936</b>	<b>2 203</b>
	% BDP	7,4	9,1	20,8	3,4

Tablica 4.5 prikazuje raščlambu institucionalnih sektora dohodovne strane BDP-a i pojedinih kategorija dohotka. Usklađivanje računa dohotka, koje je prikazano u tablici 4.5, učinjeno je jedino za 2004. godinu.

Tablica 4.5.: BDP prema dohodovnom pristupu prema glavnim kategorijama i institucionalnim sektorima, 2004.

	IZVORI			UPORABE			Mješoviti dohodak		
	Bruto dodana vrijednost u bazičnim cijenama	Naknade zaposlenicima	Ostali porezi na proizvodnju manje: ostale subvencije na proizvodnju	bruto	Poslovni višak potrošnja fiksnog kapitala	neto	bruto	potrošnja fiksnog kapitala	neto
	milijun HRK								
<b>Ukupno prema institucionalnim sektorima</b>	<b>209 383</b>	<b>120 104</b>	<b>1 279</b>	<b>64 282</b>	<b>50 112</b>	<b>14 171</b>	<b>23 717</b>	<b>3 821</b>	<b>19 896</b>
Nefinancijska poduzeća	120 518	78 652	1 190	40 676	36 437	4 239			
Financijska poduzeća	7 883	3 875	64	3 943	1 381	2 563			
Opća država	28 950	28 142	0	808	808	0			
Kućanstvo	51 601	9 020	23	18 840	11 463	7 377	23 717	3 821	19 896
NPUSK	430	414	1	15	23	-8	0		0
Porezi na proizvode	41 862								
Manje: subvencije na proizvode	5 694								
<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>245 550</b>								
<b>Ukupno prema institucionalnim sektorima</b>	<b>85,3</b>	<b>48,9</b>	<b>0,5</b>	<b>26,2</b>	<b>20,4</b>	<b>5,8</b>	<b>9,7</b>	<b>1,6</b>	<b>8,1</b>
Nefinancijska poduzeća	49,1	32,0	0,5	16,6	14,8	1,7			
Financijska poduzeća	3,2	1,6	0,0	1,6	0,6	1,0			
Opća država	11,8	11,5	0,0	0,3	0,3	0,0			
Kućanstvo	21,0	3,7	0,0	7,7	4,7	3,0	9,7	1,6	8,1
NPUSK	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0			
Porezi na proizvode	17,0								
Manje: subvencije na proizvode	2,3								
<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>100,0</b>								

## 4.7 Naknada zaposlenicima

Naknada zaposlenicima sastoji se od bruto nadnica i plaća (uključujući porez na dohodak i prirez i doprinose zaposlenika) i doprinosa poslodavaca za socijalno osiguranje koji mogu biti stvarni i imputirani. U hrvatskom sustavu socijalnog osiguranja poduzetnici ne plaćaju imputirane doprinose niti u prvi stup mirovinskog osiguranja, niti u sustav osiguranja u okviru mirovinskih fondova. Izračun obje vrste doprinosa je direktan, budući da se svi doprinosi izračunavaju kao fiksni udio bruto nadnica i plaća. Doprinosi na bruto nadnice i plaće iznose 16,9%, a doprinosi iz bruto nadnica i plaća iznose 20,0% ukupnih bruto nadnica i plaća

Doprinosi na bruto nadnice i plaće i doprinosi iz bruto nadnica i plaća sastoje se od sljedećih vrsta doprinosa: doprinosa za mirovinsko osiguranje (sustav međugeneracijske solidarnosti i sustav kapitalizacije uplaćenih doprinosa), doprinosa za zdravstveno osiguranje i doprinosa za zapošljavanje.

Kao što je prethodno objašnjeno u stavku 4.3 (i tablici 4.3), naknade zaposlenicima su izračunane iz osnovnih poslovno računovodstvenih stavaka za troškove radne snage uz metodološke i prilagodbe zbog neobuhvata kako bi osigurale konzistentnost sa konceptom ESA 95.

Tablica 4.6 raščlanjuje naknade zaposlenicima na dvoznamenkastu razinu NKD-a.



Struktura prema djelatnostima NKD-a (A60)		Naknade zaposlenicima	Nadnice i plaće	u HRK		
				Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje		
				ukupno	stvarno	imputirano
		1	2	3 = 1 - 2		
01	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	1 660 863 514	1 419 844 851	241 018 663	241 018 663	-
02	Šumarstvo, sječa drva i usluge povezane s njima	888 932 822	759 934 022	128 998 800	128 998 800	-
05	Ribarstvo, uzgoj riba i usluge povezane s njima	257 912 458	220 485 110	37 427 347	37 427 347	-
10	Vađenje ugljena i lignita; vađenje treseta	1 119 708	957 220	162 488	162 488	-
11	Vađenje sirove nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti u vezi s vađenjem nafte i plina, osim istraživanja	548 112 911	468 572 696	79 540 215	79 540 215	-
12	Vađenje uranovih i torijevih ruda	-	-	-	-	-
13	Vađenje metalnih ruda	542 941	464 151	78 790	78 790	-
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	268 849 879	229 835 331	39 014 547	39 014 547	-
15	Proizvodnja hrane i pića	5 170 386 025	4 420 077 816	750 308 209	750 308 209	-
16	Proizvodnja duhanskih proizvoda	212 661 620	181 800 915	30 860 705	30 860 705	-
17	Proizvodnja tekstila	517 909 998	442 752 723	75 157 275	75 157 275	-
18	Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	1 264 792 293	1 081 250 090	183 542 203	183 542 203	-
19	Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica, sedlarskih i remenarskih proizvoda i obuće	387 646 843	331 392 898	56 253 945	56 253 945	-
20	Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	847 095 020	724 167 574	122 927 446	122 927 446	-

21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	507 036 491	433 457 141	73 579 350	73 579 350	-
22	Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	1 765 139 450	1 508 988 630	256 150 820	256 150 820	-
23	Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnoga goriva	1 357 913 689	1 160 858 037	197 055 652	197 055 652	-
24	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	1 562 165 398	1 335 469 458	226 695 940	226 695 940	-
25	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	643 836 548	550 405 256	93 431 292	93 431 292	-
26	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	1 456 624 825	1 245 244 560	211 380 264	211 380 264	-
27	Proizvodnja metala	433 164 103	370 304 854	62 859 249	62 859 249	-
28	Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	2 077 217 312	1 775 778 852	301 438 460	301 438 460	-
29	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	1 043 235 514	891 844 850	151 390 663	151 390 663	-
30	Proizvodnja uredskih strojeva i računala	300 547 694	256 933 271	43 614 423	43 614 423	-
31	Proizvodnja električnih strojeva i aparata, d. n.	1 186 539 649	1 014 353 195	172 186 455	172 186 455	-
32	Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	552 831 057	472 606 161	80 224 896	80 224 896	-
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova	214 107 531	183 037 000	31 070 531	31 070 531	-
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	257 342 913	219 998 216	37 344 697	37 344 697	-
35	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	1 759 617 891	1 504 268 340	255 349 551	255 349 551	-
36	Proizvodnja namještaja, ostala prerađivačka industrija, d. n.	808 059 244	690 796 532	117 262 711	117 262 711	-
37	Reciklaža	168 827 521	144 327 865	24 499 655	24 499 655	-
40	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom	1 948 242 284	1 665 520 226	282 722 058	282 722 058	-
41	Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	874 018 884	747 184 342	126 834 542	126 834 542	-
45	Građevinarstvo	10 056 893 398	8 597 472 449	1 459 420 948	1 459 420 948	-
50	Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak motornih vozila i motocikla; trgovina na malo motornim gorivima i mazivima	2 122 407 886	1 814 411 529	307 996 357	307 996 357	-
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	8 616 524 795	7 366 125 066	1 250 399 730	1 250 399 730	-

52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	6 752 313 772	5 772 441 780	979 871 992	979 871 992	-
55	Hoteli i restorani	4 988 704 629	4 264 761 384	723 943 245	723 943 245	-
60	Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	4 255 946 650	3 638 338 662	617 607 988	617 607 988	-
61	Vodeni prijevoz	472 871 839	404 250 343	68 621 496	68 621 496	-
62	Zračni prijevoz	253 065 869	216 341 841	36 724 028	36 724 028	-
63	Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu; djelatnost putničkih agencija	2 279 122 996	1 948 384 694	330 738 302	330 738 302	-
64	Pošta i telekomunikacije	3 251 956 123	2 780 043 704	471 912 419	471 912 419	-
65	Financijsko posredovanje, osim osiguranja i mirovinskih fondova	3 598 859 032	3 076 605 285	522 253 747	522 253 747	-
66	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja	746 794 470	638 422 287	108 372 183	108 372 183	-
67	Pomoćne djelatnosti u financijskom posredovanju	177 517 007	151 756 364	25 760 643	25 760 643	-
70	Poslovanje nekretninama	459 354 278	392 694 404	66 659 875	66 659 875	-
71	Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	344 063 343	294 134 083	49 929 261	49 929 261	-
72	Računalne i srodne djelatnosti	828 620 697	708 374 180	120 246 517	120 246 517	-
73	Istraživanje i razvoj	939 507 129	803 169 163	136 337 965	136 337 965	-
74	Ostale poslovne djelatnosti	6 013 994 161	5 141 264 510	872 729 651	872 729 651	-
75	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	11 896 718 670	10 170 308 758	1 726 409 912	1 726 409 912	-
80	Obrazovanje	8 039 142 377	6 872 530 350	1 166 612 027	1 166 612 027	-
85	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	8 090 124 842	6 916 114 419	1 174 010 423	1 174 010 423	-
90	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti	616 866 419	527 348 937	89 517 482	89 517 482	-
91	Djelatnosti članskih organizacija, d. n.	714 533 274	610 842 722	103 690 552	103 690 552	-
92	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	2 654 491 345	2 269 280 911	385 210 435	385 210 435	-
93	Ostale uslužne djelatnosti	697 368 042	596 168 448	101 199 594	101 199 594	-
95	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu	293 005 530	250 485 599	42 519 931	42 519 931	-
99	Izvanteritorijalne organizacije i tijela	-	-	-	-	-
	<b>Ukupno (01 - 99)</b>	<b>120 104 062 605</b>	<b>102 674 984 061</b>	<b>87 775 152 007</b>	<b>87 775 152 007</b>	<b>-</b>

#### **4.8 Ostali porezi na proizvodnju i uvoz**

Ostali porezi na proizvodnju i uvoz (ESA 95, oznaka D.29) dio su šire kategorije naziva Porezi na proizvodnju i uvoz. To su porezi na vlasništvo i uporabu imovine korištene u proizvodnji ili plaćanja za dobivanje dozvole za proizvodnju. Ostali porezi na proizvodnju i uvoz ne uključuju poreze na dohodak i bogatstvo, koji nemaju direktnog utjecaja na cijenu prodanog dobra. Glavni izvori za D.29 su stavke poslovnog računovodstva, kao što su porez na tvrtku, porez na promet nekretnina, porez na motorna vozila, porez na plovne objekte itd.

#### **4.9 Ostale subvencije na proizvodnju**

Ostale subvencije na proizvodnju (D.39) trenutno ne postoje u hrvatskom poreznom sustavu, pa se trenutno ne obračunavaju u hrvatskim Nacionalnim računima.

#### **4.10 Bruto poslovni višak**

BPV izračunava se kao rezidual za sve institucionalne sektore primjenjujući proizvodni pristup obračuna BDP-a. Za jedinice u sektoru opće države i sektoru NPUSK-a koji su netržišni proizvođači, bruto poslovni višak jednak je potrošnji fiksnog kapitala. Za sektor kućanstva, BPV sastoji se od imputiranih renti koje iznose, nakon korekcije, 17 168,6 milijuna HRK, te u manjem dijelu od neinkorporiranih jedinica koje vode cijeli skup računa, te koje, uslijed toga, plaćaju porez na dobit.

#### **4.11 Mješoviti dohodak**

U našem slučaju, mješoviti dohodak predstavlja prihod neinkorporiranog sektora. Procjenjuje ga se kao rezidualnu kategoriju, a jednak je dodanoj vrijednosti od koje se oduzimaju naknade zaposlenicima i ostali porezi na proizvodnju, a dodaju se ostale subvencije na proizvodnju.

Tablica 4.7 pokazuje da su bruto operativni višak i mješoviti dohodak izračunati kao rezidualna vrijednost, oduzimanjem poreza minus subvencija na proizvodnju (D.21) i naknada zaposlenicima (D.1) od bruto dodane vrijednosti. Mješoviti dohodak je izvučen iz bruto operativnog viška i mješovitog dohotka, pretpostavljajući da sva bruto dodana vrijednost pripada neinkorporiranim subjektima u oporezivanje dohotka, međutim gdje nije moguće podijeliti dohodak od rada i kapitala, pripada u mješoviti dohodak. Cijeli mješoviti dohodak je raspoređen u sektor kućanstva kao što je prikazano u tablici 4.5.

**Tablica 4.7 Izračun bruto operativnog viška i mješovitog dohotka**

u milijunima HRK				
	<b>Bruto dodana vrijednost u baznim cijenama (tekuće)</b>	<b>Porezi minus subvencije na proizvode</b>	<b>Naknade zaposlenicima (nakon revizije)</b>	<b>Bruto operativni višak i mješoviti dohodak</b>
<b>A</b>	14 568	15	2 550	14 568
<b>B</b>	522	3	258	522
<b>C</b>	1 461	16	819	1 461
<b>D</b>	39 625	587	25 313	39 625
<b>E</b>	4 607	3	1 948	4 607
<b>F</b>	16 251	61	10 931	16 251
<b>G</b>	26 578	178	17 491	26 577
<b>H</b>	8 809	63	4 989	8 809
<b>I</b>	19 569	105	10 513	19 569
<b>J</b>	10 721	71	4 523	10 721
<b>K</b>	31 635	73	8 586	31 635
<b>L</b>	12 418	0	11 897	12 418
<b>M</b>	8 425	1	8 039	8 425
<b>N</b>	9 311	3	8 090	9 311
<b>O</b>	6 013	115	4 683	6 013
<b>P</b>	331	0	293	331
<b>Q</b>	0	0	0	0
	209 382	1 279	120 104	88 000

Tablica 4.8 prikazuje raščlambu na dvoznamenkastoj razini NKD-a, za poreze na proizvodnju minus subvencije na proizvodnju i za bruto operativni višak i mješoviti dohodak kombinirano. Trenutno, nije moguće odvojiti bruto operativni višak od mješovitog dohotka na dvoznamenkastoj razini NKD-a.

**Tablica 4.8.: Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju, te bruto poslovni višak i mješoviti dohodak**

	<b>Struktura, prema djelatnostima NKD-a (A60)</b>	<b>Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju</b>	<b>Bruto poslovni višak i mješoviti dohodak</b>
01	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	12 408 750,0	11 823 698 878,2
02	Šumarstvo, sječa drva i usluge povezane s njima	2 889 763,0	179 342 801,5
05	Ribarstvo, uzgoj riba i usluge povezane s njima	3 212 660,0	260 746 132,6
10	Vađenje ugljena i lignita; vađenje treseta	0,0	-786 129,3
11	Vađenje sirove nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti u vezi s vađenjem nafte i plina, osim istraživanja	9 208 607,0	414 195 698,7
12	Vađenje uranovih i torijevih ruda	0,0	0,0
13	Vađenje metalnih ruda	377,0	-393 271,9
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	6 311 897,0	214 118 505,0
15	Proizvodnja hrane i pića	38 185 388,0	2 427 687 136,0
16	Proizvodnja duhanskih proizvoda	2 052 787,0	694 020 466,5
17	Proizvodnja tekstila	2 270 878,0	166 008 751,7
18	Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	4 876 899,0	272 600 844,4
19	Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torbi, ručnih torbica, sedlarskih i remenarskih proizvoda i obuće	877 118,0	127 003 809,6
20	Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	3 296 326,0	348 422 114,8
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2 403 230,0	278 358 386,2
22	Izdavačka i tiskarska djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa	10 364 293,0	765 006 318,2
23	Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnoga goriva	374 979 344,0	2 175 334 379,3

24	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	56 426 981,0	1 201 467 203,8
25	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	5 444 405,0	359 219 519,6
26	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	20 209 082,0	1 322 532 318,8
27	Proizvodnja metala	1 362 968,0	14 026 217,1
28	Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	8 325 950,0	896 978 141,8
29	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	7 336 108,0	192 913 314,9
30	Proizvodnja uredskih strojeva i računala	1 902 723,0	186 280 927,4
31	Proizvodnja električnih strojeva i aparata, d. n.	6 327 173,0	413 963 005,9
32	Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	722 066,0	367 880 177,1
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova	1 111 033,0	111 480 898,6
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	682 986,0	77 072 990,4
35	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	18 272 229,0	176 322 390,3
36	Proizvodnja namještaja, ostala prerađivačka industrija, d. n.	3 767 486,0	368 954 086,9
37	Reciklaža	739 373,0	153 458 874,1
40	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom	3 277 189,0	2 655 809 121,9
41	Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	14 286 555,0	422 752 298,4
45	Građevinarstvo	46 216 254,0	4 836 550 695,9
50	Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak motornih vozila i motocikla; trgovina na malo motornim gorivima i mazivima	17 093 598,0	1 244 873 683,1
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	92 165 711,0	5 067 330 770,1
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	68 263 520,0	2 596 539 678,9
55	Hoteli i restorani	62 970 995,0	3 757 126 625,5
60	Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	26 523 463,0	2 450 338 859,0

61	Vodeni prijevoz	4 725 349,0	969 542 506,8
62	Zračni prijevoz	263 157,0	227 995 695,8
63	Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu; djelatnost putničkih agencija	33 632 865,0	958 485 193,5
64	Pošta i telekomunikacije	39 980 146,0	4 344 361 526,6
65	Financijsko posredovanje, osim osiguranja i mirovinskih fondova	61 272 118,0	5 743 955 520,1
66	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga osiguranja	8 530 459,0	287 523 479,1
67	Pomoćne djelatnosti u financijskom posredovanju	1 191 125,0	95 235 378,3
70	Poslovanje nekretninama	7 439 631,0	18 816 968 665,2
71	Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	5 069 476,0	567 005 753,7
72	Računalne i srodne djelatnosti	5 246 784,0	423 976 150,1
73	Istraživanje i razvoj	2 222 870,0	175 196 384,7
74	Ostale poslovne djelatnosti	53 305 082,0	2 992 592 267,5
75	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	17 339,0	521 464 880,0
80	Obrazovanje	923 632,0	384 709 060,2
85	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2 866 655,0	1 218 254 173,7
90	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti	2 815 960,0	221 549 103,9
91	Djelatnosti članskih organizacija, d. n.	2 099 193,0	57 360 911,1
92	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	108 325 048,0	432 935 893,8
93	Ostale uslužne djelatnosti	2 139 797,0	502 926 271,1
95	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu	1 280,0	38 283 372,7
99	Izvanteritorijalne organizacije i tijela	0,0	0,0
	<b>Ukupno (01 - 99)</b>	<b>1 278 834 131,0</b>	<b>87 999 558 809,0</b>



#### 4.12 Potrošnja fiksnog kapitala

Potrošnja fiksnog kapitala procjenjuje se kao zbroj amortizacije iz poslovnog računovodstva, osim za sektor opće države i individualna poljoprivredna gospodarstva gdje su procjene indirektno (vidi stavak 3.7).

U 2004. godini potrošnja fiksnog kapitala iznosila je 19,68% ukupnog BDP-a izraženog u tržišnim cijenama. Iako se potrošnja fiksnog kapitala izvodi direktno iz poslovnog računovodstva, koje se vodi po povijesnim troškovima umjesto po troškovima zamjene (kako traži ESA 95). Uključivanje potrošnje dugotrajne imovine temeljene na metodi stalne inventarizacije za netržišne proizvođače, koja je već izračunata, očekuje se da će biti uključena u službeni BDP u reviziji 2010. godine. Tijekom revizije 2008. godine potrošnja dugotrajne imovine za građevine već je uključena u BDP kao dio imputirane rente. Čini se da veličina potrošnje fiksnog kapitala nije podcijenjena.

Iako metoda ubrzane amortizacije u poslovnom računovodstvu ublažuje silazni/opadajući nagib potrošnje fiksnog kapitala, računajući direktno kao amortizaciju po povijesnim troškovima, metoda stalne inventarizacije (planiranu za reviziju 2010. godine) će približiti procjene potrošnje fiksnog kapitala standardima ESA 95, prvenstveno kod netržišnih proizvođača.

Trenutno je potrošnja dugotrajne imovine za netržišne proizvođače procijenjena kao 3,85% bruto dodane vrijednosti (dodana vrijednost sa uključenom potrošnjom dugotrajne imovine) netržišnih proizvođača ili 4% neto dodane vrijednosti (dodana vrijednost bez potrošnje dugotrajne imovine) – vidi stupac 4 tablice 4.8.

**Tablica 4.8. Procjena potrošnje fiksnog kapitala netržišnih proizvođača**

NKD	Bruto dodana vrijednost, bazične	Potrošnja dugotrajne imovine, netržišni proizvođači
a	b	c=(47104*100)*b
75	12 159	468
80	7 969	306
85	7 094	273
	<b>27 222</b>	<b>1 047</b>

## 5 RASHODNA METODA

### 5.0 BDP prema rashodnoj metodi

Osim BDP-a prema proizvodnoj metodi, rashodna metoda izračuna BDP-a je druga najvažnija metoda u Hrvatskoj. Rashodna strana izračunava konačne uporabe rezidentnih jedinica čiji se zbroj umanjuje za uvoz roba i usluga. Kod obračuna BDP-a s rashodne strane zbrajaju se sljedeće komponente: izdaci za konačnu potrošnju kućanstva, izdaci neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima te izdaci za potrošnju opće države, bruto investicije, izvoz roba i usluga, čiji se zbroj umanjuje za uvoz roba i usluga. BDP prema rashodnoj metodi izračunava se zasebno, na detaljnoj razini. Zatim se zbraja svih tih sedam konačnih uporaba dobara i usluga koje ulaze u gospodarstvo. U Hrvatskoj, BDP prema rashodnoj metodi, međutim, ne uključuje nabavu umanjenu za prodaju dragocjenosti. BDP prema proizvodnoj i BDP prema rashodnoj metodi procjenjuju se neovisno na temelju različitih izvora podataka. Iako je izračun konceptijski isti, nastaju razlike u izračunu zbog grešaka u istraživanjima, vremenu bilježenja i drugim greškama koje se događaju u praksi. Razlika u izračunu BDP korištenjem različitih dviju metoda naziva se statistička diskrepancija te se bilježi u stavku promjena zaliha. Ova je stavka uobičajeno vrlo mala, ali ipak postoji.

Tablica 5.1. BDP prema rashodnoj metodi, 2004.

	Vrijednost u milijunima kuna	Struktura (%)
<b>Izdaci za konačnu potrošnju</b>	<b>197 411,0</b>	<b>80,4</b>
Individualna potrošnja	176 085,2	71,7
Kućanstva	150 340,6	61,2
NPUSK	1 402,1	0,6
Opća država	45 668,3	18,6
Individualna potrošnja	24 342,5	9,9
Kolektivna potrošnja	21 325,8	8,7
<b>Bruto investicije</b>	<b>63 792,1</b>	<b>26,0</b>
Bruto investicije u fiksni kapital	60 512,5	24,6
Promjena zaliha (statistička diskrepancija uključena)	3 279,7	1,3
<b>Izvoz robe i usluga</b>	<b>106 233,0</b>	<b>43,3</b>
Roba (FOB)	49 507,8	20,2
Usluge	56 725,2	23,1
<b>Uvoz robe i usluga</b>	<b>121 886,0</b>	<b>49,6</b>
Roba (FOB)	99 835,3	40,7
Usluge	22 050,7	9,0
<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>245 550,2</b>	<b>100,0</b>

Tablica 5. 1. prikazuje glavne sastavnice BDP-a prema rashodnoj metodi sa podacima za 2004. i poglavljima u kojima su objašnjeni izvori i metode. Preporučena metoda „tabelarnog prikaza“ još nije napravljena. Bit će izrađena do rujna 2010.

## 5.1 Referentni okvir

Osnovni izvori podataka za obračun BDP-a prema rashodnoj metodi su statistička istraživanja koje provodi DZS za izdatke za potrošnju kućanstava i bruto investicije u fiksni kapital. Anкета o potrošnji kućanstava izrađuje se u DZS-u od 1998. godine. Urađena su daljnja unapređenja istraživanja o bruto investicijama i istraživanja o ostvarenom prometu trgovine na malo.

Obračun kategorija opće držane i NPUSK-a bazira se na istim izvorima podataka kao i obračun BDP-a s proizvodne strane (Godišnji financijski izvještaj za proračunske korisnike, Godišnji statistički izvještaj za neprofitne organizacije), a opisani su detaljno u poglavlju 3., isto kao i promjena zaliha.

Izvoz i uvoz roba i usluga bazira se na podacima robne razmjene i platne bilance.

Spomenuta statistička istraživanja kao i platna bilanca usklađivani su i poboljšavani u skladu s principima ESA 95 tijekom proteklih godina. Metodologija koja se koristi u skladu je sa i Europskim sustavom nacionalnih računa 95 (ESA 95). Izvori podataka i njihova upotreba detaljno su opisani u posebnim poglavljima komponenata rashodne strane.

## 5.2 Vrednovanje

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstva i bruto investicije u fiksni kapital u bazičnim istraživanjima slijede ESA 95 principe, te su vrednovani u kupovnim cijenama i ne trebaju daljnju prilagodbu. Za ostale izvore podataka mogući su različiti pristupi ovisno o izvorima podataka.

Potrošnja države i NPUSK-a izračunava se iz FINA-ine baze podataka. Individualna i kolektivna potrošnja države izračunata je kao razlika između bruto vrijednosti proizvodnje mjereno troškovnim pristupom i tržišne prodaje, uz dodavanje socijalnih transfera u naturi. Bruto vrijednost proizvodnje prema troškovnom principu dobije se zbrajanjem izdataka za sredstva zaposlenih, međufazne potrošnje, ostalih poreza na proizvodnju i potrošnje fiksnog kapitala. Kao što je ranije spomenuto, socijalni transferi u naturi roba i usluga koje proizvode tržišni proizvođači i koji je transferiraju kućanstvima su uključeni u izdatke opće države. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje kupuje i direktno transferira kućanstvima. Ostala netržišna bruto vrijednost proizvodnje izračunata je kao rezidualna kategorija (bruto vrijednost proizvodnje vrednovan troškovnim pristupom umanjen za prihode od vlastitih djelatnosti) te je uključena u izdatke za konačnu potrošnju opće države.

Samo za neke jedinice koje pripadaju sektoru države potrebno je napraviti prilagodbu iz gotovinskog u obračunsko načelo knjiženja iako su za većinu jedinica vrijednosti izražene u obračunskom načelu. Konačna potrošnja NPUSK-a izražena je u istim cijenama kao i ostali netržišna proizvodnja.

Procjena vrijednosti zaliha izražena je u prosječnim cijenama promatranog razdoblja. Podaci o vrijednostima zaliha prema računovodstvenim podacima (gotovih proizvoda, proizvodnje u tijeku,

sirovih materijala i gotove robe) na početku i na kraju razdoblja revalorizirane su u prosječne cijene promatranog. Vrijednost zaliha jednaka je razlici vrijednosti zaliha na kraju i početku razdoblja.

Vrijednost izvezene robe obračunava se prema paritetu fob (franko brod), što je vrednovanje potrebno za nacionalne račune, dok se vrijednost uvezene robe bilježi po paritetu cif (troškovi, osiguranje i prijevoznina plaćeni), za potrebe nacionalnog računovodstva, koji je potrebno svesti na fob. Ispravak vrijednosti obavlja Hrvatska narodna banka.

Vrijednost uvoza prema paritetu fob procjenjuje se uz pomoć istraživanja Hrvatske narodne banke koje se provodi na stratificiranom uzorku uvoznika, na osnovi čijih se rezultata procjenjuje udio usluga prijevoza i osiguranja za koji se umanjuje originalna vrijednost uvoza prema paritetu cif iz navedenog izvješća DZS-a. U razdoblju od 1995. do 2001. taj je udio iznosio 7,10% (procijenjen samo na uzorku najvećih i velikih uvoznika), a od 2002. on iznosi 3,73%. Hrvatska narodna banka ponovo je provela istovrsnu anketu krajem 2006. godine (za uvoz u prethodnoj godini). Nova je anketa pokazala da se udio troškova prijevoza i osiguranja nastavio smanjivati te iznosi 3,03%.

### **5.3 Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na ESA 95 koncept nacionalnih računa**

Prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na koncept nacionalnih računa za rashodnu metodu uglavnom je manje važan, jer su osnovni izvori podataka i statistička istraživanja potrebna nacionalnim računima već pripremljena u skladu s ESA 95.

To se prvenstveno odnosi na izdatke za potrošnju kućanstava, bruto investicije u fiksni kapital, izvoz i uvoz roba i usluga. Za izračun izdataka opće države i NPUSK-a prijelaz s poslovnog računovodstva i administrativnog koncepta na koncept nacionalnih računa opisan je u odjeljcima 3.3.2. i 3.3.4.

### **5.4 Uloge izravnih i neizravnih metoda procjene**

Sastavnice BDP-a prema rashodnoj metodi procjenjuju se na temelj raspoloživih statističkih i administrativnih izvora podataka. Ipak neizravna se metoda upotrebljava za izračun dijela usluga kod izdataka za finalnu potrošnju kućanstava i kod dijela izračuna bruto investicija u fiksni kapital.

Neizravne metode odnosno ekstrapolacije koriste se za izračunavanje proizvodnje za vlastitu potrošnju kućanstava i potrošnje dijela usluga kućanstava. Za izračun proizvodnje za vlastitu potrošnju koristi se indeks obujma iz proizvodnog pristupa. Za neke usluge (obrazovanje, zdravstvena zaštita, kultura i rekreacija, ostale usluge) zbog nedostatka podataka o vrijednosti proizvodnje određenih osobnih usluga koristi se indeks zaposlenosti kao ekstrapolator. Podaci za bruto investicije u fiksni kapital (privatni sektor) koji uključuje kućanstva, samo-zaposlene, obrt i farme izračunavaju se preko podataka baznih statistika i ekspertne ocjene istih.

## 5.5 Uloge referentnih vrijednosti i ekstrapolacija

Sastavnice BDP-a prema rashodnoj metodi procjenjuju se na temelju raspoloživih statističkih i administrativnih izvora podataka te je stoga uloga metoda ekstrapolacije minorna.

## 5.6 Glavni pristupi u pogledu obuhvata

Imajući u vidu osnovni indentit BDP-a gdje je BDP s proizvodne strane jednak BDP s rashodne strane, sva unapređenja BDP- a prema proizvodnom pristupu moraju biti uključena i u obračun BDP-a prema rashodnom pristupu. Preporučeni tablični prikaz s rashodne strane koji je vrlo sličan tabličnom prikazu s proizvodne strane još nije napravljen, a bit će izrađen u skoroj budućnosti.

Pri uključivanju rezultata o procjeni sive ekonomije s proizvodne strane valja napraviti dodatne analize budući pojedine kategorije proizvoda i usluga mogu imati ne samo namjenu finalne osobne potrošnje. Stoga treba u prvom redu identificirati kategorije koje se uglavnom za finalnu uporabu, a riječ je o osobnim uslugama, uslugama rekreacije i kulture, neprijavljenom iznajmljivanju stanova, popravku motornih vozila, hotelima i restoranima, te prirodnoj poljoprivrednoj potrošnji. Prema procijenjenoj razini bruto outputa ovih djelatnosti, a čiju isporuku nije registrirala službena statistika, ukupnu osobnu potrošnju trebalo bi povećati za oko 6,2 milijardi kuna.

Drugo, dobara i usluge koji nisu registrirani od strane službene statistike, a kod kojih se relativno značajan dio odnosi na osobnu potrošnju, također se moraju uključiti u izdatke za konačnu potrošnju kućanstava. Riječ je o proizvodnji hrane i pića, industriji odjeće i obuće, izdavačkoj industriji, proizvodnji namještaja, građevinarstvu, kopnenom prijevozu, te računalnim uslugama. Pretpostavimo li da je oko dvije trećine takvih proizvoda i usluga stvorenih u „sivom“ sektoru namijenjeno osobnoj potrošnji, dolazimo do iznosa od oko 7 milijardi kuna (ukupan bruto output ovih djelatnosti iznosi oko 10,5 milijardi kuna). Kod ostalih djelatnosti manje je vjerojatna namjena finalna potrošnja, već je vjerojatno riječ o intermedijarnoj, odnosno investicijskoj potrošnji. Na temelju spomenutih pretpostavki, izdatke za konačnu potrošnju kućanstava treba povećati za HRK 13,2 milijardi zbog ispravaka za neobuhvat.

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava, kao najvažnija stavka rashodne metode obračuna BDP-a, obračunavaju se na temelju kombinacije sljedećih izvora podataka: rezultata prvih rezultata tablica ponude i uporabe za 2004. (Ekonomski institut u Zagrebu, 2007.), podataka o prometu trgovine na malo, podataka o prometu hotela i restorana, podataka Ankete o potrošnji kućanstava, rezultata obujma sukladno proizvodnom pristupu.

Izračun bruto investicija u fiksni kapital temelji se na godišnjem statističkom istraživanju koje dobro obuhvaća pravne subjekte i sve ostale relevantne izvore podataka kao što su: statistike koje se

odnose na građevinarstvo uključujući lokacijske i građevinske dozvole, statistike o registraciji vozila Ministarstva unutarnjih poslova, uvozu kapitalnih dobara te podatke iz Ankete o potrošnji kućanstava i drugi izvori podataka. Postojeći obračun obuhvaća također i razinu bruto investicija u dugotrajnu imovinu te nema potrebe za dodatnim poboljšanjima u 2004.

Vrijednost izvoza turističkih usluga u 2004. je originalan podatak iz Platne bilance koju sastavlja HNB. U usporedbi s prijašnjim podacima koji su se koristili za obračun BDP-a došlo je do povećanja podataka zbog metodoloških poboljšanja koja implicitno uključuju obuhvat. Naime, Hrvatska narodna banka od 2003. koristi novu metodologiju za obračun izvoza usluga putovanja, koja se temelji na istraživanju na graničnim prijelazima. Podaci o ukupnoj potrošnji stranih turista u Hrvatskoj dobivaju se umnoškom prosječne mjesečne potrošnje s brojem putnika koji su prešli granicu. Povećanje vrijednosti izvoza turističkih usluga u razdoblju nakon 2003. može se objasniti uključivanjem obuhvata.

## 5.7 Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava

### 5.7.0 Uvod

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava su najveća sastavnica rashodnog BDP-a te se procjenjuju na HRK 150 340,6 milijuna ili 61,2% BDP-a u 2004. U skladu s ESA 95 u rashodnom BDP-u izdaci za konačnu potrošnju kućanstava prikazuju se sukladno nacionalnom konceptu koji je jednak izdacima za konačnu potrošnju kućanstava prema domaćem konceptu umanjenom za izravnu kupnju nerezidenata na domaćem teritoriju uvećanom za izravnu kupnju rezidentnih kućanstava u inozemstvu.

Tablica 5.2. prikazuje izdatke za konačnu potrošnju kućanstava u 2004. sukladno 12 skupina klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni (COICOP).

**Tablica: 5.2.**  
**Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava, 2004., u kupovnim cijenama, u milijunima kuna**

COICOP	Stavka potrošnje	Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava, 2004.	Struktura (%)	Struktura izdataka za konačnu potrošnju kućanstava u BDP-u
01.	Hrana i bezalkoholna pića	36 348	19,57	14,80
02.	Alkoholna pića i duhan	9 157	4,93	3,73
03.	Odjeća i obuća	8 096	4,36	3,30
04.	Stanovanje, voda, električna energija, plin i druga goriva	34 942	18,81	14,23
05.	Pokućstvo, oprema za kuću	11 040	5,94	4,50

06.	Zdravstvo	4 539	2,44	1,85
07.	Prijevoz	20 040	10,79	8,16
08.	Komunikacije	6 063	3,26	2,47
09.	Rekreacija i kultura	17 144	9,23	6,98
10.	Obrazovanje	2 229	1,20	0,91
11.	Hoteli i restorani	21 630	11,64	8,81
12.	Ostala dobra i usluge	14 545	7,83	5,92
	<b>Ukupna domaća potrošnja kućanstava</b>	<b>185 772</b>	<b>100,00</b>	<b>75,66</b>
	Plus: izravna potrošnja u inozemstvu rezidentnih kućanstava	5 974	3,22	2,43
	Minus: izravna potrošnja na domaćem tržištu nerezidentnih kućanstava	41 406	22,29	16,86
	<b>Izdaci za konačnu potrošnju rezidentnih kućanstava</b>	<b>150 341</b>	<b>80,93</b>	<b>61,23</b>
	<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>245 550</b>		<b>100,00</b>

### 5.7.1 Referentni okvir

Procjene izdataka za konačnu potrošnju kućanstava temelje se na različitim izvorima podataka, poglavito podacima o prometu u trgovini na malo, podacima iz Ankete o potrošnji kućanstava, podacima o prometu hotela i restorana i drugim statističkim istraživanjima kao i nekolicini dodatnih izvora podataka (podacima o registraciji osobnih automobila Ministarstva unutarnjih poslova, podacima iz Platne bilance, računovodstvenim izvještajima i drugim izvorima podataka na raspolaganju). Procjene izdataka za konačnu potrošnju kućanstava provode se primjenom klasifikacije COICOP na 12 osnovnih COICOP skupina.

### 5.7.2 Vrednovanje

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava vrednuju se prema podacima o kupovnim cijenama.

### 5.7.3 Izvori podataka za obračun izdataka za konačnu potrošnju kućanstava

#### 5.7.3.1 Izvješće o trgovini na malo

Izvori podataka o distributivnoj trgovini jesu redovita statistička istraživanja: Tromjesečni izvještaj distributivne trgovine za pravne osobe (TRG-2), Tromjesečni izvještaj distributivne trgovine za obrtnike (TRG-2/OBRT) i Godišnji izvještaj distributivne trgovine (TRG-3). Izvješće o trgovini na malo (TRG-2) osigurava tromjesečne podatke o prometu 38 skupina robe, koji su u skladu s klasifikacijom COICOP te se provodi metodom uzorkovanja, a uključuje pravne osobe koje se bave bilo kojom od djelatnosti registriranih u području G NKD-a 2002.

Tromjesečni izvještaj distributivne trgovine za obrtnike (TRG-2/OBRT) provodi se metodom uzorkovanja, a njime su obuhvaćene fizičke osobe (obrnici) koje su prema pretežnoj djelatnosti registrirane u području G NKD-a 2002.

Godišnjim izvješćem distributivne trgovine (TRG-3) prikupljaju se financijski podaci o poslovanju pravnih osoba koje obavljaju djelatnosti distributivne trgovine. Provodi se izvještajnom metodom na bazi uzorka.

### **5.7.3.2 Anketa o potrošnji kućanstava**

Državni zavod za statistiku u suradnju s uredima državne uprave u županijama nadležnima za poslove službene statistike od 1998. provodi Anketu o potrošnji kućanstava na reprezentativnom uzorku. Anketa se provodi u skladu s metodološkim preporukama Europske unije te međunarodnim standardima i klasifikacijama.

Struktura potrošnje prati se prema međunarodnoj klasifikaciji COICOP-HBS. Metodologijom Ankete o potrošnji kućanstava obuhvaćena su samo privatna (individualna) kućanstva u Republici Hrvatskoj, tj. isključeno je stanovništvo smješteno u domovima, internatima, zatvorima i bolnicama te potrošnja stranih turista. Anketa je godišnje istraživanje i podaci se prikupljaju 12 mjeseci. U Hrvatskoj se, kao i u većini zemalja to razdoblje poklapa s kalendarskom godinom. Provedba je kontinuirana, a anketiranje na terenu provodi se u 26 dvotjednih intervala cijele godine.

U 2004. korišteni okvir za izvor uzorka stanova nastanjenih privatnim kućanstvima temeljio se na podacima dobivenim Popisom stanovništva, kućanstava i stanova 2001. Uzorak je izabran u dvije etape. U prvoj etapi izabrano je 26 uzoraka od po 13 skupina susjednih popisnih krugova, nazvanih segmenti, za svaki od 26 dvotjednih razdoblja, iz skupa od 717 segmenata prethodno izabranih za Anketu o radnoj snazi. U drugoj etapi iz svakog od ukupno 338 izabranih segmenata izabrano je 12 stanova nastanjenih privatnim kućanstvima, koji nisu bili prethodno izabrani za Anketu o radnoj snazi 2004. Tako je izabrano 4 056 stanova nastanjenih privatnim kućanstvima. U 2004. uspješno je anketirano 2 847 privatnih kućanstava, a stopa odgovora na razini privatnog kućanstva iznosi 73%.

### **5.7.3.3 Konverzija podataka istraživanja za svrhe nacionalnih računa**

Glavni izvor za obračun potrošnje roba je promet u trgovini na malo prema trgovinskoj djelatnosti, klasificiranoj sukladno NKD-u te podacima iz Ankete o potrošnji kućanstava (APK).

Na temelju spomenutog izvještaja o trgovini na malo, procjenjuje se da 12 posto kupovine kućanstava ne završi konačnom potrošnjom (ili se radi o djelu međufazne potrošnje ili bruto investicijama u dugotrajnu imovinu malih poduzeća ili neinkorporiranih poduzeća). Ova procjena od 12 posto je rezultat podataka o prometu u trgovini na malo iz prethodnih anketa (posljednja je provedena 1996.) kada je DZS imao detaljne podatke o prometu prema grupama proizvoda i od kada je počeo računati



izdatke za konačnu potrošnju kućanstava prema COICOP raščlambi za uporabu pariteta kupovne moći (mjere rashodnog BDP-a za transmisijsku tablicu 24).

Uzimajući u obzir gore navedene izvore podataka i stručne procjene, zaključeno je da oko 12 posto ukupnog prometa u trgovini na malo ne završava u izdacima za konačnu potrošnju kućanstava. Vlastita proizvodnja je dio dobara i računana je na temelju indeksa obujma iz proizvodnog pristupa.

Godišnji obračun izdataka za konačnu potrošnju kućanstava u skladu je s klasifikacijom COICOP.

### **COICOP 01 Hrana i bezalkoholna pića**

Za procjenu izdataka za hranu, uglavnom se koriste se podaci o prometu u trgovini na malo. Budući da podaci o prometu u trgovini na malo za neke skupine proizvoda nisu u potpunosti usklađeni sa COICOP klasifikacijom, APK struktura koristi se za prilagodbu podataka. Originalni podaci iz APK-a ne uključuju podatke o vlastitoj proizvodnji hrane na poljoprivrednim gospodarstvima i u vrtovima te DZS još ne raspolaže tim podacima iz Ekonomskih računa u poljoprivredi. Procjene podataka za potrošnju vlastite proizvodnje kućanstava izračunavaju se na temelju indeksa obujma iz proizvodnog pristupa. Za procjenu izdataka za bezalkoholna pića koriste se podaci o prometu u trgovini na malo i APK.

### **COICOP 02 Alkoholna pića i duhan**

Potrošnja alkoholnih pića i duhana procjenjuje se putem podataka o prometu u trgovini na malo te korištenjem podataka o porezu budući da su podaci iz Ankete o potrošnji kućanstava podcijenjeni.

### **COICOP 03 Odjeća i obuća**

Izvor podataka za procjenu izdataka za odjeću i obuću su uglavnom podaci o prometu u trgovini na malo i struktura APK-a. Izdaci za najam, popravke i čišćenje odjeće i obuće dobivaju se iz podataka Ankete o potrošnji kućanstava.

### **COICOP 04 Stanovanje, voda, električna energija, plin i druga goriva**

U Hrvatskoj, prema Popisu stanovništva iz 2001., 96% nastanjenih stanova u privatnom je vlasništvu (fizičke osobe) dok pravni subjekti posjeduju tek 4% stanova. Prema analizi Popisa stanovništva iz 2001., udio kućanstava koja iznajmljuju svoje domove iznosi tek 3,8%.

Radi toga te visokog postotka privatnog vlasništva, u izračunu usluga stanovanja DZS je koristio metodu neizravnog obračuna, metodu troška korisnika. Stvarni najam tržišnih stanova procjenjuje se uporabom podataka iz Ankete o potrošnji kućanstava koja uključuje pitanje za najmoprimce o mjesečnim troškovima najma stana (poglavlje 7., dio 7.6.3).

Proveli smo reviziju metode troška korisnika sukladno s preporukama Eurostata i Odlukom Komisije 95/309/EZ, Euratom te Uredbom Komisije (EZ) br. 1772/2005) na temelju tablica predložka dobivenih od OECD-a za razdoblje 1995. - 2005.

Izdaci za održavanje i popravak stanova u kojima stanuju vlasnici procijenjeni su na temelju Ankete o potrošnji kućanstava. Međutim, te su procjene pokazale značajnu i nevjerojatnu volatilnost pa je savjet OECD-a glasio da izračunamo tu komponentu uzimajući omjere prosječnih troškova i imputirane rente (9,7%) kao osnovu za ujednačavanje. UFPIM uključen je u međufaznu potrošnju kao i proizvodnja te taj pristup utječe na razinu BDP-a. Podaci o stavcima Bruto plaćene premije osiguranja na stanove u kojima stanuju vlasnici i plaćeni odštetni zahtjevi prikupljaju se iz baze podataka Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga.

Potrošnja dugotrajne imovine dobiva se iz statistike o stanju kapitala. Stanovi se procjenjuju sukladno količinsko-cjenovnoj metodi za jednu referentnu vrijednost (2001.) i metodom stalne inventarizacije za godinu prije i poslije referentne. Za neto stanje kapitala koristi se geometrijska deprecijacija. Trajanje prosječnog životnog vijeka određuje se kao 80 godina na temelju empirijskih podataka iz Popisa. Za g (0,159) smanjena stopa je 1,820, a stopa deprecijacije je (padajuća stopa/80 godina) 2,274%.

Ostali prorezi na proizvodnju uključuju poreze na vikendice, pri čemu je porezni obveznik fizička ili pravna osoba koja je vlasnik vikendice. Izvor podataka je baza podataka Porezne uprave.

Neto poslovni višak procjenjuje se na 2,5% realne vrijednosti stambenog fonda, uključujući vrijednost zemljišta na kojem se stan nalazi.

Izvori podataka o potrošnji vode, kanalizaciji, odvozu smeća i otpada te drugim uslugama koje su povezane sa stanovima su APK, računovodstveni podaci poduzeća te prijave PDV-a. Izračun izdataka za električnu energiju temelji se na podacima Hrvatske elektroprivrede (HEP-a). U svrhe izračuna tromjesečnih izdataka za konačnu potrošnju kućanstava, podaci za potrošenu električnu energiju kućanstava pristižu svako tromjesečje. Izračun izdataka za plin, tekuća goriva i grijanje kućanstava temelji se na podacima prometa u trgovini na malo te podataka APK-a.

## **COICOP 05 Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje**

Izvor podataka za procjenu izdatka za pokućstvo, opremu za kuću i redovito održavanje su uglavnom podaci o prometu u trgovini na malo te podaci APK-a.

## **COICOP 06 Zdravstvo**

Za procjenu lijekova koriste se podaci o prometu u trgovini na malo. Podaci o izravnim plaćanjima kućanstava za medicinske proizvode, uređaje i opremu dobivaju se iz APK-a.

Izdaci za usluge domova zdravlja te bolničke usluge procjenjuju se primjenom podataka proizvodnog pristupa te podataka iz APK-a

## **COICOP 07 Prijevoz**

Za procjenu kupovine vozila koriste se podaci o prometu u trgovini na malo te se usklađuju s podacima o prvoj registraciji vozila tijekom određene godine te podatci iz APK-a i prijave PDV-a. Za procjenu rezervnih dijelova i dodataka koriste se podaci o prometu u trgovini na malo te podaci iz APK-a.

Vežano uz podatke o uslugama prijevoza željeznicom, cestom, zrakom ili morem procjene se baziraju na podacima iz statistika prijevoza i komunikacija (željeznički promet, zračni promet, gradski promet, istraživanja o drugim vrstama prometa) te proizvodnom pristupu.

## **COICOP 08 Komunikacije**

Podaci o poštanskim uslugama dobivaju se na temelju podataka iz APK-a te statistika prijevoza i komunikacija. Procjena izdataka za telefonsku i telefaks opremu temelji se na podacima iz APK-a i podacima o prometu u trgovini na malo. Za procjenu telefonskih i telefaks usluga koriste se prijevozne i komunikacijske statistike te podaci iz APK-a.

## **COICOP 09 Rekreacija i kultura**

Izdaci za rekreaciju i kulturu procjenjuju se na temelju podataka o prometu u trgovini na malo te strukturi APK-a kao i podacima proizvodnog pristupa. Usluge vezane uz rekreaciju i kulturu procjenjuju se na temelju podataka iz APK-a, računovodstvenih izvješća te drugih relevantnih izvora.

## **COICOP 10 Obrazovanje**

Glavni izvor pri procjeni obrazovanja je proizvodni pristup te podaci iz APK-a, računovodstvena izvješća te podaci iz statističkih istraživanja vežano uz obrazovanje.

## **COICOP 11 Hoteli i restorani**

Procjena ugostiteljskih usluga te usluga smještaja temelji se na podacima iz statističkih anketa o hotelima i restoranima (redovna statistička izvješća o prometu). Plaćene napojnice vežano uz ugostiteljske usluge procjenjuju se te dodaju ovom trošku.

## **COICOP 12 Ostala dobra i usluge**

Podaci vezano uz usluge osobne njege procjenjuju se na temelju podataka iz APK-a i drugih relevantnih izvora. Plaćene napojnice vezano uz osobnu njegu procjenjuju se te dodaju ovom trošku. Potrošnja vezano uz osobne predmete d.n. procjenjuje se na temelju podataka o prometu u trgovini na malo te podataka iz APK-a. Izdaci za domove umirovljenika procjenjuju se temeljem broja osoba koje primaju njegu te mjesečne naknade koju moraju platiti.

Za procjenu UFPIM relevantne podatke prikuplja Hrvatska narodna banka. UFPIM za primarne usluge (upravljanje depozitima i usluge kreditiranja) procjenjuju se kao razlika između vrijednosti kamata na depozite i kredite s jedne strane te vrijednosti sukladno referentnoj kamatnoj stopi s druge strane (obračun UFPIM opisan je detaljnije u poglavlju 9.).

Izdaci za ostale usluge procjenjuju se na temelju podataka iz APK i drugih relevantnih izvora (državnih podataka, tj. naknada za izdavanje administrativnih dokumenata).

### **Potrošnja rezidenata u inozemstvu i nerezidenata na domaćem teritoriju**

Potrošnja rezidenata i nerezidenata izračunava se upotrebom izvora podataka Hrvatske narodne banke.

Potrošnja rezidenata sastoji se od robe koju su rezidenti kupili u inozemstvu te putnih troškova hrvatskih državljana u inozemstvu.

Potrošnja nerezidenata sastoji se od robe koju su nerezidenti kupili u Hrvatskoj i putnih troškova stranih državljana u Hrvatskoj.

Hrvatska narodna banka počela je provoditi Istraživanje o potrošnji inozemnih putnika u Hrvatskoj i domaćih putnika u inozemstvu te koristiti rezultate za sastavljanje podataka Platne bilance (pozicija Putovanja, dio izvoza robe - vrijednost robe prodane inozemnim putnicima i turistima koje izlazi iz Republike hrvatske te dio uvoza robe - vrijednost robe koju su osobno uvezli Hrvatski državljanjani). Rezultati tog istraživanja, koje se zasniva na anketiranju putnika (stratificirani uzorak) na graničnim prijelazima, kombiniraju se s podacima Ministarstva unutarnjih poslova o ukupnom broju stranih i domaćih putnika te s podacima o distribuciji stranih putnika prema državama iz priopćenja o turizmu Državnog zavoda za statistiku kako bi se procijenile odgovarajuće stavke platne bilance.

### **5.8 Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju**

Jedinice koje čine ovaj institucionalni sektor imaju neovisan pravni status. One uglavnom pružaju usluge kućanstvima te ih ne financira niti kontrolira država. Najveći dio njihovog prihoda dolazi od članarina i dobrovoljnih priloga.

Budući da te jedinice mogu djelomično također obavljati tržišne djelatnosti prodajom robe i usluga, izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju jednaki su bruto vrijednosti proizvodnje po troškovnoj metodi umanjenoj za prodaju/tržišnu proizvodnju (= prihodi od vlastite djelatnosti – pozicija AOP 070 u

„Godišnjem statističkom izvještaju neprofitnih organizacija“, vidi Tablicu 3.18 u kojoj su detaljno objašnjeni ukupna proizvodnja i izdaci neprofitnih organizacija, sa FINA-inim oznakama).

U 2004. godini, s.15 činile su 4 877 jedinica iz baze podataka neprofitnih organizacija (Tablica 3.11) i 137 jedinica iz baze podataka korisnika proračuna (Tablica 3.12).

Ukupni izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju iznosili su 1 402,1 milijuna kuna (uključujući UFPIM), što je prikazano u Tablici 5.3a.

TABLICA: 5.3a		
Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju (uključujući dio proračunskih korisnika i baza podataka neprofitnih organizacija), 2004. god.		
	UKUPNO NPUSK – uključujući dio proračunskih korisnika	NPUSK – samo baza podataka nep. org.
2004.		
	u milijunima kuna	u milijunima kuna
1. Sredstva zaposlenih	722,9	380,2
2. Potrošnja fiksnog kapitala	28,1	48,9
3. Ostali indirektni porezi	1,1	1,1
<b>4. Bruto dodana vrijednost (4. = 1.+2.+3.)</b>	<b>752,1</b>	<b>430,2</b>
<b>5. Međufazna potrošnja</b>	961,9	847,7
<b>6. Bruto vrijednost proizvodnje, u bazičnim cijenama (6. = 4. + 5.)</b>	<b>1 714,0</b>	<b>1 277,9</b>
7. Prihodi od vlastite djelatnosti	351,3	290,8
<b>8. Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju (8. = 6. - 7.)</b>	<b>1 362,7</b>	<b>987,1</b>
9. UFPIM	39,4	
<b>10. Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju uključujući UFPIM (10. = 8. + 9.)</b>	<b>1 402,1</b>	
Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" i "Godišnji financijski izvještaj proračunskih korisnika" u 2004. / baza podataka FINA-e		

Izvori podataka za ovaj sektor (s.15) su „Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija“ i „Godišnji financijski izvještaj proračunskih korisnika“ (za jedinice koje su raspodijeljene u s.15 iz baze proračunskih korisnika, kao što su npr. djelatnosti vatrogasne službe, učenički domovi i internati, itd.), oba iz baze podataka FINA-e.

Obzirom da postoje i tzv. „male neprofitne organizacije“, tj organizacija kojoj je ukupna vrijednost imovine ili godišnji prihod manji od 19 155 HRK (2 555,46 €) nije obvezna podnositi financijske izvještaje, potpuni obuhvat neprofitnih organizacija ne postoji. Sektor nacionalnih računa nema podataka za te jedinice te ih procjenjuje i uključuje u ispravke za neobuhvat.

Ukupni izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju po vrsti djelatnosti (uključujući dio proračunskih korisnika i bazu podataka neprofitnih organizacija) prikazani su u Tablici 5.3b.

TABLICA: 5.3b  
**Izdaci NPUSK-a za konačnu potrošnju po djelatnosti (uključujući dio proračunskih korisnika i baza podataka neprofitnih organizacija), 2004. god.**

	UKUPNO NPUSK – uključujući i dio proračunskih korisnika		NPUSK – samo baza podataka nep. org.	
	u milijunima kuna	Struktura (%)	u milijunima kuna	Struktura (%)
<b>Izdaci za konačnu potrošnju, po djelatnosti</b>	<b>1 362,7</b>	<b>100,00</b>	<b>926,8</b>	<b>100,00</b>
Djelatnosti sindikata	190,2	13,96	190,2	20,53
Djelatnosti vjerskih organizacija	41,2	3,02	41,2	4,44
Djelatnosti političkih organizacija	73,5	5,40	73,5	7,93
Djelatnosti ostalih članskih organizacija, d.n.	552,3	40,53	552,3	59,59
Ostale djelatnosti	505,4	37,09	69,6	7,50
UFPIM	39,4			

Izvor: "Godišnji statistički izvještaj neprofitnih organizacija" i "Godišnji financijski izvještaj proračunskih korisnika" u 2004. / baza podataka FINA-e

## 5.9 Izdaci za konačnu potrošnju države

### 5.9.0 Uvod

U 2008. godini DZS je raščlanio sektor opće države prema ESA 95. Sektorska i podsektorska klasifikacija jedinica unutar/izvan opće države je sada završena. Glavni problemi razgraničenja su otklonjeni i objašnjeni u prvoj verziji dokumenta „Sektorizacija institucionalnih jedinica u Hrvatskoj“, primjerice Hrvatske autoceste (s.1001 Javni nefinancijski sektor) i Administracija županijski cesta (S.1313 Sektor lokalne države). Međutim, problem oko podsektorske klasifikacije pojedinih socijalni fondova koji bi trebali biti svrstani u S.1314 Fondovi socijalne zaštite još uvijek prisutan. Navedeni fondovi su klasificirani u S.1311 Središnja država jer se njihove transakcije ne mogu zasebno identificirati u izvorima podataka (prihodna strana)

Trenutno, DZS koristi sektorsku podjelu na razini djelatnosti uzimajući u obzir pravnu i računovodstvenu osnovu. Prema navedenoj sektorskoj klasifikaciji, sektor opće države obuhvaća

jedinice koje primjenjuju princip proračunskog računovodstva (ministarstva, sudovi, administrativne jedinice, tijela državne uprave, agencije, škole, sveučilišta, bolnice i druga državna tijela) i druge neprofitne institucije (dječji vrtići, organizacije Crvenog križa, Vijeće nacionalnih manjina, starački domovi i ostale) koje su financirane i upravljane od strane države, ali ne zadovoljavaju „kriterij 50%“. Jedinice opće države su klasificirane na razini djelatnosti (peteroznamenakasta razina NKD-a) ali ne na razini individualne jedinice. To znači da sve jedinice jedne aktivnosti koje zajedno ispunjavaju „kriterij 50%“ ne pripadaju državi.

#### Izdaci za konačnu potrošnju države

Izdaci za konačnu potrošnju opće države sastoje se od plaćanja za ostalu netržišnu proizvodnju (P.132) i transfera u naravi roba i usluga koje su proizveli tržišni proizvođači te pružili izravno kućanstvima kao krajnjim potrošačima. Transfere u naravi kupuje Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje te izravno prenosi kućanstvima.

**Tablica 5.4. Izdaci za konačnu potrošnju opće države, 2004.**

	Opća država	Središnja država	Lokalna država
	<b>u milijunima kuna</b>		
<b>Izdaci za konačnu potrošnju opće države</b>	45 668,3	26 140,6	19 527,7
<b>Kolektivna potrošnja</b>	21 325,8	15 162,6	6 163,2
<b>Individualna potrošnja</b>	24 342,5	10 978,0	13 364,5
Netržišne individualne usluge	21 063,8	7 699,3	13 364,5
Transferi u naravi robe i usluga putem tržišnih proizvođača	3 278,7	3 278,7	0,0
	<b>Struktura %</b>		
<b>Izdaci za konačnu potrošnju opće države</b>	100,0	57,2	42,8
<b>Kolektivna potrošnja</b>	46,7	33,2	13,5
<b>Individualna potrošnja</b>	53,3	24,0	29,3
Netržišne individualne usluge	46,1	16,9	29,3
Transferi u naravi robe i usluga putem tržišnih proizvođača	7,2	7,2	0,0

Izdaci za konačnu potrošnju opće države dalje se dijele na izdatke za kolektivne usluge i izdatke za individualne usluge sukladno djelatnosti jedinica. Individualne usluge su djelatnosti obrazovanja (NKD 80), zdravstvena zaštita (NKD 85.1), socijalna skrb (NKD 85.3) te rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti (NKD 92). Sve ostale djelatnosti opće države uključene su u kolektivne usluge.

Izdaci za konačnu potrošnju opće države procjenjuju se na HRK 45 668,3 milijuna ili 18,6% BDP-a, od čega se HRK 21 325,8 milijuna odnosi na kolektivnu potrošnju a HRK 24 342,5 milijuna na individualnu potrošnju. Izdaci za pojedinačnu potrošnju sastoje se od plaćanja netržišnih individualnih usluga od HRK 21 063,8 milijuna i plaćanja za transfere u naravi roba i usluga putem tržišnih

proizvođača koji su po definiciji izdaci za individualne usluge od HRK 3 278,7 milijuna. Izdaci za konačnu potrošnju opće države na razini središnje države iznose 57,2%, a na lokalnoj razini 42,8% ukupne vrijednosti.

## 5.9.1. Izvori podataka i metode

### 5.9.1.0 Uvod

Izvori podataka objašnjeni su u poglavlju 3.3.2. Država - izvori podataka. Izdaci za konačnu potrošnju države procjenjuju se na temelju istih izvora podataka kao sve kategorije i sastavnice proizvodnje te generiranja računa dohotka opće države. Primarni izvori podataka su računovodstveni podaci jedinica opće države i računovodstveni podaci neprofitnih institucija koje spadaju u opću državu.

#### 5.9.1.1 Izdaci za konačnu potrošnju jedinica opće države

Glavne sastavnice proizvodnje opće države na razini središnje države i lokalne države prikazani su u Tablici 5.5. Izdaci za konačnu potrošnju opće države jednaki su ukupnoj proizvodnji prema troškovnoj metodi umanjenoj za prodaju (što znači Tržišna proizvodnja opće države i Plaćanja za državnu netržišnu proizvodnju, podaci se preuzimaju direktno iz financijskih izvještaja) i uvećavaju za transfere u naravi.

Proizvodnja opće države obuhvaća najamnine i različite vrste dohodaka. Plaćanja za netržišnu proizvodnju opće države sastoji se od svih ostalih komercijalnih dohodaka i ostale prodaje usluga. Individualne usluge predstavljaju državnu proizvodnju koja je kupljena od strane kućanstava i koja je oslobođena poreza iz razloga što je opća država izvan sustava PDV-a.

Plaćanja kućanstava za gore navedenu vrstu usluga su administrativne pristojbe i takse i stoga su dio „Plaćanja za državnu netržišnu proizvodnju (P.131)“ zbog toga što su plaćanja kućanstava za navedene usluge proporcionalne njihovim vrijednostima.

**Tablica 5.5. Sastavnice proizvodnje i izdataka za konačnu potrošnju države, 2004.**

	Opća država	Središnja država	Lokalna država
	u milijunima kuna		
Naknade zaposlenima	27 527,6	15 114,9	12 412,7
Ostali porezi na proizvodnju	0,5	0,3	0,3
Potrošnja fiksnog kapitala	1 039,0	772,5	266,5
<b>Bruto dodana vrijednost, bazične cijene</b>	<b>28 567,1</b>	<b>15 887,7</b>	<b>12 679,4</b>
Međufazna potrošnja	16 102,2	8 432,9	7 669,3
<b>Proizvodnja države u bazičnim cijenama</b>	<b>44 669,3</b>	<b>24 320,6</b>	<b>20 348,7</b>
Prodaja (Tržišna proizvodnja i plaćanja za državnu netržišnu proizvodnju) (minus)	2 760,1	1 939,1	821,0



Transferi u naturi dobara i usluga putem tržišnim proizvođačima (plus)	3 278,7	3 278,7	0,0
<b>FISIM</b>	480,4	480,4	0,0
<b>Finalna potrošnja države</b>	45 668,3	26 140,6	19 527,7
		Struktura %	
Naknade zaposlenima	61,6	33,8	27,8
Ostali porezi na proizvodnju	0,0	0,0	0,0
Potrošnja fiksnog kapitala	2,3	1,7	0,6
<b>Bruto dodana vrijednost, bazične cijene</b>	64,0	35,6	28,4
Međufazna potrošnja	36,0	18,9	17,2
<b>Proizvodnja države u bazičnim cijenama</b>	100,0	54,4	45,6

### 5.9.1.2 Transferi u naravi robe i usluga putem tržišnih proizvođača

Transferi u naravi robe i usluga koje su proizveli tržišni proizvođači te prosljedili kućanstvima iznose 3 278,7 milijuna kuna u 2004. ili 7,2% ukupnih izdataka države za konačnu potrošnju. Transferi u naravi procjenjuju se na osnovi godišnjeg izvješća Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Ova kategorija izdataka konačnu potrošnju države uključuje izdatke za konačnu potrošnju države na lijekove, ortopedska pomagala i opremu. Te transfere u potpunosti financira opća države te su stoga uključeni u izdatke za konačnu potrošnju države. Ova kategorija se analizira te očekujemo poboljšanja tijekom sljedeće revizije. DZS ne očekuje veliku promjenu u podacima zbog toga što su glavnih socijalni transferi u naravi i farmaceutski proizvodi uključeni u ovu kategoriju.

## 5.10 Nabava umanjena za prodaju materijalne dugotrajne imovine

### 5.10.0 Uvod

Što se tiče pravnih osoba, podaci o bruto investicijama u dugotrajnu imovinu te isplata za investicijska ulaganja rezultat su prikupljanja podataka na godišnjoj razini. Podaci se prikupljaju u Godišnjem izvještaju o investicijama u dugotrajnu imovinu (INV-P). izvještaj ispunjavaju poduzeća i druge pravne osobe ako su izravni investitori.

Izvještaj INV-P prilagođen je ESA 95. Bruto investicije u dugotrajnu imovinu za određenu vrstu ekonomske aktivnosti obračunavaju se kako slijedi: nabavke nove dugotrajne imovine i poboljšanja postojeće imovine plus nabavke postojeće (rabljene) imovine umanjene za iznos prodaje postojeće imovine. Vrijednost nabavki dugotrajne imovine financijskim lizingom i ustupanja imovine od uvjetima financijskog lizinga također su raspoloživi.

Podaci za privatni sektor procjenjuju se na osnovi podataka granskih statistika DZS-a kao što su graditeljstvo, promet i ostalih izvora.

Tehnička struktura sastoji se od sljedećih kategorija: 1. Stambene zgrade, 2. Ostale građevine i zgrade, 3. Domaća oprema s montažom i 4. Uvozna oprema s montažom. Stavke uključuju: prometna sredstva, osobne automobile, energetske strojeve, strojeve radilice i uređaje i ostalu opremu. Stavka broj 5. odnosi se na ostalu materijalnu imovinu a) osnovno stado b) dugogodišnje nasade i pošumljavanje sukladno ESA 95.

Zbog velikog broja pravnih osoba koje istraživanjem nije moguće sve obuhvatiti u praksi se koristi dirigirani uzorak koji obuhvaća najveće investitore prema podacima o isplatama Financijske agencije (FINA-e). Uzorak obuhvaća sljedeće subjekte: a) banke i štedionice, b) osiguravajuća društva, c) neprofitne ustanove čiji bruto investicije u dugotrajnu imovinu prelaze HRK 100 000 (od 2004.) d) proračunske korisnike, e) velike poduzetnike, f) srednje velike poduzetnike, g) male poduzetnike čije bruto investicije u dugotrajnu imovinu prelaze HRK 200 000 (u 2003., 2004. i 2005.).

Svi podaci prema tehničkoj strukturi koji se odnose na bruto investicije u dugotrajnu imovinu tijekom referentne godine uključuju fizički realiziranu vrijednost graditeljstva, nabave ili izrade dugotrajne imovine, bez obzira jesu li završene i da li je izvršena njihova isplata.

#### 5.11 Nabava umanjena za prodaju nematerijalne dugotrajne imovine

Godišnji izvještaj o investicijama INV-P uključuje vrijednost nematerijalne nove imovine, postojeće imovine i prodaju postojeće imovine podijeljene na: 1. rudarska istraživanja, 2. softver, 3. zabavu, književne i umjetničke originale i ostalu nematerijalnu imovinu. Podatci su raspoloživi za pravne osobe te se radi procjena za nekorporirane jedinice.

#### 5.12 Povećanje vrijednosti neproizvedene nefinancijske imovine

Značajnija poboljšanja zemljišta uključena su kao posebna stavka u Godišnjem izvještaju o investicijama INV-P i obuhvaćaju aktivnosti sukladno stavku 10.51 SNA 93, koje uključuju: krčenje šuma i kamenitog tla, sprečavanje poplavlivanja ili erozije zemljišta uslijed aktivnosti mora ili rijeka, povećanje iskoristivog zemljišta koje je bilo ispod morske površine izgradnjom nasipa, morskih brana ili barijera te ostale aktivnosti vezane uz poboljšanje zemljišta.

Tablica 5.6a prikazuje vrijednost ulaganja u dugotrajnu imovinu sukladno podacima iz INV-P istraživanja prema osnovnim stavkama tehničke strukture.

**Tablica 5.6.a Ulaganja u dugotrajnu imovinu pravnih osoba, 2004. u milijunima HRK**

	Ukupno	Nova	Nabavke minus prodaje postojećih dobara	Nabavke minus prodaje po uvjetima fin. lizinga
<b>GRAĐEVINSKI</b>	<b>48 612</b>	<b>49 918</b>	<b>-627</b>	<b>-679</b>
<b>RADOVI</b>	<b>26 922</b>	<b>26 057</b>	<b>484</b>	<b>381</b>

Stambene zgrade	2 166	1 878	279	10
Visokogradnja	12 863	12 286	206	370
Niskogradnja	9 381	9 383	-3	1
Hidrogradnja	2 513	2 510	3	0
Ostali građ. radovi	24 756	24 179	206	372
<b>OPREMA</b>	<b>19 269</b>	<b>21 542</b>	<b>-1 211</b>	<b>-1 063</b>
<b>Domaća oprema</b>	<b>7 064</b>	<b>6 800</b>	<b>87</b>	<b>177</b>
Prometna	1 407	1 181	108	118
Osobni automobili	0	0	0	0
Energetski strojevi	925	903	14	8
Radilice i uređaji	872	830	14	28
Ostala oprema	3 860	3 886	-49	23
<b>Uvozna oprema</b>	<b>12 205</b>	<b>14 743</b>	<b>-1 298</b>	<b>-1 240</b>
Prometna	2 848	2 972	-23	-101
Osobni automobili	1 625	2 970	-607	-739
Energetski strojevi	2 314	2 313	3	-2
Radilice i uređaji	1 791	2 512	-582	-139
Ostala oprema	3 627	3 974	-89	-259
<b>OSTALA ULAGANJA</b>	<b>2 421</b>	<b>2 319</b>	<b>100</b>	<b>2</b>
<b>Materijalna imovina</b>	<b>612</b>	<b>592</b>	<b>20</b>	<b>0</b>
Osnovno stado	87	68	18	0
Dugogodišnji zasadi	525	524	2	0
<b>Nematerijalna imovina</b>	<b>1 545</b>	<b>1 538</b>	<b>5</b>	<b>2</b>
Rudarska istraživanja	51	51	0	0
Software	961	959	0	2
Zabava, knjiž. i umjet. orig.	31	29	2	0
Patenti i licence	501	499	2	0
<b>Neproizved. nefinan. imovina</b>	<b>264</b>	<b>189</b>	<b>75</b>	<b>0</b>
Poboljšanja zemljišta	46	50	-4	0
Troškovi prijenosa vlasništva	219	140	79	0

Analizom podataka iz prethodnih godina (2002. i 2003.) i provjerom podataka u ponudi kapitalnih dobara, posebno uvozne opreme, dolazi se do zaključka da istraživanjem nisu obuhvaćene pravne osobe koje se nalaze ispod praga za uključivanje prema vrijednosti investicija za navedenu godinu. Posebno je značajan porast malih poduzetnika koji se zbog relativno visokog praga nisu uzeli u obračun. Pretpostavke su bile da za obavljanje svojih djelatnosti (posebno trgovine, ugostiteljstva, prometa, graditeljstva) koriste uvozna opremu – strojeve, prometna sredstva, pogonske strojeve, strojeve radilice i ostalu opremu kao što su medicinski, optički instrumenti i ostala oprema koja nije raspoloživa u domaćoj ponudi.

Procjenom analitičkih podataka prethodnih godina i analizom raspoložive uvozne ponude opreme dolazi se do ekspertnog zaključka da se vrijednost totala i analitičkih stavaka poveća na pojedinim stavkama.

Tablica 5.6.b prikazuje rezultate ekspertne procjene i učinjenih korekcija zbog nedostatnog obuhvata u istraživanju.

**Tablica 5.6.b Vrijednost ulaganja u dugotrajnu imovinu, konačni rezultati 2004. u milijunima HRK**

	Pravne	Pravne - korekcija	Pravne (korigirane)	Privatni sektor	UKUPNO
<b>UKUPNO</b>	<b>48 612</b>	<b>1 152</b>	<b>49 764</b>	<b>10 748</b>	<b>60 512</b>
Građevinski radovi	26 922	-65	26 857	7 591	34 448
Stambene zgrade	2 166	0	2 166	6 094	8 260
Visokogradnja	24 756	-65	24 691	1 497	26 188
Niskogradnja	12 863	-65	12 797	1 497	14 295
Hidrogradnja	9 381	0	9 381	0	9 381
Ostali građ. radovi	2 513	0	2 513	0	2 513
Oprema	19 269	1 218	20 486	3 104	23 590
Domaća oprema	7 064	0	7 064	804	7 867
Prometna sredstva	1 407	0	1 407	113	1 519
Osobni automobili	0	0	0	0	0
Energetski strojevi	925	0	925	109	1 034
Strojevi radilice i uređaji	872	0	872	155	1 027
Ostala oprema	3 860	0	3 860	427	4 287
Uvozna oprema	12 205	1 218	13 423	2 300	15 723
Prometna sredstva	2 848	-90	2 758	380	3 138
Osobni automobili	1 625	345	1 970	847	2 817
Energetski strojevi	2 314	99	2 413	242	2 655
Strojevi radilice i uređaji	1 791	422	2 212	567	2 780
Ostala oprema	3 627	441	4 068	265	4 333
Ostala ulaganja	2 421	0	2 421	53	2 474
<b>MATERIJALNA IMOVINA</b>	<b>612</b>	<b>0</b>	<b>612</b>	<b>42</b>	<b>654</b>
Osnovno stado	87	0	87	13	99
Domaća oprema	525	0	525	30	555
<b>NEMATERIJALNA IMOVINA</b>	<b>1 545</b>	<b>0</b>	<b>1 545</b>	<b>8</b>	<b>1 553</b>
Rudarska istraživanja	51	0	51	0	51
Software	961	0	961	2	964
Zabava, knjiži umjet. orig.	31	0	31	2	32
Patenti i licence	501	0	501	4	505
<b>NEPROIZVED. NEFIN. IMOVINA</b>	<b>264</b>	<b>0</b>	<b>264</b>	<b>3</b>	<b>267</b>
Poboljšanja zemljišta	46	0	46	1	46
Troškovi vlasništva	219	0	219	2	221

Privatni sektor (nekorporirani) obuhvaća kućanstva, samostalna zanimanja, obrt i seoska domaćinstva.

Procjene za nabavke kapitalnih dobara baziraju se na bazičnim statistikama i stručnim procjenama uzimajući u obzir već navedene odnose u ukupnoj raspoloživoj ponudi kapitalnih dobara.

#### **Građevinski radovi**

Za procjenu vrijednosti osnova su građevinske dozvole za vlastitu izgradnju i nabavke već postojećih stambenih jedinica od pravnih osoba uzimajući u obzir podatke o kupovinama i prodajama pravnih osoba koji su raspoloživi prema rezultatima iz osnovnog INV-P istraživanja prikazanim u Tablici 5.6.a.

Za procjenu poslovnih zgrada kod poljoprivrednih domaćinstava korišteni su podaci statistike građevinarstva.

### Oprema

Iz obračuna investicija prema INV-P obrascu vidljivo je da prodaja uvoznih dobara posebno automobila i strojeva opće namjene čini najveći dio prodaje kapitalnih dobara uz pretpostavku da se nabavke odnose na privatni sektor.

Za procjenu vrijednosti tehničke strukture investicija korištena je pojednostavljena metoda robnih tokova koristeći pritom raspoložive statističke podatke.

### 5.13 Promjene zaliha

Obračun promjena zaliha temelji se na izvorima podatka koji su detaljnije opisani u poglavlju 3. Stoga se procjena promjena zaliha radi istovremeno kad i procjena sastavnica BDP-a prema proizvodnoj metodi. Promjena zaliha procjenjuje se kao razlika između vrijednosti zaliha na kraju i na početku razdoblja. Procjena se obavlja za četiri vrste zaliha: zalihe gotovih proizvoda, zalihe proizvodnje u tijeku, trgovačke robe i sirovina i materijala.

**Talica 5.7. Promjena zaliha s uključenom statističkom diskrepancijom 2004.**

	U milijunima kuna	Struktura (%)
Sirovine i materijal	324	7,2
Proizvodnja u tijeku	1 822	40,6
Gotovi proizvodi	553	12,3
Trgovačka roba	1 784	39,8
Promjena zaliha	4 482	100,0
Statistička diskrepancija	-1 203	
Promjena zaliha plus statistička diskrepancija	3 280	

„Statistička diskrepancija“ predstavlja razliku koja nastaje u procesu usklade obračuna BDP-a proizvodnog i rashodnog pristupa. Statistička se diskrepancija izračunava kao razlika između reziduala koji proizlazi iz bilanciranja svih rashodnih komponenti BDP-a prema proizvodnoj strani BDP (radi se o svim komponentama osim promjena zaliha), zadnji redak u tablici 5.7., i promjena zaliha koje su preuzete s proizvodne strane (treći redak odozdo u tablici 5.7.). Ova je kategorija uobičajeno vrlo mala (kao postotak BDP-a), a prikazana je u tablici 5.8.

**Tablica 5.8. Statistička diskrepancija kao postotak BDP-a**

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
% BDP-a	-0,3	0,0	1,4	-0,2	-0,5

U vremenskoj seriji godišnjeg BDP-a 1995. – 2005. godine statistička je diskrepancija manja od 1,5% BDP-a. Uobičajeno je negativna, ali je u nekim godinama i pozitivna. Najveća statistička diskrepancija

je zabilježena u 2002. godini (1,4% BDP-a). Osnovni razlog toga je promjena dijela metodologije platne bilance (novi izračun cif/fob prilagodbe) koji je povećao ukupni uvoz.

#### **5.14 Nabava umanjena za prodaju pohranjene vrijednosti**

Bruto domaći proizvod obračunat po rashodnoj metodi trenutno ne sadrži podatak o neto stjecanju dragocjenosti.

Dragocjenosti su dobra koja se ne koriste u proizvodnom procesu ili u potrošnji i koja se drže prvenstveno kao pričuva vrijednosti. Dragocjenosti se sastoje od dragocjenog kamenja i metala, antikviteta, umjetničkih djela i sličnih dobara kao npr. dragocjeni nakit ili skupocjene zbirke kao npr. prva izdanja poznatih autora, kolekcije kovanica.

Potrebno je računati neto stjecanje dragocjenosti za svaki sektor i za svaku djelatnost, tako da u ukupnom iznosu za razinu Republike Hrvatske neto stjecanja dragocjenosti obuhvaćaju trgovačke marže, naknade procjeniteljima i troškove prijenosa vlasništva.

Dragocjenosti trenutno nisu uključene u bruto investicije u imovinu iz razloga što njihova procjena nije dovoljno kvalitetna. Kako bi procjena bila usklađena sa metodologijom Europskog sustava nacionalnih računa – ESA 95 potrebno je slijediti niz zahtjevnih konvencija. Ovaj oblik imovine može u toku vremena prelaziti iz jednom oblika u drugi. Dobro može dobiti status dragocjenosti nakon proizvodnje pa se radi o reklasifikaciji a ne o transakciji. Objekti izloženi u muzejima prema ESA pravilima tretiraju se kao dragocjenosti dok se u knjigovodstvu ponekad knjiže kao investicije u dugotrajnu imovinu. Zlato može biti klasificirano u bilo koju od tri moguće komponente bruto investicija, može se evidentirati kao dio nekog investicijskog dobra, kao promjena zaliha kod zlatara, ali i kao međufazna potrošnja, nabava nakita ili čak kao monetarno zlato (AF.11).

Izvori koji trenutno stoje na raspolaganju Zavodu nisu dovoljno pouzdani i ne može ih se koristiti prije znatne prilagodbe. Potencijalni izvori koji su do sada razmotreni su administrativni izvori; Registar godišnjih financijskih izvještaja koji vodi Financijska agencija i baza podataka Središnjeg državnog ureda za upravljanje imovinom (Očevidnik državne imovine), te istraživanja Odjela statistike trgovine i Odjel statistike osobne potrošnje Državnog zavoda za statistiku. Neki od gore navedenih izvora imaju previše agregiranu strukturu što dodatno otežava pouzdanu procjenu dragocjenosti.

#### **5.15 Izvoz robe**

Hrvatska narodna banka redovito sastavlja platnu bilancu Republike Hrvatske koja predstavlja glavni izvor podataka za obračun izvoza i uvoza pri obračunu bruto domaćeg proizvoda prema rashodnom pristupu u tekućim cijenama.

Platna bilanca Republike Hrvatske predstavlja sistematičan prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s inozemstvom u određenom vremenskom razdoblju. Sastavlja se u skladu s metodologijom koju je preporučio Međunarodni monetarni fond (Priručnik za sastavljanje platne bilance, 5. izdanje, 1993.). Tri vrste izvora podataka za sastavljanje platne bilance uključuju: 1. izvješća državnih institucija (Državnog zavoda za statistiku i hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje), 2. specijalizirana izvješća Hrvatske narodne banke (o ostvarenome platnom prometu s inozemstvom te 3. procjene i statistička istraživanja koje provodi Hrvatska narodna banka.

Podaci platne bilance Republike Hrvatske iskazuju se u dvije valute: u američkom dolaru (USD) i u domaćoj valuti, kuni (HRK). U oba slučaja koriste se isti izvori podataka i primjenjuju ista načela obuhvata transakcija i kompiliranja pojedinih stavki. Izvorni podaci iskazani su u raznim valutama pa vrijednost transakcija treba preračunati iz originalne valute u izvještajnu valutu upotrebom tečajeva s tečajnice Hrvatske narodne banke.

Stavke platne bilance koje se odnose na izvoz i uvoz robe slažu se s podacima Državnog zavoda za statistiku o ostvarenoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom. Ti podaci, u skladu s preporučenom metodologijom prilagođuju se za obuhvat.

Vrijednosti izvoza robe koja se sastavlja na temelju carinskih deklaracija dodaje se procjena o vrijednosti popravaka, za vrijednost opskrbe brodova i zrakoplova u pomorskim i zračnim lukama te procjena vrijednosti robe kupljene u Hrvatskoj od strane nerezidenata. Izvori podataka o popravcima robe su statistike međunarodnih plaćanja. Vrijednost kupovine nerezidenata procjenjuje se upotrebom prosječnih izdataka nerezidenata koja je utvrđena na temelju istraživanja koje se provodi na graničnim prijelazima i DZS-ovog pokazatelja broja nerezidenata koji su posjetili Hrvatsku.

**Tablica 5.6. Izvoz robe i usluga, 2004.**

	u milijunima kuna	Struktura (%)
Izvoz robe i usluga	106 233,0	100,0
Izvoz po paritetu fob	49 507,8	46,6
Izvoz kako je zabilježen u statistici robne razmjene s inozemstvom	48 363,0	45,5
Ispravci	1 144,9	1,1
Obuhvat	1 144,9	1,1
Opskrba brodova i zrakoplova u pomorskim i zračnim lukama	27,4	0,0
Popravci robe	480,1	0,5
Roba koju su u Hrvatskoj kupili nerezidenti	637,4	0,6
Prijevoz	5 922,3	5,6

Putovanje	40 768,6	38,4
Potrošnja stranih turista u Hrvatskoj	40 623,2	38,2
Zdravstvene usluge	145,4	0,1
Ostale usluge	10 034,3	9,4
	10 026,9	9,4
UFPIIM	7,4	0,0

## 5.16 Izvoz usluga

Prijevoz, putovanja i ostale usluge vode se zasebno na računu usluga.

Ukupna vrijednost prijevoznih usluga sastavlja se na osnovi rezultata Istraživanja o transakcijama povezanim s uslugama međunarodnog prijevoza, što ga provodi HNB. Zbog izrazito velike populacije cestovnih prijevoznika, prihodi s osnove cestovnog prijevoza ne preuzimaju se iz tog istraživanja, nego se sastavljaju upotrebom podataka o ostvarenome prometu s inozemstvom. Prihodi od usluga pruženih stranim putnicima i turistima prikazuju se na poziciji Putovanja.

Prihodi od usluga pruženih stranim putnicima i turistima prikazuju se na poziciji Putovanja. Godine 1998. Hrvatska narodna banka počela je provoditi Istraživanje o potrošnji inozemnih putnika u Hrvatskoj i koristiti se njegovim rezultatima pri kompilaciji stavaka na poziciji Putovanja. Rezultati tog istraživanja, koje se zasniva na anketiranju putnika (stratificirani uzorak) na graničnim prijelazima, kombiniraju se s podacima Ministarstva unutarnjih poslova o ukupnom broju stranih i domaćih putnika te s podacima distribuciji stranih putnika prema državama iz Priopćenja o turizmu Državnog zavoda za statistiku kako bi se procijenile odgovarajuće stavke platne bilance.

Pozicija Ostale usluge sastavlja se upotrebom različitih izvora podataka: osim prihoda koji se odnose na usluge osiguranja i komunikacijske usluge, koji se od 2001. utvrđuju uz pomoć specijaliziranih statističkih istraživanja HNB-a, vrijednosti svih ostalih usluga preuzimaju se iz statistike ostvarenog platnog prometa s inozemstvom.

## 5.17 Uvoz robe

Stavke platne bilance koje se odnose na izvoz i uvoz robe slažu se s podacima Državnog zavoda za statistiku o ostvarenoj robnoj razmjeni republike hrvatske s inozemstvom. Ti podaci u skladu s preporučenom metodologijom prilagođuju se za obuhvat i klasifikaciju.

U skladu s tom metodologijom, izvoz i uvoz robe iskazuju se u platnoj bilanci prema paritetu fob. Vrijednost uvoza prema paritetu FOB procjenjuje se uz pomoć istraživanja HNB-a koje se provodi na stratificiranom uzorku uvoznika. Dobivena vrijednost služi kao osnova za procjenu usluga prijevoza i osiguranja za koji se umanjuje originalna vrijednost uvoza prema paritetu CIF iz navedenog izvješća Državnog zavoda za statistiku. U razdoblju 1993. – 2001. taj je udio iznosio 7,1% (procijenjeno samo



na uzorku najvećih i velikih izvoznika), dok od 2002. nadalje on iznosi 3,1%. Vrijednost uvoza robe modificirana je na temelju podataka o popravcima robe te opskrbi brodova i zrakoplova u pomorskim i zračnim lukama. osim toga, stavka izvoza robe dopunjuje se procijenjenom vrijednošću robe koju su hrvatski građani osobno uvezli iz susjednih zemalja (troškovi za tzv. shopping).

**Tablica 5.7. Uvoz robe i usluga, 2004.**

	u milijunima kuna	Struktura (%)
Uvoz robe i usluga	121 886,0	100,0
Uvoz fob	99 835,3	81,9
Uvoz prema paritetu cif kako je zabilježen u statistici robne razmjene s inozemstvom	100 008,1	82,1
Prilagodbe	172,8	0,1
Obuhvat	3 557,5	2,9
Opskrba brodova i zrakoplova u pomorskim i zračnim lukama	235,8	0,2
Popravci robe	235,8	0,2
Roba koju su rezidenti kupili u inozemstvu	3 086,1	2,5
Klasifikacija	3 730,3	3,1
Prilagodba za fob vrednovanje uvoza	3 730,3	3,1
Prijevoz	3 682,3	3,0
Putovanja	5 116,4	4,2
Izdaci hrvatskih turista u inozemstvu	5 059,1	4,2
Zdravstvene usluge	57,3	0,0
Ostale usluge	13 251,9	10,9
	12 674,8	10,4
UFPIM	577,2	0,5

## 5.18 Uvoz usluga

Prijevoz, putovanja i ostale usluge bilježe se zasebno na računu usluga.

Ukupna vrijednost prijevoznih usluga sastavlja se na osnovi rezultata Istraživanja o transakcijama povezanim s uslugama međunarodnog prijevoza, što ga provodi HNB.

Izdaci za usluge pružene domaćim putnicima i turistima u inozemstvu prikazani su na poziciji Putovanja. Hrvatska narodna banka provodi Istraživanje o potrošnji domaćih putnika u inozemstvu te koristi rezultate za izračun pozicije putovanja. Rezultati ovog Istraživanja, koje se zasniva na anketiranju putnika (stratificirani uzorak) na graničnim prijelazima, kombiniraju se s podacima Ministarstva unutarnjih poslova o ukupnom broju domaćih putnika u inozemstvu. Ukupna potrošnja domaćih putnika u inozemstvu izračunava se umnoškom prosječne mjesečne potrošnje i broja putnika koji pređu granicu.

Pozicija Ostale usluge izračunava upotrebom različitih izvora podataka: osim izdataka koji se odnose na usluge osiguranja i komunikacijske usluge, koji se od 2001. utvrđuju uz pomoć specijaliziranih

statističkih istraživanja HNB-a, vrijednosti svih ostalih usluga preuzimaju se iz statistike ostvarenoga platnog prometa s inozemstvom.

## **6 POSTUPAK USKLAĐIVANJA ILI INTEGRACIJE TE GLAVNI PRISTUPI VREDNOVANJA**

### **6.1 Postupak usklađivanja BDP-a**

Postupak usklađivanja proizvodne i potrošne strane BDP-a u praksi se provodi na slijedeći način: s obzirom da se proizvodna strana BDP-a smatra pouzdanijom, potrošna strana je prilagođena proizvodnoj. Drugim riječima, potrošna strana BDP-a je izvedena direktno iz proizvodne strane BDP-a. Što se tiče komponenata potrošnje, potrošnja države i NPUSK-a preuzeta je s proizvodne strane, dok je usklađivanje učinjeno za potrošnju kućanstava i neto izvoz (izvoz-uvoz).

Iako su preliminarne I/O tablice pripremljene za 2004. godinu, nisu korištene za svaku godinu usklađivanja. U svakoj godini usklađivanja, korišten je pristup odgovarajućih grupa proizvoda.

Stoga su izdaci za finalnu potrošnju kućanstava usklađeni na 45 grupa Klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni (COICOP), na razini 3 znamenke, zbog usklađivanja proizvodne strane BDP-a u tekućim i stalnim cijenama. Navedene kategorije COICOP klasifikacije deflacionirane su primjerenim indeksom potrošačkih cijena.

Proizvodnja države, sa proizvodne strane BDP-a, umanjena je za prodaju i uvećana za socijalne transfere kako bi se dostigla razina potrošnje države (kao što je objašnjeno u poglavlju 5)

Bruto potrošnja dugotrajne imovine deflacionirana je prema glavnim tipovima dugotrajne imovine i uspoređena sa proizvodnom stranom BDP-a, primjerice bruto potrošnja dugotrajne imovine u graditeljstvu je uspoređena sa proizvodnjom graditeljstva u tekućim i stalnim cijenama, dok je potrošnja dugotrajne imovine za strojeve i ostalu opremu uspoređena sa domaćom proizvodnjom i uvozom istovrsnih tipova imovine. Bruto potrošnja dugotrajne imovine u svim oblicima imovine na potrošnoj strani uspoređena je s njenom ponudom (domaća proizvodnja uvećana za uvoz) na proizvodnoj strani BDP-a u tekućim i stalnim cijenama.

Učinjena je unakrsna klasifikacija graničnih grupa proizvoda koja usklađuje bruto potrošnju dugotrajne imovine i izdataka za finalnu potrošnju kućanstava (primjerice, automobili kupljeni od strane kućanstava od poduzeća za osobnu potrošnju, premještena je iz bruto potrošnje dugotrajne imovine u izdatke za finalnu potrošnju kućanstava).

Uvoz i izvoz su podijeljeni u dvije skupine: uvoz i izvoz proizvoda i usluga. Prva skupina (proizvodi) je manje problematična i bazirana je na carinskim deklaracijama kao izvoru. Proizvodi su podijeljeni u 10 SITC grupa na strani uvoza i izvoza. Deflacioniranje proizvoda provodi se korištenjem indeksa vrijednosti uvoza i izvoza koji objavljuje sektor vanjske trgovine. Usluge su bazirane na podacima iz Platne bilance. Podijeljene su u tri skupine: putovanje, promet i ostale usluge.

Izvoz prometnih usluga deflaciran je indeksom potrošačkih cijena. Uvoz transportnih usluga je deflaciran je indeksom jedinične vrijednosti uvoza. Izvoz usluga putovanja je deflaciran sa ukupnim indeksom za deflaciranje izvoza turističkih usluga. Uvoz usluga putovanja je deflaciran sa takozvanim indeksom za potrošnju rezidenata Hrvatske u 5 susjednih zemalja (Austrija, Mađarska, Bosna i Hercegovina, Slovenija i Italija). Izvoz ostalih usluga je deflaciran sa indeksom potrošačkih cijena. Uvoz ostalih usluga je deflaciran, također sa indeksom potrošačkih cijena. Usklađivanje neto izvoza, uključujući prijelaz sa koncepta domaćeg na nacionalni neto izvoz je učinjeno paralelno, u stalnim i tekućim cijenama. Usklađivanje potrošne strane BDP-a je od velike važnosti za cjelokupni postupak usklađivanja, imajući na umu da veličina uvoz plus izvoz prelazi BDP.

U konačnici, dolazimo do usklađivanja ukupnog iznosa svih komponenata potrošnje, uključujući promjene zaliha koje su premještene sa proizvodne strane (vidi odjeljak 3.2.1) sa ukupnim BDP-om prema proizvodnoj metodi. Rezidualna vrijednost potrošne strane određena je kao statistička diskrepancija (vidi tablicu 6)

Kao što je već navedeno u djelu 1.6.1 uvodnog poglavlja 1., postupak usklađivanja kojim se usklađuju sve tri strane BDP-a provodi se na makro razini, bez primjene cjelovitih Tablica Ponude i Uporabe. Međutim, tijekom Velike statističke revizije 2008. Sektor nacionalnih računa otkrio je da nije moguće uskladiti sve tri strane BDP-a bez barem grube primjene tehnike robnog toka. S tim ciljem uspostavljene su konverzijske tablice između KPD 223 robnih grupa, sastavljenih za potrebe Tablica Ponude i Uporabe za 2004. i odgovarajućih kategorija Klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni (COICOP). One su zatim korištene za usklađivanje proizvodne strane BDP-a (bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje), prihodnih sastavnica BDP-a te konačno rashodnih sastavnica BDP-a.

Prethodno opisan okvir Tablica Ponude i Uporabe, na razini 223 grupe proizvoda, korišten je za razmještaj, kao 60 proizvodnji, sa proizvodne na potrošnu stranu BDP-a. 60 proizvodnji na proizvodnoj strani, je razmješteno na potrošnu stranu koristeći raspored grupa proizvoda prema komponentama potrošne strane BDP-a kakav je bio prije revizije.

Podaci proizvodne strane BDP-a su primarno razmješteni na izdatke za finalnu potrošnju kućanstava i izvoz turističkih usluga, stoga je podudarnost između COICOP i SITC klasifikacije s jedne i KPD klasifikacije s druge strane od iznimne važnosti.

Tako su tijekom Velike statističke revizije 2008. utvrđene robne grupe u obliku bruto vrijednosti proizvodnje koje su raspodijeljene u dvije sastavnice BDPR (tj. potrošnju kućanstava i turizam-izvoz) te su izračunate njihove nominalne vrijednosti. Prvo su nominalne vrijednosti na proizvodnoj strani i na rashodnoj za te KPD robne grupe, koje su prekvalificirane u adekvatne grupe COICOP-a, međusobno prilagođene. Na taj je način ostvareno usklađivanje adekvatnih robnih grupa na obje strane BDP-a po tekućim cijenama.

Zatim su implicitni deflatori primijenjeni neovisno na obje strane BDP-a, što je dovelo do nove neravnoteže između dvije strane BDP-a po stalnim cijenama te s aspekta obujma. Kad je utvrđeno da je usklađivanje robnih tokova adekvatno provedeno, ali da su stanja u stalnim cijenama i s aspekta obujma narušena, implicitni deflatori adekvatno su prilagođeni kako bi se postigla ravnoteža, kako tekućih tako i stalnih cijena.

Ovo usklađivanje, pri čemu su uzeti u obzir svi elementi koji moraju biti usklađeni u pristupu tri sloja: tekuće cijene, stalne cijene – s aspekta volumena, implicitni deflatori, predstavljalo je veoma složen zadatak.

U postupku usklađivanja postoje dva stupnja sloboda, što znači da kad se utvrđuju dvije prethodno spomenute stavke usklađivanja (npr. tekuće cijene i stalne cijene) treća se dobije automatski (u ovom slučaju implicitni deflator dobiven je automatski). Ponekad su implicitni deflatori uzeti kao unaprijed određeni jer je Sektor nacionalnih računa bio siguran da su izvori podataka u odjelu indeksa cijena pouzdani. Kad je Sektor nacionalnih računa bio također siguran da je tekuća cijena BDP sastavnice pouzdana, automatski je izračunao BDP sastavnicu u stalnim cijenama ili u obliku obujma.

U tablici 6 opisana je veličina statističke diskrepancije (kao postotna vrijednost BDP-a). Statistička diskrepancija proizlazi iz preračunavanja potrošne strane BDP-a prema proizvodnoj strani. Kao što je vidljivo u tablici 6 statistička diskrepancija iznosi približno manje od 2% BDP-a.

**Tablica 6. Statistička diskrepancija kao % BDP-a**

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
u mil. HRK	-530,07	0,00	2 915,12	-454,02	-1203,00
kao % BDP-a	-0,3	0,0	1,4	-0,2	-0,5

Iznos statističke diskrepancije dobiven je na 60 grupa proizvoda, na prethodno objašnjen način (usklađivanje proizvodne i potrošne strane BDP-a – uz uključivanje promjena zaliha)

DZS planira unaprijediti postojeću metodu usklađivanja integracijom I/O tablica u sveukupnu obračun BDP-a.

## 6.2. Ostali pristupi vrednovanja BDP-a

Detaljan opis kako se provodi usklađivanje na makro razini objašnjen je na početku odjeljka 6.1. S obzirom da u sektoru Nacionalnih računa nisu zadovoljni navedenim makro pristupom, pokušavaju se provesti i alternativne tehnike usklađivanja.

Ove tehnike su generalno podijeljene u 3 skupine: a) obračun iz različitih izvora podataka b) okvir Tablica Ponude i Uporabe i c) podaci o zaposlenosti kao dopunska varijabla za usklađivanje BDP-a.

Najvažnija komponenta potrošnje gdje započinje postupak usklađivanja su izdaci za finalnu potrošnju kućanstava. Za projektiranje izdataka za finalnu potrošnju kućanstava na agregiranoj razini ključno je istraživanje distributivne trgovine. Za izradu COFOG ili KPD grupe proizvoda korišteno je istraživanje o potrošnji kućanstava.

Dva navedena izvora podataka se istovremeno koriste i za usklađivanje izdataka za finalnu potrošnju kućanstava i ostalih komponenti potrošne strane BDP-a, osobito bruto investicija, na razini grupa proizvoda.

Za usklađivanje proizvodnog dijela uvoza i izvoza, podaci iz Platne bilance uspoređeni su sa podacima DZS-a, sektora vanjske trgovine prema grupama proizvoda iz carinskih deklaracija. Ne postoji pouzdan izvor za raščlanjivanje usluga iz Platne bilance prema KPD-u. Sektor Nacionalnih računa izradio je ovu raščlambu na temelju vlastitih stručnih procjena. Statistika o stranim povezanim poduzećima (FATS) koja je u fazi razvoja će značajno doprinijeti kvaliteti raščlambe Platna bilanca-KPD. U pogledu raščlambe grupe proizvoda potrošnje opće države i NPUSK-a, tablice podudarnosti COFOG-a i KPD-a u fazi su razvoja, što će znatno unaprijediti postupak usklađivanja BDP-a u ovom području.

Kao što je već istaknuto, privremeni okvir Tablica Ponude i Uporabe razvijen je za 2004. godinu. Za potpuno usklađivanje strane ponude i uporabe, nedostaje međufazna potrošnja. Tijekom 2009. sektor Nacionalnih računa će plasirati upitnik o međufaznoj potrošnji. Kada sektor Nacionalnih računa prikupi podatke s terena, započeti će vodoravno usklađivanje prema 223 grupe proizvoda i okomito usklađivanje prema 60 knjigovodstvenih kategorija.

U tablici 6.1, prikazane su razlike grube procjene Ponude i Uporabe. Kao što je vidljivo iz tablice 6.1, međufazna potrošnja (stupac 4 u tablici 6.1), razlika između proizvodne strane BDP-a i finalne potrošnje BDP-a, prikazana je kao vektor stupac. Iako su dimenzije ovog vektor stupca su 223x1, vektor stupac na 17x1 NKD-a je prikazana u tablici 6.1.

**Tablica 6.1: Izvadak iz Sustava Ponude i Uporabe, 2004**  
**mil. HRK**

KPD	Ukupna ponuda u baznim cijenama	Finalna potrošnja u baznim cijenama	Diferencija - međufazna potrošnja i statistički razlozi	Međufazna potrošnja iz službenog BDP-a	Razlike
1	2	3	4	5	6 = 5 - 4
A	22 327	8 211	14 116	12 762	-1 354
B	1 003	1 271	-268	534	802
C	15 418	839	14 579	3 055	-11 523
D	208 368	134 534	73 474	69 526	-3 948
E	14 736	6 784	7 952	13 695	5 744
F	39 499	37 190	2 309	27 245	24 936
G	39 684	3 261	36 423	24 134	-12 289
H	13 224	21 170	-7 946	6 013	13 959
I	36 804	18 241	18 564	17 233	-1 331
J	15 156	1 587	13 569	4 640	-8 929
K	46 558	19 743	26 815	13 485	-13 330
L	21 824	18 166	3 657	9 111	5 453
M	10 745	9 701	1 043	2 265	1 222
N	13 730	9 446	4 284	4 526	242
O	15 821	15 208	613	6 875	6 262
P	334	197	137	0	-137
Q	0	0	0	0	0
<b>UKUPNO</b>	<b>515 231</b>	<b>305 550</b>	<b>209 321</b>	<b>215 099</b>	<b>5 778</b>

Ukoliko se međufazna potrošnja iz službenog BDP-a ne podudara sa rezidualnom međufaznom potrošnjom iz usklađivanja Tablica Ponude i Uporabe i ukoliko je nastala razlika među njima (pogledaj stupac 6 tablice 6.1), ta razlika može predstavljati razliku između proizvodne i potrošne strane BDP-a po grupama proizvoda. Može se primijetiti da su razlike za pojedine grupe proizvoda iznimno visoke, stoga će biti potreban dodatni posao kako bi se otklonile velike razlike na 223 grupe proizvoda.

Što se tiče inicijalne razlike između proizvodne i potrošne strane BDP-a, prije bilanciranja, na agregiranoj razini iznosi između 2 i 3% BDP-a. Preciznije, razlika iznosi 2,35% (=5 778/245 550).

Za usklađivanje BDP-a, osim obračuna iz različitih izvora podataka i pristupa po grupama proizvoda, korišteni su podaci o zaposlenosti, posebice za neinkorporirani sektor. (za više informacija vidi poglavlje 7).

## **7 PREGLED PRILAGODBI OBUHVATA**

### **7.0 Uvod**

Iako Hrvatska nije formalno sudjelovala u prvom projektu Eurostata o obuhvatu nacionalnih računa koji je bio posebno namijenjen državama kandidatima, u 2001. po prvi puta je izvršena procjena neobuhvata u hrvatskim nacionalnim računima prema smjernicama Eurostata za razdoblje 1998. - 2000. u suradnji DZS-a i Ekonomskog instituta u Zagrebu. Od tada se procjene redovito ažuriraju na godišnjoj razini ali se ne uključuju u službene brojeve nacionalnih računa. Nedavno je, nakon izvršenih detaljnih radova na doradi procjena u pogledu postupaka i metodologije pod nadzorom Nadima Ahmada, stručnjaka OECD-a, ocijenjeno je da je kvaliteta procjena dovoljna za uključivanje u službene podatke o BDP-u.

Tijekom nekoliko posljednjih godina, Državni zavod za statistiku je u skladu s metodologijom Eurostata radio na projektu poboljšanja obuhvata nacionalnih računa. Metodologija koja se primjenjuje temelji se na takozvanom "tabelarnom pristupu", različite vrste nepotpunog obuhvata trebaju biti precizno definirane i izdvojeno prikazane. Sve vrste nepotpunog obuhvata sustavno su obuhvaćene i međusobno se isključuju. Glavna prednost ove metode je mogućnost usporedbe različitih vrsta nepotpunog obuhvata po zemljama.

U skladu s prethodno navedenim pristupom, sve vrste nepotpunog obuhvata trebaju biti klasificirane u sedam vrsta nepotpunog obuhvata (od N1 do N7). Proizvodna metoda je metoda koja se najčešće primjenjuje, pa je stoga logično da se klasifikacija različitih vrsta nepotpunog obuhvata temelji na ovoj metodi.

Državni zavod za statistiku radio je u skladu s Odlukom Komisije od 22. veljače 1994. (94/168/EZ; Euratom). Hrvatski GNI stoga je usklađeniji s praksom kompilacije GNI u ostalim državama članicama EU, te je postignuta veća usklađenost sa zahtjevima ESA 95. Za procjenu potpunog obuhvata, primijenjena su metodološka rješenja iz OECD Priručnika "Measuring the non-observed economy", Pariz 2002.

#### **BDP po proizvodnom pristupu i potpuni obuhvat**

Za obračun BDP po proizvodnoj metodi raspoložive su iscrpnim izvorima podataka, BDP po proizvodnoj metodi je tradicionalni primarni pristup koji se koristi za mjerenje razine BDP-a i potpunog obuhvata. U 2004. godini procjena ukupnih prilagodbi obuhvata iznosila je HRK 19 619 919 tisuća. Međutim ilegalne aktivnosti (procijenjeni dohodak od ilegalnih aktivnosti iznosio je HRK 1 553 755 tisuća ili 0,6% od službenog BDP-a) nisu još uključene u službeni BDP. Stoga, procijenjene prilagodbe obuhvata koje su uključene u službeni BDP 2004. godine iznosile su HRK 18 066 164 tisuća (7,4% od BDP-a). U Tablici 7.1. prikazane su glavne vrste prilagodbi obuhvata BDP po proizvodnom pristupu za



2004. godinu. Detaljnija podjela prema vrstama prilagodbe obuhvata i prema 60 odjeljaka NKD-a 2002. prikazana je u Dodatku 1.

**Table 7.1: Ukupne prilagodbe obuhvata po vrstama u 2004. godini**

	u 000 HRK		Struktura (%)	% od BDP-a	% od bruto dodane vrijednosti
N1	Proizvođač se trebao registrirati (skriveni proizvođač)	707 371	3,6	0,3	0,3
N2	Ilegalni proizvođači koji se ne registriraju	1 553 755	7,9	0,6	0,7
N3	Proizvođač nema obvezu registriranja	1 338 381	6,8	0,5	0,6
N4	Registrirana pravna osoba nije uključena u statistički obuhvat	0	0,0	0,0	0,0
N5	Registrirano neinkorporirano poduzeće nije uključeno u statistički obuhvat	844 043	4,3	0,3	0,4
N6	Netočno izvještavanje proizvođača	14 641 177	74,6	6,0	7,1
N7	Statistički nedostaci podataka	535 192	2,7	0,2	0,3
<b>UKUPNO</b>		<b>19 619 919</b>	<b>100,0</b>	<b>8,0</b>	<b>9,4</b>
	Ukupni iznos koji je uključen u publicirani BDP (bez N2 ilegalne aktivnosti)	<b>18 066 164</b>	<b>92,1</b>	<b>7,4</b>	<b>8,6</b>

Najznačajnija vrsta nepotpunog obuhvata u nacionalnim računima je N6 - netočno izvještavanje proizvođača, vrijednost te vrste nepotpunog obuhvata iznosila je HRK 14,6 milijardi. Sljedi vrsta nepotpunog obuhvata N2 - ilegalni proizvođači koji se ne registriraju (HRK 1,3 milijardi). Iz Tablice 7.17. vidljivo je da je ta vrsta nepotpunog obuhvata u nacionalnim računima N6 najvažnija vrsta nepotpunog obuhvata u Hrvatskoj. Vrsta nepotpunog obuhvata N6 čini ¾ od ukupne vrijednosti prilagodbe obuhvata.

Sve navedeno ukazuje na to da je siva ekonomija sve više prisutna na području netočno izvještavanja, što predstavlja područje odgovornosti Porezne uprave, dok broj neregistriranih (skrivenih proizvođača) opada zbog kontinuiranog razvoja tržišnih ustanova i rigoroznijeg sustava kažnjavanja. Drugim riječima, metode porezne evazije postale su sofisticiranije.

Ukoliko se mjere udjeli specifičnih tipova nepotpunog obuhvata u ukupnim prilagodbama obuhvata, tada udjel tipa nepotpunog obuhvata N6 – netočno izvještavanje iznosi više od 74% u ukupnim prilagodbama obuhvata u 2004. godini. Sljedi tip nepotpunog obuhvata N2 čiji je udjel gotovo 8% i N3 čiji je udjel 6,8% (Tablica 7.1.). Udjel tipova N1 i N5 iznosi između 3,6% and 4,3%. Očito je da Porezna uprava mora više napora usmjeriti na netočno izvještavanje proizvođača to jest na potcjenjivanje dohotka, precjenjivanje troškova i prijavljivanje na fiktivni minimalni dohodak. S druge strane, postoji mogućnost poboljšanja potpunog statističkog obuhvata informacija što čini oko 3% od ukupnog nepotpunog obuhvata radi ostvarivanja potpunog obuhvata ukupne ekonomske aktivnosti u Hrvatskoj.

**Tablica 7.2: Hrvatske ukupne prilagodbe obuhvata po djelatnostima, u 2004. godini**

Djelatnosti prema NKD-u		u tisućama HRK	Udjel (%) u ukupnoj prilagodbi obuhvata (isključujući N2)
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1 198 918	6,6
B	Ribarstvo	116 749	0,6
C	Rudarstvo i vađenje	37 588	0,2
D	Prerađivačka industrija	3 081 120	17,1
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	55 562	0,3
F	Građevinarstvo	3 008 246	16,7
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	3 776 502	20,9
H	Hoteli i restorani	2 241 845	12,4
I	Prijevoz, skladištenje i veze	1 238 288	6,9
J	Financijsko posredovanje	117 143	0,6
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	2 475 453	13,7
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	30 512	0,2
M	Obrazovanje	57 060	0,3
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	197 961	1,1
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	433 217	2,4
	Ilegalne aktivnosti	1 553 755	
	<b>UKUPNO</b>	<b>19 619 919</b>	

Trgovina na veliko i trgovina na malo imaju najveći udjel u ukupnoj sivoj ekonomiji u 2004. godini (HRK 3,8 milijardi), to jest 20,9% iz Tablice 7.15. Slijede prerađivačka industrija i građevinarstvo s oko HRK 3 milijardi (17,1% i 16,7%). U djelatnostima K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge i H Hoteli i restorani također je zabilježena značajna vrijednost prilagodbi za potpuni obuhvat (što iznosi oko 12% - 13% od ukupnih prilagodbi).

Sljedeće djelatnosti imaju najveći udjel u ukupnoj prilagodbi obuhvata, to jest najveći udjel prilagobi obuhvata u bruto dodanoj vrijednosti specifičnih djelatnosti u 2004:

- hoteli i restorani (25,5%),
- ribarstvo (22,4%),
- građevinarstvo (20,1%),
- trgovina (14,2%).

Udjel ukupnih prilagodbi obuhvata u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti u Hrvatskoj iznosi 8,7% od bruto dodane vrijednosti (9,4% s uključenim ilegalnim aktivnostima) za 2004. godinu. Udjel ukupnih prilagodbi obuhvata u BDP-u u 2004., iznosi 7,4% to jest 8,0% od BDP-a s uključenim ilegalnim aktivnostima.

**Tablica 7.3. Udjeli ukupnih prilagodbi obuhvata u BDV specifičnih aktivnosti (bez ilegalnih aktivnosti) u %**

Djelatnosti prema NKD-u		2004.
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	8,2
B	Ribarstvo	22,4
C	Rudarstvo i vađenje	2,6
D	Prerađivačka industrija	8,1
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	0,9
F	Građevinarstvo	20,1
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	14,2
H	Hoteli i restorani	25,5
I	Prijevoz, skladištenje i veze	6,3
J	Financijsko posredovanje	1,1
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	8,2
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	0,2
M	Obrazovanje	0,7
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2,1
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	7,2
	<b>UKUPNO, bez N2 (u % od BDV)</b>	8,7
	<b>UKUPNO, uključujući N2 (u % od BDV)</b>	9,4
	<b>UKUPNO, uključujući N2 (u % od BDV)</b>	8,0
	<b>UKUPNO, N2 je isključen (u % od BDV)</b>	7,4

#### **BDP po potrošnoj metodi i prilagodba obuhvata**

Tijekom implementacije rezultata prilagodbi obuhvata, prema proizvodnom pristupu, napravljene su dodatne analize zato jer neke kategorije proizvoda i usluga imaju i drugu namjenu korištenja osim za namjenu finalne potrošnje. Stoga se je prvo identificiralo kategorije koje se općenito koriste za finalnu potrošnju, kao što su osobne usluge, kulturne i sportske usluge, neregistrirano iznajmljivanje stanova, popravak motornih vozila, hoteli i restorani i ostale sastavnice osobne potrošnje. Prema djelatnostima procijenjena je razina bruto proizvodnje koja nije registrirana u okviru službene statistike, a ukupna osobna potrošnja povećana je za HRK 6,2 milijarde. Robe i usluge koje službena statistika ne

registrira, ali značajan udjel tih roba i usluga odnosi se na osobnu potrošnju također može biti uključen u ostale skupine roba i usluga. To se odnosi na djelatnosti proizvodnje hrane i piće, odjeće i obuće, proizvodnju namještaja, izdavačku i tiskarsku djelatnost, proizvodnju namještaja, građevinarstvo, cestovni prijevoz, kompjutorske servise. Ukoliko se pretpostavi da oko dvije-trećine proizvoda i usluga koji su unutar prilagodbi obuhvata, a namijenjene su za osobnu potrošnju, izračunati iznos iznosio bi oko HRK 7 milijardi (ukupna bruto proizvodnja tih djelatnosti iznosila bi oko HRK 10,5 milijardi).

Zbog navedene pretpostavke, izdaci za konačnu potrošnju kućanstva trebaju se povećati za HRK 13,2 milijarde kuna, zbog prilagodbi obuhvata.

Izračun bruto investicija u dugotrajnu imovinu temelji se na godišnjem statističkom istraživanju koje ima dobar obuhvat pravnih osoba, a koriste se i ostali relevantni izvori podataka kao što su statistika građevinarstva – građevne i uporabne dozvole, podatak o registriranim cestovnim vozilima od Ministarstva unutarnjih poslova, podaci iz Ankete o potrošnji kućanstva i ostali izvori podataka.

Postojeći izračun ima dobar obuhvat ukupnih bruto investicija u dugotrajnu imovinu te se izračun ne treba poboljšati u 2004. godini.

Za vrijednost izvoza turističkih usluga u 2004. godini korišten je originalni podatak iz platne bilance, koju sastavlja Hrvatska narodna banka. Usporedbom s prethodim podacima koji su korišteni u izračunu BDP-a, postoji povećanje vrijednosti zbog metodoloških poboljšanja koja implicitno uključuju sivu ekonomiju. Naime, Hrvatska narodna banka koristi novu metodologiju od 2003. godine za izračun izvoza turističkih usluga koja se temelji na korištenju rezultata anketnog istraživanja na graničnim prelazima. Podatak o ukupnoj potrošnji dobiven je množenjem prosječne mjesečne potrošnje i broja putnika koji su prešli granični prijelaz. Do povećanja vrijednosti izvoza turističkih usluga u razdoblju nakon 2003. godine došlo je zbog uključivanja sive ekonomije.

### **BDP po dohodovnom pristupu i prilagodba obuhvata**

BDP po dohodovnom pristupu se ne izračunava neovisno od ostalih metoda izračuna BDP-a. BDP po dohodovnom pristupu izračunava se u isto vrijeme i korištenjem istih izvora podataka koji su korišteni za izračun BDP po proizvodnom pristupu, sa bruto poslovnim viškom i mješovitim dohotkom kao rezidualnim stavkama. Stoga je korišten isti tabelarni pristup kao i na proizvodnoj strani. Procijenjena vrijednost N6 razdijeljena je na naknade zaposlenicima, bruto poslovni višak i mješoviti dohodak, a procijenjena vrijednost N7 alocirana je isključivo na naknade zaposlenicima, dok su procijenjene vrijednosti koje se odnose na ostale tipove prilagodbe obuhvata (N1, N3, N5) alocirane na mješoviti dohodak.

Distribucija dijela nepotpunog obuhvata BDP-a, za referentnu godinu 2004. godinu prikazana je ispod.

Ispravak BDP-a – dohodovni pristup prema vrsti nepotpunog obuhvata i dohodovnih komponenti BDP-a za 2004.

milijuni HRK

		Ukupno	Naknade zaposlenicima	Mješoviti dohodak	Bruto poslovni višak
		1=2+3+4	2	3	4
<b>N1</b>	Namjerno neregistriranje djelatnosti	707		707	
<b>N2</b>	Nelegalne djelatnosti	0			
<b>N3</b>	Ne postoji obveza registriranja	1 338		1 338	
<b>N4</b>	Pravne osobe koje nisu uključene u statistički obuhvat	0			
<b>N5</b>	Registrirani poduzetnici koji nisu uključeni u statistički obuhvat	844		844	
<b>N6</b>	Namjerno netočno izvještavanje proizvođača	14 641	10 392	2 046	2 203
<b>N7</b>	Nedostaci statističkih podataka	535	535		
	<b>Ukupno</b>	<b>18 066</b>	<b>10 927</b>	<b>4 936</b>	<b>2 203</b>
	% BDP	7,4	9,1	20,8	3,4
	<b>Ukupan BDP po dohodovnim sastavnicama</b>	<b>245 550</b>	<b>120 104</b>	<b>23 717</b>	<b>64 282</b>

Logika raspodjeljivanja sive ekonomije (koja iznosi HRK 18 066 milijuna kuna na sve tri strane izračuna BDP-a) je sljedeća:

Veliki dio dominantne komponente N6 nepotpunog obuhvata odnosi se naknade zaposlenicima (dio N6 koji predstavlja nelegalnu zaposlenost i dio N6 koji predstavlja prijavljivanje manjih vrijednosti od stvarnih). Budući da se taj dio nepotpunog obuhvata javlja u inkorporiranom sektoru (poduzetnici), dijeli se na dva dijela: naknade zaposlenicima i bruto poslovni višak. Distribucija N6 (za nelegalnu zaposlenost i prijavljivane manjih vrijednosti od stvarnih) na prethodno navedene dohodovne komponente učinjena je primjenom strukture Naknade zaposlenicima prema Bruto poslovnom višku, u inkorporiranom sektoru – prije revizije. Ista komponenta N6 u neinkorporiranom sektoru (obrtnici) raspodijeljena je između naknada zaposlenicima i mješovitog dohotka, prema istom pristupu, odnosno raspodjelom N6 za obrtnike primjenom omjera Naknada zaposlenicima i Mješovitog dohotka, prije revizije.

Cijela komponenta N7 nepotpunog obuhvata, koja se sastoji od honorara i plaća u naturi raspoređena je na Naknade zaposlenicima. Cjelokupni iznos usklađenja Naknada zaposlenicima za nepotpuni obuhvat (HRK 10 927 milijuna), s raščlambom prema vrstama nepotpunog obuhvata, prikazana je u stupcu 2 Tablice 4.4.

Sljedeća dohodovna komponenta BDP-a – Mješoviti dohodak, distribuirana je prema vrstama nepotpunog obuhvata na sljedeći način: cijela vrsta nepotpunog obuhvata N1 (namjerno neregistriranje) plus vrsta nepotpunog obuhvata N3 (ne postoji obveza registriranja), te plus vrsta nepotpunog obuhvata N5 (registrirani poduzetnici koji nisu uključeni u statistički obuhvat) raspoređeni su na Mješoviti dohodak, budući da se sve te tri vrste nepotpunog obuhvata pojavljuju isključivo u neinkorporiranom sektoru (što znači da se odnose na institucionalni sektor kućanstva). Preostali dio vrste nepotpunog obuhvata N6, u području obrtnika, koji nije raspoređen na Naknade zaposlenicima, raspoređen je na Mješoviti dohodak. Cjelokupno usklađenje Mješovitog dohotka za nepotpuni obuhvat (HRK 4 936 milijuna), zajedno sa svojom strukturom, prikazano je u stupcu 3 Tablice 4.4.

Konačno, Bruto poslovni višak raspoređen je prema vrstama nepotpunog obuhvata na sljedeći način: dio N6 (nelegalna zaposlenost i prijavljivanje manjih vrijednosti u odnosu na stvarne) koji nije raspoređen na Naknade zaposlenicima, raspoređen je na Bruto poslovni višak, dok je treći dio N6, koji predstavlja iznajmljivanje soba u turističke svrhe direktno raspoređen na Bruto poslovni višak. Posljednja komponenta N6 raspoređuje se direktno na Bruto poslovni višak (N6) konvencijom, budući da se sve stambene rente (bez obzira jesu li stvarne ili imputirane) raspoređuju na Bruto poslovni višak.

## **7.1 NEREGISTRIRANI PROIZVOĐAČI (SKRIVENI PROIZVOĐAČ) - N1**

### **7.1.1 Izvori podataka i metodologija - N1**

Radi određivanja vrijednosti nepotpunog obuhvata ili pokrivenosti, koji se u metodologiji obuhvata Eurostata razvrstava u skupinu kao N1 (neregistrirani proizvođači), korištena je metoda tržišta rada. Korišteni su rezultati iz Ankete o radnoj snazi (ukupna zaposlenost) kao i podaci o zaposlenosti iz godišnjeg statističkog izvještaja FINA-e (Financijska agencija) koji se koriste u izračunu BDP-a (registrirana zaposlenost). Neregistrirana zaposlenost dijeli se na dvije skupine:

- a) neregistrirani samozaposleni koji se razvrstavaju u skupinu neregistriranih proizvođača – N1,
- b) neregistrirani zaposleni koji se razvrstavaju u skupinu netočnog izvještavanja – N6.

U literaturi se ovaj pristup često zove "Talijanski pristup" budući da su tu metodu izradili talijanski ekonomisti sedamdesetih godina 20. stoljeća. U Italiji u to vrijeme je stopa registrirane aktivnosti (udjel aktivnog stanovništva u ukupnom stanovništvu) bila značajno niža od one u drugim zapadnoeuropskim državama te je stoga procijenjeno da je više od 10% ukupnog radnog stanovništva bilo zaposleno u sivoj ekonomiji.

U skladu s "Talijanskim pristupom" drugi posao treba biti uključen. U hrvatskom slučaju svi drugi poslovi za registrirane zaposlenike i samozaposlene prethodno su uključeni u službeni BDP (to jest prije glavne statističke revizije za sivu ekonomiju), a to se odnosi na autorske honorare, ugovore o djelu, studentski rad, itd.). Za referencu vidi Tablicu 3.16. i 3.17. u poglavlju 3. Što se tiče neregistriranih zaposlenika i samozaposlenih koji imaju drugi posao, on je implicitno uključen korištenjem koncepta ekvivalenta punog radnog vremena.

Opći okvir unutar kojeg je utvrđena moguća veličina sektora sive ekonomije sastoji se od:

1. neaktivnog stanovništva;
  - (a) koje nije moguće uključiti u radnu snagu,
  - (b) koje je moguće uključiti u radnu snagu;
2. nezaposlenih (službeno registriranih);
  - (a) koji ne rade,
  - (b) koji pokušavaju naći stalno zaposlenje, i rade pola radnog vremena
3. službeno zaposlenih (sa socijalnim osiguranjem);
  - (a) koji imaju jedan posao,
  - (b) koji imaju više od jednog posla;
4. stranaca s nereguliranim statusom (radne dobi)

Ukupno stanovništvo = 1 + 2 + 3 + 4

Kako bi se ustanovila razlika između broja službeno registriranih zaposlenih i broja stvarno zaposlenih u Hrvatskoj, kao polazište su uzeti podaci iz Popisa stanovništva. Prije usporedbe potrebno je utvrditi isto ciljano stanovništvo. Ciljano stanovništvo u ARS-u obuhvaća rezidentna neinstitucionalna

kućanstva. Bilo je potrebno izdvojiti broj rezidentnog stanovništva iz rezultata Popisa stanovništva kako bi se dobio isti okvir unutar kojega se koriste podaci iz Ankete o radnoj snazi. Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2001., ukupan broj stanovništva u Hrvatskoj iznosio je 4 437 460. Prvo je broj osoba u institucionalnim kućanstvima (26 632) bio oduzet od ukupnog broja stanovništva. Prema logici, te osobe (osobe na rehabilitaciji u bolnicama ili starije osobe) nisu aktivne na tržištu rada i ne uključuju se u Anketu o radnoj snazi. Ovaj se broj uglavnom odnosi na osobe koje su na liječenju u zdravstvenim institucijama i u institucijama koje pružaju skrb starijim osobama dok se zaposleni u tim institucijama obuhvaćaju redovitim statističkim anketama. Što se tiče institucionalnih kućanstava, vjerojatno je da se za potrebe daljnjih analiza 5 028 osoba koje rade u vjerskim organizacijama smatraju zaposlenima. Utjecaj na dodanu vrijednost tih 5 028 osoba u institucionalnim kućanstvima je minoran, iako je njihova dodana vrijednost u potpunosti uključena u službeni BDP kad je izračunavana dodana vrijednost za neprofitne ustanove, zbrajajući određene troškove iz izvještaja FINA-e. Nisu još napravljene imputacije za implicitne troškove, koji se odnose na dobrovoljni rad koji se može obavljati u vjerskim ustanovama. To može predstavljati slabost u kontekstu sveobuhvatnosti procjene izračuna BDP-a (vidi Odluku Komisije 94/168 EZ). Probni izračun može se napraviti u budućnosti ali nije prioritetan, imajući na umu da rezultat imao neznatan utjecaj na BDP, a vodeći računa o ograničenim izvorima podataka.

Stanovništvo koje zbog rada, školovanja ili ostalih razloga živi u inozemstvu i stoga nije bilo prisutno na tržištu rada u Hrvatskoj iznosi 226 151 osoba. Stoga je broj rezidenata koji su bili prisutni u Hrvatskoj u vrijeme provođenja Popisa stanovništva iznosio 4 184 677. S druge strane, kako bi se utvrdio broj prisutnih osoba, potrebno je dodati broj nerezidenata koji su zbog rada ili drugih razloga bili prisutni u Hrvatskoj u vrijeme provođenja Popisa stanovništva (80 575). Broj ukupno prisutnog stanovništva (rezidenti i nerezidenti) u Hrvatskoj u 2001. iznosio je 4 265 252.

	<b>2001.</b>
Ukupno stanovništvo (Popis stanovništva)	4 437 460
Minus	
Institucionalna kućanstva	26 632
Hrvati koji rade u inozemstvu	22 6 151
Plus	
Stranci koji rade u Hrvatskoj	80 575
Ukupno prisutno stanovništvo (rezidenti i nerezidenti) u Hrvatskoj	4 262 252

Radi usporedbe broja zaposlenih iz ankete i administrativnog broja zaposlenih, bilo je potrebno odbiti broj rezidenata koji rade u inozemstvu. Bila su moguća **dva pristupa**.



Prvi pristup uključuje projiciranje anketnih rezultata na trenutno stanovništvo u Hrvatskoj a drugi pristup temelji se na isključivanju osoba koje rade u inozemstvu iz ankete uzorka i zatim projiciranja rezultata na ukupno stanovništvo u Hrvatskoj. Oba pristupa dala su slične rezultate, što pokazuje da je razlika između broja zaposlenih prema anketi i registriranog broja zaposlenih nije značajna kod odabranih metoda za obradu podataka i metoda projekcije.

Prema **prvom pristupu** za rezidente (4 184 677 osoba) u Hrvatskoj izvršena je post-stratifikacija rezultata Ankete o radnoj snazi po dobnoj i spolnoj strukturi. Naime, radi utvrđivanja razlike između ukupne zaposlenosti i registrirane zaposlenosti, iznimno je važno da serije podataka koje se temelje na Anketi o radnoj snazi pokazuju stabilne strukturne karakteristike uzorka (iako to nije glavna svrha Ankete o radnoj snazi, budući da je njen cilj dobiti strukturne karakteristike radne snage u određenom vremenskom razdoblju, a ne usporedba različitih vremenskih razdoblja). Imajući u vidu sve navedeno, razumno je očekivati da se dobno-spolna struktura ne može značajno mijenjati u kratkom vremenskom razdoblju (čak ni pod utjecajem doseljenja), u post-stratifikaciji su korišteni fiksni ponderi koji predstavljaju udjel svake skupine po dobnoj i spolnoj strukturi prema Popisu stanovništva iz 2001. Anketni podaci o stopi zaposlenosti umnoženi su ponderom svake pojedine skupine prema dobi i spolu, i izvršena je projekcija na ukupan broj zaposlenih. Korišteno je osam skupina prema dobnoj i spolnoj strukturi. Za svaki spol, stanovništvo je podijeljeno prema dobi u četiri skupine (15-24, 25-49, 50-65, i 65+). Postupak je primijenjen za cijelo razdoblje 2000. - 2004.

Stručnjak OECD-a u zajedničkom radu sa stručnjacima DZS-a ustanovio je da postoji značajnu promjenljivost podataka ARS-a na razini područja NKD-a, pa je stoga predložio da za podatke ARS-a izračuna prosjek na razini područja NKD-a tijekom godina. Zbog te intervencije smanjena je standardna greška procjena ARS-a te je poboljšana stabilnost rezultata. Zahvaljujući intervenciji nacionalnih računa slabosti ARS-a koje su prethodno spomenute u poglavlju 3 značajno su smanjene. Fiskalna revizija (temeljem Odluke Komisije br. 94/168 za sveobuhvatnost) implicitno je korištena kod procjenjivanja sive ekonomije, kod dijela opće države i neprofitnih ustanova, zbog činjenice da su financijski izvještaji FINA (vidi poglavlje 3) bili predmetom vrlo stroge revizije koju je proveo Državni ured za reviziju. Stoga se smatra da su podaci dobiveni iz tih izvještaja potpuno pouzdani.

Prema drugom pristupu, određivanje broja zaposlenih u Hrvatskoj temelji se na rezultatima Ankete o radnoj snazi koja ne uključuje zaposlene koji rade u inozemstvu i izvršena je projekcija na cjelokupno stanovništvo. Posebna pažnja posvećena je usporedbi stope zaposlenosti (u Hrvatskoj) stanovništva iznad 15 godina starosti.

Broj nerezidenata zaposlenih u Hrvatskoj treba dodati broju rezidenata zaposlenih u Hrvatskoj. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o broju izdanih radnih dozvola stranim radnicima, u 2001. godini izdano je 5 791 radnih dozvola. Ukupan broj zaposlenih osoba u Hrvatskoj procijenjen je pomoću broja radnih dozvola izdanih stranim osobama. Prema izdanim radnim dozvolama, strani radnici su bili uglavnom orijentirani na djelatnosti brodogradnje, građevinarstva i turizma.

Radi utvrđivanja **ukupnog dohotka** ovog tipa neobuhvata na temelju metodologije radne snage, bilo je potrebno utvrditi **odatnu pretpostavku komparativne produktivnosti zaposlenih i broja radnih sati**.

Korišteni su podaci koji se odnose na strukturu zaposlenih, dok su zaposleni podijeljeni ne temelju zaposlenja u punom radnom vremenu i zaposlenja na pola radnog vremena. U slučaju zaposlenja na pola radnog vremena, dobivena je procjena zaposlenosti na temelju ekvivalenta zaposlenja u punom radnom vremenu.<sup>16</sup>

Osim toga je izvršena usporedba broja zaposlenih prema djelatnosti iz Ankete o radnoj snazi s brojem zaposlenih iz godišnjih statističkih izvještaja koji se koriste u izračunu BDP-a a ti su se podaci također temeljili na radnim satima, odnosno na zaposlenju s punim radnim vremenom. Može se pretpostaviti da razliku čine neregistrirani (ne prijavljeni) zaposleni. Budući da su rezultati ankete pouzdani jedino na razini djelatnosti (razina slova), kvalitativna usporedba moguća je samo na toj razini.

Na broj neregistriranih zaposlenih primijenjena je vrijednost bruto proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti po zaposlenom, koje su ostvarili mali poduzetnici u istoj djelatnosti s 2-9 zaposlenih. Proizvodnja, međufazna potrošnja i dodana vrijednost po zaposleniku (jedinična vrijednost) prilagođeni su za netočno izvješćivanje. Kod izračuna jedinične vrijednosti nije uzeta u obzir razlika između tržišnih cijena i bazičnih cijena (to jest korištene su samo bazične cijene).

Ova je metoda primijenjena na sve djelatnosti osim poljoprivrede i javne uprave. Ona nije korištena u poljoprivredi s obzirom na razlike u definiciji zaposlenosti. Prema Anketi o radnoj snazi, osoba koja je u referentnom razdoblju radila najmanje jedan sat za određenu naknadu u gotovini ili u naravi smatra se zaposlenom bez obzira na službeni status u pogledu zaposlenja. U Hrvatskoj postoji relativno velik broj službeno neaktivnog stanovništva (prvenstveno umirovljenici i staro ruralno stanovništvo) koje ima male poljoprivredne posjede i koje povremeno proizvode poljoprivredne proizvode za vlastitu upotrebu ili u manjem opsegu za prodaju ili razmjenu s lokalnim stanovništvom. Te se osobe smatraju aktivnim stanovništvom u Anketi o radnoj snazi, no njihov vrlo ograničen input rada i niska produktivnost su čimbenici koji utječu na primjenjivost metode inputa rada koja se koristi u drugim djelatnostima. (mikulic) Prema Anketi o radnoj snazi, zaposlena osoba je svaka osoba koja je plaćena za svoj rad u novcu ili u naravi i koja je radila barem jedan sat tjedno. Službeni broj zaposlenih (godišnji statistički izvještaj FINA-e) nepotpun je u djelatnosti L (javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje) budući da se zaposlenost u vojsci ne prijavljuje FINI, zbog povjerljivosti vojnih podataka iako se sredstva zaposlenih uključuju u BDP), stoga se može zaključiti da ne postoje razlike u broju osoba koje su zaposlene u toj djelatnosti.

---

<sup>16</sup> Navedeni primjer objašnjava primijenjenu metodu: ako u jednoj djelatnosti ima 1 000 zaposlenih s punim radnim vremenom koji rade 40 sati tjedno, i 500 zaposlenih koji rade manje od punog radnog vremena (npr. 20 sati tjedno), tada broj zaposlenih na temelju ekvivalenta punog radnog vremena iznosi 1 250 ( $1.000+500*20/40 = 1 250$ ).

## 7.1.2 Rezultati neobuhvata tipa N1

Izvršena je usporedba broja zaposlenih prema djelatnosti iz Ankete o radnoj snazi s brojem zaposlenih iz godišnjih statističkih izvještaja (FINA) koji su korišteni u izračunu BDP-a, a ti se podaci temelje na radnim satima, odnosno na punom radnom vremenu. Može se smatrati da razliku čine neregistrirani (neprijavljeni) zaposleni.

Table 7.4: Proizvođači koji su se trebali registrirati (skriveni proizvođač) prema djelatnostima u 2004. godini

	Ukupan broj neregistriranih zaposlenika	BDV koju ostvaruju neregistrirani zaposlenici u 000 HRK	Proizvođač se trebao registrirati – N1	Bruto dodana vrijednost neregistriranih zaposlenika u pravnim osobama – N6 u 000 HRK
A	0	0	0	0
B	0	0	0	0
C	116	18 501	1 576	16 925
D	13 117	1 574 248	252 788	1 321 461
E	224	23 460	201	23 259
F	4 071	904 446	93 439	811 007
G	6 400	398 233	108 444	289 789
H	3 362	542 672	95 378	447 294
I	1 585	343 438	85 234	258 204
J	317	4 285	4 285	0
K	0	0	0	0
L	0	0	0	0
M	646	1 912	1 912	0
N	2 390	92 486	48 585	43 901
O	506	59 353	15 530	43 823
<b>UKUPNO</b>	<b>32 733</b>	<b>3 963 033</b>	<b>707 371</b>	<b>3 255 662</b>

Prethodno spomenute razlike u pokrivenosti službenih i podataka iz ankete o ukupnom broju zaposlenih prema djelatnosti pomnožene su sa službeno registriranom prosječnom dodanom vrijednošću po zaposlenom mjenom kao dodana vrijednost koja se izračunava na temelju izvještaja FINA-e podijeljeno s iskazanim brojem zaposlenih po svakoj razini djelatnosti. Podaci o nezabilježenoj bruto proizvodnji i međufaznoj potrošnji proizvođača u sivoj ekonomiji navedeni su u dodatku poglavlju 7.

Dobiveni rezultati su nezabilježeni dohodak (dodana vrijednost) proizvođača u sivoj ekonomiji (N1) po djelatnosti i ukupan iznos za Hrvatsku. U Tablici 7.5. prikazani su rezultati i relativni udjeli.

**Tablica 7.5.: Nezabilježeni dohodak proizvođača u sivoj ekonomiji (N1), po djelatnosti, u tisućama HRK**

Djelatnosti prema NKD-u		2004. u tisućama HRK	Udjel %
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo*	0	0,0
B	Ribarstvo **	0	0,0
C	Rudarstvo i vađenje	1 576	0,2
D	Prerađivačka industrija	252 788	35,7
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	201	0,0
F	Građevinarstvo	93 439	13,2
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	108 444	15,3
H	Hoteli i restorani	95 378	13,5
I	Prijevoz, skladištenje i veze	85 234	12,1
J	Financijsko posredovanje	4 285	0,6
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge **	0	0,0
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	0	0,0
M	Obrazovanje	1 912	0,3
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	48 585	6,9
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	15 530	2,2
<b>UKUPNO</b>		<b>707 371</b>	<b>100,0</b>

Zbog razlike u definiciji zaposlenosti u Anketi o radnoj snazi i administrativnim izvorima, nije primjereno koristiti ovu metodu u poljoprivredi.

\*\*Nije značajno različito od nule. S obzirom na mali udjel ovih djelatnosti, standardna greška u procjeni zaposlenosti u tim djelatnostima vrlo je visoka a podatke iz Ankete o radnoj snazi karakterizira iznimna promjenjivost između razdoblja

Ukupni nezabilježeni dohodak proizvođača u sivoj ekonomiji (N1) u hrvatskom gospodarstvu procijenjen je na HRK 707,3 milijuna. Najveći dio nezabilježenog dohotka zabilježen je u prerađivačkoj industriji (35,7%). Ukupan nezabilježeni dohodak proizvođača u sivoj ekonomiji (N1) u prerađivačkoj industriji u 2004. iznosio je HRK 252,7 milijuna. Djelatnosti koje su slijedile prema udjelu u neprijavljenom dohotku su trgovina (15,3%), hoteli i restorani (13,5%), građevinarstvo (13,2%) i prijevoz (12,1%). Važno je spomenuti da su sve neregistrirane samozaposlene osobe klasificirane pod

N1 dok su svi neregistrirani zaposlenici klasificirani pod N6 u skladu s preporukom stručnjaka OECD-a.

Odluka Komisije br. 98/257 o procjenama oko utaja PDV nije adekvatno uključena u procjenu sive ekonomije. Što se tiče N1 situacija nije tako loša, jer se može pretpostaviti da sva prodaja na koju se plaća porez na dodanu vrijednost je bila u gotovini, a PDV nije bio naplaćen. To znači da je to vrsta utaja PDV-a s kojom je suglasan kupac i utajeni PDV ne treba biti implicitno uključena u službeni BDP. U okviru pripreme Tablice Ponude i Uporabe potreban je poseban projekt za procjenu utaje PDV-a sa suglasnošću i bez suglasnosti. Što se tiče N6 situacija je lošija jer pravne osobe mogu ostvarivati transakcije koje mogu biti podmirene ili u gotovini i bez izdavanja računa ili preko uobičajenog plaćanja načina plaćanja s izdavanjem računa. Prva vrsta transakcija pripada transakcijama s kojima je suglasan kupac, a zadnja transakcija je transakcija bez suglasnosti kupca. Zbog toga je potrebno posebno istraživanje DZS-a.

## **7.2 NEREGISTRIRANI ILEGALNI PROIZVOĐAČI – N2**

Unatoč praktičnim poteškoćama u pribavljanju podataka o ilegalnoj proizvodnji, oni moraju biti uključeni u granice proizvodnje prema ESA 95.

Budući da su te djelatnosti ilegalne, nije ih po definiciji moguće mjeriti pomoću standardnog statističkog sustava. Stoga je uložena velik napor kako bi se dobile relativno pouzdane procjene. U procjeni vrijednosti tih djelatnosti, korišteni su podaci o kriminalnim djelatnostima iz različitih izvora, poput primjerice statističkih podataka Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i nalaza i izvješća Državnog inspektorata Republike Hrvatske te mišljenja stručnjaka iz područja kriminologije, medicine, distribucije softwera, diskografije, itd.

Dohodak iz ilegalnih djelatnosti procijenjen je za sljedeće aktivnosti: distribuciju narkotika, prostituciju i trgovinu ljudima. Te aktivnosti još nisu uključene u službene brojeve BDP-a.

Procjene dohotka od distribucije narkotika temelje se na podacima o zaplijenjenim količinama narkotika prema tipu, procjeni policijske djelotvornosti i cijene narkotika na ulasku u Hrvatsku i u prodaji krajnjim korisnicima. Djelotvornost policije procijenjena je na razini zapljena u iznosu od 20 - 30% ukupnog iznosa narkotika koji se distribuiraju na crnom tržištu. Isto tako, ako se uzme u obzir pretpostavka da procijenjena kupovna cijena "uvoza" veće količine narkotika u Hrvatskoj u prosjeku iznosi 20% prodajne vrijednosti istog narkotika prodanog u manjim količinama krajnjim korisnicima, tada preostalih 80% vrijednosti maloprodajne cijene predstavlja dohodak od distribucije narkotika na hrvatskom tržištu. Omjer dobiti ovisi o vrsti i količini narkotika, čistoći uvezenog narkotika u odnosu na čistoću proizvoda namijenjenog krajnjem korisniku, porijeklo narkotika, transportnom sredstvu, vremenu kupnje, tržišnim uvjetima, količinu pojedinačnih transakcija kupnje i prodaje u zemlji, duljinu kanala za distribuciju (broj posrednika, rizik pri uvozu i distribuciji) i nizu ostalih čimbenika. Procjena

distribucije narkotika u razdoblju između 2000. – 2004. kao prosjek za cjelokupno razdoblje iznosi HRK 469,2 milijuna, što čini 0,19% BDP-a, a procijenjena je kao prosjek za cjelokupno razdoblje.

Dohodak od prostitucije temelji se na procjeni ukupnog broja prostitutki, broju aktivnih dana, broju klijenata po prostitutki i prosječnim cijenama. Prema stručnim procjenama (policajca), 70% prostitutki su “profesionalne prostitutke” što znači da je prostitucija njihova profesija. Ostatak (30%) su osobe koje se povremeno bave prostitucijom i koje imaju redovito zaposlenje a prostitucija im je dodatni izvor prihoda. Policajac je procijenio da je broj radnih dana prve skupine prostitutki 250 dana godišnje a druge skupine 100 dana godišnje. Uz pomoć rezultata dodatnog istraživanja o prostituciji, broj prostitutki se procjenjuje na otprilike 3 000 na razini cijele Hrvatske. Broj usluga po prostitutki dnevno je 4. Prema provedenom istraživanju policajca i upitnika koji su studenti davali na ispunjavanje, prosječne cijene u promatranom razdoblju procjenjuju se na HRK 515 po usluzi (cijene usluga imaju širok raspon i kreću se od HRK 200 do iznad HRK 1 000 po usluzi). Procijenjeni troškovi ove djelatnosti (odjeća, troškovi smještaja, ostali troškovi) procjenjuju se na 20% ukupnih primitaka, dok ostatak čini neto dohodak.

Tablica 7.6. prikazuje procijenjeni godišnji dohodak od prostitucije u Republici Hrvatskoj.

**Tablica 7.6.: Procijenjena ukupna godišnja dodana vrijednost od prostitucije u Republici Hrvatskoj (2000. – 2004.), u HRK**

	2000. – 2004. (prosjek)
Procijenjeni prosječni broj aktivnih prostitutki	3 000
Procijenjeni broj radnih dana u godini	205
Procijenjeni broj klijenata dnevno	4
Procijenjena prosječna cijena po usluzi	515
Procijenjeni ukupni godišnji prihod od prostitucije	1 266 900 000
Procijenjeni godišnji neto dohodak od prostitucije	1 013 520 000

Na temelju navedenih parametara (Tablica 7.4) iz istraživanja, može se procijeniti da ukupan prosječan godišnji dohodak od prostitucije iznosi HRK 1,3 milijarda. Ako se uzme u obzir procjena da 20% ukupnih prihoda otpada na troškove (kupnja odjeće, troškovi stanovanja, ostali troškovi), prosječni godišnji dohodak od prostitucije u promatranom razdoblju procjenjuje se na otprilike HRK 1 milijardu (0,41% BDP-a).

Dohodak od trgovine ljudima, odnosno ilegalnog prijevoza osoba preko državne granice procjenjuje se na temelju broja stranaca koji su uhvaćeni u ilegalnom prelasku državne granice u razdoblju od godine dana i procijenjene prosječne cijene plaćene krijumčarima. Približan stvaran broj ilegalnih transfera preko državne granice, pod pretpostavkom da policija spriječi 50% tih vrsta aktivnosti dvostruko je veći od broja ilegalnih odseljenja u određenoj godini. Procijenjeni dohodak umnožak je tog broja i procijenjene prosječne cijene trgovine ljudima po osobi. Procjenjuje se da troškovi iznose 20%

dohotka, dok je preostalih 80% procijenjena dobit. Članak 177. određuje kazne za svaku osobu koja osoba koja zbog ostvarivanja prihoda, protuzakonito vrši transfer osoba preko državne granice.

Procjenjuje se da je u razdoblju između 2000-2004. dohodak od trgovine ljudima u Hrvatskoj iznosio HRK 71 milijun (0,03% BDP-a).

**Tablica 7.7.: Procjena ukupnog prosječnog godišnjeg dohotka od ilegalnih aktivnosti u Hrvatskoj u razdoblju između 2000. - 2004., u milijunima HRK**

Vrsta ilegalnog dohotka	Vrijednost prosječnog godišnjeg ilegalnog dohotka	Udjel u BDP-u
Distribucija narkotika	469,2	0,19
Prostitucija	1 013,5	0,41
Trgovina ljudima	71,0	0,03
Ukupna dodana vrijednost od ilegalnih aktivnosti	1 553,7	0,63

U razdoblju između 2000. - 2004., ukupan prosječni godišnji dohodak od ilegalnih aktivnosti u Hrvatskoj procjenjuje se na HRK 1,5 milijarda, odnosno 0,63% BDP-a. Najvažniji izvori ilegalnog dohotka su prostitucija i distribucija narkotika.

### 7.3 PROIZVOĐAČI KOJI NEMAJU OBVEZU REGISTRIRANJA – N3

Tip neobuhvata N3 uključuje izostavljanje obuhvata nacionalnih računa što proizlazi iz činjenice da dio proizvođača nemaju obvezu registriranja u statističke registre budući da ne ostvaruju tržišnu proizvodnju. Ova kategorija uključuje individualne poljoprivredne proizvođače koji proizvode robu za vlastitu konačnu upotrebu i kućanstva koja se bave građevinskim radovima i održavanjem kuća za stanovanje za vlastiti račun.

Budući da se u Hrvatskoj dohodak od poljoprivrednih kućanstava dobiva na temelju proizvedenih količina (podaci o čemu se dobivaju iz redovitih anketa koje se provode već nekoliko desetaka godina), može se zaključiti da se vodi dobra evidencija ukupno proizvedenih količina. Međutim, u izračunu dohotka individualnih poljoprivrednih kućanstava, koriste se kupovne cijene koje su značajno niže od mogućih tržišnih cijena. Za svaku skupinu poljoprivrednih stavki (žitarice, povrće, voće i stoka) procjenjuje se proizvodna struktura prema krajnjoj potrošnji (trgovina na veliko, vlastita potrošnja, prodaja ostalim kućanstvima). U vrednovanju kupljenih količina korištene su kupovne cijene, dok su u slučaju prodaje ostalim kućanstvima korišteni podaci koji se odnose na prosječnu razliku između tržišne cijene i kupovne veleprodajne cijene. Količine namijenjene vlastitoj potrošnji vrednuju se uz pomoć prosjeka prosječne kupovne veleprodajne cijene i tržišnih cijena. Prosjek između veleprodajnih

i tržišnih cijena koristi se za aproksimaciju bazičnih cijena budući da tržišna cijena uključuje ne samo bazičnu cijenu već i distributivne marže (prijevoz i trgovina).

Tip neobuhvata N3 također obuhvaća izgradnju stanova od strane kućanstava za vlastiti račun. Naime, prema ESA 95., ako fizička osoba iz sektora kućanstva (obrtnici i mala poduzeća su isključeni) vrši građevinske radove za vlastiti račun, u sustavu treba imputirati procijenjenu ukupnu vrijednost građevinskih radova od kojih se oduzima međufazna potrošnja (troškovi izgradnje). Razlika se klasificira kao dodana vrijednost sektora kućanstva za izgradnju za vlastiti račun.

U izračunu vrijednosti građevinskih radova za vlastiti račun, koriste se rezultati iz godišnjeg statističkog izvještaja za sektor građevinarstva, za nekretnine koje su izgradili privatni vlasnici. Na temelju vrijednosti građevinskih radova po fizičkoj osobi, procjenjuje se da 10% ulaganja (procjena građevinskog stručnjaka) su ulaganja za vlastiti račun fizičkih osoba. Stoga je moguće procijeniti vrijednost bruto proizvodnje po proizvođačima koji nemaju obvezu registriranja. Procjena međufazne potrošnje izračunava se na temelju udjela međufazne potrošnje u vrijednosti bruto proizvodnje, kao i u slučaju malih poduzeća i obrtnika. Tablica 7.8. prikazuje ukupan procijenjeni dohodak od rezidencijalne izgradnje sektora kućanstva za vlastiti račun. Za detaljne podatke o bruto vrijednost proizvodnje, međufaznoj potrošnji i dodanoj vrijednosti vidi Dodatak.

**Tablica 7.8.: Procjena dohotka po proizvođačima koji nemaju obvezu registriranja (N3), u tisućama HRK**

	<b>2004.</b>
N3 Poljoprivredna proizvodnja za vlastiti račun i izgradnja za vlastiti račun od strane kućanstava	304 742
N3 Građevinski radovi za vlastiti račun	1 033 639
Ukupno N3	1 338 381
Udjel N3 u službenom BDP-u, u %	0,55

#### **7.4 REGISTRIRANE PRAVNE OSOBE KOJA NIJE UKLJUČENA U STATISTIČKI OBUHVAT – N4**

Hrvatski statistički sustav vrši razliku između izvora standardnih statističkih podataka unutar sustava strukturnih poslovnih statistika i godišnjih statističkih izvještaja koje prikuplja Financijska agencija (FINA) koji se koriste u izračunu godišnjeg BDP-a. Postoje određeni problemi unutar standardnog strukturnog poslovnog sustava vezano uz neuključivanje pojedinih registriranih pravnih osoba u statistička istraživanja (u pogledu veličine, djelatnosti, itd.). S druge strane, godišnji statistički izvještaji koje prikuplja FINA i koji se koriste u izračunu godišnjeg BDP-a postižu punu pokrivenost, ne samo zbog zakonske obveze i mogućih sankcija. Usporedbe registra FINA-e i svih ostalih registara u Hrvatskoj (SPS, porezni registri, registar socijalnog osiguranja o broju zaposlenih) ukazuju na zaključak da je FININ registar ima najbolji obuhvat. Na temelju tog registra, FINA izdaje različite



potvrde (na primjer BON-1 – podaci o kreditnoj sposobnosti) koje poduzeća trebaju za dobivanje kredita od financijskih institucija i za pristup javnim natječajima što dodatno motivira poduzeća na podnošenje izvještaja.

Pokrivene su sve pravne osobe prema skupinama: poduzetnici, banke i ostali financijski posrednici, društva za osiguranje, proračunski korisnici, proračunski fondovi i neprofitne ustanove. Registar završnih računa FINA-e koristi se za kontrolu obuhvata različitih statističkih istraživanja i ostalih institucija. Pretpostavka je da je stvarni broj aktivnih pravnih osoba koje ne podnose godišnje statističke izvještaje zanemariv, što se vidi iz usporedbe rezultata broja zaposlenih s ostalim administrativnim izvorima. Važno je istaknuti da se FINA predaju svake godine dvostruki financijski izvještaji (Račun dobiti i gubitka i izvadak iz Bilance stanje) za prošlu godinu i pretprošlu godinu. Potonji financijski izvještaj je konačan s konačnim konsolidiranim podacima. Vrlo često može se dogoditi da određen broj jedinica nije obuhvaćen financijskim izvještajem koji se podnose FINA, kada su njihovi financijski izvještaji bili podneseni u obliku financijskog izvještaja za prošlu godinu. Nakon toga te jedinice pojavljuju se godinu dana kasnije kada su podnijeli financijski izvještaj za pretprošlu godinu. Stručnjaci DZS provjeravaju listu jedinica unatrag i revidiraju BDP.

Dodatni izvori podataka su statistički podaci Porezne uprave o dohotku obrtnika, procjena rente za stanovanje i vrijednost proizvodnje u obiteljskim poljoprivrednim kućanstvima. Tu se u načelu također osigurava puna pokrivenost. Budući da se u izračunu BDP-a koriste ti izvori podataka a ne podaci iz strukturne poslovne statistike, smatramo da ti nedostaci podataka u Hrvatskoj nisu značajni.<sup>17</sup>

## **7.5 REGISTRIRANA NEINKORPORIRANA PODUZEĆA KOJA NISU UKLJUČENA U STATISTIČKOG OBUHVATA – N5**

Registrirana neinkorporirana poduzeća mogu se isključiti iz statističkog obuhvata zbog nekoliko razloga. Na primjer, administrativni registar nije uvijek cjelovit i ne dostavlja se uvijek pravovremeno Državnom zavodu za statistiku. U Hrvatskoj bi ova kategorija uključivala dohodak od iznajmljivanja stanova, soba i poslovnih prostora, koji se prijavljuje relevantnim institucijama (Porezna uprava) i koji se ne uključuje u statistički obuhvat u izračunu službenih podataka o BDP-u. Evidencije Porezne uprave o ukupno ostvarenom dohotku od ove djelatnosti je izvor podataka za ovu kategoriju. Tablica 7.9. pokazuje vrijednost ovog tipa neobuhvata – N5.

**Tablica 7.9.: Procjena dodane vrijednosti koju su ostvarili registriranih neinkorporiranih proizvođača izvan statističkog obuhvata (N5) u tisućama kuna**

	<b>2004.</b>
N5 Dodana vrijednost od iznajmljivanja stanova, soba i poslovnih prostora (jednaka je dohotku koji se prijavljuje Poreznoj upravi)	844 043

<sup>17</sup> Prema analizi FINA-e za razdoblje kad je platni sustav bio isključivo odgovornost te agencije, neodaziv je zabilježen jedino u malom dijelu malih poduzetnika čiji je godišnji promet bio manji od HRK 1 000 po računu.

Uzimajući u obzir da se podaci koji se odnose na dohodak od registriranog obrta i slobodnih profesija u izračunu BDP-a, preuzimaju iz Porezne uprave na temelju potpunog obuhvata, i mogućnost financijskih kazni za obrtnike koje ne podnesu svoj godišnji račun dobiti i gubitka, može se pretpostaviti da ovaj tip neobuhvata koji se odnosi na registrirana neinkorporirana poduzeća u Hrvatskoj nije značajan. U slučaju određenog broja jedinica koje nisu registrirane, ta slabost je korigirana primjenom metode zapošljavanja (to jest taj tip korekcije implicitno je uključen pod N1). N5 dodana vrijednost klasificirana je pod NKD H zbog neinkorporiranih poduzeća koja iznajmljuju stanove, sobe i uredski prostor turistima (vidi Tablicu 7.16.).

## 7.6 NETOČNO IZVJEŠTAVANJE PROIZVOĐAČA - N6

Radi utvrđivanja netočnog izvještavanja proizvođača korišteni su pokazatelji prihoda i rashoda po zaposlenom prema veličini poduzetnika i rezultati porezne revizije. Najčešći oblik netočnog izvještavanja je iskazivanje niže vrijednosti bruto proizvodnje od stvarno ostvarene, odnosno iskazivanje većih troškova od stvarnih kako bi se smanjila porezna obveza. Polazišna točka za procjenu takvog netočnog izvještavanja od strane proizvođača su razlike u iskazanim prihodima i rashodima po zaposlenom prema veličini poduzetnika. Primijećeno je da u svim djelatnostima, mali poduzetnici iskazuju niži iznos bruto proizvodnje po zaposlenom i istovremeno, višu vrijednost troškova po zaposlenom. Na taj se način smanjuje porezni teret na obje strane. Nakon korekcija vrijednosti za iznos netočnog izvještavanja od strane malih proizvođača, uz pomoć podataka o velikim i srednjim poduzećima, izvršena je dodatna provjera veličine netočno iskazanog dohotka uz pomoć rezultata porezne revizije svih poduzetnika prema veličini. Rezultati potvrđuju hipotezu prema kojoj posebno mali poduzetnici netočno iskazuju vrijednost bruto proizvodnje (navode je manjom nego što ona stvarno jest) i precjenjuju rashode po zaposlenom.

### 7.6.1 Iskazivanje nižeg dohotka od stvarno ostvarenog od strane pravnih osoba

Polazišna točka za vrednovanje niže iskazane bruto proizvodnje od stvarno ostvarene bruto proizvodnje je podjela vrijednosti bruto proizvodnje, međufazne potrošnje i dodane vrijednosti prema veličini poduzetnika i djelatnosti. Poduzetnici su podijeljeni u sljedeće skupine prema broju zaposlenih i djelatnosti.

- 0,
- 1,
- 2,
- 3,
- 10-14,
- 15-19,
- 20-24,
- 25-49,

- 4,
- 5,
- 6-9,
- 50-99, i
- sa 100 i više zaposlenih

Unutar svake djelatnosti, u slučaju poduzetnika s manje od 10 zaposlenih, izvršena je usporedba bruto proizvodnje po zaposlenom (na temelju punog radnog vremena) s bruto proizvodnjom po zaposlenom u jedinicama s više od 10 zaposlenih. U slučajevima kad je bruto proizvodnja po zaposlenom u jedinicama s manje od 10 zaposlenih manja od bruto proizvodnje po zaposlenom u srednjim i većim jedinicama, pretpostavlja se da je realna vrijednost bruto proizvodnje po zaposlenom jednaka prosjeku iskazane vrijednosti bruto proizvodnje i bruto proizvodnje po zaposlenom u srednjim i većim jedinicama.

To je omogućilo novu procjenu vrijednosti bruto proizvodnje. Ovaj je model primijenjen na sve djelatnosti osim onih kod kojih postoje opravdani razlozi za značajne razlike u produktivnosti (vađenje nafte, telekomunikacije, električna energija) zbog primijenjene tehnologije.

Sljedeći korak u procjeni niže iskazane dodane vrijednosti od stvarne je analiza udjela međufazne potrošnje prethodno spomenutih skupina. Izračunat je udjel međufazne potrošnje u korigiranoj bruto proizvodnji prema djelatnosti i veličini. U djelatnostima u kojima je udjel međufazne potrošnje bio viši u jedinicama s manje od 10 zaposlenika, uvedena je dodatna pretpostavka da je udjel međufazne potrošnje jednak prosjeku iskazanog udjela međufazne potrošnje i udjela međufazne potrošnje u malim i srednjim jedinicama.

Isto tako, radi poboljšanja procjene ove kategorije sive ekonomije, korišteni su rezultati porezne revizije. Ti su rezultati vrlo korisni u identificiranju djelatnosti gdje postoji veća vjerojatnost nižeg iskazivanja dohotka radi izbjegavanja plaćanja poreza, na temelju čega se može vrednovati primjena prethodno spomenutog modela.

U daljnjem tekstu daje se pregled rezultata istraživanja kojim su utvrđene razine (razlike između iskazane dodane vrijednosti i ostvarene dodane vrijednosti) niže iskazane dodane vrijednosti od ostvarene koje iskazuju pravne osobe (Tablica 7.10.). Niže iskazana dodana vrijednost od ostvarene rezultat je previsoke procjene međufazne potrošnje ili iskazivanja niže bruto proizvodnje od ostvarene bruto proizvodnje. U slučaju poduzetnika s manje od 10 zaposlenih, procjena se temelji na usporedbi sa srednjim i velikim poduzetnicima i rezultatima porezne revizije, dok se u slučaju velikih poduzetnika, korekcija dodane vrijednosti temelji isključivo na podacima dobivenim na temelju porezne revizije. DZS koristio je istovremeno dvije metode: metodu koja je prethodno opisana i podatke porezne revizije koje je osigurana Porezna uprava. DZS je od Porezno uprave pribavio sljedeće podatka.

Projekcija ukupnog izbjegavanja poreza u Hrvatskoj koristi se sljedećim podacima:

- broj kontroliranih jedinica,
- broj jedinica kod kojih je utvrđena nepravilnost (izbjegavanje poreza) iznos manje iskazanog poreza,
- te procjene djelotvornosti Porezne uprave (postotak uspješnosti).

Iako Porezna uprava jedinica a za poreznu reviziju raspolaže s podacima o izbjegavanju poreza i utaji poreza po djelatnostima NKD-a, DZS je dobio samo agregiranu vrijednost. Utaja poreza primarno je korištena je za procjenu niže iskazane dodane vrijednosti. Projekcija procjene dobivene iz uzorka niže iskazane dodane vrijednosti na čitavu populaciju bila je posebno problematična zbog svojstva uzorka Porezne uprave koji nije slučajni uzorak. Porezna uprava istraživala je samo one jedinice za koje je očekivala da će izbjegavanje poraza biti veliko.

Niže iskazana bruto dodana vrijednost za srednja i velika poduzeća temelji se na podacima Porezne uprave o izbjegavanju poreza. Niže iskazana bruto dodana vrijednost kao i u slučaju malih poduzeća izračunata je množenjem ukupno otkrivenog izbjegavanje poreza s faktorom ukupnog broja jedinica/kontroliranih jedinica koji je dodatno množen s 100/22 (22 je standardna stopa PDV-a). Ta formula vrijedi za sektor velikih pravnih osoba koje su kontrolirane u redovitim vremenskim razdobljima, dok je kod malih jedinica uzorak porezne uprave pristran. Uzorak je pristran jer za veliki broj malih jedinica u kojima se radila revizija postojala indicija o mogućem izbjegavanju poreza. Zbog toga se formula mora modificirati korištenjem procjenama djelotvornosti Porezne uprave.

U Tablici 7.10. prikazani su rezultati procjene za manje iskazanu bruto dodanu vrijednost u pravnim osobama. U tablici je prikazan opis prijavljene BDV za ukupan sektor nefinancijskih poduzeća kao i distribucija BDV-a, zaposlenost i produktivnost rada u malim jedinicama (s manje od 10 zaposlenika) i jedinica s 10 i više zaposlenika. Vidljivo je da jedinice s manje od 10 zaposlenika iskazuju nižu BDV po zaposleniku u usporedbi s ostalim jedinicama. Prema modelu koji je gore opisan, bruto dodana vrijednost za sektor poduzeća s manje od 10 zaposlenika je korigirana prema gore (vidi stupac 10.). U skladu s tim, izračunata je korigirana nova (modelska) dodana vrijednosti koja je prikazana u stupcu 11. Podaci Porezne uprave koriste se za usavršavanje procjena. Na razini ukupne ekonomije niže iskazana BDV (stupac 12) u malim jedinicama prema podacima Porezne uprave o utaji PDV je otprilike 10% veća od modelskog rezultata. Razlika može biti pridodana malim poduzećima (male pravne osobe) s brojem zaposlenika između 10 i 50. Za konačnu procjenu korištena su oba rezultata (modelski podaci i podaci o izbjegavanju poreza). Kao što se može vidjeti iz stupca 13., konačna niže iskazana BDV bliža je podacima o izbjegavanju poreza, dok je struktura sličnija podacima iz modela. Razlog za to je visoka nestalnost podataka o izbjegavanju poreza na razini djelatnosti u duljem vremenskom razdoblju.

**Tablica 7.10: Procjene niže iskazane BDV u pravnim osobama u 2004. godini**

	BDV - sve jedinice u milijunima HRK	BDV - jedinice <10 zaposlenih u milijunima HRK	BDV - jedinica 10 + zaposlenika u milijunima HRK	Zaposlenici - sve jedinice	Zaposlenici - jedinice <10	Zaposlenici - jedinice 10 + zaposlenika.	BDV po zaposleniku - jedinice <10 zaposlenih u tisućama HRK	BDV po zaposleniku - jedinice 10+ zaposlenika u tisućama HRK
	1	2	3	4	5	6	7 (2/5)	8 (3/6)
A	2 230	163	2 067	31 465	2 678	28 787	60,8	71,8
B	265	51	214	1 921	450	1 471	112,4	145,8
C	302	316	-14	6 873	273	6 600	1157,0	-2,1
D	30 807	1 858	28 949	254 674	18 813	235 861	98,8	122,7
E	5 633	391	5 242	26 817	101	26 716	3870,4	196,2
F	10 926	1 470	9 456	84 599	13 407	71 192	109,6	132,8
G	21 059	5 548	15 511	188 223	58 380	129 843	95,0	119,5
H	3 944	302	3 643	36 613	6 232	30 381	48,4	119,9
I	17 550	886	16 664	82 667	7 675	74 992	115,5	222,2
J	1 835	255	1 580	7 587	1 455	6 132	175,3	257,7
K	8 944	3 262	5 682	67 319	25 100	42 219	130,0	134,6
L	114	36	78	538	53	485	682,5	161,0
M	298	150	149	3 138	1 754	1 384	85,3	107,3
N	729	150	579	6 744	1 605	5 139	93,7	112,6
O	3 012	281	2 731	24 761	3 443	21 318	81,6	128,1
<b>Ukupno</b>	<b>107 649</b>	<b>15 118</b>	<b>92 531</b>	<b>823 941</b>	<b>141 421</b>	<b>682 520</b>	<b>106,9</b>	<b>135,6</b>
	Indeks produktivnosti	Korigirana BDV po zaposlenome u tisućama HRK (jedinice <10)	Niže iskazana BDV – male jedinice model	Niže iskazana BDV – male jedinice izbjegavnj j poreza	Niže iskazana BDV ukupno – male	Niže iskazana BDV – srednja i velika poduzeća, porezno izbjegavanje	Ukupno niže – iskazana BDV pravnih osoba -	Korekcije u % od BDV
	9 (8/7)	10	11 (10*5-2)	12	13	14	15	16 (15/1*100)
A	118,2	81,8	56 491	50 621	54 534	9 409	63 943	2,9
B	129,7	184,1	32 252	22 994	29 166	0	29 166	11,0
C	-0,2	1215,8	16 043	5 954	12 680	1 918	14 598	4,8
D	124,3	148,4	934 376	304 820	779 862	59 558	839 420	2,7
E	5,1	3963,2	9 377	5 616	8 123	11 260	19 383	0,3
F	121,2	156,1	622 825	300 866	590 629	630 216	1 220 845	11,2
G	125,7	118,6	1 378 852	2 492 128	1 934 061	212 885	2 146 946	10,2
H	247,6	90,0	258 861	92 246	203 323	27 580	230 903	5,9
I	192,4	167,4	398 557	126 515	307 876	54 043	361 919	2,1
J	147,0	227,1	75 361	20 728	57 150	0	57 150	3,1
K	103,6	153,1	581 438	1 534 947	899 274	261 619	1 160 893	13,0
L	23,6	687,6	270	0	0	0	0	0,0
M	125,8	110,6	44 345	20	29 570	0	29 570	9,9
N	120,2	108,0	22 846	5 932	17 208	0	17 208	2,4
O	156,9	112,2	105 301	78 661	96 421	0	96 421	3,2
<b>Ukupno</b>	<b>126,8</b>	<b>139,0</b>	<b>4 537 263</b>	<b>5 042 048</b>	<b>5 019 877</b>	<b>1 268 489</b>	<b>6 288 366</b>	<b>5,8</b>

	Iskazana BDV	Zaposlenost	Iskazana produktivnost	Korigirana produktivnost	BDV korigirana	Neregistrirana BDV	u % od iskazane BDV
A	386 554	10,9	35,5	41,0	446 705	60 151	15,6
B	151 647	3,3	46,7	73,4	238 390	86 743	57,2
C	17 144	0,2	86,2	93,8	18 661	1 517	8,8
D	2 760 918	45,9	60,2	72,9	3 341 356	580 438	21,0
E	421	0,0	42,1	70,1	886	465	110,4
F	2 135 425	34,3	62,3	78,4	2 688 711	553 286	25,9
G	3 083 517	54,9	56,1	77,7	4 267 660	1 184 143	38,4
H	2 559 166	41,0	62,4	75,5	3 096 335	537 168	21,0
I	1 231 273	17,9	68,8	96,4	1 726 310	495 036	40,2
J	102 819	1,5	66,9	88,6	136 155	33 335	32,4
K	1 636 615	22,7	72,1	103,2	2 342 335	705 720	43,1
L	0	0,1	0,0	0,0	0	0	
M	24 642	0,5	51,6	69,4	33 187	8 545	34,7
N	1 158 869	12,3	93,9	99,6	1 228 585	69 716	6,0
O	882 892	17,3	51,1	62,5	1 079 759	196 867	22,3
P	333 948	10,4	32,2	32,2	333 948	0	-
<b>Ukupno</b>	<b>16 465 850</b>	<b>273,2</b>	<b>60,3</b>	<b>76,8</b>	<b>20 978 983</b>	<b>4 513 133</b>	<b>27,4</b>

Ukupno netočno izvještavanje proizvođača po pravnim osobama procjenjuje se u 2004. na HRK 6,3 milijarda, što predstavlja 2,6% BDP-a.

Najnetočnije iskazivanje podataka zabilježeno je kod pravnih osoba u djelatnosti trgovine. Ono se procjenjuje na HRK 2,1 milijarda (34,1% ukupnog iznosa niže iskazane dodane vrijednosti).

Prema udjelu, građevinarstvo je bilo na drugom mjestu u 2004. (19,4%). Od ostalih djelatnosti u kojima su pravne osobe iskazale netočne podatke o poslovanju, treba spomenuti sljedeće djelatnosti: poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (18,5%), prerađivačka industrija (13,3%) i prijevoz (5,8%).

*Netočno izvještavanje zaposlenih u sivoj ekonomiji također pripada ovoj kategoriji. Njihov se dohodak procjenjuje na HRK 3,3 milijarda, što iznosi 1,3% BDP-a iz 2004.*

## 7.6.2 Iskazani niži dohodak od stvarno ostvarenog u obrtu i slobodnim profesijama

Radi utvrđivanja netočnog iskazivanja dohotka u obrtu i slobodnim profesijama, na razini odjeljka NKD klasifikacije, izvršena je usporedba dodane vrijednosti po zaposlenom u obrtu i slobodnim profesijama s ekvivalentnim pokazateljem za male poduzetnike (do 10 zaposlenih). Dodana vrijednost po zaposlenome (to jest jedinična dodana vrijednost) korigirana je za netočno izvješćivanje. U tim djelatnostima, u kojima je dodana vrijednost po obrtniku (uključujući zaposlene) niža od dodane vrijednosti po zaposlenom u slučaju malih poduzetnika, pretpostavka koja se temelji na stručnom mišljenju (Ekonomski institut i računovođe) je da je stvarna dodana vrijednost po zaposlenom jednaka

ponderiranom prosjeku iskazane dodane vrijednosti po zaposlenom (ponder 60%) i dodane vrijednosti po zaposlenom kod malih poduzetnika (ponder 40%).<sup>18</sup>

Ukupno netočno izvještavanje u sektoru obrta i slobodnih profesija, procjenjuje se na HRK 4,5 milijarda (1,8% BDP-a) u promatranom razdoblju.

**Tablica 7.11.: Netočno izvještavanje proizvođača (N6), obrt, u tisućama HRK**

Djelatnosti prema NKD-u		u tisućama HRK	Udjel %
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	60 151	1,3
B	Ribarstvo	86 743	1,9
C	Rudarstvo i vađenje	1 517	0,0
D	Prerađivačka industrija	580 438	12,9
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	465	0,0
F	Građevinarstvo	553 286	12,3
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	1 184 143	26,2
H	Hoteli i restorani	537 168	11,9
I	Prijevoz, skladištenje i veze	495 036	11,0
J	Financijsko posredovanje	33 335	0,7
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	705 720	15,6
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	0	0,0
M	Obrazovanje	8 545	0,2
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	69 716	1,5
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	196 867	4,4
	<b>UKUPNO</b>	<b>4 513 133</b>	<b>100,0</b>

Najveće niže iskazivanje dodane vrijednosti zabilježeno je u trgovini (26,2% ukupne niže iskazane vrijednosti u obrtu u 2004.). Prema udjelu, u 2004., pet djelatnosti imalo je udjele iznad 10%: poslovne usluge (15,6%), prerađivačka industrija (12,9%), građevinarstvo (12,3%,) hoteli i restorani (11,9%) i prijevoz (11,0%). 60 151 000 HRK odnosi se na neiskazani dohodak podnesen Poreznoj upravi kao porezna osnovica za obračun dohotka malih poljoprivrednih kućanstava. Do potcjenjivanja dolazi jer se precjenjuju troškovi i potcjenjuju prihodi, iako se ne iskazuju prihodi i troškovi već samo dohodak kao porezna osnovica za oporezivanje dohotka. Ta stavka je procijenjena tako stavljanjem prihoda i troškova malih zemljoradnika na razinu malih pravnih jedinica iz FINA-e.

<sup>18</sup> U slučaju obrta, na temelju podataka Porezne uprave (i dodatnih podataka) može se dobiti samo dohodovna stavka, koja se može usporediti s pojmom mješovitog dohotka u nacionalnim računima.

### 7.6.3 Neiskazani dohodak od iznajmljivanja soba i stanova

Ova kategorija (N6) treba uključiti neiskazani dohodak od iznajmljivanja stanova i soba kojeg ostvaruju fizičke osobe na tržištu. Tip N5 uključuje sve najmodavce koji su registrirani u registru Porezne uprave. Procjena dohotka od iznajmljivanja stanova rezidentima temelji se na rezultatima Ankete o potrošnji kućanstava (stvarna cijena najma prema COICOP klasifikaciji). Budući da ta stavka predstavlja potrošnju na usluge stanovanja, a ne povremene turističke usluge smještaja, klasificira se kao djelatnost K NKD-a. Udjel međufazne potrošnje primijenjen je na iznos ukupnih prihoda malih jedinica koje se bave pružanjem usluga smještaja kako bi se dobio preostali dohodak, odnosno dodana vrijednost. Procijenjeni neregistrirani dohodak klasificira se kao djelatnost K (najam rezidentima). Tablica 7.12. prikazuje podatke koji se odnose na vrijednost neiskazanog dohotka od najma (N6).

**Tablica 7.12.: Procjena neiskazanog dodane vrijednosti (N6), u tisućama HRK**

	<b>2004.</b>
Dio N6: Ukupna neiskazana dodana vrijednost	584 016
Udjel ukupno neiskazane dodane vrijednosti u službenom BDP-u, u %	0,24

Ukupan neiskazan dohodak od najma u 2004. procjenjuje se na HRK 584 milijuna (0,24% BDP-a).

## 7.7 NEDOSTACI STATISTIČKIH PODATAKA – N7

Ova skupina sektora neobuhvata (N7) uključuje:

- napojnice;
- plaće u naravi

Stavak 7.33. Nadnice i plaće u gotovini, stavka "e" Sustava nacionalnih računa 1993. navodi da se provizije, poklone i napojnice treba smatrati plaćanjem za usluge koje pružaju poduzeća koja zapošljavaju radnika, te ih je stoga kad ih treća osoba plaća izravno zaposlenom potrebno uključiti u proizvodnju i bruto dodanu vrijednost predmetnog poduzeća. Vrijednost napojnica procijenjena je za hotele i restorane u skladu s pristupom Eurostata. Procjena se temelji na informacijama turističkih ureda o preporučenim iznosima napojnica za određenu vrstu ugostiteljskih usluga. Preporuka turističkog ureda temelji se na nacionalnoj praksi rezidentnog stanovništva tako da ukupne napojnice pokrivaju obje kategorije, i rezidente i turiste. U procjeni vrijednosti napojnica, korišten je ukupan promet u restoranima i barovima, promet u pojedinim vrstama restorana i barova, iznos prosječnog izdatka i preporučene napojnice. Vrijednost napojnica poboljšana izračunom napojnica u frizerskim salonima i salonima za uljepšavanje na temelju *ad-hoc* anketa o udjelu napojnica u ukupnom dohotku salona u glavnom gradu gdje su te aktivnosti najviše zastupljene. Na temelju dohotka poduzetnika i



obrtnika iz NKD odjeljka frizerski saloni i saloni za uljepšavanje, izvršena je procjena napojnica za ovaj sektor.

U odsustvu ostalih anketa, izvor podataka za naknade u naturi je Anketa o potrošnji kućanstava. Pilot anketa o troškovima rada prvi puta je provedena za 2004., i nakon daljnjih analiza i usporedbi rezultata i metodologije, bilo je moguće izvršiti reviziju podataka za plaće u naravi. Anketa o potrošnji kućanstva sadrži samo podatke o proizvodima koje su zaposlenici primili od svojih poslodavaca besplatno ili po cijenama koje nisu tržišne. Ostale naknade zaposlenicima (kao što su troškovi za putovanja, korištenje službenog vozila za osobnu upotrebu zaposlenog, itd.) u gotovini ili u naturi, obuhvaćene su istraživanjem FINA (vidi poglavlje 3 i 4). To je razlog zašto je ta vrsta nepotpunog obuhvata relativno mala u odnosu na druge zemlje kandidate i to ne stoga jer su te koristi male već zato jer su dio službenih naknada zaposlenicima koje se izvode iz administrativnih podataka FINA. Te naknade zaposlenicima se redovito oporezuju kao i ostale sastavnice naknada zaposlenicima. Pilot istraživanje o troškovima rada prvi put je provedeno 2004. godine i nakon analize i usporedbe rezultata i metodologije, podaci za naknade u naturi se mogu revidirati. Budući da podaci iz ovog izvora nisu dostupni i nisu reprezentativni na razini djelatnosti, ukupan iznos naknada u naturi alocira se prema dodanoj vrijednosti strukture djelatnosti.

Tablica 7.13. prikazuje nedostatke statističkih podataka (N7).

Ukupni nedostaci statističkih podataka (N7) u 2004. iznosili su HRK 535,2 milijuna (0,22% BDP-a). Sljedeće djelatnosti imale su najveći udjel (Tablica 7.13.): hoteli i restorani i prerađivačka industrija (16,3%), i ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti (15,1%).

**Tablica 7.13.: Nedostaci statističkih podataka (N7), u tisućama HRK**

Djelatnosti prema NKD-u		Naknade u naturi	Napojnice	Ukupno	Udjel %
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	41 185		41 185	7,7
B	Ribarstvo	840		840	0,2
C	Rudarstvo i vađenje	2 972		2 972	0,6
D	Prerađivačka industrija	87 015		87 015	16,3
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	12 254		12 254	2,3
F	Građevinarstvo	24 927		24 927	4,7
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	47 180		47 180	8,8
H	Hoteli i restorani	13 573	73 486	87 059	16,3
I	Prijevoz, skladištenje i veze	37 894		37 894	7,1
J	Financijsko posredovanje	22 372		22 372	4,2
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	24 823		24 823	4,6
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	30 511		30 512	5,7
M	Obrazovanje	17 033		17 033	3,2
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	18 551		18 551	3,5
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	11 481	69 095	80 576	15,1
	<b>UKUPNO</b>	392 611	142 581	535 192	100,0

Prilagodba za napojnice napravljene je samo za sektor hotela i restorane, frizerske salone i salone za uljepšavanje. Za procjenu napojnica u sektoru hotela i restorana korišten je podatak o ukupnom prometu u određenim vrstama hotela, restorana i barova koji je podijeljen s prosječnom vrijednošću računa, a dobiven iznos množen je s vrijednošću napojnice.

Što se tiče nedostatka statističkih podataka, vrlo je važno spomenuti da je sustav za bilježenje ukupnog dohotka zaposlenih u Hrvatskoj značajno unaprijeđen 1999. Naime, iz ostalih troškova poslovanja izdvojene su stavke poput školarina, tantijema, premija osiguranja i rada koji se obavlja putem studentskih usluga i uključene u bruto plaće i nadnice. Nadalje, bruto plaće i nadnice uključuju pojedine ostale granične slučajeve prema definiciji ESA 1995, poput naknade za prijevoz, naknade za troškove života, provizija i direktorskih naknada.

U mnogim državama potrebno je izvršiti značajna usklađenja u kategoriji N7 u pogledu tretmana sredstava zaposlenih.





**Dodatak 1. - Tablica 7.14.: Neobuhvat po tipu i po djelatnosti (dodana vrijednost), 2004., HRK**

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
01	Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima	0		1 033 638 508			119 078 301	38 985 932	1 191 702 741
02	Šumarstvo, sječa drva i usluge	0					5 016 219	2 198 897	7 215 116
A		0	0	1 033 638 508	0	0	124 094 520	41 184 829	1 198 917 857
05	Ribarstvo, mrjestilišta i ribnjaci, te usluge	0					115 909 231	839 994	116 749 225
B		0	0	0	0	0	115 909 231	839 994	116 749 225
10	Vađenje ugljena i lignita, vađenje treseta	0					1 347 613	718	1 348 331
11	Vađenje nafte i zemnoga plina; uslužne djelatnosti	0					328 245	2 022 192	2 350 438
12	Vađenje uranovih i torijevih ruda	0					0	0	0
13	Vađenje metalnih ruda	0					494 938	308	495 246
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	1 576 106					30 868 899	948 980	33 393 985
C		1 576 106	0	0	0	0	33 039 695	2 972 199	37 587 999
15	Proizvodnja hrane i pića	50 182 346					624 447 218	23 163 516	697 793 079
16	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0					3 925 907	1 873 825	5 799 731

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
17	Proizvodnja tekstila	8 561 712					66 194 967	1 267 855	76 024 534
18	Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	9 060 895					87 483 655	2 979 138	99 523 687
19	Prerada kože, izrada galanterije i obuće	2 805 119					42 391 618	980 861	46 177 598
20	Prerada drva i proizvoda od drva, osim namještaja	16 517 537					144 733 375	2 156 865	163 407 777
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	4 904 974					42 499 060	1 538 781	48 942 815
22	Izdavačka i tiskarska djelatnost	31 339 116					324 768 269	4 527 011	360 634 396
23	Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva	105 205					7 740 053	10 597 987	18 443 245
24	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	4 050 323					105 598 365	5 647 330	115 296 017
25	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	16 702 784					153 819 218	1 747 468	172 269 470
26	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	21 900 024					183 866 928	5 377 889	211 144 842
27	Proizvodnja metala	1 724 779					18 880 119	903 765	21 508 663
28	Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	40 403 661					365 982 766	5 339 119	411 725 545

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
29	Proizvodnja strojeva i uređaja, d.n.	5 604 826					77 946 867	2 409 851	85 961 543
30	Proizvodnja uredskih strojeva i računala	1 248 831					94 511 812	1 379 145	97 139 788
31	Proizvodnja električnih strojeva i aparata, d.n.	5 977 665					81 423 382	3 171 015	90 572 061
32	Proizvodnja RTV i komunikacijskih aparata i opreme	4 049 978					54 902 752	1 786 402	60 739 132
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih, optičkih instrumenata, satova	5 688 975					48 040 269	563 921	54 293 165
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	561 482					13 672 113	1 199 883	15 433 478
35	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	1 697 476					61 060 677	3 954 673	66 712 826
36	Proizvodnja namještaja, prerađivačka industrija, d.n.	18 742 112					92 645 720	3 872 759	115 260 591
37	Reciklaža	957 723					44 783 091	575 499	46 316 312
D		252 787 541	0	0	0	0	2 741 318 199	87 014 558	3 081 120 298
40	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom	177 322					22 605 976	9 593 145	32 376 443
41	Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode	23 849					20 501 496	2 660 484	23 185 829



	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
E		201 171	0	0	0	0	43 107 471	12 253 630	55 562 272
45	Građevinarstvo	93 439 160		304 741 999			2 585 137 944	24 927 089	3 008 246 192
F		93 439 160	0	304 741 999	0	0	2 585 137 944	24 927 089	3 008 246 192
50	Trgovina motornim vozilima i motociklima; održavanje i popravak motornih vozila i motocikla; trgovina	29 113 602					843 517 914	5 189 114	877 820 630
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11 796 900	93 847 073				1 580 480 418	25 176 037	1 711 300 428
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	67 533 382	375 388 291				1 196 880 185	16 814 560	1 656 616 419
G		108 443 885	469 235 364	0	0	0	3 620 878 517	47 179 712	4 245 737 477
55	Hoteli i restorani	95 377 959				844 042 922	1 215 365 598	87 058 719	2 241 845 199
H		95 377 959	0	0	0	844 042 922	1 215 365 598	87 058 719	2 241 845 199
60	Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	70 999 611					682 730 415	12 333 547	766 063 573
61	Vodeni prijevoz	10 654 185					135 365 316	2 693 630	148 713 132
62	Zračni prijevoz	0					14 404 084	972 660	15 376 744

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
63	Prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu, djelatnost putničkih agencija	2 991 351					257 226 109	6 226 587	266 444 047
64	Pošta i telekomunikacije	588 850					25 433 616	15 667 562	41 690 028
I		85 233 997	0	0	0	0	1 115 159 540	37 893 987	1 238 287 524
65	Financijsko posredništvo, osim osig. i mirovinskih fondova	2 570 950					49 842 212	19 752 548	72 165 710
66	Osiguranje i mirovinski fondovi, osim obv. osiguranja	1 285 475					3 922 648	2 132 023	7 340 146
67	Pomoćne djelatnosti u financijskom posred.	428 492					36 720 563	487 743	37 636 798
J		4 284 917	0	0	0	0	90 485 424	22 372 313	117 142 654
70	Poslovanje nekretninama						789 575 196	2 727 117	792 302 314
71	Iznajmljivanje strojeva i opreme, bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo						243 577 577	1 388 156	244 965 733
72	Računalne i srodne djelatnosti						180 931 022	2 222 048	183 153 070
73	Istraživanje i razvoj						16 003 191	2 268 303	18 271 494
74	Ostale poslovne djelatnosti						1 220 542 684	16 217 392	1 236 760 076

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
K		0	0	0	0	0	2 450 629 671	24 823 015	2 475 452 686
75	Javna uprava, obrana; obvezno socijalno osiguranje						0	30 511 503	30 511 503
L		0	0	0	0	0	0	30 511 503	30 511 503
80	Obrazovanje	1 911 695					38 114 918	17 033 144	57 059 757
M		1 911 695	0	0	0	0	38 114 918	17 033 144	57 059 757
85	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	48 584 748					130 825 327	18 550 809	197 960 885
N		48 584 748	0	0	0	0	130 825 327	18 550 809	197 960 885
90	Uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanit. i slične djelatnosti	202 152					37 095 573	1 655 825	38 953 550
91	Djelatnosti članskih organizacija, d.n.	27 709					29 560 550	1 468 417	31 056 676
92	Rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti	5 378 296					121 561 392	6 351 105	133 290 793
93	Ostale uslužne djelatnosti	9 921 629	1 084 520 000				148 893 680	71 101 026	1 314 436 335
O		15 529 785	1 084 520 000	0	0	0	337 111 195	80 576 373	1 517 737 353
95	Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem						0	0	0

	Djelatnost	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	od N1 to N7
96	Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različite robe za vlastite potrebe	-	-	-	-	-	-	-	-
97	Djelatnosti privatnih kućanstava koja obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-	-	-	-	-	-
P		0	0	0	0	0	0	0	0
99	Izvanteritorijalne organizacije i tijela						0	0	0
Q							0	0	0
	<b>Ukupno</b>	<b>707 370 964</b>	<b>1 553 755 364</b>	<b>1 338 380 507</b>	<b>0</b>	<b>844 042 922</b>	<b>14 641 177 251</b>	<b>535 191 873</b>	<b>19 619 918 882</b>

**Dodatak 2 – Tablica 7.15 Vrste neobuhvata po vrsti i po djelatnosti (bruto proizvodnja, međufazna potrošnja i dodana vrijednost)**

Djelatnost	N1			N3		
	BP	MP	DV	BP	MP	DV
<b>A Poljoprivreda, lov i šumarstvo</b>	0	0	0	1 033 638 508	0	1 033 638 508
<b>B Ribarstvo</b>	0	0	0	0	0	0
<b>C Rudarstvo i vađenje</b>	2 853 371	1 277 265	1 576 106	0	0	0
<b>D Prerađivačka industrija</b>	428 125 078	175 337 536	252 787 541	0	0	0
<b>E Opskrba električnom energijom, plinom i vodom</b>	342 303	141 132	201 171	0	0	0
<b>F Građevinarstvo</b>	164 043 132	70 603 972	93 439 160	609 483 999	304 741 999	304 741 999
<b>G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo</b>	171 350 107	62 906 222	108 443 885	0	0	0
<b>H Hoteli i restorani</b>	158 588 665	63 210 705	95 377 959	0	0	0
<b>I Prijevoz, skladištenje i veze</b>	141 518 724	56 284 727	85 233 997	0	0	0
<b>J Financijsko posredovanje</b>	5 900 302	1 615 385	4 284 917	0	0	0
<b>K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge</b>	0	0	0	0	0	0
<b>L Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje</b>	0	0	0	0	0	0
<b>M Obrazovanje</b>	2 832 002	920 307	1 911 695	0	0	0
<b>N Zdravstvena zaštita i socijalna skrb</b>	66 081 385	17 496 637	48 584 748	0	0	0
<b>O Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti</b>	24 938 369	9 408 583	15 529 785	0	0	0
<b>P Djelatnosti kućanstava</b>	0	0	0	0	0	0
<b>Q Izvanteritorijalne organizacije i tijela</b>	0	0	0	0	0	0
<b>UKUPNO</b>	<b>1 166 573 436</b>	<b>459 202 472</b>	<b>707 370 964</b>	<b>1 643 122 507</b>	<b>304 741 999</b>	<b>1 338 380 507</b>

## **8 Prijelaz od BDP-a do BND-a**

### **8.0 Uvod i referentni okvir**

Bruto nacionalni dohodak (BND) izračunava se uvećavanjem BDP-a za neto primarne dohotke iz Platne bilance. Bilancu plaćanju sastavlja i objavljuje Hrvatska Narodna banka (HNB). Ona se sastavlja u skladu sa preporukama Međunarodnog monetarnog fonda (Priručnik Bilanca plaćanja, Peto izdanje, 1993.).

Bilanca plaćanja predstavlja sustavan pregled vrijednosnih transakcija izvršenih od strane hrvatskih rezidenata sa stranim državama kroz određeno vremensko razdoblje. Podaci iz Bilance plaćanja su potpuno ujedinjeni u BND prema ESA 95.

Izvori podataka uključuju: 1. Izvještaje Državnih institucija (DZS, Hrvatski zavod za Zdravstveno osiguranje) 2. Posebni izvještaji Hrvatske Narodne banke (Evidencija platnog prometa s inozemstvom, Iznos vanjskog duga, monetarne statistike i devizne rezerve 3. Procjene i statistička istraživanja provedena od strane Hrvatske narodne banke.

Transakcije u računu dohotka su klasificirane u četiri glavne skupine. Sredstva zaposlenih se izračunavaju na bazi evidencije platnog prometa s inozemstvom. Dohodak od direktnih investicija, portfolio investicija i ostalih investicija se prijavljuju posebno. Podaci o reinvestiranim zaradama se prijavljuju posebno kao direktni investicijski dohodak, izračunat na bazi istraživanja HNB-a o direktnim i ostalim imovinskim investicijama. Na bazi statističkih podataka o vanjskom dugu, dohodak od direktnih investicija uključuje podatke o kamati kroz kreditne odnose između rezidenata i nerezidenata direktno povezanih kroz vlasničke odnose. Dohodak od imovinskih portfolio investicija se izračunava na bazi istog istraživanja, gdje su podaci od zadužnog portfolio investicijskog dohotka bazirani na statistici stranih kreditnih odnosa. Dodatak od ostalih investicija uključuje izračun kamate u odnosu prema statistici kreditnih odnosa s inozemstvom.

Neto primarni dohodak se definira kao razlika između primarnog dohotka primljenog iz inozemstva – priliv dohotka (sredstva zaposlenih, subvencije primljene od EU, dohoci od imovine) i primarnih dohodaka plaćenih inozemstvu – odljev dohotka (Sredstva zaposlenih, porezi na proizvodnju i uvoz plaćeni EU i dohoci od imovine).

U 2004., BND iznosio je 241 260,2 milijuna HRK i izračunat je uvećavanjem BDP-a, koji je iznosio HRK 245 550,2 milijuna (u tržišnim cijenama) uvećan za primarne dohotke primljene iz inozemstva u vrijednosti od HRK 5 295,2 milijuna. Zatim je taj iznos umanjnjen za primarne dohotke plaćene inozemstvu u vrijednosti od 9 585,2 milijuna HRK. U 2004. BND je iznosio 98,3% BDP-a. Prilagodba

koja je učinjena za prijelaz podataka bilance plaćanja u podatke prema ESA 95 je korekcija kamatne stope za UPFIM.

Detaljna struktura BND-a dana je Tablici 8.1

**Tablica 8.1. Prijelaz od BDP-a do BND-a, 2004.**

**u milijunima HRK**

<b>Bruto domaći proizvod</b>	<b>245 550,2</b>
<b>Plus: Neto sredstva zaposlenih – inozemstvo</b>	<b>1 752,5</b>
Plus: Sredstva zaposlenih primljena iz inozemstva	2 010,0
Minus: Sredstva zaposlenih plaćena u inozemstvo	257,5
Minus: Porezi na proizvodnju i uvoz, plaćeni Europskoj uniji	0
Plus: Subvencije primljene od Europske unije	0
<b>Plus: Neto primarni dohodak – inozemstvo</b>	<b>-6 042,5</b>
Plus: Dohoci primljeni iz inozemstva i zadržana dobit od domaćih izravnih investicija u inozemstvu	3 285,2
Minus: Dohodak prenesen u inozemstvo i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija u domaću ekonomiju	9 327,7
<b>Plus: Neto kamata – inozemstvo</b>	<b>-4 449,7</b>
Plus: Kamata primljena iz inozemstva	1 539,8
Minus: Kamata plaćena inozemstvu	5 989,7
<b>Plus: Neto dohodak povučen i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija - inozemstvo</b>	<b>-1 592,8</b>
Plus: Dohodak povučen iz inozemstva i zadržana dobit od domaćih izravnih investicija u inozemstvu	1 745,4
Minus: Dohodak prenesen u inozemstvo i zadržana dobit od izravnih inozemnih investicija u domaću ekonomiju	3 338,2
<b>BND (ESA 95)</b>	<b>241 260,2</b>

## 8.1 Sredstva zaposlenih

Sredstva zaposlenih (D.1) se definiraju u okviru Europskog sistema računa kao ukupan iznos plaćen od poslodavaca zaposlenima za učinjeni rad kroz određeno vremensko razdoblje (ESA 95 p.4.02). Tijek priliva označava plaćanja nerezidenata zaposlenim rezidentima. Tijek odljeva označava plaćanja rezidentnih poslodavaca prema nerezidentnim zaposlenicima.

Najvažniji izvor podataka za ovu stavku je ITRS (Evidencija platnog prometa s inozemstvom).

Nerezidenti koji rade u Hrvatskoj imaju nerezidentne račune preko kojih obavljaju sva plaćanja. Podaci o plaćama Hrvatskih diplomata koji rade u hrvatskim veleposlanstvima pripremaju se u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija. Izvori podataka o plaćama sezonskih radnika u inozemstvu i dnevnih emigranata prema susjednim državama su bankovne statistike – plaćene doznake. Izvori

podataka za plaće koje su primili hrvatski radnici koji rade u stranim veleposlanstvima je ITRS (strana veleposlanstva imaju svoje nerezidentne račune). Podaci o plaćama koje su primili domaći rezidenti koji rade u inozemstvu postoje u istraživanju Ankete o potrošnji kućanstava Državnog zavoda za statistiku, ali ti podaci se dosada nisu upotrebljavani zbog njihove loše kvalitete.

Podaci o sredstvima zaposlenih preuzimaju se iz Platne bilance te se izračunavaju na gotovinskom i neto načelu, tj. bez poreza na dohodak i socijalnih davanja plaćenih stranim poreznim i socijalnim institucijama, koji moraju biti preusmjereni sukladno ESA 95 (najprije izračunati kao primljeni od rezidentnih radnika, a zatim plaćeni natrag inozemstvu).

Uključenje izračuna poreza i socijalnih doprinosa bit će uključeno u idućoj reviziji nacionalnih računa koja je planirana za rujan 2010.

## **8.2 Porezi na proizvodnju i uvoz**

ESA 95 definira poreze na proizvodnju i uvoz (D.2) kao obavezna plaćanja koja su donesena od opće države ili od institucija Europske unije u odnosu prema proizvodnji ili uvozu roba i usluga, zaposlenosti radne snage, vlasništva ili upotrebe zemlje, zgrada ili ostale imovine koja se upotrebljava u proizvodnji (ESA 95 p.14).

Ova stavka se ne primjenjuje, jer Hrvatska nije članica Europske unije.

## **8.3 Subvencije**

ESA 95 definira subvencije (D.3) kao tekuća obavezna plaćanja koja nerezidentna opća država ili institucije Europske unije daju rezidentnim proizvođačima sa ciljem utjecaja razine njihovih proizvodnje, cijena ili odnosa faktora proizvodnje (ESA 95 p.4.30).

Subvencije dane od institucija Europske unije pokrivaju samo direktne transfere učinjene direktno rezidentnim proizvođačima.

Ova stavka se ne primjenjuje, jer Hrvatska nije članica Europske unije.



## 8.4. Kamate

Dohodak od kamata je u ESI 95 definiran kao iznos koji su dužnici obavezni platiti vjerovnicima u određenom vremenskom razdoblju bez mogućnosti smanjivanja zadužnog iznosa.

Ovaj oblik dohotka od imovine se potražuje od vlasnika depozita (AF.2), obveznica različitih od dionica (AF.3), zajmova i ostalih računa koji se potražuju (AF.7).

Najvažniji izvor za izračun kamata u Hrvatskoj narodnoj banci je **Registar kreditnih odnosa**, u kojem su registrirani svi dužnici/vjerovnici i **Monetarne statistike**, gdje se svi podaci o kamatnim primitcima/plaćanjima prikupljaju kroz Evidenciju platnog prometa s inozemstvom. Sekundarni izvor podataka obuhvaća plaćanja povezana s dužničkim vrijednosnim papirima u vlasništvu nerezidenata.

U ITRS-u postoje odvojene informacije o kamatnim tokovima podijeljene po dospijeću kredita i depozita: kratkoročni krediti i depoziti te dugoročni krediti i depoziti. Kamate povezane sa financijskim leasingom obuhvaćene su zajedno sa kamatama na dugoročne kredite. Kamate na trgovinske kredite spojene su s kamatama na dugoročne kredite. Sve kamate su izražene na gotovinskom načelu, porezi nisu uključeni, kako nalaže ESA 95. Pripisivanje poreza na kamate još nije napravljeno.

Kamata je podijeljena kao:

Kamata na dane direktne zajmove između investitora i njihovih podružnica u inozemstvu –Direktne investicije. Direktne investicije su investicije gdje strani vlasnik ima minimalan iznos od 10% u vlasničkom kapitalu bez obzira da li resident investira u inozemstvu ili nerezident investira u Hrvatskoj.

Kamata od posjedovanja vrijednosnih papira, uključujući obveznice ili ostale vrijednosnice - Portfolio investicije. Podaci o portfolio investicijama se sakupljaju na isti način kao i podaci za direktne investicije. Portfolio investicije uključuju sve investicije u kratkoročne i dugoročne vrijednosne papire koji se ne mogu klasificirati kao direktne investicije.

Kamata od ostalih vjerovničkih i dužničkih papira uključuju depozite, zajmove i ostale komercijalne ili financijske obaveze ili prava – ostale investicije. Ostale investicije su klasificirane prema instrumentima, dospijeću i sektorima.

Detaljna struktura investicijskog dohotka je pokazana u tablici 8.2. Detaljnija analiza i podjela portfolio investicija i ostalih investicija bit će izračunata u idućoj reviziji nacionalnih računa koja je planirana za rujan 2010.

**Tablica 8.2 Investicijski dohodak, 2004.**

u milijunima HRK

<b>Investicijski dohodak</b>	<b>-6 763,9</b>
<b>Plus</b>	<b>3 289,6</b>
<b>Minus</b>	<b>10 053,5</b>
<b>Direktne Investicije</b>	<b>-3 289,6</b>
Plus	1 299,3
Minus	4 598,1
Dohodak od dionica	-3 013,6
Plus	1 284,6
Minus	4 298,2
Dividende i distribuirani dohoci poduzeća	-1 991,5
Plus	51,9
Minus	2 043,4
Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja	-1 022,1
Plus	1 232,7
Minus	2 254,8
Dohodak od zadužnica	-285,1
Plus	14,7
Minus	299,8
<b>Portfolio Investicije</b>	<b>-1 872,3</b>
<b>Plus</b>	<b>244,9</b>
<b>Minus</b>	<b>2 117,2</b>
<b>Ostale investicije</b>	<b>-1 592,8</b>
<b>Plus</b>	<b>1 745,4</b>
<b>Minus</b>	<b>3 338,2</b>

## 8.5 Distribuirani dohoci poduzeća

Distribuirani dohoci poduzeća (D.42) mogu biti u formi dividendi (D.421) ili povlačenja dohotka kvazikorporacija (D.422).

ESA 95 definira dividende kao dohodak zarađen od vlasnika dionica (AF.5). Dividende se bilježe kada je to određena isplata od strane poduzeća.

Povlačenja dohotka kvazi korporacija (D.422) označava iznose koje poduzetnici povlače za svoju upotrebu od zarada kvazi-korporacija koje pripadaju njima.

Podaci o distribuiranim dohocima poduzeća iskazuju se posebno u stavku Dohodak od izravnog ulaganja, koji se izračunava na temelju istraživanja o dohotku od izravnih i ostalih ulaganja koje provodi Hrvatska narodna banka.

## **8.6 Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja**

Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja (D.43) su definirana u ESA 95 kao operativni višak direktne strane investicije u poduzeću, plus svaki dohodak od imovine ili tekućeg primljenog transfera, uključujući aktualne doznake stranim investitorima i bilo kakve tekuće poreze plative na dohodak ili imovinu od direktne strane investicije (ESA 95 p.4.64).

Zadržana dobit na direktne strane investicije je zadržani profit onih poduzeća koja imaju direktne strane investitore.

Zadržana dobit od inozemnih izravnih ulaganja je dio istog izvora podataka kao i distribuirani dohoci poduzeća.

## **8.7 Dohodak od imovine korisnika polica osiguranja**

Dohodak od imovine koji se pripisuje nositeljima polica osiguranja (D.44) je definiran u ESA 95 kao ukupan primarni dohodak primljen od tehničkih rezervi osiguranja. U tranziciji od GDP-a u GNI D.44 se odnosi na primarne dohotke primljene (plaćene) inozemstvu od investicija tehničkih rezervi osiguranja. Premda nije vjerojatno da kućanstva uzimaju životno ili neživotno osiguranje sa nerezidentnim poduzećima direktno, rezidentne osiguravajuće kompanije sklapaju ugovore reosiguranja sa nerezidentnim poduzećima zbog podijele rizika. Nije jasno da li rezidentne kompanije prihvaćaju rizike od nerezidentnih poduzeća, povećavajući odljev dohotka od imovine korisnika polica osiguranja.

Iako postoji istraživanje o tokovima dohotka osiguranja koje provodi Hrvatska narodna banka, sastavljajući nacionalnih računa za sektor inozemstva ne koriste podatke iz tog istraživanja.

Statistika Bilance plaćanja sakuplja informacije direktno od osiguravajućih kompanija o njihovoj imovini i obavezama, specifično o njihovim tehničkim rezervama putem upitnika o poduzećima. Naše iskustvo sugerira da se radi o beznačajnom iznosu. Sektor nacionalnih računa trenutno istražuje kako bi najbolje uključio ovaj izvor u prijelaz GDP-a u GNI.

## **8.8 Rente na zemlju i rudna bogatstva**

Rente na zemlju i rudna bogatstva (D.45) odnose se na rente primljene (plaćene) inozemstvu na zemlju i rudna bogatstva. Također uključuje rente primljene (plaćene) vlasnicima unutarnjih vodenih puteva i rijeka za pravo korištenje takvih voda za rekreacijske ili slične svrhe, uključujući i ribarstvo.

Rente na rudna bogatstva uključuju tantijeme koji dolazi vlasnicima mineralnih i rudnih goriva koji imaju pravo eksploatacije rudnih bogatstava na određeno vrijeme. Taj izvor nije značajan za Hrvatsku.

Ne postoji izvor za procjenu rente na zemlju i rudna bogatstva, zato što se nerezidenti koji imaju u vlasništvu hrvatsku zemlju tretiraju kao nepostojeće rezidentne jedinice. Kupovina zemlje od strane nerezidenata se računa kao direktna investicija i svaki dohodak od zemlje se tretira kao dohodak od imovine i bilježi se kao distribuirani dohodak poduzeća (D.42).

## **9 USLUGE FINANCIJSKOG POSREDOVANJA INDIREKTNO MJERENE: IZRAČUN, RASPODJELA TE UČINAK NA BND**

### **9.0 Uvod**

U skladu s uredbom Europske Komisije 1889/2002 sve zemlje članice Europske unije obavezne su napraviti izračun i distribuciju UFPIM-a po sektorima korisnicima, primjenom referentne kamatne stope definirane kao "Metoda 1" u dijelu 1(b) Dodatka III. Uredbe Vijeća (EZ) 448/98. Metoda 1 koristi se za izračun interne referentne kamatne stope kao omjera kamata na kredite između podsektora S.122 i S.123 te stanja kredita između podsektora S.122 i S.123.

Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM) moraju se raspodijeliti na sektore korisnike tih usluga i na djelatnosti. Uredba Komisije br. 1889/2002 nalaže raspodjelu UFPIM-a koji proizvode podsektori S.122 Ostale monetarne financijske institucije i S.123 Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova. Izračun UFPIM-a sukladno Uredbi obavljen je 2008. godine za razdoblje od 1995. do 2005. Hrvatska narodna banka (HNB) osigurala je potrebne podatke za raspodjelu UFPIM-a. Hrvatska narodna banka je središnja banka Republike Hrvatske čiji je status propisan zakonom.

Monetarna statistika HNB-a obuhvaća podatke za sve banke i štedionice koje su dobile odobrenje za rad u Republici Hrvatskoj pa predstavlja sveobuhvatan izvor podataka. Podaci o potraživanjima i obvezama financijskih institucija klasificirani su prema institucionalnim sektorima i financijskim instrumentima. Monetarna statistika HNB-a osigurava potrebne podatke o stanjima kredita/depozita i obračunatim kamatama prema sektorima korisnicima: S.11 Ne-financijska poduzeća, S.124/S.125 Pomoćne financijske institucije i osiguravajuća društva i mirovinski fondovi, S.13 Opća država, S.14 Kućanstva i S.15 Nefitne ustanove koje pružaju usluge kućanstvima. Podjela na sektore korisnike obavlja se izravno kao dio obračuna vrijednosti UFPIM-a.

Uredba Vijeća broj 448/98 ima za cilj raspodijeliti UFPIM korisnicima usluga UFPIM-a, tako da je moguće razlikovati finalnu potrošnju UFPIM-a od međufazne potrošnje UFPIM-a. Raspodjela između međufazne potrošnje i finalne potrošnje je osobito važna u sektoru Kućanstava.

Za Kućanstva postoji daljnja podjela na Kućanstva kao krajnje potrošače, kućanstva kao vlasnike stanova i kućanstva u funkciji neinkorporiranih poduzeća. UFPIM raspodijeljen na dvije potonje funkcije kućanstava tretira se kao međufazna potrošnja, dok se UFPIM raspodijeljen kućanstvima kao krajnjem potrošaču tretira kao izdatak za konačnu potrošnju.

## 9.1 Izvori podataka i metode

Za izračun UFPIM-a i njegovu raspodjelu na sektore korisnike potrebni podaci dobiveni su od Hrvatske narodne banke. Podaci o stanjima kredita i depozita (iz bilanci stanja banaka) i obračunatih kamata (iz računa dobiti i gubitka banaka) predstavljaju prosjek tromjesečnih podataka podsektora S.122 Ostale monetarne financijske ustanove. Podaci o stanjima kredita i depozita te pripadajuće kamate za podsektor S.122 Ostale monetarne financijske ustanove raspodijeljeni su prema institucionalnom sektorima. Referentne kamatne stope (interna i eksterna) su međubankovne kamatne stope obračunate u skladu sa "metodom 1" Regulative za obračun UFPIM-a.

Referentna kamatna stopa smatra se tzv. "čistom" kamatnom stopom, što znači da isključuje bilo kakav oblik premija za rizik ili naknada za uslugu posredovanja. Interna referentna stopa obračunava se kao omjer obračunatih kamata na kredite i stanja kredita između jedinica koje stvaraju UFPIM u S.122 i S.123 pod-sektorima. Eksterna referentna stopa koristi se u obračunu izvoza i uvoza UFPIM-a, to je prosječna kamata obračunata kao omjer primljenih kamata na kredite i depozite te stanja kredita i depozita između rezidentnih i nerezidentnih financijskih institucija.

Izračun interne i eksterne referentne kamatne stope prikazan je u tablici 9.1.

**Tablica 9.1 UFPIM proizveden u pod-sektorima S.122+S.123: prosječna stanja i obračunate kamate (kredit i depoziti)**

<u>Prosječna stanja</u>	2004.	milijuni HRK
AKTIVA		
Transakcije između Financijskih institucija (FI)		
1. između rezidentnih FI (S122+S123)	3 173,3	
2. između rezidentnih i ne-rezidentnih FI	30 713,7	
PASIVA		
Transakcije između FI		
3. između rezidentnih i ne-rezidentnih FI	46 484,7	
<u>Obračunate kamate</u>		
PRIHODI OD KAMATA		
Transakcije između FI		
4. između rezidentnih FI (S122+S123)	129,1	
5. između rezidentnih i ne-rezidentnih FI	548,8	
TROŠKOVI KAMATA		
Transakcije između FI		
6. između rezidentnih i ne-rezidentnih FI	1 207,3	
<b>Referentne kamatne stope (%)</b>		
Interna referentna stopa $(4/1)*100$	4,07%	
Eksterna referentna stopa $(6+5)/(3+2)*100$	2,27%	

Obračun i raspodjela UFPIM-a na kredite i depozite temelji se na razlici između obračunatih aktivnih i pasivnih kamata i "referentne" kamatne stope. UFPIM na kredite jednak je stvarno obračunatim aktivnim kamatama na kredite umanjena za kamatu izračunatu prema referentnoj stopi. UFPIM na

depozite jednak je kamati izračunatoj korištenjem referentne stope umanjenoj za stvarno obračunate pasivne kamate na depozite. Središnja banka nije uključena u obračun vrijednosti UFPIM-a, niti njegovu raspodjelu po sektorima korisnicima.

Monetarna statistika HNB-a uključuje odvojene podatke za stambene kredite odobrene kućanstvima koji se koriste kao izvor podataka za procjenu stavke Kućanstava kao vlasnici stanova. Krediti kućanstvima kao vlasnicima neinkorporiranih poduzeća ne prikazuju se zasebno. Za procjenu te stavke koristili smo podatke iz bilance stanja malih poduzetnika (obveze na osnovu kredita) kombinirano s HNB-ovim podacima o stanju kredita nefinancijskih poduzeća kako bismo procijenili stanje kredita malih poduzetnika.

Zatim izračunavamo omjer (stanja kredita malih poduzetnika i dodane vrijednosti malih poduzetnika) te ekstrapoliramo ovaj omjer s dodanom vrijednošću neinkorporiranih poduzeća kako bismo procijenili kredite kućanstvima koja su vlasnici neinkorporiranih poduzeća.

UFPIM na depozite kućanstava potrebno je raspodijeliti na UFPIM na depozite kućanstava koja su vlasnici neinkorporiranih poduzeća i na depozite pojedinaca koji čine potrošnju. Depoziti kućanstava koja su vlasnici neinkorporiranih poduzeća procjenjuju se na temelju podataka iz bilance stanja malih poduzetnika (potraživanja na osnovi depozita) i HNB-ovih podataka o stanju depozita nefinancijskih poduzeća da bi se procijenilo stanje depozita malih poduzetnika. Zatim izračunavamo omjer (stanja depozita malih poduzetnika i dodane vrijednosti malih poduzetnika) te ekstrapoliramo taj omjer s dodanom vrijednošću neinkorporiranih poduzeća kako bi procijenili depozite kućanstava koja su vlasnici neinkorporiranih poduzeća.

Uvoz UFPIM-a izračunava se na temelju podataka raspoloživih iz Platne bilance i Stanja međunarodnih ulaganja. Podaci su raspoloživi za stanje kredita i depozita te obračunate kamate sa podjelom samo za sektor S.13 Opća država i tzv. „Ostale sektore“, koji uključuju sve sektore osim banaka, središnje banke i Opće države.

Zbog nedostatka detaljnih podataka za pojedine sektore (S.11, S.14, S.15), nije bilo moguće izračunati uvoz UFPIM-a za te sektore. Podaci o stanju kredita i depozita te obračunatih kamata koji se odnose na „Ostale sektore“ uključeni su u sektor S.11.

Rad na raspodjeli uvoznog UFPIM-a nedostajućim sektorima bit će razmatran kao dio budućih radnih planova na poboljšanju Nacionalnih računa.

Rezultati obračuna UFPIM-a i raspodjele po sektorima prikazan je u tablici 9.2.

**Tablica 9.2 Ukupan UFPIM i raspodjela po sektorima, 2004.**

milijuni HRK

<b>UFPIM (ukupna vrijednost proizvodnje)</b>	6 727,4
<b>UFPIM proizveden u Hrvatskoj raspodijeljen po sektorima:</b>	6 726,6
S.11 Ne-financijska poduzeća	1 716,1
S.124/125 Ostali financijski posrednici	-6,0
S.13 Opća država	480,4
S.14 Kućanstva	4 496,6
<i>finalna potrošnja</i>	3 021,4
<i>vlasnici stanova</i>	1 044,7
<i>vlasnici neinkorporiranih poduzeća</i>	430,6
S.15 Ne-profitne ustanove koje pružaju usluge kućanstvima	39,4
<b>Izvoz UFPIM-a</b>	0,8
<b>Uvoz UFPIM-a raspodijeljen po sektorima:</b>	722,3
S.11 Ne-financijska poduzeća	577,2
S.124/125 Ostali financijski posrednici	-
S.13 Opća država	145,1
S.14 Kućanstva	-
S.15 Ne-profitne ustanove koje pružaju usluge kućanstvima	-
<b>Ukupno potrošnja UFPIM-a</b>	<b>7 449,7</b>
S.11 Ne-financijska poduzeća	2 293,3
S.124/125 Ostali financijski posrednici	-6,0
S.13 Opća država	625,6
S.14 Kućanstva	4 496,6
<i>finalna potrošnja</i>	3 021,4
<i>vlasnici stanova</i>	1 044,7
<i>vlasnici neinkorporiranih poduzeća</i>	430,6
S.15 Ne-profitne ustanove koje pružaju usluge kućanstvima	39,4
Izvoz UFPIM-a	0,8
<b>Ukupna ponuda UFPIM-a</b>	<b>7 449,7</b>
UFPIM proizveden u zemlji	6 727,4
Uvoz	722,3
BDP tekuće cijene	245 550,2
Utjecaj raspodjele UFPIM-a na BDP %	<b>1,6</b>
UFPIM utjecaj na BDP	4 009,6
UFPIM utjecaj na BND	4 731,0

Za 2004. godinu ukupan UFPIM podsektora S.122 Ostale monetarne financijske ustanove iznosi HRK 6 727,4 milijuna ili 2,7% BDP-a, od čega se HRK 6 726,6 milijuna odnosi na domaću ekonomiju, a HRK 0,83 milijuna na izvoz. Uvoz UFPIM-a iznosi HRK 722,3 milijuna, što rezultira negativnom bilancom UFPIM-a sa sektorom inozemstva.



U Tablici 9.3. prikazani su glavni podatci i učinak raspodjele UFPIIM-a prema sektorima korisnicima na BDP i BND. U 2004. godini UFPIIM raspodijeljen u stavke konačne potrošnje procijenjen je na HRK 4731,0 milijuna ili 1,9% BDP-a. Izvoz UFPIIM-a procijenjen je na HRK 0,8 milijuna (od čega se HRK 4,4 milijuna odnosi na kredite nerezidentima i HRK -3,5 milijuna kao negativan UFPIIM na depozite nerezidenata), dok uvoz iznosi HRK 722,3 milijuna. Za 2004. godinu ukupan utjecaj raspodjele UFPIIM-a prema sektorima korisnicima na razinu BDP-a procijenjen je na HRK 4 009,6 milijuna, odnosno 1,6% BDP-a.

**Tablica 9.3 Prilagodba BDP-a za UFPIIM i isključivanje utjecaja raspodjele UFPIIM-a na BND, za 2004.**

	<b>u milijunima HRK</b>	<b>Struktura (%)</b>
<b>Bruto domaći proizvod (BDP)</b>	<b>245 550,2</b>	<b>100,0</b>
<b>UFPIIM, ukupno</b>	<b>4 009,6</b>	<b>1,6</b>
Izdaci za konačnu potrošnju	4 731,0	1,9
Kućanstva	4 066,0	1,7
NPUSK	39,4	0,0
Opća država	625,6	0,3
Plus: izvoz UFPIIM-a	0,8	0,0
Minus: uvoz UFPIIM-a	722,3	0,3
S.11 Nefinancijska poduzeća	577,2	
S.12 Financijska poduzeća (S.124, S.125)	-	
S.13 Opća država	145,1	
S.14 Kućanstva	-	
S.15 NPUSK	-	
<b>Plus primarni dohodci, primljeni iz sektora inozemstva</b>	<b>5 295,2</b>	<b>2,2</b>
Kamate primljene iz inozemstva, dio primljenih primarnih dohodaka	1 539,8	0,6
Kamate u Platnoj bilanci	1 544,2	0,6
Prilagodba za UFPIIM	-4,4	0,0
<b>Minus primarni dohodci, plaćeni sektoru inozemstva</b>	<b>9 585,2</b>	<b>3,9</b>
Kamate plaćene inozemstvu, dio plaćenih primarnih dohodaka	5 989,5	2,4
Kamate u Platnoj bilanci	6 715,3	2,7
Prilagodba za UFPIIM	-725,8	-0,3
<b>Bruto nacionalni dohodak (BND)</b>	<b>241 260,2</b>	<b>98,3</b>
Minus: utjecaj raspodjele UFPIIM-a na konačnu potrošnju na BND	4 731,0	1,9
<b>Bruto nacionalni dohodak (BND) isključen utjecaj UFPIIM-a</b>	<b>236 529,2</b>	<b>96,3</b>

Utjecaj raspodjele izvoza i uvoza UFPIIM-a mora biti neutraliziran u transakcijama primarnih dohodaka (kamata) sa sektorom inozemstva. Kamate primljene od sektora inozemstva u Tablici 9.3. umanjene su za UFPIIM raspodijeljen na kredite nerezidentima (HRK 4,4 milijuna) što predstavlja izvoz UFPIIM-a sektora S.122 Ostale monetarne financijske ustanove. Kamate plaćene sektoru inozemstva, umanjene su za UFPIIM raspodijeljen na kredite i depozite rezidentima iz sektora inozemstva (HRK 722,3 milijuna), što predstavlja uvoz UFPIIM-a, plus UFPIIM na depozite nerezidenata (HRK 3,5 milijuna), što pak predstavlja negativan izvoz UFPIIM-a sektora S.122 Ostale monetarne financijske ustanove.

Raspodjela UFPIM-a prema djelatnostima napravljena je korištenjem bruto vrijednosti proizvodnje svake pojedine djelatnosti kao ključa raspodjele i prikazana je u tablici 9.4. Sa raspodjelom UFPIM-a izravnim korisnicima međufazna potrošnja svih proizvođača uključuje UFPIM. Za Opću državu UFPIM je raspodijeljen u djelatnosti Javne uprave i obrane (NKD 75), dok je za NPUSK UFPIM uključen u Djelatnosti članskih organizacija i Rekreativnim, kulturnim i sportskim djelatnosti (NKD 91,92).

U sektoru Kućanstava UFPIM je posebno izračunat za vlasnike stanova i uključen u međufaznu potrošnju u obračunu usluga stanovanja vlasnika stanova. Budući se usluge stanovanja vlasnika stanova obračunavaju korištenjem troškovne metode, raspodjela UFPIM-a povećava i međufaznu potrošnju i bruto vrijednost proizvodnje i ova raspodjela utječe i na razinu BDP-a. (poglavlje 3.17).

**Tablica 9.4 Međufazna potrošnja UFPIM-a prema djelatnostima, 2004.**

	<b>NKD djelatnosti</b>	<b>Međufazna potrošnja UFPIM-a milijuni HRK</b>
01	POLJOPRIVREDA, LOV I USLUGE POVEZANE S NJIMA	193,4
02	ŠUMARSTVO, SJEČA DRVA I USLUGE	16,3
05	RIBARSTVO, MRJESTILIŠTA I RIBNJACI, TE USLUGE	7,5
10	VAĐENJE UGLJENA I LIGNITA; VAĐENJE TRESETA	0,0
11	VAĐENJE NAFTE I ZEMNOGA PLINA; USLUŽNE DJEL.	25,6
12	VAĐENJE URANOVIIH I TORIJEVIH RUDA	0,0
13	VAĐENJE METALNIH RUDA	0,0
14	VAĐENJE OSTALIH RUDA I KAMENA	10,3
15	PROIZVODNJA HRANE I PIĆA	173,6
16	PROIZVODNJA DUHANSKIH PROIZVODA	17,6
17	PROIZVODNJA TEKSTILA	12,7
18	PROIZVODNJA ODJEĆE; DORADA I BOJENJE KRZNA	20,8
19	PRERADA KOŽE, IZRADA GALANTERIJE I OBUĆE	12,5
20	PRER. DRVA I PROIZV. OD DRVA, OSIM NAMJEŠTAJA	24,2
21	PROIZV. CELUL., PAPIRA I PROIZVODA OD PAPIRA	17,1
22	IZDAVAČKA I TISKARSKA DJELATNOST	44,1
23	PROIZV. KOKSA, NAFTNIH DERIV. I NUKL. GORIVA	115,1
24	PROIZVODNJA KEMIKALIJA I KEMIJSKIH PROIZVODA	69,5
25	PROIZV. PROIZVODA OD GUME I PLASTIKE	22,2
26	PROIZV. OST. NEMETALNIH MINERALNIH PROIZVODA	53,7
27	PROIZVODNJA METALA	16,9
28	PROIZV. PROIZVODA OD METALA, OSIM STR. I OPR.	52,1
29	PROIZVODNJA STROJEVA I UREĐAJA, D. N.	26,3
30	PROIZVODNJA UREDSKIH STROJEVA I RAČUNALA	6,9
31	PROIZV. ELEKTRIČNIH STROJEVA I APARATA, D. N.	41,5

32	PROIZV. RTV I KOMUNIKACIJSKIH APAR. I OPREME	16,9
33	PROIZV. MED., PRECIZNIH, OPT. INSTR., SATOVA	4,6
34	PROIZV. MOTORNIH VOZ., PRIKOLICA I POLUPRIK.	7,8
35	PROIZVODNJA OSTALIH PRIJEVOZNIH SREDSTAVA	55,3
36	PROIZV. NAMJEŠTAJA, PRERAĐIVAČKA IND., D. N.	21,6
37	RECIKLAŽA	6,0
40	OPSKRBA EL. EN., PLINOM, PAROM I TOPLOM VODOM	137,8
41	SKUPLJANJE, PROČIŠĆAVANJE I DISTRIBUCIJA VODE	19,1
45	GRAĐEVINARSTVO	314,3
50	TRGOVINA MOT. VOZILIMA; POPRAVAK MOT. VOZILA	42,7
51	TRGOVINA NA VELIKO I POSREDOVANJE U TRGOVINI	209,4
52	TR NA MALO; POPRAVAK PREDMETA ZA KUĆANSTVO	124,4
55	HOTELI I RESTORANI	100,9
60	KOPNENI PRIJEVOZ I CJEVOVODNI TRANSPORT	92,2
61	VODENI PRIJEVOZ	24,8
62	ZRAČNI PRIJEVOZ	11,9
63	PRATEĆE I POMOĆNE DJELATNOSTI U PRIJEVOZU	54,1
64	POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE	102,3
65	FINANC. POSRED., OSIM OSI I MIROV. FONDOVA	109,2
66	OSIGURANJE I MIROV. FONDOVI, OSIM OBV. OSI	11,9
67	POMOĆNE DJELATNOSTI U FINANIJSKOM POSRED.	3,3
70	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	1 061,8
71	IZNAJM. STROJEVA I OPREME, BEZ RUKOVATELJA	10,8
72	RAČUNALNE I SRODNE DJELATNOSTI	16,9
73	ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ	15,7
74	OSTALE POSLOVNE DJELATNOSTI	143,8
75	JAVNA UPRAVA, OBRANA; OBVEZNO SOC. OSIGURANJE	625,6
80	OBRAZOVANJE	0,0
85	ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA SKRB	0,0
90	UKLANJ. OTPAD. VODA, ODVOZ SMEĆA, SANIT. I SL. DJEL.	11,2
91	DJELATNOSTI ČLANSKIH ORGANIZACIJA, D. N.	17,9
92	REKREACIJSKE, KULTURNE I SPORTSKE DJELATNOSTI	57,6
93	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	13,0
95	PRIVATNA KUĆANSTVA SA ZAPOSLENIM OSOBLJEM	2,7
96	DJELATNOSTI PRIVATNIH KUĆANSTAVA KOJA PROIZVODE RAZLIČITE ROBE ZA VLASTITE POTREBE	0,0
97	DJELATNOSTI PRIVATNIH KUĆANSTAVA KOJA OBAVLJAJU RAZLIČITE USLUGE ZA VLASTITE POTREBE	0,0
99	IZVANTERITORIJALNE ORGANIZACIJE I TIJELA	0,0
	<b>UKUPNO</b>	<b>4 427,5</b>

## METODOLOGIJA OBRAČUNA TROMJESEČNIH NACIONALNIH RAČUNA

### 1.1 Organizacija i institucionalni okvir

Državni zavod za statistiku (DZS) obračunava TBDP od 1999. godine. Za obračun TBDP koriste se dvije metode: direktne metode (administrativni izvori podataka i istraživanja) i indirektna metode (pokazatelji). Metodologija TNR u skladu je s ESA 95, a struktura TNR konzistentna je sa strukturom GNR.

Procjena privremene vrijednosti godišnjeg BDP-a dobiva se zbrajanjem četiriju tromjesečja (+ 90 dana nakon referentne godine), ali za izračun konačnog podatka godišnjeg BDP-a koriste se pouzdaniji izvori podataka. Obračun godišnjeg BDP po proizvodnom pristupu radi se na detaljnijoj razini od razine obračuna tromjesečnog BDP, to jest na razini 60 odjeljaka NKD-a (vidi Tablicu 3., podnaslov 1.3.0. u Opisu izvora i metoda za GBDP/GBND) dok je obračun TBDP u skladu sa strukturom iz Tablice ESA 0101 iz Europskog Transmisijskog Programa (ETP) – to jest spojeno je nekoliko područja NKD-a. Godišnji BDP obračunava se u tekućim cijenama, u stalnim cijenama prethodne godine i u stalnim cijenama referentne godine (2000=100). Tromjesečni BDP obračunava se u tekućim cijenama, stalnim cijenama prethodne godine i u stalnim cijenama referentne godine (2000=100).

Ne postoji posebna organizacijska jedinica za TNR i GNR. Naime, podjela posla je takva da neki djelatnici rade isključivo na sastavljanju TNR, ali dio svog radnog vremena sudjeluju i na sastavljanju GNR, a drugi rade isključivo na sastavljanju GNR, ali dio svog radnog vremena sudjeluju u sastavljanju TNR. Odjel za obračun BDP-a po proizvodnoj i dohodovnoj metodi, odjel za obračun BDP-a po rashodnoj metodi i odjel za opću državu i nefinancijske sektorske račune (vidi sliku Organizacijska struktura sektora Nacionalnih računa u Opisu izvora i metoda za GBDP/GBND) zajedno sastavljaju GBDP i TBDP tzv. "gornji dio" godišnjih i tromjesečnih sektorskih računa, dok odjel BDP po proizvodnoj metodi i BDP po rashodnoj metodi daje podatke o transakcijama po institucionalnim sektorima - Odjelu Opće države i ostalih nefinancijskih sektorskih računa za sastavljanje "donjeg dijela" godišnjih nefinancijskih računa i tromjesečnih nefinancijskih računa počevši od računa Primarne distribucije dohotka do Kapitalnog računa unutar nefinancijskih računa.

Svi koji rade na obračunu TBDP usko surađuju sa kolegama koji su odgovorni za sastavljanje GBDP jer je njihov redovan posao usklađivanje TBDP i GBDP, u tekućim i stalnim cijenama; sučeljavanje implicitnih deflatora koji se dobivaju dijeljenjem BDP u tekućim cijenama s BDP u stalnim cijenama na tromjesečnoj i na godišnjoj razini. U obračun tromjesečnog BDP-a uključeno je pet osoba, 2 osobe obračunavaju TBDP proizvodnom metodom i 3 osobe obračunavaju TBDP rashodnom metodom.

Serijski podaci od 1. tromjesečja 2000. do 3. tromjesečja 2008. iskazani su u stalnim cijenama prethodne godine i u stalnim cijenama referentne godine (2000. = 100). Serija je usklađena sa godišnjim obračunom BDP-a za razdoblje od 2000. do 2005. Revizija poboljšava kvalitetu postojećih procjena usljed novih izvora podataka i poboljšanih metoda obračuna.

Usklađivanje tromjesečnog obračuna BDP-a sa revidiranim godišnjim podacima za razdoblje od 2000. do 2005. godine obavljen je proporcijalnom metodom Denton.

Primjena proporcijalne Denton metode, za razliku od aditivne, bolje čuva stope rasta, prilagođene u odnosu na originalne podatke BDP-a, dok je kod aditivne Denton metode naglasak na prilagodbi apsolutnih vrijednosti za tromjesečni BDP.

## **1.2 Rokovi publiciranja, politika usklađivanja i objavljivanje podataka TNR**

DZS izdaje redovno Priopćenje o procjeni tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda, ali ne publicira brze procjene TBDP. Za vanjske korisnike podaci o TBDP raspoloživi su na službenoj web stranici DZS-a kao priopćenje i u formi excel tablica. TBDP **po proizvodnom pristupu** obračunava se na dvoznamenkastoj razini NKD 2002. U obračunu TBDP **po rashodnom pristupu**, raspoložive su sve kategorije izdataka osim izdataka NPUSK – što je obvezatni dio, ESA 0104 transmisijske tablice.

Za raspoloživi dohodak (transmisijska tablica ESA 0107), za S.1 – nacionalna razina ekonomije, raspolaže se s podacima iz privremenih godišnjih sektorskih računa. Na tromjesečnoj razini ne raspolaže se s podatkom o raspoloživom dohotku, ali se svi potrebni podaci mogu dobiti iz statistike Platne bilance (BOP). Nacionalni računi koristili su podatke iz statistike BOP radi prijelaza s TBDP na TBND tijekom 2008. godine u skladu s razvojnim fazama u okviru Programa predpristupne pomoći EU Republici Hrvatskoj (Multi Beneficiary 2006 programme).

DZS planira sljedeća poboljšanja tromjesečnih računa: proširenje baze podataka i kraći rok isporuke (s roka +90 dana nakon referentnog tromjesečja na rok +70 dana nakon referentnog tromjesečja).

Procjene tromjesečnog BDP-a objavljuje se, u roku + 90 dana nakon završetka referentnog tromjesečja. Nakon završetka referentne godine T, procjena obračuna godišnjeg BDP-a (kao sume tromjesečja) objavljuju se s zakašnjenjem od 3 mjeseca.

Ova procjena radi se prema osnovnim kategorijama izdataka po rashodnoj metodi i područjima djelatnosti po proizvodnoj metodi.

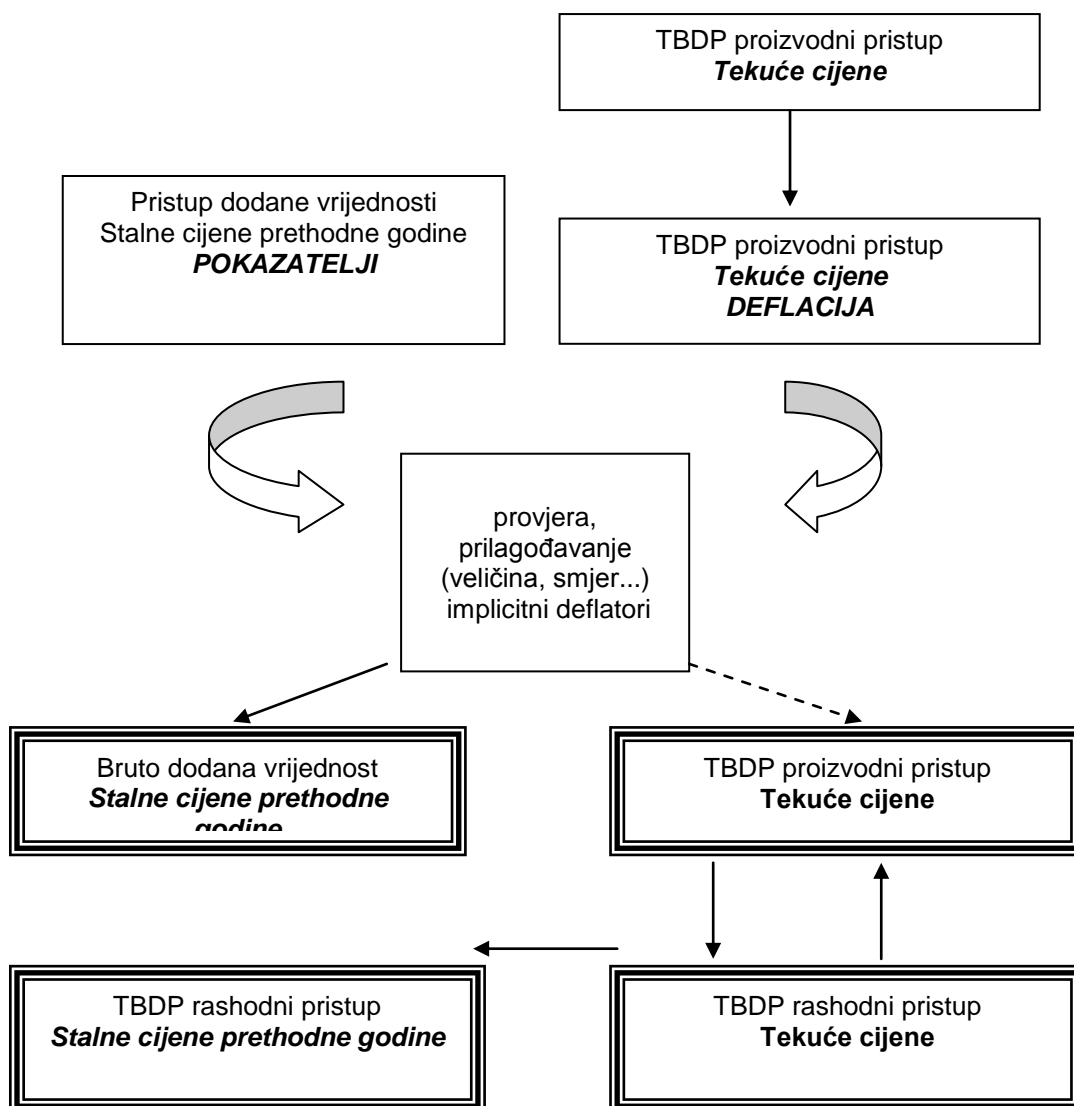
## **1.3 Pristupi sastavljanja tromjesečnih nacionalnih računa**

Za procjenu TBPD koristi se **sustav pokazatelja**, gdje su TBDP u tekućim i stalnim cijenama dobiva ekstrapolacijom dodanih vrijednosti bazne godine koristeći vrijednosne pokazatelje i pokazatelje obujma. TBDP se obračunava isključivo kao dodana vrijednost, bez izračuna bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje. Bruto vrijednost proizvodnje i međufazna proizvodnja se ne obračunavaju, stoga će se u budućem razdoblju koristiti ekonometrijske metode za predviđanje

buduće vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje. Iste ekonometrijske metode koristit će se za projekciju tromjesečnih naknada zaposlenicima u kombinaciji s direktnim tehnikama procjene (iz baze podataka FINA), barem za prva tri tromjesečja.

Za obračun TBDP koriste se dva pristupa: proizvodni i rashodni pristup. Statistička diskrepancija pojavljuje se na rashodnoj strani i proizlazi iz postupka usklađivanja obračuna TBDP-a proizvodnom i rashodnom metodom u tekućim cijenama. Obračun TBDP s proizvodne strane smatra se pouzdanijim jer se koriste pouzdaniji i iscrpniji izvori podataka, i koristi se kao referentna vrijednost, statistička diskrepancija na rashodnoj strani izračunava se kao rezidual. Statistička diskrepancija se ne publicira zasebno, već se prikazuje zajedno s promjenama zaliha. Kod usklađivanja nastoji se da statistička diskrepancija ne iznosi više od 1,5% BDP-a. Trenutno se u procesu usklađivanja ne koristi tablice ponude i uporabe.

#### 1.4 Usklađivanje, referentne vrijednosti i ostali postupci uskladbe



Tromjesečni podaci za izračun bruto vrijednosti proizvodnje u tekućim cijenama dobivaju se iz tromjesečnih istraživanja poduzeća koja se preuzimaju od FINA-e. Bruto vrijednost proizvodnje u

tekućim cijenama deflacionirana je prikladnim podindeksima iz Indeksa cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima (PPI).

Izračun bruto dodane vrijednosti u stalnim cijenama radi se na dvoznamenkastoj razini NKD-a. Državni zavod za statistiku relativno je lako našao prikladne pokazatelje za djelatnosti koje se bave proizvodnjom roba. Uglavnom se koristio pokazatelj - indeks obujma proizvodnje ili deflacionirani indeks bruto vrijednosti proizvodnje (to jest indeks bruto vrijednosti proizvodnje u tekućim cijenama – "nominalni indeks" koji je deflacioniran odgovarajućim indeksom cijena).

## 1.5 PROCJENE OBUJMA

### 1.5.1. TROMJESEČNI BDP PROIZVODNI PRISTUP – TEKUĆE CIJENE

Metodologija za obračun tromjesečnih nacionalnih računa usklađena je sa preporukama «System of National Accounts (SNA 93) i "European System of National Accounts (ESA 95)".

Iz tromjesečnih statističkih izvještaja baznih statistika ne dobivaju se svi potrebni podaci za procjenu tromjesečnog BDP-a u tekućim cijenama. Za neke djelatnosti podaci se uopće ne prikupljaju dok se za druge djelatnosti prikupljaju samo fizički pokazatelji.

Zbog toga je početkom 1999. godine uvedeno novo istraživanje koje provodi Financijska Agencija (FINA). Novim statističkim istraživanjem obuhvaćena su velika, srednja i mala poduzeća, banke i štedionice, osiguravajuća društva, neprofitne institucije, proračuni i proračunski korisnici. Istraživanjem se prikupljaju podaci o prihodima, troškovima, zalihama, broju zaposlenih za tekuće tromjesečno razdoblje počevši od prvog tromjesečja 1999. godine i za isto razdoblje prethodne godine. Podaci iz navedenog statističkog izvještaja izvadak su iz financijskih izvještaja o dobiti i gubitku izvještajnih jedinica. Izvještajima se također prikupljaju podaci o ostvarenim novim investicijama i zalihama koji se koriste u obračunu BDP-a rashodnom metodom.

Podaci o carinama, porezu na dodanu vrijednost, trošarinama i subvencijama preuzimaju se od Porezne uprave i Ministarstva financija.

Tromjesečna procjena bruto dodane vrijednosti radi se na razini odjeljka Nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD-a) 2002. Obračun se radi ekstrapolacijom koristeći odgovarajuće pokazatelje. Za većinu djelatnosti pokazatelj je indeks bruto vrijednosti proizvodnje ("nominalni indeks bruto proizvodnje") iz tromjesečnog statističkog istraživanja.

Za procjenu dodane vrijednosti ne mogu se direktno koristiti podaci iz istraživanja koje provodi FINA. Podaci iz istraživanja, koje provodi FINA, koriste se za izračun indeksa bruto vrijednosti proizvodnje u tekućim cijenama (nominalni indeks) koji se zatim primjenjuje na procjenu dodane vrijednosti prethodnog tromjesečja. Za obračun pokazatelja, bruto vrijednost proizvodnje po institucionalnim sektorima izračunava se na sljedeći način:

- **Nefinancijski sektor:** ukupni prihodi od prodaje roba i usluga umanjeni za nabavnu vrijednost trgovačke robe.

- **Banke i štedionice:** primljene kamate i provizije umanjene za plaćene kamate i provizije.
- **Osiguravajuća društva:** bruto premija obračunata za njihove usluge.
- **Neprofitne organizacije:** međufazna potrošnja uvećana za amortizaciju uvećana za ostale troškove uvećana za bruto plaće zaposlenih uvećana za ostale vanjske troškove usluga uvećana za ostale naknade zaposlenima.
- **Država:** međufazna potrošnja uvećana za bruto plaće zaposlenika uvećana za ostale naknade zaposlenima.

## 1.5.2 TBDP – U TERMINIMA OBUJMA

Za odjeljke Rudarstvo i vađenje (područje C NKD-a), Prerađivačka industrija (područje D NKD-a) Opskrba električnom energijom, plinom i vodom (područje E NKD-a), DZS koristi odgovarajući indeks obujma industrijske proizvodnje. Međutim, od prvog tromjesečja 1999, DZS koristi ili odgovarajući indeks obujma industrijske proizvodnje ili odgovarajući deflacionirani indeks vrijednosti bruto proizvodnje ili aritmetičku sredinu ta dva indeksa. Glavni kriterij koji se koristi za izbor odgovarajućeg pokazatelja za područja C, D i E je udio proizvodnje malih poduzeća u ukupnoj proizvodnji tih djelatnosti. Udjeli vrijednosti proizvodnje temelje se na godišnjem obračunu bruto dodane vrijednosti za 2005. godinu.

Odluke se donose na sljedeći način:

- a) Ako je udio manji od 10% pretpostavlja se da podaci iz FINA-inih tromjesečnih statističkih izvješća nisu bolji od tromjesečnih podataka koje sastavlja DZS-ov Odjel industrije, te se tada koristi indeks obujma industrijske proizvodnje.
- b) Ako je udio između 10% i 20%, pretpostavlja se da su podaci iz FINA-e i DZS-a jednako pouzdani te se koristi aritmetička sredina indeksa obujma industrijske proizvodnje i deflacioniranog indeksa vrijednosti industrijske proizvodnje
- c) Ako je udio veći od 20 posto, pretpostavlja se da su FINA-ine podaci bolji od podataka iz DZS-a te se tada koristi deflacionirani indeks vrijednosti industrijske proizvodnje.

Sličan pristup primjenjuje se za građevinarstvo (NKD područje F), trgovinu motornim vozilima i motociklima, održavanje i popravak motornih vozila i motocikla, trgovinu na malo motornim gorivima i mazivima (NKD odjeljak 50), trgovinu na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (NKD odjeljak 51), trgovinu na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (NKD odjeljak 52), hotele i restorane (NKD područje H) prijevoz, skladištenje i veze (NKD područje I). Ukupni indeks obujma građevinskih radova te indeksi realnog prometa u trgovini na malo koriste se za ekstrapolaciju bruto dodane vrijednosti u građevinarstvu i maloprodaji. Indeks realnog prometa u trgovini na malo koristi se također za trgovinu na veliko. Deflacionirani indeks ostvarenog prometa u hotelima i restoranima



koristi se za hotele i restorane, dok se aritmetička sredina indeksa obujma i deflacioniranog indeksa vrijednosti bruto proizvodnje koristi za tri od pet odjeljaka prijevoza, skladištenja i veza.

DZS-u je teško pronaći odgovarajuće pokazatelje za procjenu bruto dodane vrijednosti u stalnim cijenama za uslužne djelatnosti kao što je financijsko posredovanje (NKD područje J), poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (NKD područje K), javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje (NKD područje L), obrazovanje (NKD područje M), zdravstvena zaštita i socijalna skrb (NKD područje N) te ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti (NKD područje O). Do poteškoća dolazi zbog potrebe da se raspolaže s pokazateljima koji mjere promjene vrijednosti proizvodnje tih djelatnosti i koji bi bili na vrijeme raspoloživi za tromjesečni obračun. Problem je koliko konceptualan toliko i praktičan.

DZS-a je prihvatio rješenja koja su slična rješenjima koje su prihvatile i druge statističke agencije. Naime, za ekstrapolaciju bruto dodane vrijednosti u stalnim cijenama koriste se ili kombinacija pokazatelja inputa i outputa ili se koristi samo pokazatelj inputa. Pristup kombinacije pokazatelja inputa i outputa koristi se za financijsko posredovanje, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge, rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti i ostale uslužne djelatnosti (NKD područje J i K i odjeljci 92 i 93). Indeks broja zaposlenih – koristi se za javnu upravu, obranu, obvezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb, uklanjanje otpadnih voda, odvoz smeća, sanitarne i slične djelatnosti, te djelatnosti članskih organizacija (NKD područja L, M and N i odjeljci 90 i 91).

Metoda dvostrukog deflacioniranja se neprimjenjuje za obračun BDP-a u stalnim cijenama. Za uslužne djelatnosti ne raspolaže se indeksima obujma ni pri godišnjem niti pri tromjesečnom obračunu BDP-a u stalnim cijenama. To se planira u budućem razdoblju.

### **1.5.3 TBDP rashodni pristup – u tekućim cijenama**

Tromjesečni BDP prema troškovnim komponentama sastoji se od:

- izdataka za konačnu potrošnju kućanstava
- izdataka za konačnu potrošnju države (uključujući NPUSK)
- bruto investicija u fiksni kapital
- promjena zaliha (statistička diskrepancija uključena)
- izvoza roba i usluga
- uvoza roba i usluga.

#### **1. Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava**

Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava dobivaju se kao zbroj ukupne potrošnje na domaćem tržištu plus kupovine rezidenata u inozemstvu, minus kupovine nerezidenata na domaćem teritoriju. Glavni

izvori za izračun izdataka za proizvode i usluge su: podaci o prometu trgovine na malo te podaci o ostvarenom prometu hotela i restorana, podaci iz redovnih mjesečnih i tromjesečnih granskih statističkih istraživanja, zatim podaci iz HNB-a te iz ostalih izvora. Glavni izvor za izračun izdataka za proizvode je tromjesečni izvještaj o prometu trgovine na malo. Procjenjuje se da oko 12% ostvarenog prometa nije dio izdataka za konačnu potrošnju kućanstava. Potrošnja benzina umanjuje se za 30% što je procijenjeni udio potrošnje benzina koja je dio međufazne potrošnje neinkorporiranih poduzeća.

Ostali izvori podataka su: proizvodnja za vlastitu potrošnju dio je izdataka za konačnu potrošnju kućanstava, a izračun se temelji na indeksu obujma iz proizvodnog pristupa. Imputirana stambena renta izračunava se temeljem indeksa obujma iz proizvodnog pristupa. Potrošnja električne energije procjenjuje se na bazi podataka HEP-a (Hrvatske elektroprivrede) o potrošnji električne energije za kućanstva. Izdaci na hotele i restorane procjenjuju se na bazi podataka o ostvarenom prometu po vrsti usluga (usluge kateringa) i po vrsti smještajnih objekata (broj turista i broj noćenja). Za sve ostale usluge (obrazovanje, zdravstvo, kultura i rekreacija, ostale usluge), zbog neraspložitosti podataka o potrošnji kućanstava za te usluge kao ekstrapolator koristi se tromjesečni indeks broja zaposlenih. Potrošnja rezidenata u inozemstvu i nerezidenata u Republici Hrvatskoj preuzima se iz Platne bilance, koju redovito sastavlja i objavljuje Hrvatska narodna banka. Tromjesečna potrošnja kućanstava procjenjuje se za proizvode i usluge koji nisu definirani prema COICOP klasifikaciji.

## 2. Izdaci za konačnu potrošnju države (uključujući NPUSK)

Izdaci za konačnu potrošnju države dobivaju se kao zbroj izdataka jedinica koje proizvode netržišni output, koje su klasificirane u sektor opće države i čija se djelatnost financira iz središnjeg državnog proračuna i lokalnih proračuna kao i iz izvanproračunskih fondova.

Općenito, ne može se utvrditi tržišna vrijednost usluga koje pružaju državne institucije. Prema međunarodnim konvencijama, mjerenje njihovih izdataka bazira se na troškovima proizvodnje. Zbrajaju se sljedeći troškovi: naknade zaposlenicima, međufazna potrošnja, potrošnja fiksnog kapitala te ostali porezi na proizvodnju minus subvencije da bi se dobila bruto vrijednost proizvodnje. Izdaci za konačnu potrošnju opće države dobivaju se oduzimanjem prihoda od vlastite djelatnosti (tržišna prodaja jedinica opće države) od bruto vrijednosti proizvodnje.

Procjene izdataka za konačnu potrošnju države temelje se na tromjesečnim podacima koje dostavlja Ministarstvo financija. Korišteni su podaci o prihodima i troškovima proračuna središnje države, izvanproračunskih fondova i lokalne države.

## 3. Bruto investicije u fiksni kapital

U praksi, za obračun bruto investicija u fiksni kapital koriste se tri metode: tromjesečna istraživanja o bruto investicijama, metoda robnih tokova te dezagregiranje godišnjih podataka na tromjesečne. DZS koristi sve tri metode za procjenu bruto investicija.

Tromjesečni upitnik sadrži podatke o investicijama u dugotrajnu imovinu, identificirajući odvojeno materijalnu i nematerijalnu imovinu. Materijalna imovina raščlanjuje se na stambene zgrade, ostale građevine i zgrade, opremu s montažom te ostalu materijalnu dugotrajnu imovinu. Oprema se dijeli na domaću i uvozu. Definicije korištene u upitniku konzistentne su onima koje se koriste u godišnjem istraživanju.

#### 4. Promjene zaliha

Promjene zaliha jednake su vrijednosti ulaza novih zaliha manje vrijednost povlačenja starih zaliha i vrijednosti svih tekućih gubitaka na proizvodima držanim na zalihama. Zalihe se sastoje od sljedeće četiri kategorije: sirovine i materijali, proizvodnje u tijeku, gotovih proizvoda i trgovačke robe.

Novo tromjesečno istraživanje poduzeća prikuplja potrebne informacije za ove četiri kategorije. Promjene na zalihama izračunavaju se kao razlika između stanja zaliha na početku i na kraju tromjesečja, revalorizirane s prosječnim tromjesečnim cijenama koristeći odgovarajuće deflatore.

#### 5. Izvoz i uvoz roba i usluga

Platnu bilancu tromjesečno sastavlja i objavljuje HNB. To je glavni izvor podataka za tromjesečne procjene izvoza i uvoza roba i usluga. Izvoz i uvoz usluga dijeli se na prijevoz, putovanja i ostale usluge. Podaci o izvozu i uvozu istih dobivaju se iz različitih izvora. Prihodi i rashodi od prijevoznih usluga izračunavaju se na osnovi rezultata istraživanja o transakcijama povezanim s uslugama međunarodnog prijevoza što ga provodi HNB-a. Prihodi i rashodi za ostale usluge izračunavaju se na bazi podataka iz istraživanja koje provodi HNB i podataka iz Izvješća o ostvarenom platnom prometu s inozemstvom. Izračun potrošnje stranih putnika u Hrvatskoj i potrošnje domaćih putnika u inozemstvu temelji se na anketnom upitniku kod prelaska granice. Iz tog istraživanja dolazi se do podataka o prosječnoj mjesečnoj potrošnji. Do podataka o ukupnoj potrošnji stranih putnika u Hrvatskoj i ukupnoj potrošnji domaćih putnika u inozemstvu dolazi se množenjem prosječne mjesečne potrošnje i broja putnika koji prelaze granicu.

### 1.5.4 TBDPR – U STALNIM CIJENAMA

#### 1. Izdaci za konačnu potrošnju kućanstava

Većina kategorija tromjesečnih izdataka za konačnu potrošnju kućanstava u tekućim cijenama deflacionira se pomoću odgovarajućeg pod-indeksa indeksa potrošačkih cijena. Ukupni implicitni

deflator izdataka za konačnu potrošnju kućanstava ne odstupa značajno od indeksa potrošačkih cijena.

## 2 Izdaci za konačnu potrošnju države (uključujući NPUSK)

Izdaci za konačnu potrošnju države u stalnim cijenama izračunavaju se na sljedeći način. Naknade zaposlenicima dobivaju se ekstrapolacijom, koristeći indekse broja zaposlenih, klasificirane po različitim djelatnostima NKD-a. Ne postoji prilagodba za produktivnost. Potrošnja fiksnog kapitala u stalnim cijenama izračuna se deflacioniranjem tekućih vrijednosti indeksom cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima-kapitalni proizvodi. Izračun ostalih poreza umanjnih za subvencije na proizvodnju dobiven je deflacioniranjem tekućih vrijednosti ukupnim indeksom potrošačkih cijena. Izračun međufazne potrošnje u stalnim cijenama izveden je deflacioniranjem tekućih vrijednosti različitim indeksima industrijskih proizvoda pri proizvođačima te odgovarajućim indeksima potrošačkih cijena. Cjenovni deflator za međufaznu potrošnju temelji se na ponderacijskoj strukturi koja obuhvaća materijale, energiju, komunalne usluge i ostale izdatke. Prihodi od vlastite djelatnosti izračunaju se deflacioniranjem tekućih vrijednosti deflatorom bruto vrijednosti proizvodnje.

## 3. Bruto investicije u fiksni kapital

Bruto investicije u fiksni kapital u stalnim cijenama dobivene su korištenjem odgovarajućih indeksa cijena i strukture investicija iz posljednjeg godišnjeg obračuna. Građevinski radovi deflacionirani su implicitnim deflatorom za djelatnost građevinarstva iz proizvodnog pristupa. Domaća oprema deflacionira se indeksom cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima za kapitalna dobra. Uvezena oprema deflacionira se odgovarajućim komponentama indeksa uvoznih cijena roba. Ostala ulaganja u fiksni kapital, koja imaju vrlo mali udio u ukupnim ulaganjima deflacioniranju se ukupnim indeksom potrošačkih cijena.

## 4. Promjene zaliha

Komponente tromjesečnih procjena promjena zaliha u tekućim cijenama zasebno se deflacioniraju na sljedeći način. Promjena zalihe gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku deflacionira se indeksom cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima. Zalihe sirovina i materijala deflacioniraju se indeksom cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima za međufazne proizvode (osim energije) i indeksima uvoznih cijena za sirovine i materijal. Proizvodi za daljnju prodaju deflacioniraju se ukupnim indeksom potrošačkih cijena.

## 5. Izvoz i uvoz roba i usluga

Za deflacioniranje izvoza i uvoza roba, korištena je detaljna podjela ukupnog izvoza i uvoza prema Standardnoj međunarodnoj trgovinska klasifikaciji (SMTK). Vrijednosti u tekućim cijenama po pojedinim stavkama deflacionirane su Fišerovim indeksima jedinične vrijednosti. Izvoz prijevoznih usluga deflacioniran je ukupnim indeksom potrošačkih cijena. Uvoz prijevoznih usluga deflacioniran je korištenjem ukupnog jediničnog indeksa vrijednosti za uvoz. Deflacija izvoza turističkih usluga

temelji se na uporabi odgovarajućih indeksa potrošačkih cijena koristeći strukturu turističke potrošnje kao pondere. Deflacija uvoza turističkih usluga bazira se na uporabi indeksa potrošačkih cijena država u koje rezidenti odlaze, koristeći devizni tečaj i strukturu turističke potrošnje kao pondere.

### 1.5.5 VERIŽNI SUSTAV ZA IZRAČUNAVANJE OBUJMA

Budući da Eurostat zahtijeva seriju podataka TBDP od 2000. godine, Državni zavod za statistiku – Nacionalni računi preračunat će sadašnju seriju podataka TBDP u stalnim cijenama (1997) na stalne cijene prethodne godine. Za preračun će se koristiti metoda **vezivanja za prosjek prethodne godine**. U okviru PHARE programa 2005, koji se odnosio na metodu ulančanih indeksa, napravljeno je sljedeće: sastavnice tromjesečnog BDP sa proizvodne strane i tromjesečni BDP sa rashodne strane po kategorijama izdataka za razdoblje od 2000. do 2005. godine obračunate su primjenom odgovarajućih implicitnih deflatora; tekuće vrijednosti BDP-a deflacionirane su primjenom deflatora u prosječnim cijenama 1997. godine, gdje su deflatori za svako tromjesečje (bazirani na prosjeku cijena prethodne godine) su bili izračunati dijeljenjem tromjesečnih deflatora izraženih u cijenama 1997. godine sa deflatorima izračunatih u prosječnim cijenama prethodne godine. Primjenom navedenog postupka, sve sastavnice tromjesečnog BDP-a obračunate su u cijenama prethodne godine što je osnovna ideja ulančanih indeksa.

Sve godišnje stope rasta jednake su prosječnim tromjesečnim stopama rasta na proizvodnoj i rashodnoj strani u razdoblju od 2000. do 2005. godine. Naime, u godišnji obračuni BDP-a u stalnim cijenama, u RH, vrednovani su u cijenama prethodne godine, a tromjesečni obračuni BDP-a u stalnim cijenama bazne godine (1997=100). Kada se izradi godišnji obračun vremenska serija stalnih cijena vrednuje se u cijenama referentnog razdoblja (1997=100) metodom ulančanih indeksa. Dentom metodom tromjesečni podaci se usklađuju sa godišnjim podacima. To zapravo znači da su svi tromjesečni podaci u razdoblju od prvog tromjesečja 2000. do četvrtog tromjesečja 2005. (u cijenama bazne godine) usklađeni sa finalnim godišnjim podacima (u cijenama prethodne godine), a koji su izraženi u cijenama bazne godine (1997=100). Upravo zbog toga može se zaključiti da su tromjesečni podaci (u cijenama 1997.) jednaki tromjesečnim podacima obračunatim iz ulančanih baznih indeksa. Dakle, za razdoblje od prvog tromjesečja 2000. do četvrtog tromjesečja 2005. primjenjeni tromjesečni deflatori vrednovani su u prosječnim cijenama prethodne godine.

Godišnji obračun BDP-a za razdoblje od prvog tromjesečja 2006. do četvrtog tromjesečja 2008. godine još nije finaliziran. Usljed toga postoje neznatne razlike u stopama rasta u cijenama bazne godine (1997=100) i stopa rasta vrednovanih u cijenama prethodne godine.

Sve serije tromjesečnih podataka usklađene su sa godišnjim obračunom BDP-a za razdoblje od 2000. do 2005. godine koji je prilagođen Europskom sustavu nacionalnih računa (ESA 95).

U okviru PHARE programa 2005, DZS je također započeo rad na tromjesečnoj procjeni vrijednosti finalne potrošnje neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima. Obračun je napravljen za razdoblje od prvog tromjesečja 2000. do četvrtog tromjesečja 2005. Obračun uključuje: prilagodbu računovodstvenih podataka ESA kategorijama, kao što se radi prilikom godišnjeg obračuna kategorije, te primjena metodologije godišnjeg obračuna za tromjesečni obračun finalne potrošnje neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (u tekućim cijenama). Dodatne analize podataka bit će napravljene tijekom daljeg unaprjeđenja tromjesečnog obračuna BDP-a.

Budući rad:

Unaprjeđenje tromjesečnog obračuna BDP-a, u suradnji sa Ekonomskim institutom iz Zagreba, uključuje sljedeće:

- detaljna analiza serije podataka od prvog tromjesečja 2006. do četvrtog tromjesečja 2008.
- serija tromjesečnih podataka od prvog tromjesečja 2000. do četvrtog tromjesečja 2008.
- serija tromjesečnih procjena vrijednosti finalne potrošnje neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima od 2000. do 2008.

U prvom tromjesečju 2009. bit će napravljena nova tromjesečna serija podataka za razdoblje od 2000. do 2008. i to:

- u tekućim cijenama
- u stalnim cijenama prethodne godine
- u stalnim cijenama referentne godine (2000=100)

## **1.6 Desezoniranje i korekcija za broj radnih dana**

Raspolaže se s dvije serije tromjesečnih podataka: sa serijom originalnih podataka i serijom desezoniranih podataka. Desezonirani podaci publiciraju se samo na proizvodnoj strani u stalnim cijenama. Postoje dvije serije podataka dodana vrijednosti u bazičnim cijenama: desezonirana dodana vrijednost i trend ciklus dodane vrijednosti.

Za ujednačavanje serije sirovih podataka koristimo metodu desezoniranja koja se primjenjuje na seriju tromjesečnog BDP-a. Desezoniranje je napravljeno implementiranjem Demetra sučelja, verzija 2.0 (SP1) – Eurostat korištenjem X-12 ARIMA metode (integrirane 0.2.8 verzije).

Kod desezoniranja se ne rade korekcije zbog broja radnih dana. Primijenjena tehnika desezoniranja omogućila je aditivnu konzistentnost desezoniranih sastavnica i desezoniranog agregata, kao i stabilnost faznog pomaka; na dvije desezonirane serije: trend cikluse i seriju iz koje je maknuta sezonska sastavnica.

**Podaci vremenske serije koji su sezonski prilagođeni**

<b>Broj serije</b>	<b>Naziv serije</b>	<b>Klasifikacija NACE</b>
1.	Poljoprivreda, lov i šumarstvo i Ribarstvo	A,B
2.	Rudarstvo i vađenje Prerađivačka industrija, Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	C,D,E
3.	Građevinarstvo	F
4.	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	G
5.	Hoteli i restorani	H
6.	Prijevoz, skladištenje i veze	I
7.	Financijsko posredovanje, Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	J,K
8.	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje Obrazovanje Zdravstvena zaštita i socijalna skrb Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti i Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem	L,M,N,O,P
9.	Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM)	

Do sada je samo jedna vremenska serija TDBP, DV u stalnim cijenama 1997. bila desezonirana. Budući da Eurostat zahtijeva desezoniranje ostalih vremenskih serija u skladu s Transmisijskim tablicama: ESA 0101, ESA 0102, ESA 0103, ESA 0104, ESA 0107, ESA 0110; desezoniranje vremenskih serija napraviti će odjel koji se bavi analizom vremenskih serija tijekom 2009. godine.